

ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտ

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն Հ Ա Մ Ա Բ Ա Ր Բ Ա Ռ

ԹՈՎՄԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻ ԵՎ ԱՆԱՆՈՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՏԱՆՆ ԱՐԾՐՈՒՆԵԱՑ

Գ Ի Ր Ք Բ

ՀՏԴ 811.19'37

ԳՄԴ 81.22

Թ 792

Հրատարակվում է ՀՀ ԳԱԱ Հ.Աճառյանի անվան լեզվի
ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ
Կազմող՝ Լ. Ա. Գուլգազարյան

Թ 792 Թովմա Արծրունի և Անանուն «Պատմություն
տանն Արծրունեաց» (բնագրային համաբար-
բառ)/ Կազմող՝ Լ. Ա. Գուլգազարյան. – Եր.:
ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի
ինստիտուտ, 2019. - 583 էջ.- (Հայկական
համաբարբառ):

Թովմա Արծրունու և Անանունի «Պատմություն տանն Արծրունեաց» երկի
բնագրային համաբարբառը կազմվել է 1985թ. լույս տեսած գրքի հիման վրա:

Համաբարբառը կարող է օգտակար լինել բանասերներին, լեզվաբաններին, հայոց
լեզվի պատմության մասնագետներին:

ՀՏԴ 811.19'37

ԳՄԴ 81.22

ISBN 978-9939-9234-2-0

© ՀՀ ԳԱԱ Հ.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտ, 2019

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՆՈՒԱՆ

ԱԲԱՍ - Եւ Աբաս այնուիետն փախստեայ եղեալ մագապուր անկանի յաշխարհն Վրաց: - 464. և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464.

ԱԲԷԼ - ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում գիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն - 446.

ԱԲԲԱՆԱՍ - և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսեամբ: - 462. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում գիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն - 446.

ԱԳԱՆԻԼ - սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանունն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ագգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիրականն գաւառ: - 410.

ԱԳԱՐԱԿԱՅ ԲԵՐԴ - Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարծի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Զոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ԱԶՍՏ - Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ագատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեցեն – 456. և տեարք և ագատք աշխարհին միշտ գնորայն սիրովն գային – 420. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ագատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հօրին: - 434. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ագատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416. յինքն գրաւէ զմիտս տերանց և ագատաց աշխարհին, ասելով օրինակ գայս. եթէ ի դէմս Աշոտոյ առնեմ տեղապահութիւն աշխարհիս – 418.

ԱԶՍՍԱԳՈՒՆԴ - Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքք հանդերձ և ամենայն տիրակոյտ ագատագունդ զօրօքն խորհուրդ արարեալ ասեն – 424. Վասն զի ագատագունդ զօրքն տիրակորոյսք ցրուեալ ի լերինս և ի դաշտս – 412.

ԱԶՍՍԱԿՈՅՏ - և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտածն յինքեան ունելով զահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդուովք և ագատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454.

ԱԶՍՏԵՅՈՒՅԻԶ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ զիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ագատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխաց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446.

ԱԶԳ¹ - և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդւոյ զթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղիսեալն ի Հագարեանն ագգէ: - 432. դեռ ևս ցայն ժամանակս անդ յփացեալ ամրացեալ կային մարդիկ դարուն Ութմանիկք կոչեցեալ ագգաւ: - 434. Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեցեն զքէն արեան ագգին Ութմանկայ: - 436. Եւ առեալ զպարզն և բան արեան իշխանին՝ գան բոլոր ագգն ի ծառայութիւն հնազանդել առ ոտս հօրին. – 430. Եւ գայն /434/ լուեալ չարահնար ագգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. և խնդրէ զարիւնն իւր և զիւրոյ ագգին՝ պարզևք և զինք վարձուց ծառայութեան յաւիտենականի, և աննենգ կալ ի դրան արքունի: - 430. Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի յիշխանատանն Ադանեաց ի գեօղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Զուրարիկն կոչեցեալ ագգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զագգն – 460. Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի յիշխանատանն Ադանեաց ի գեօղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Զուրարիկն կոչեցեալ ագգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ ագգն – 460. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք

արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել գոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվադակի և գործն առնոյր զկատարումն – 456. Չայտով ժամանակաւ գայ հասանէ Մմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի գլխոց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. – 428. Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հռչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գագկայ, հարստահարել զգագանաբարոյ ազգն Իսմայէլի. – 460. Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հնուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: – 464. Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիւք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարել մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: – 464. Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիւք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարել մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: – 464. հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում կատում են որոշ բառեր / կոչեցեալ ազգէ – 430. հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում պակասում են որոշ բառեր / կոչեցեալ ազգէ – 430. Յետ այսորիկ խաղաղանայ երկիրս Հայոց ի հինից չարահնար իսմայէլական ազգին: – 426. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: – 412. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: – 412. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: – 412. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարազայ, գոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. – 406. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: – 422. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսազարդ /468/ և հասակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մսեղեաց բանական ազգի. – 470. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և զանաթիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար

ազգաց. - 450. քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքձագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. – 422. և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդւոյ գթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղիսեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432.

ԱԶԳ² - վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 452.

ԱԶԳԱԿԱՆ - Աստ բազմաց մրմռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիրդէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418.

ԱԶԳԱՅԻՆ - Աստանօր նախապատուէ զիր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարձի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408.

ԱԶԳԻ ԱԶԳԻ - վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 452.

ԱԶԴ ԱՌՆԵԼ - որք զարիւնարբու գագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408.

ԱԶԴԵԱԼ - անդ կալցեն գերեզմանս անյայտս մինչև յազդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434.

ԱԶԴԵԼ - Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434.

ԱԶԴԵՅՈՒԹԻԻՆ - Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունեաք ի դրախտին զբնութիւն – 406.

ԱԶԴՈՂ - Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զտվորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466.

ԱԹՈՌ - Ջկնի այսորիկ յաջորդէ գաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւետ ի վեր զբղիտումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, միին դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. – 430. Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ

որդի ամաց իբրև երկոտասանից: - 416. Հարցաներ ի նմանէ գտունս և գաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440.

ԱԹՈՌԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ - ԱԹՈՌԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԱՇՈՏԻ ՈՐԴԻՈՅ ՆՈՐԻՆ ԱՆԴՐԱՆԿԱՆՆ: ԵՒ ՓՈԽՈՒՄՆ ՏԻԿՆՈՋՆ ՍՈՓԵԱՅ ԵՐՁԱՆԿԻ ԵՒ ԲԱՐԵՊԱՇՏԻ - 416.

ԱԼԻՔ - Էթէ շարժեցի ծով յուզեալ ի հողմոց՝ ծաղկաձև ալիքն զբոսացուցանողք և վայելուչք երևին. - 452.

ԱԽՈՅԱՆԱՅԱՐՁԱԿ - Ո՞վ ոք զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ ոք զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջագգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբոնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. - 414.

ԱԽՈՐԺԱԿ - Բայց մեր գոյադոսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք գեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460.

ԱԽՏ - և անկեալ ախտ հիւանդութեան մահու՝ փոխի յաշխարհէս ամաց իբրև ԻԹ: - 428. Իսկ բարք անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ ինսամ ածէ ոչ միայն անձինն զբոսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. - 450. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորհ առ պարգևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408.

ԱՇԵԱԼ - աժեալ զթիկամբք եկեղեցոյն և շրջապատ պարունակ մի պանծալի մանրամասն հատուածովք յօրինեալ - 462. և ապա հանէ զԳագիկ. և աժեալ զմտաւ վասն նորա՝ ոչ զիտեր զինչ առնիցէ. - 418. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբոնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և աժեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. - 418. զորս վաղվաղակի աժեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոր ռոռգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն ինսամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456. Իսկ և զգլուխս պարսպին աժեալ ի կիրճս դժուարամաճս քարանձաւին՝ ի համբոյրս միմեանց մերձեցուցանէ. - 454. Ուստի և զօր զումարեալ յանկարծօրէն թևակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ աժեալ և զօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, զայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. - 464.

ԱՇԵԼ - և առաքեալ զօրս ի վերայ նոցա՝ և ըմբոնեալ աժեն որդուովքն հանդերձ առաջի նորա. - 432. և զբազումս ձերբակալս արարեալ՝ աժեն առաջի իշխանին մեծաւ յաղթութեամբ: - 436. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ աժին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ գեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. Իսկ բարք անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր

ախտէ՝ ինչպէս ածէ ոչ միայն անձինն զբօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. – 450. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածէր գմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն – 432. որ զՊաղէստինացոց աշխարհն հանդերձ Հիւրկանեաւ քահանայի գերեալ ած բնակեցոյց յերկրիս մերում – 454.

ԱԿԱՄԱՅ ԿԱՄՕՔ - Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ակամայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն զորս թողեալ էր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին – 426. զոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել էրկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեառն: - 442.

ԱԿԱՆԱՏԵՍ - Այս ինձ սիրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. – 442. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450.

ԱԿԱՆՁ - Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջու Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամգա/ճիշտը՝ Ապուհամգայ/ որդուովքն իւրովք յիւրումն կործանեալ գաւառի. – 432. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջու Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսիպ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440.

ԱԿԱՆՁԱԼՈՒԻՐ - զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450.

ԱԿԷԱՅԻՔ - Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436.

ԱԿՆ¹ - ամենայն ակն զնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակէին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ,„ – 470. Իսկ նորա ճարպոյ գակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորհ առ պարգևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. – 408. և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօղոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեսցէ ճառագայթս – 430.

ԱԿՆ² - Եւ եղեալ թագ ի գլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհուռն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէսպէս երևելի և պայծառ սպասիւք - 462. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանէլ ի թագի նորա յաւուրս թագի զթօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470. Տուցանէր նմա զականս պատուականս և գեղեցիկ մարգարիտս լուսածինս, ելեալս յերկրէ և ի ծովէ, ըստ օրինակի թագաւորաց. - 440.

ԱԿՆԱԿԱՌՈՅՅ - յորոց ի բազում ամբոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450.

ԱԿՆԱՎՃԻՏ - Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւետ ի վեր զրդխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. - 430. և եթէ աղբիր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարաւի, և ոչ երբէք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450.

ԱԿՆԱՐԿԵԼ - զորս վաղվադակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոր ռոռգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456.

ԱՀ - և գահի հարեալ. դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապուրրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418. Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472.

ԱՀԱ - Ահա ասացաք որ ինչ յաղագս սրբոյ եկեղեցոյն: - 464. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօք զբարձրագոյն իմն իրէ բունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. և մինչդեռ արեզակն յերրորդ ժամուն արփիաթներ զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ զայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւե՞՞ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեսոն,,: - 466. Իսկ մեր ի

բազմաց զսակաւն յիշատակելով՝ ահա ասացաք որ ինչ յաղագս Ոստանն աւանի: - 452.

ԱՀԱԳԻՆ - և ահագին օրն սկսաւ լինել: - 466.

ԱՀԱՐԿՈՒ - և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիր Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բոնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն բարձր և անդրդուելի վեմ: - 472. ո՞վ որ զբարձրաթիռ արծիւն քաջահնչօղ և ահարկու ձայնիւ ի խոնարհ սուգել լինէր ձեռնհաս. - 414. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև գկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ԱՀԱԻԱՍԻԿ - Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զօր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ գիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436.

ԱՀԱԻՈՐԱՏԵՍ - ի շրթունս խորայատակ հիմանց ծովուն դնէ դրունս ահաւորատեսս, հաստահեղոյսս, բնեռապիւնդս. - 454.

ԱՀԱՓԵՏ ԱՐԱՐԵԱԼ - Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ գլխոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցւոյ և որ ինչ եկեղեցւոյ են կարգք: - 422.

ԱՀԵԱԿ - և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442.

ԱՀԵՂ - և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն որ այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցաւն պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Եւ է փառք տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի. - 458. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն ատուր ընդ աջակողմանն գունդս աշալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել երբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, երբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. որ քաջակորով զհտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա

ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա առեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. – 454.

ԱՀԵՂԱԿԵՐՊ - և պարիսպն է հրաշակերտ, առեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով գահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդւովք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454.

ԱՀԻԶ - մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿդարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուսսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս զնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454.

ԱՂԱԳԱԻ - Եւ ապա իբրև աւուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարբքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418.

ԱՂԱԳՍ - որք զարիւնարբու գազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, գաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագաւ ելից հնարել խոկային: - 408.

ԱՂԱԽԻՆ - „աւա՞ղ և եղո՞ւկ քեզ, քաղաք, որ թագաւորդ քո որդի աղախնոյ է...“ – 448. Այլ թէպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն – 448. յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գռեհս և ի փողոցս բացազլխաւ ընդ երկիր զանձինս իւրեանց քարշէին: - 412.

ԱՂԱՂԱԿ - Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. Ուստի և ի կրծաբախ ճակատահար ճայթմանցն և ի բարձրաճիչ աղաղակացն հնչեաց դուռն դարպասու արփիագեղ./412/ տիկնոջն մեծին Սոփեայ: - 414.

ԱՂԱՂԱԿ ԲԱՐՁԵԱԼ - և նոցա զաղաղակ բարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի՛ իսպառ մերժեր զմեզ ժառանգութենէ մերմէ: - 432.

ԱՂԱՂԱԿԵԼ - ամենայն ակն զնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակէին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ...“ – 470.

ԱՂԱՆԱՅ ԴՈՒՌՆ - Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Աղանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. – 440.

ԱՂԱՉԱՆՔ - Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածէր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն – 432.

ԱՂԱՉԵԼ - Չոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոյսս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդոյ Վահանայ: - 422. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և գրաւական տալով զորդին իւր զանդրանիկ. – 424. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիրականն զաւառ: - 410.

ԱՂԲԱԳ - և ինքն երթեալ ի զաւառն Աղբագ՝ դադարէ ի Յաղամակերտն աւանի: - 426. և հասեալ ի քաղաքն Հաղամակերտ և ի զաւառն Աղբագ, գերփեալ զինչս և գերեալ զկանայս և գողայս, որչափ և ձեռն հասանէ: - 468. ՅԱՐՉԱԿՈՒՄՆ ԴԵԼՄԿԱՅՆ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՀԱԴԱՍԱԿԵՐՏ ԵՒ Ի ԳԱԻԱՌՆ ԱՂԲԱԳ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԶՕՐԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Ի ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ: - 468.

ԱՂԲԻԻՐ - Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո որ առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,: - 412. Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ զետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. բղիւեն և աղբիւրք /450/ բարեխառնք շուրջ զքաղաքան, օգնականութիւն մատուցանելով մարդկան ի բազում պէտս – 452. և եթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարաւի, և ոչ երբէք արբից ի քնն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450. Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւետ ի վեր զբղիտումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս իրոխտայցէ. – 430. զորս վաղվաղակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոր ոռոգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456. Նա որդուց իւրոց կրթարան բարեաց և մշտաբուղիս աղբիւր /470/ իմաստից: - 472.

ԱՂԵՂՆԱԻՈՐ - և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւետ ձեռակերտք և շինուածք յիւրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն – 454.

ԱՂԵԲԱՍԱՐԱՅԻՔ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղեբասարացոց և Թեբեացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական սօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի

գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախունն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ԱՂԷՏ - Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. Ո՞ք զօրն զայն ոչ ողբասցէ, ո՞յր ուրուք ոչ գելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,: - 412. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախունն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ԱՂԷՔՍԱՆԴԻ - բարձրագոյն հրաշակերտեաց քան զԱղէքսանդրին ի Մակեդովն քաղաքի – 456.

ԱՂԹԱՄԱՐ - Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հռչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գազկայ, հարստահարել զգազանաբարոյ ազգն Իսմայէլի. – 460. միայն զմերս զբաւեաց զմիտս և զտեսութիւն հրաշակերտն և քան զբազումս նորանշանն և զարմանալին Աղթամար. – 454. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵՒ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՍԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ՉՉԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵՒ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՑԻՆ: - 452. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾՄԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿԷ ԷՆՌԱՍՏԱՆԷ. ՉՈՐՈՅ ՄԵՔ ՉԻՐՆ ԵՒ ՉՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՑՈՒՔ – 460. սակայն ամենեքեան սոքա իբրն ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուղս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզուջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գազկայ – 454.

ԱՂԻՔ - և ի խորովակսկիծ կիզմանէ աղեացն դիաթաւալ յերկիր կործանեալ թմբրեալք լինէին ի դառնաճաշակ մահարբոյց բաժակէն: - 412. Ո՞ք զօրն զայն ոչ ողբասցէ, ո՞յր ուրուք ոչ գելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,: - 412.

ԱՂԻԵԱԼ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զորունս աղիւեալս և զանիմ անալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդւոյ զթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղիւեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432.

ԱՂԶՆԻՔ - Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամբոց մի յիշխանատանն Աղձնեաց ի գեօղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփեականաբար Զուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպռու կորուսեալ ջնջէ զազգն – 460.

ԱՂԶԻԿ - Վասն զի են ի նմա ոսկեգարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. – 458.

ԱՂՏ - Շրթունք նորա իբրև զլար կարմիր, ատամունք նորա հուպ առ միմեանս, զտեալք յաղտոյ: - 470.

ԱՂՔԱՏ - Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիր գանձիւք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց,/444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոյսից առ նա կուտելոց. – 446. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր , զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և գլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. – 450. որք և ի ծով անկանելով՝ բոլիսն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարէն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452.

ԱՂՕԹԵԼ - և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթևէր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւէժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466.

ԱՂՕԹՔ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զտվորական աղօթան, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466.

ԱՂՕՏԱՆԱԼ - որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422.

ԱՃԱՊԱՐԵԱԼ - անդ վաղագոյնս աճապարեալ հասանէ ի ձեռն աւետաւոր հրեշտակաց և իշխանն Աշոտ եղբարբքն հանդերձ. – 428. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին

Անձնացեաց. – 468. և ինքն աճապարեալ հասանէ ի քաղաքն Պարտաւ: - 426. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468.

ԱՃԱՊԱՐԵԼ - Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410.

ԱՃԵՑԵԱԼ - Նա յոսկեզարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նագելի ճոխութեամբ իբրև զառիւծ զօրաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեառն: - 472.

ԱՍ - և զկնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան զառաւել: - 456. Բայց ամք իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև երկոտասանից: - 416. և անկեալ յախտ հիւանդութեան մահու՝ փոխի յաշխարհէս ամաց իբրև ԻԹ: - 428. և կացեալ ի բանտի զամ Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասարայ: - 444. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. Յետ այսորիկ կեցեալ թագաւորն Աշոտ ամ մի և կէս՝ փոխի յաշխարհէս, փառօք ի փառս յուղարկեալ: - 418. Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդեռ չև ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպումրուան: - 420.

ԱՍԱՂԷԿ - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466.

ԱՍԱՆԱԿ - և կամ լուսինն ի լրմանն ժամանեալ ամանակ, արուսելիւն հանդերձ և բնաւ զարդուն աստեղաց՝ զիմս փարատեցէ մէզ – 414.

ԱՍԲԱՌՆԱԼ - Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466.

ԱՍԲԱՐԵԱԼ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտոս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկացցի որ առնուլ: - 452. այլ և ի

հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեռոնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան գդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի ոք առնուլ: - 452.

ԱՄԲԱՐԵԼ - որք և ի ծով անկանելով՝ բղխեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, գոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452.

ԱՄԲԱՐԻՇՏ - և այնուհետև առն ամբարշտի զօր գումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, գունակ այլոց ոմանց գնա կարծելով. - 466.

ԱՄԲԱՐՁԵԱԼ - Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսի և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր գնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորին առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորատոյգ առնելով գոարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ԱՄԲԱՐՏԱԿ - և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. և որպէս թուի ինձ՝ զանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ. - 456.

ԱՄԲԱՐՏԱԻԱՆ - Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդոդն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. Նա իրաւանց դատաստանաց արդարով կշռիչ: Նա ամբարտաւանից բարձրաթոյիչ թնոցն հարթոյ: - 470.

ԱՄԲԱՐՏԱԻԱՆՈՒԹԻԻՆ - Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոզավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430.

ԱՄԲՈԽ - մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիր գանձիւք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց,/444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. - 446.

ԱՄԲՈՂՁ - Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւագակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազի թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424.

ԱՄԵՆԱԹԱԳԱԻՈՐ - Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն նկատեալ զերջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց – 420.

ԱՄԵՆԱԿԱԼ - Եւ Գագիկ իշխանն Վասպուրական երթալով երթայր և մեծանայր, և Տէր Ամենակալ էր ընդ նմա: - 432.

ԱՄԵՆԱՅԱԶՈՂԱԿ - Կատարեցաւ կարգ ճննդաբանութեան երից որդւոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416.

ԱՄԵՆԱՅՆ - Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. տեսեալ էթէ ոչ որ է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ զիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. ամենայն ակն զնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակէին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ,„ – 470. ամենայն ակն զնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակէին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ,„ – 470. Այլ էթէ զամենայն զզարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերաւորաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել որ կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի զարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: - 452. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց զազանաց. և անդ երամբ հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր էթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ որ կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամէնօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Սոկաց. և մի՝ զի ձիւնապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան

աշխարհու հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. գոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,„: - 442. և արդարն արժանի էր օծեալն Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զսոյնս գովութեանց: - 470. և գտանէր զնա ամենայնի ճարտարապետ և յոյժ հմտագոյն: - 440. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,„ - 444. և եղև օր վախճանի նորա սուգ մեծ ամենայն Հայաստան աշխարհին: - 444. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր զնա զուտ և նագելի/438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրև զոսկի որ ի բազում բովս փորձեալ իցէ: - 440. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456. Զայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զսոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. զորս վաղվաղակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոր ռոռգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456. իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց զաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուազեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ զազաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից ակետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցւոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքք հանդերձ և ամենայն տիրակոյտ ազատագունդ զօրօքն խորհուրդ արարեալ ասեն - 424. Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքքն հանդերձ և ամենայն զօրօքն խոյս տուեալ ամբանայ ի ձորն Որսիրանից: - 424. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեալ եղեալ մազապուր մնային յամբոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. հրաման տայցէ, զի լինիցի տեղի ապաստանի ամենայն հինից ի թշնամեաց եկելոց. - 456. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն

ամենայն` դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով` տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով` տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424. Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բռնաւորաց սպանալեաց, բքաբեր և սհարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն բարձր և անդրդուելի վէմ: - 472. Նան զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգնուագ մարգարէութիւն դարութեան երգոցն, եթէ „զամենայն զոր ինչ արասցէ յաջողեսցի նմա,,: - 406. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր , զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դներ ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. – 450. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դներ ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. – 450. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօղ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց` տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422. Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ` ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. – 432. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսազարդ /468/ և հասակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մտեղեաց բանական ազգի. – 470. Եւ զայս ամենայն յաջողեալ սմա շնորհացն Աստուծոյ` խաղաղանայ երկիրն Վասպուրական: - 432.

ԱՄԵՆԱԶԱՐ - Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարազայ, զոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչարք ազգին Իսմայէլացոց. – 406.

ԱՄԵՆԱԶՈՂԱԿ - Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ` ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,„ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ:- 422. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ

հօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածեր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն – 432.

ԱՄԵՆԵՔԵԱՆ - Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեցեն – 456. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուդս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզւոջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 454.

ԱՄԵՆԵՔԻՆ - Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով գելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. – 450. և եթէ մաքուր յօդոյ լինիցի՝ զամենեցուն աչս գրաւէ զհարն տեսանել ծաւալումն. – 452. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղխէր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420. զոր տեսեալ տերանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434.

ԱՄԵՆԻՄԱՍՏ, ԱՄԷՆԻՄԱՍՏ - զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զհարն և զհարոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի զիշերի առնու զամրոցն և տիրէ գաւառին: - 406. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բագում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, զտեղիս զքօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. և զայն տեսեալ ամենիմաստ հօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասան: - 408.

ԱՄԷՆՕՐՀՆԵԱԼ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրհնեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՝ զի ձիւնապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Եւ արդ ոչ ներէ մեզ բանս առանց մեծի և արժանաւորապէս ողբոց թողուլ զիշատակ կորստեան ամենօրհնեալ հօրին: - 412.

ԱՄԻՍ - Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ

լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. և նորա տուեալ զեղբայրն զԳագիկ, և զկնի է ամսոյ առաքէ զԳուրգէն զկրտսերն և դարձուցանէ զԳագիկ: - 424. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466.

ԱՄԻՐԱՅ - Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. - 444. Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արքանեկութիւնն Հասանայ որդոյ Վասակայ դենադարձի, գոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426. Եւ երթեալ զնայ առ Մմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ակամայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն գորս թողեալ էր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին - 426. Եւ փախստական արարեալ զգօրսն ամիրային Յուսփայ, ձերբակալ ևս արարեալ և զինքն՝ բառնան ի դուռն արքունի - 444. Իսկ ամիրային թողլով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիւր առաջնոյն Սափի. - 426. Իսկ ամիրայն այնուհետև անց գնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, գոր վերագոյնն ասացաք: - 426. Իսկ ամիրայն Յուսփ քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանձարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւագակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին - 424.

ԱՄԻԻԿ - Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեսցեն զքէն արեան ազգին Ուրմանկայ: - 436.

ԱՄԻԻԿ/ամրոց/ - Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրոդական բանիւք և խոստմամբք դաւաճանէ զայրն գոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. - 438.

ԱՄԻԻԿ ԲԵՐԴ - Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն եհաս իբրև ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. Իսկ զբերդն Ամիւկ զգարմանալին զամրոցն, գոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս զիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերնելիս հրաշակերտէ

շինուածու: - 434. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434.

ԱՄՈՒՄՆԱՍԷՐ - Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418.

ԱՄՈՒՐ¹ - Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գազկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրն զքաղաք ամուր,“ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422.

ԱՄՈՒՐ² - զոր տեսեալ տէրանցն Սոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գազկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գազկայ իշխանին մեծի: - 434. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468.

ԱՄՊ - Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրեւ զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412. կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին զիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն զամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զզօրսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ զունդս զունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուիւտն տուտերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրն յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466. որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ զամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430.

ԱՄՐԱՆԱԼ - Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեալ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամբոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ զնա իբրև զանզօր տղայ: - 442. Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարբքն հանդերձ և ամենայն զօրօքն խոյս տուեալ ամրանայ ի ձորն Որսիբանից: - 424.

ԱՄՐԱՊԱՇԵՍՏ - Նա ի վերայ դրացեաց իւրոց և իւրոց հնազանդելոց հովանի ամրապահեստ, և արագ ... : - 472. /ձեռագիրն այստեղ ընդհատվում է/

ԱՄՐԱՑԵԱԼ - դեռ ևս ցայն ժամանակս անդ յոփացեալ ամբացեալ կային մարդիկ դարուն Ութմանիկք կոչեցեալ ազգաւ: - 434. եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամբացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատեացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար զիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. - 444. Եւ քանզի նորա ամբացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝գեղջ, կամ՝գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426.

ԱՄՐՈՑ - Ի սոյն աւուրս գնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիւր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճունն անուանեալ ամբոցի: - 430. այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամբոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձինսահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: - 452. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և գայն ևս ամբոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. և զշինուածս ամբոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. Եւ ի պատեհս գտեալ Հասանայ առնու զամբոցն: - 408. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրոդական բանիւք և խոստամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամբոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. - 438. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ զոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամբանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամբոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ զնա իբրև զանգօր տղայ: - 442. Եւ ինքն զագաթն ամբոցին է ծովահայեաց և յոյժ վայելուչ. - 452. և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամբոցն Աշինոտ, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ - 420. Եւ յառնելն արքայի զայսոսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ասորեստանի և զաւառս բազումս ամբոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորգեաց: - 460. և նստեալ շուրջանակի սակաւ աւուրս՝ ապա փորեցին զաչս Հասանայ և առին զամբոցն: - 428. Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամբոց մի յիշխանատանն Աղձնեաց ի գեղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփեականաբար Զուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն - 460. Եւ քանզի առեալ էր Գագկայ զքոյրն Հասանայ կնութեան՝ վասն այնորիկ և սիրով խաղաղութեամբ ընդունի զնա յամբոցն: - 408. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամբոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և

զմուլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. գորտեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիրն և զիրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի զիշերի առնու զամրոցն և տիրէ գաւառին: – 406. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի զիշերի գողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: – 434. Իսկ զբերդն Ամիւկ զգարմանալին զամրոցն, գոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս զիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: – 434. Իսկ զԳագիկ խաղացուցանէ ի ճուաշ գաւառ, յամրոցն Շամիրամ. – 418. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեալ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: – 434. ինայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամրոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց գաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզօրին: – 432. Յետ խաղաղանալոյ երկրին զթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. – 432. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: – 430. Նա որջացելոց բազմաց ի բարձրաբերձ ամրոցաց ստորիջոյց: Նա ապստամբաց անզերծանելի ծուղակ: – 470. ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շղթայակապ արարեալ յղէ զնա յաւանն Վան և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամրոցի: – 408. Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս գանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: – 458. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և զանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պետս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. – 450. քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքձագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. – 422.

ԱՄՐՈՒԹԻՒՆ - Եւ քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ`/ճիշտը` գեղջ, կամ` գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426. Ի ծայրից անտի զագաթանն ի խոնարհ մինչև ցեզր ծովուն լի և լի պարսպաւորէ անմերձենալի ամրութեամբ: - 434. Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս զանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: - 458. տայ զմթերս զանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց` պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս զագաթնաւորս և զանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ասպաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ԱՄՕԹ - Եւ քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ`/ճիշտը` գեղջ, կամ` գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426.

ԱՅԳԵԳՈՐԾ - կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և զագանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն զտեսակս: - 462.

ԱՅԳԵՍՏԱՆԻՔ - և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվհատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410.

ԱՅԳԵԻԵՏ - նան ծառովք պտղաբերովք սաղարթեալ և այգևետ բազմութեամբք յոյժ վայելչացեալ զարդարի. - 450.

ԱՅԴ - „զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայլ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. ո՞չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414. Ո՞վ որ զայլ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ որ զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջագգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբռնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. - 414.

ԱՅԺՄ - Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արբենէ Որդոյն Աստուծոյ` արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464.

ԱՅԼ/ա., մ., շ./ - Այլ գոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր` սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. Այլ Աստուած ոչ ետ թոյլ ձեռին նորա միտել յարին արդարոյն: - 418. Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զզանազան տեղիս զահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն` և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել որ կամիցի` կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. այլ զի մի լսողացն խռովեցին միտք` լռեցի որ ինչ վասն այտոցիկ է բանս, և մեք ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարէզ - 416. Այլ թէպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և

ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա սասցեալն յիմաստնոյն – 448. Այլ ոչ ուրեք երբեք յայտնել իշխէին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,„: - 408. Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Այս ինձ սիրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումն և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբեք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարացեն յայտնել. – 442. անդ են և սուսերամերկաց հոյլք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց զագանաց, և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Աստ բազմաց մրմռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիրէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիրն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. Բայց ամք իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. և այլ ոմանք Հայաստանեայք ինչս և պարզևս խոստանային: - 408. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն – 454. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն – 454. Եւ արդ քանզի չն ևս է ժամանակ գովասանութեան, այլ պատմութեան՝ առ նոյն անդր փութասցուր կարգ: - 422. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթան, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհաց,„: - 466. և դարձեալ յայլում տեղուջ ասէ, „երիւք շարժի երկիր, և չորրորդին ոչ կարէ հանդուրժել. – 448. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. – 444. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս զանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդէայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն – 456. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւնս, բարձեալ զզեն և

գասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումբէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցաներ, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից գրուր Ատրպատական, մինչև ցՆուժաստան, որում կամեր աւանդեր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզեր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցաներ, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակեր. - 460. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցաներ, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից գրուր Ատրպատական, մինչև ցՆուժաստան, որում կամեր աւանդեր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզեր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցաներ, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակեր. - 460. իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տայր բերանոյ սրոյ և յանխնայ կոտորեր, երբեմն անձամբ և երբեմն ի ձեռն զօրացն: - 460. Նաև զգաւառն Ըննայ ... բռնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի զանձս արքունի: - 440.

ԱՅԼԱԶԳԻ - Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զօր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ գիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436. և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ զայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի իմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթնէր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ զայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւե՞ժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն.,: - 466. Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: - 436. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք

դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոսս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլագգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երկվարացն. – 410. Եւ տեսեալ այլագգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: – 436. Չայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և զարթուցանել ջանայր զայլագգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: – 438. զոր այնքան վաղագոյն այլագգեացն յափշտակեալ էին – 406. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւնս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլագգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: – 468. Իսկ այլագգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրու յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. – 466. Իսկ այրն այլագգի քանզի գիտէր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: – 464. Իսկ զայլագգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զդէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: – 410. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլագգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. – 434. Նան զգաւառն Ըննայ ... բոնաբար կորզէ ի ձեռաց այլագգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: – 406. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլագգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլագգեաց. – 466. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլագգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլագգեաց. – 466.

ԱՅԼԱԿԵՐՂՈՒԹԻԻՆՆ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս զահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել որ կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: – 460.

ԱՅԼ ԵԻ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեռնն Արտոս, որ ի զարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: – 452. այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ

հասարակ դրդեալ բիր բիրոց մարդկան – 470. բայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: - 430. Իսկ բարբ անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ խնամ ածէ ոչ միայն անձինն զբօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. – 450. Նա սիրելեաց և կամարարաց իւրոց անձախ պարզն, այլ և անուշահոտ բուրաստան, լի համապայծառ ծաղկովք: - 470. որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422.

ԱՅԼ ԵԻ ԱՅԼ - կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և գազանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն զտեսակս: - 462.

ԱՅԼ ԵԻՄ - ... Տուեալ եղև նմա ի տեառնէ և այլ և որդի մի, զոր անուանէ յանուն հորեղբոր իւրոյ Գուրգէն: - 406.

ԱՅԼ ԻՄՆ - Դարձեալ և այլ իմն օրինակ խաբէութեան համբաւէ ի մարդիկ, ասելով այսպէս. – 418.

ԱՅԼ ՈՄՆ - և այնուհետև առն ամբարշտի զօր գումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, զունակ այլոց ոմանց զնա կարծելով. – 466.

ԱՅՆ - Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ակամայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն զորս թողեալ էր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին – 426. դէռ ևս ցայն ժամանակս անդ յղփացեալ ամրացեալ կային մարդիկ դարուն Ութմանիկք կոչեցեալ ազգաւ: - 434. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանէն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. – 468. և զայն տեսեալ ամենիմաստ հօգօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զբեռորդի իւր զՀասան: - 408. Եւ ընդ այնք ժամանակս փոխի յաշխարհէս Գուրգէն եղբայր թագաւորին, խաղաղութեամբ ննջեալ առ հարս իւր. – 444. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիւք և խոստմամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիկ, որուն անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. – 438. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զղիղրամայն/ճիշտը՝ զղիղրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ, - 440. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. և վասն զի առուամէջ

այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլագգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվհատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. – 410. Զայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և զարթուցանել ջանայր զայլագգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: – 438. Ընդ այնք ժամանակս դեռ ևս բռնակալութեամբ տիրէր Պարսից և/446/ Հայոց Յուսի որդին Ապուսաճայ – 448. Ընդէ՞ր ոչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախուռն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձումն կենաց,,: – 416. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգոյ իմոյ ի դրաց դժիւոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: – 446. Իսկ զայլագգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զղէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: – 410. կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ գնացելում եղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յախտենին. – 446. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի զլիսոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: – 414. Յայնմ աւուր սուգ առին սուրբ եկեղեցիք և դասք պաշտօնէից: – 414. Յայնմ ժամանակի զօրացեալ լինէր հարստահարութիւնն Տաճկաց ի վերայ քրիստոնէից. – 438. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յիին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն – 410. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: – 416. Յաւուրս յայնոսիկ մասն ինչ ի զօրաց Դելվկաց դիմեալ, անցանել կամելով յաշխարհն Ասորեստանի. – 468. Ո՞ք զօրն զայն ոչ ողբասցէ, ո՞յր ուրուք ոչ գելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,: – 412. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուլս մրգապահաց բնակեցան յերկելի յայնմիկ կողմոջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 454. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ զթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և գլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. – 450.

ԱՅՆ ԻՆՉ - Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդէռ մերձեալ էին այլագգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: – 436. Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդէռ չև ևս եղեալ էր ամաց

հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպոււմբուան: - 420.

ԱՅՆՈՒՀԵՏԵԻ - Եւ Աբաս այնուհետև փախստեայ եղեալ մագապուր անկանի յաշխարհն Վրաց: - 464. և այնուհետև առն ամբարշտի զօր գումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, գունակ այլոց ոմանց գնա կարծելով. - 466. և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև զօրայս անդույ լիոյ յաւուրս հնձոց. - 466. Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեցեն - 456. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ գաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթան, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. Իսկ ամիրայն այնուհետև անց գնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, զոր վերագոյնն ասացաք: - 426. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբաւն ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով զլիտյն, և խաւար ձեռագործ յօրս ցնդէ տաճարին: - 414. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդինք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466.

ԱՅՆՊԷՍ - Եւ քանզի նախածանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, զիտելով գնա թէ այնպէս լինելոց է, անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ էլից գնա իմաստութեամբ հոգւովն: - 468. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հգօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի զոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ - 430. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ զայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. - 466.

ԱՅՆՔԱՆ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդադուղակ կայտառին կեռեաց կորգեալ զսաստերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական զլիտյն և ընդ զխաւորին Պետրոսի: - 440. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահել իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն յայր ընդ մի կարգ խորանի միոջ

զբազում ժամն նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. գոր այնքան վաղագոյն այլազգեացն յափշտակեալ էին - 406.

ԱՅՍ - Յետ այսորիկ խաղաղանայ երկիրս Հայոց ի հինից չարահնար իսմայելական ազգին: - 426. Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զրդխումն արձակիցէ՝ գոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. - 430. Ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, գոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. - 442. Այլ գոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ տոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, գոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. - 442. Այսու ժամանակաւ առաքին յարքունուստ պատգոսք պատուաւորք զօրօք բազմօք, որոց հրաման տուեալ՝ անցանել յԱտրպատական: - 444. Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զօր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ գիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436. Եթէ զայսուսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռնն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զհտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարէաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սովիի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. Եթէ զայսուսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռնն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զհտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարէաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սովիի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. Եւ այսուիկ համոզեալ հաւանեցուցանէ զլսողսն. - 418. Եւ ապա զկնի այսոցիկ այսպէս եղելոց՝ անիշխանանայ երկիրն Պարսից: - 448. Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. Եւ զայս ամենայն յաջողեալ սմա շնորհացն Աստուծոյ՝ խաղաղանայ երկիրն Վասպուրական: - 432. Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408. Եւ յառնելն արքայի զայսուսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ատրբեստանի և գաւառս բազումս ամբոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորզեաց: - 460. Զայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զտոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսիփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ գալստեանն նորա առ նա: - 440. Զայս խնդրէ Սմբատ պարզևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, գուցէ գնասցէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, գոր վերագոյնն ասացաք: - 422. Զայս հրաման տէրունեան յետս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց

զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցոյ և ժողովրդեանն տեառն: - 440. Զայս մեզ ընծայեցին՝ որք տեսողք լեալ էին գործոցն և որք ի գիրկս զմանկունքն կրէին - 414. Զայստսիկ և ևս յաւետ քան զսոյնս ասէ տիկինն ընդդէմ լալականացն: - 414. Զայսով ժամանակաւ գայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի գլխոց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. - 428. գոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեառն: - 442. Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական բերմամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410. ծառայ եթէ թագաւորեսցէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեցի հացիս՝ նոյնպէս առնիցէ,, որ արդարն շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. Յետ այսորիկ կեցեալ թագաւորն Աշոտ ամ մի և կէս՝ փոխի յաշխարհէս, փառօք ի փառս յուրարկեալ: - 418. որ թեպէտ և յառաջ քան զայստսիկ ի Դաւթայ Սահառունոյ և յԲաշամայ Ռշտունոյ և ի Բաղափրանայ ասի առեալ շինութիւն - 454. ուստի և յայսցանէ ի բաց որոշելով զմեր միտս՝ յօգտակարն մեր փութասցուք պատմութեանցն հանդէս. - 454. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսելին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախոտն զարդուցն ի զլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ԱՅՍՊԷՍ - Դարձեալ և այլ իմն օրինակ խաբէութեան համբաւէ ի մարդիկ, ասելով այսպէս. - 418. Եւ ապա զկնի այսոցիկ այսպէս եղելոց՝ անիշխանանայ երկիրն Պարսից: - 448. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական բերմամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410. Որք յաշխարելն իւրեանց ասէին այսպէս, „վա՛յ, կորեաւ մեծանուն իշխանն, և անտէրունչ մնաց երկիրս Հայոց,,: - 414.

ԱՅՍՊԻՍԻ - բարք անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ խնամ ածէ ոչ միայն անձինն զքօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. - 450. գոր և մերս բան զարդարն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա յայսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. Այլ ոչ ուրեք երբէք յայտնել իշխէին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյսացի ի վերայ մեր իբրև զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,,: - 408. Եւ յայսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան

աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. գոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Եւ այսքան և այսպիսեօք բարձրանշան յաղթութեամբք հոչակաւոր և երևելի ի մէջ Հայաստանեայց այրն լինէր: - 406. և արդարև արժանի էր օծեալն Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զսոյնս գովութեանց: - 470. և գիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,,: - 420. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիպ թագաւորեալ նորոյ Իսրայելի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցւոյ սրբոյ: - 470. Եւ տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, գորոյ զփորձ առեալ զիտէր զնա այսպիսի այր, գոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Ո՞ որ զօրն զայն ոչ ողբասցէ, ո՞յր ուրուք ոչ գելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,: - 412.

ԱՅՍԸ ԱՆԴԸ - և ընթացեալք այսք անոք սուրհանդակք լալականացս՝ խցին զլուսանցոյց պատուհանս հրաշակերտ ապարանիցն, հրամանաւ տիկնոջն. - 414.

ԱՅՍՔԱՆ - Եւ այսքան և այսպիսեօք բարձրանշան յաղթութեամբք հոչակաւոր և երևելի ի մէջ Հայաստանեայց այրն լինէր: - 406. Եւ ոչ այսքանիք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446.

ԱՅՍՕԸ - Վասն զի ելիք օգնականն, լռեաց զօրավիզն, և առաջնորդն մեծ իշխանական ճոխութեամբն առաւ այսօք ի գլխոյ ձերմէ: - 412.

ԱՅՏՔ - Տէգք մորուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ գունագեղ այտից՝ ի կերպս զուարթնոց տեսողացն զնա ցուցանէր: - 470.

ԱՅԸ - „Եւ այք մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն գոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,,: - 418. Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այք արծաթասէր որով գելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. - 450. Այլ գոր օրինակ ի բագում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այքս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. և այնուհետև անքն ամբարշտի զօր գումարեալ արքս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, գունակ այլոց ոմանց զնա կարծելով. - 466. Եւ այսքան և այսպիսեօք բարձրանշան յաղթութեամբք հոչակաւոր և երևելի ի մէջ Հայաստանեայց այքն լինէր: - 406. Եւ առաքէ զայք մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսր զօրօք բագմօք, զի երթեալ պատերազմեցէ ընդ իշխանին: - 426. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսի որդի Ապուսաճայ, այք

խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի աքանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ակամայ կամօք կոչէ առ ինքն զարան գորս թողեալ էր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին - 426. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ գոր օրինակ թէ իմաստուն որ այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս էլեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Եւ ի զալ զարնանւոյն այր մի ներքինի գոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ զնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուռն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխոյի դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. - 468. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիւք և խոստամբք դաւաճանէ զայրն գոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. - 438. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր աքանց - 446. Եւ տեսեալ եթէ ոչ որ է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, գորոյ զփորձ առեալ գիտեր զնա այսպիսի այր, գոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսի և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, այրք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել գոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվադակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456. Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և զօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստիւ - 460. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապուսարայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. գոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի աքանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ակնաստես և ակննջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանա: - 450. Թերևս յաջողեցէ մեզ Աստուած ծայրագունին հանդիպել լրման, բազմավէպ գրուցատրութեանց քաջի աքանց տանն Արծրունեաց: - 416. Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ

պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464. Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464. Իսկ այրն այլազգի քանզի գիտէր գնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ գնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարիւնս անձանցն պարգևս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեսցեն գոր տեսինն: 468. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զդէմ ունել հօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուր ի ծածուկ: - 410. Իսկ մեծանուն իշխանին Գագկայ բագում և երևելի պարզւօք շքեղացուցեալ նախապատուէ զյաղթող այրն Թաղէոս: - 436. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բագում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բագում աւարաւ: - 464. ՅԱՂԱԳՍ ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԴ ԱՌԵՆ ԱՐԱԲԱՅԻՈՅ Ի ԴՆՈՒՆՍ ՄՍՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ԴՈՒՆԱՅ - 464. Յայնժամ արնն քաջի Թաղէի զաչս յերկինս համբարձեալ յօգնականութիւն կարդալով զՏէրն Քրիստոս. - 436. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դէնադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնող, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին - 424. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յղին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն - 410. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբոր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: - 432. որք էին արք ապստամբք, գողակիցք գողոց, ապականիչք աշխարհի և արհամարհողք տէրութեանն: - 430. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի արն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկին, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. - 456. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում գիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն - 446. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու գնա ի ձեռս արանց քաջաց. - 428. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետնակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղեգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. -

466. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավեժան սատակեցան աքք իբրև ՇՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զումանս շղթայակապս յդէ յանառն Դարիւնս: - 468. Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդեռ չն ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպումբունս: - 420. Փորձեալ քննէր զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ զնովաւ ջոկադրեալ լրտեսս աքս պատերազմողս. - 440.

ԱՅՐԱՍԻՐՏ - մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիքս նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք գայս ինձ հատուցին խաւար.,: - 414.

ԱՅՐԱՐԱՏԵԱՆ ԳԱԻԱՌ - և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդւոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464.

ԱՅՐԻ - Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիւր գանձիւք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց,/444/ տնանկաց և տառապելոց, բիւրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. - 446. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զզրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և գլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. - 450.

ԱՆԱՊԱԿ - Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրու յանապակ զինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. - 466. որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարգուածսն, զունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. - 456.

ԱՆԱՊԱԿԱՆ - Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղխ աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդւոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464.

ԱՆԱՊԱՍ - Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուազք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարաւի,, և դարձեալ՝ եթէ „ցնձացէ երկիր, և ուրախ եղիցին կղզիք բազումք.,: - 464. Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղխ աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդւոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. Նաև շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգագանս անապատի, մինչև

ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեգակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.

ԱՆԱՌ - Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. - 444. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժսն սատակեցան արք իբրն ԸՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զոմանս շրթայակապս յղէ յանառն Դարինս: - 468.

ԱՆԱՌԻԿ - քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքծագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. - 422. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ սատուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս զործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս զագաթնաւորս և զանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ԱՆԱՐԳԱՊԷՍ - Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չն ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ որ էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412.

ԱՆԱՐԳԵԼ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438.

ԱՆԱՐԺԱՆ - Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրն զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460.

ԱՆԱՐԾԱԹԱՍԷՐ - Իսկ բարք անարձաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ ինամ ածէ ոչ միայն անձինն զբօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. - 450.

ԱՆԲԺՇԿԵԼԻ - Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն Եհաս իբրն Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434.

ԱՆԳԱՍ - և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. - 418. Ջայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և զարթուցանել ջանայր զայլազգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: - 438. զոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս

բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեսան: - 442. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. - 444.

ԱՆԴ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426. Անդ քաջին և հօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ երիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն անդր անցանէ յորձան: - 410. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց գագանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց գագանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց գագանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. անդ կալցեն գերեզմանս անյայտս մինչև յազդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434. անդ վաղագոյնս աճապարեալ հասանէ ի ձեռն անտաւոր հրեշտակաց և իշխանն Աշոտ եղբարբքն հանդերձ. - 428. դեռ ևս ցայն ժամանակս անդ յղփացեալ ամրացեալ կային մարդիկ դարուն Ութմանիկք կոչեցեալ ազգաւ: - 434. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարհուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և գայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434.

ԱՆԴԱԴԱԲ - Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատտուակին, և ասեմ, „ո ոք առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադաք լացից զոր բեկմանն նորոյ Բարայելի,,: - 412.

ԱՆԴԵԱՅՔ - Եւ ոչ այսքանիք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446.

ԱՆԴԵՆ - Եւ անդէն ի միում գիշերի կալեալ կապէ զնոսա, և յէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգորութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօրոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեսցէ ճառագայթս - 430. Եւ անդէն ձերբակալ արարեալ կրկին կապանօք քարշեն ի դուռն բերդին Սևան կոչեցեալ. -

428. ուր և անդէն իսկ երկուք յորդոց իւրոց, ևս և բազումք ի գորաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա – 426. Ուր և անդէն իսկ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և բազում խոստմամբք, և իսպառ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438. ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շղթայակապ արարեալ յէ գնա յաւանն Վան և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամբոցի: - 408.

ԱՆԴԻ - և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև գորայս անդույ լիոյ յաւուրս հնձոց. – 466.

ԱՆԴԵՆԱՂՈՒՂԱԿ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յէ գՊետրոս և յանդնդադուղակ կայտառին կեռեաց կորգեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր էտ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440.

ԱՆԴՍԻՆ - Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդասին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մեջ եղբարց իւրոց. – 416. Եւ քանզի նախաճանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, գիտելով գնա թէ այնպէս լինելոց է, անդասին յորովայնէ մօր իւրոյ ելից գնա իմաստութեամբ հոգւովն: - 468. Ուր և անդասին իսկ ի տղայական հասակէն արմատ բարութեան ի վեր երևէր: - 420.

ԱՆԴԻ - Անդ քաջին և հզօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ երիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն անդր անցանէ յորձան: - 410. Եւ արդ քանզի չև ևս է ժամանակ գովասանութեան, այլ պատմութեան՝ առ նոյն անդր փութացուք կարգ: - 422. և ընթացեալք այսք անդր սուրհանդակք լալականացս՝ խցին զլուսանցոյց պատուհանս հրաշակերտ ապարանիցն, հրամանաւ տիկնոջն. – 414. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայէլի,, և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464. զոր ի վեր անդր ցուցաք – 460. իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զդրօշեալ պատկերատիպն և զգանազան յօրինուածն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ԱՆԴԱՆԻԿ - ԱԹՈՌԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԱՇՈՏԻ ՈՐԴԻՈՅ ՆՈՐԻՆ ԱՆԴԱՆԿԱՆԸ: ԵՒ ՓՈԽՈՒՄՆ ՏԻԿՆՈՋՆ ՍՈՓԵԱՅ ԵՐՋԱՆԿԻ ԵՒ ԲԱՐԵՊԱՇՏԻ – 416. Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև երկոտասանից: - 416. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիպրամայն/ճիշտը՝ զդիպրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,, - 440. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և գրաւական տալով զորդին իւր զանդրանիկ. – 424.

ԱՆԴԴՆՈՒԵԼԻ - Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բոնաւորաց սպանալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն բարձր և անդրդուելի վէմ: - 472.

ԱՆԵՐԵՒՈՒԹԱԲԱՐ - Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. գոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներկութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442.

ԱՆԵՐԿԻԻՂ - Խնայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամբոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց գաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզօրին: - 432.

ԱՆԶԲԱՂԱՊԷՍ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցւոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462.

ԱՆԶԵՐԾԱՆԵԼԻ - Նա որջացելոց բազմաց ի բարձրաբերձ ամբոցաց ստորիջոյց: Նա ապստամբաց անգերծանելի ծուղակ: - 470. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. - 428.

ԱՆԶԷՆ - գոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն երեոց, սոյնպէս և հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. - 432.

ԱՆԶՆՆԵԼԻ - Ունի և խորանս կամարակիցս և անկիւնս /456/ և շրջապատս գեղապաճոյճս, անթիւ մտաց և անգննելի աչաց. - 458.

ԱՆԶՕՐ - Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամբանայր ի բերդին Կապուտայ. և բոնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամբոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբոնէ զնա իբրև զանգօր տղայ: - 442.

ԱՆԹԻԻ - Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զօր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ գիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436. Եւ անտի յառաջ մատուցեալ գայ հասանէ մինչև յաւանն Վան յաշխարհն Վասպուրական անթիւ բազմութեամբ: - 424. Եւ նորա գնացեալ անթիւ բազմութեամբ զօրու՝ թողու ուստիկան Պարսից զմի յիւրոց հոմանեաց, որում անուն էր Փէթք. - 448. հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վէմս ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. - 454. Ունի և խորանս կամարակիցս և անկիւնս /456/ և շրջապատս գեղապաճոյճս, անթիւ մտաց և անգննելի աչաց. - 458.

ԱՆԺԱՌԱՆԳ - „ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն գոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,,: - 418.

ԱՆԻՄԱՆԱԼԻ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետազօտելի իմաստակիր քանիք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիւեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438.

ԱՆԻՇԽԱՆ - Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայելի,, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464.

ԱՆԻՇԽԱՆԱՆԱԼ - Եւ ապա զկնի այսոցիկ այսպէս եղելոց՝ անիշխանանայ երկիրն Պարսից: - 448.

ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ - ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ՊԱՐՍԻՑ - 448.

ԱՆԻՐԱԻՈՒԹԻՒՆ - Եւ հասեալ ի վերայ ի մէջ գիշերի կարծեր յաղթել, ոչ իմացեալ զիմաստնոյն՝ թէ „ոչ յաջողեցի մարդոյ յանիքաւութենէ,,: - 426.

ԱՆԼՈՒԾԱՆԵԼԻ - Էղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղազրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն այս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի զնացելոյն յաշխարհէս. - 444.

ԱՆԽԱՓԱՆ - Կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ զնացելում եղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. - 446.

ԱՆԽՈՆԱՐՀԵԼԻ - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466.

ԱՆԽՐԱՄԱՏԵԼԻ - Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօղ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ԱՆԾԱԽ - Նա սիրելեաց և կամարարաց իւրոց անծախ պարգև, այլ և անուշահոտ բուրաստան, լի համապայծառ ծաղկովք: - 470.

ԱՆԿԱՆԵԼ - որք և ի ծով անկանելով՝ բղիւնն ձկունս մանունս առ ի պետս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452.

ԱՆԿԱՆԻՆ - գոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հգորին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբողջին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Եւ Աբաս այնուհետև փախստեալ եղեալ մագապուր անկանի յաշխարհն Վրաց: - 464. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոյնէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. զի կատարեսցի ասացեալն ի մարգարէն, թէ „զգուրն գոր փորեաց՝ անկցի ի խորխորատն գոր և գործեաց„: - 428.

ԱՆԿԱՏԱՐ - Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չև ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412.

ԱՆԿԱՐԳ - Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուագունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. – 428.

ԱՆԿԵԱԼ - և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև զօրայս անդոյ լիոյ յաւուրս հնձոց. – 466. և անկեալ յախտ հիւանդութեան մահու՝ փոխի յաշխարհէս ամաց իբրև ԻԹ: - 428. և սուր ի վերայ եղեալ կոտորեցին և լցին զբերան դաշտին յանկելոց դիակացն յոյժ խտացեալ առ միմեանս. – 436. գոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հգորին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբողջին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբան ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով զլիոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414. Նան շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և զգիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգագանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրէն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468.

ԱՆԿԻԻՆ - Ունի և խորանս կամարակիցս և անկիւնս /456/ և շրջապատս զեղապաճոյճս, անթիւ մտաց և անգննելի աչաց. – 458.

ԱՆԿԻՒՆԱԻՈՐ - և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտածն յինքեան ունելով գահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդուվք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454.

ԱՆՀԱՄԲՈՅՐ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն...դայեակն խաւարի, արեան մտեալ սատարն, իրատեալն ի սատանայէ, անհամբոյրն ի բարեաց, արբանեակն չարին - 410.

ԱՆՀԱՄԵՄՍՏ - Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարեբոլիլ ուղիւիւք՝ իբրն զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. - 446. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսազարդ /468/ և հասակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մսեղեաց բանական ազգի. - 470.

ԱՆՀԱՍ - „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեցի կամար. և զճառագայթս ի խոնարհ արձակելով՝ զիմս լուսաւորեցէ խաւար. - 414. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցաւն պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրն զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրն զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի զոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422. Նա հարցափորձող իմաստնոց խորք ծովու կամ բարձրութիւնք երկնից որ անհասն է: - 472.

ԱՆՀԱՍՈՒԹԻՒՆ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460.

ԱՆՀԵՏԱԶՕՏԵԼԻ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետազօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զղրունս աղիւտեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438.

ԱՆՀՆԱՐԻՆ - հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վէմն ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն.

- 454. Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն գտվորականն մոռացան դիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412. Պարսպէ և զծովակողմն զօրաւոր վիմօք, դնելով զհիմունսն յանհնարին խորութեան - 452.

ԱՆՀՈՒՆ - Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և գայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս գանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: - 458. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ուն հոռտոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ԱՆՁԱՀՈՅ ԶՈՐ - և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինոտ, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ - 420. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամէր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410.

ԱՆՁԱՄԲ - Իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տայր բերանոյ սրոյ և յանխնայ կոտորէր, երբեմն անձամբ և երբեմն ի ձեռն զօրացն: - 460. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զղէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուր ի ծածուկ: - 410. մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454.

ԱՆՁԵԻԱՅԻՔ - Եւ գայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. - 468.

ԱՆՁՆ - Այլ թեպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն - 448. Այլ ոչ ուրեք երբէք յայտնել իշխէին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամն հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,“: - 408. անդ են և սուսերամերկաց հոյլք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք

առիձուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գազկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կայլեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայրատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. Եւ խնայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գազկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարիւնս անձանցն պարզես նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեցեն զոր տեսին: 468. Իսկ բարք անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ ինամ ածէ ոչ միայն անձինն զբօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. - 450. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵՐՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՁԻՆ ԵՒ ՓԱՌԱՅ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ: - 468. յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գոեհս և ի փողոցս բացազլխաւ ընդ երկիր զանձինն իւրեանց քարշէին: - 412. որք անյուսացեալ էին փրկութեան անձանց: - 420. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410.

ԱՆՁՆԱՄԱՏՆ - և բազում վնասս կործանման ստանալ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգածեալ հնարիւք: - 426.

ԱՆՁՆԻՇԻԱՆ - Եւ տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գազիկ, զորոյ զփորձ առեալ զիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442.

ԱՆՃՈՂՈՊԻՆԵԼԻ - Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գազկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անճողոպրելի զգուշութեամբ. - 430.

ԱՆՄԱՀ - ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեաւ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446. Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն - 406.

ԱՆՄԵՐՁԵՆԱԼԻ - գոր տեսեալ Շապիոյ գրաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հգորին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիրն և զիրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Ի ծայրից անտի գագաթանն ի խոնարի մինչև ցեզր ծովուն լի և լի պարսպաւորէ անմերձենալի ամրութեամբ: - 434. Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հգոր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիրէ և ի գաղտածիգ նետից թշնամեաց: - 472. Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս գանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: - 458.

ԱՆՄԻՏ - Եւ ելաց գնա արքայ լալին մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիրն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս Է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,, - 444. ծառայ եթէ թագաւորեսցէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեցի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ,, որ արդարև շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448.

ԱՆՄՈՌԱՅ - կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ գնացելով եղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. - 446.

ԱՆՅԱՂԹ - ո՞վ որ զանյաղթ վիշապն սանձել մերձենայր, և ապրեալ լինէր ինքն,,: - 414.

ԱՆՅԱՅՏ - անդ կալցեն գերեզմանս անյայտս մինչև յազդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434. կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին զիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430.

ԱՆՅԱՊԱՂԵԼԻ - Եւ նորայ գնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: - 438.

ԱՆՅՈՒՍԱՅԵԱԼ - որք անյուսացեալ էին փրկութեան անձանց: - 420.

ԱՆՆԵՆԳ - և ինդրէ զարիւնն իւր և զիրոյ ազգին՝ պարզևք և զինք վարձուց ծառայութեան յաւիտենականի, և աննենգ կալ ի դրան արքունի: - 430.

ԱՆՆՈՒԱՂ - քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուսալ պահեցաւ ի չորեքծագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. - 422.

ԱՆՇԱՀ - Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօր զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454.

ԱՆՇԱՐԺ - և գտանք գնա իբրև զլեառն մի բարձր անշարժ ի հողոց պատերազմացն հնչմանց, որոց և յաղթեր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440.

ԱՆՈՅՇ - ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեաւ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446.

ԱՆՈՒԱՆԵԱԼ - Ի տոյն աւուրս զնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդւոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճուճսն անուանեալ ամրոցի: - 430. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և գայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. Ընդ որոց մեծ ջանի աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434.

ԱՆՈՒԱՆԵԼ - ... Տուեալ եղև նմա ի տեառնէ և այլ եւս որդի մի, զոր անուանէ յանուն հորեղբոր իւրոյ Գուրգէն: - 406. Իսկ զբերդն Ամիւկ զգարմանալին զամրոցն, զոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս գիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434.

ԱՆՈՒՆ - Ի տոյն աւուրս զնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդւոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճուճսն անուանեալ ամրոցի: - 430. „Ո՛ր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. ... Տուեալ եղև նմա ի տեառնէ և այլ եւս որդի մի, զոր անուանէ յանուն հորեղբոր իւրոյ Գուրգէն: - 406. Աստանօր նախապատուէ զիր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ գնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարձի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Եւ առաքէ գայր մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսր զօրօք բազմօք, զի երթեալ պատերազմեսցէ ընդ իշխանին: - 426. Եւ զլիաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթդիր, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիր Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան գնա էին: - 438. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիք և խոստմամբք դաւաճանէ գայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. - 438. Եւ նորա գնացեալ անթիւ բազմութեամբ զօրու՝ թողու ոստիկան Պարսից զմի յիւրոց հոմանեաց, որում անուն էր Փէթք. - 448. Եւ քանզի ոչ ոք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մեք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448. Իսկ ամիրային թողով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիր առաջնոյն Մափի. - 426. Իսկ ամիրայն Յուսփ քանզի լսելով լսէր զանուն և

զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրու յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիրումն սահմանեալ վայրի. - 466. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունսս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ - Նա սիրելեաց և կամարարաց իւրոց անձախ պարզև, այլ և անուշահոտ բուրաստան, լի համապայծառ ծաղկովք: - 470.

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆ - որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանայիւն և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462.

ԱՆՉԱՓ - զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւնս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468.

ԱՆՊԱՐՏԵԼԻ - „Ո՛ւր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունսս դիրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. Իսկ տիկինն խիզախեալ յանպարտելի զօրութիւն հզօրին՝ ասէ - 414. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք աճէր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432. Փորձեալ քննէր զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ զնովաւ ջոկադրեալ լրտեսս արս պատերազմողս. - 440.

ԱՆՋՐՊԵՏԵԼ - և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410.

ԱՆՍՊԱՌ - գորս վաղվադակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, գոր ոռոգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456. կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ գնացելում եղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. - 446.

ԱՆՍՏՈՒԵՐ - Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460.

ԱՆՎԱԽՃԱՆ - կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ գնացելում եղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. - 446.

ԱՆՎԲԵՊ - և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւետ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454. Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բռնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն բարձր և անդդուելի վէմ: - 472.

ԱՆՍԱՌԱԽԻՏ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Սոկաց. և մի՛ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434.

ԱՆՏԵՐՈՒՆՉ - Որք յաշխարելն իւրեանց ասէին այսպէս, „վա՛յ, կորեաւ մեծանուն իշխանն, և անտերունչ մնաց երկիրս Հայոց,,: - 414.

ԱՆՏԻ - և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւետ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454. Եւ անտի դարձեալ պաշարէ զբերդն Կարուց, և բացեալ զմթերեալ տունս զանձուց առնու աւար բազում: - 424. և անտի յառաջ մատուցեալ առնու զբերդն Ուղեոյ և տիրէ զաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: - 444. Եւ անտի յառաջ մատուցեալ զայ հասանէ մինչև յաւանն Վան յաշխարհն Վասպուրական անթիւ բազմութեամբ: - 424. և ինքն հասեալ ի դուռն արքունի՝ առնու և անտի ևս զօրս բազումս յօգնականութիւն. - 448. Եւ հանեալ զնոսա անտի՝ տայ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ և տիրեցուցանէ սեփհական ժառանգութեանն հանդերձ իշխանական ճոխութեամբ: - 420. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցզլուխ նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. Ի ծայրից անտի գագաթանն ի խոնարհ մինչև ցեզր ծովուն լի և լի պարսպաւորէ

անմերձենալի ամրութեամբ: - 434. ուր և անդէն իսկ երկուք յորդոց իւրոց, ևս և բազումք ի գորաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա – 426.

ԱՆՑԱՆԵԼ - - Իսկ ամիրայն այնուհետև անց գնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, զոր վերագոյնն ասացաք: - 426. Այսու ժամանակաւ առաքին յարքունուստ պատգոսք պատուաւորք գորօք բազմօք, որոց հրաման տուեալ՝ անցանել յԱտրպատական: - 444. Անդ քաջին և հզօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ երիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն անդր անցանել յորձան: - 410. Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զօր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ գիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436. Եւ արդ սիրելի էր ինձ ևս հրաշափառագունիւ անցանել բանին ընդ ողբերգականացս հանդէս. – 416. Եւ երթեալ գնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. Եւ զգեցուցեալ ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և գօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհուն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանել պատմողաց: - 442. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանել ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա ինդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468. և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. – 444. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցն արքունի, ի գաւառն ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. և վասն զի առումէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. – 410. իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զդրօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսօղացն, և ի վեր անդր անցանել քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452. մանաւանդ թէ և ոչ իշխանն իսկ ոչ թողացուցանէ ումէք զկնի իւր անցանել: - 410. Յայնժամ Աշոտ իշխանն Վասպուրական, ճանապարհ արարեալ ընդ գաւառն Բագրևանդ՝ արագ յիւրն անցանել աշխարհ: - 424. Յաւուրս յայնոսիկ մասն ինչ ի գորաց Դելմկաց դիմեալ, անցանել կամելով յաշխարհն Ասորեստանի. – 468. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թևակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, զայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. – 464.

ԱՆՑԵԱԼ - Եւ ի գալ գարնանուոյն այր մի ներքինի զոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ գնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ զայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ

զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղեգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466.

ԱՆՅՔ - Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ԱՆՓՈՅԹ ԱՌՆԵԼ - Վասն զի բազում խոստումն պարգևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անվոյթ աննելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422.

ԱՆՔՈՅԹ - որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ – 454.

ԱՆՕԳՈՒՏ - Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօր զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. – 454.

ԱՆՕԹ - Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն նկատեալ զերջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց – 420.

ԱՆՕԴԷՆ - Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն – 410.

ԱՆՕԴԷՆՈՒԹԻՒՆ - Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն – 410.

ԱՇԻՆՈՏ ԱՄԴՈՅ - և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինոս, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ – 420.

ԱՇԽԱՏԵԱԼ - Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում

պակասում են որոշ բառեր/ կոչեցեալ ազգէ – 430. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436.

ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ - անդ են և սուսերամերկաց հոյլք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիք ինդրեալ ի տեսոնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430.

ԱՇԽԱՐԵՆ - Որք յաշխարելն իւրեանց ասէին այսպէս, „վա՛յ, կորեաւ մեծանուն իշխանն, և անտերունչ մնաց երկիրս Հայոց,„: - 414.

ԱՇԽԱՐՀ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսեամբ Թեկղեայ սրբոյ. – 426. Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զօր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ գիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436. առաքէ և թագ և հանդերձս երևելիս թագաւորին Հայոց Գագկայ՝ հաստատել ի ձեռս նորա զՀայաստան աշխարհս: - 444. եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. – 444. եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. – 444. Եւ Աբաս այնուհետև փախստեայ եղեալ մագապուր անկանի յաշխարհն Վրաց: - 464. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,„: - 442. և անկեալ յախտ հիւանդութեան մահու՝ փոխի յաշխարհէս ամաց իբրև ԻԹ: - 428. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին

Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիւրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն – 454. Եւ անտի յառաջ մատուցեալ գալ հասանէ մինչև յաւանն Վան յաշխարհն Վասպուրական անթիւ բազմութեամբ: - 424. Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. Եւ արքայն Յուսփ ել գնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զգօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. և գան պատահեն միմեանց յԱսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ գիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. և զհետելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,:“ - 420. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարեբուղի ուղիսիւք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. - 446. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարեբուղի ուղիսիւք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. - 446. և եղև օր վախճանի նորա սուգ մեծ ամենայն Հայաստան աշխարհին: - 444. Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ակամայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն զորս թողեալ էր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին – 426. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. - 468. Եւ ընդ այնր ժամանակս փոխի յաշխարհէս Գուրգէն եղբայր թագաւորին, խաղաղութեամբ ննջեալ առ հարս իւր. - 444. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. - 468. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զհայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. և համոզեալ հաւանեցուցանէ զբնակիչս աշխարհին: - 418. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. - 444. և տայ ի ձեռն արքայի զաշխարհս Հայոց և Վրաց և ուխտ խաղաղութեան եղեալ գնայ յերկիրն Պարսից: - 448. և տեարք և ազատք աշխարհին միշտ զնորայն սիրովն գային – 420. Եւ տեսեալ էթէ ոչ որ է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ,

գորոյ զփորձ առեալ զիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և գայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ բարք անարձաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ խնամ ածէ ոչ միայն անձինն զբոսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. - 450. Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմռեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդուցն Հագարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեալ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում պակասում են որոշ բառեր/ կոչեցեալ ազգէ - 430. Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիրոցն, սկսեալ ի Սարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Աղանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿդարջս և Շուշթացիս և առ լերամբն Կալկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս զնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. Յայնժամ Աշոտ իշխանն Վասպուրական, ճանապարհ արարեալ ընդ գաւառն Բագրևանդ՝ արագ յիրն անցանէ աշխարհ: - 424. Յաւուրս յայնոսիկ մասն ինչ ի զօրաց Դելմկաց դիմեալ, անցանել կամելով յաշխարհն Ասորեստանի. - 468. յինքն գրաւէ զմիտս տերանց և ազատաց աշխարհին, ասելով օրինակ զայս. եթէ ի դէմս Աշոտոյ առնեմ տեղապահութիւն աշխարհիս - 418. յինքն գրաւէ զմիտս տերանց և ազատաց աշխարհին, ասելով օրինակ զայս. եթէ ի դէմս Աշոտոյ առնեմ տեղապահութիւն աշխարհիս - 418. որ քաջակորով զիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբոսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. - 454. որ քաջութեամբ և աշխարհաշէն խաղաղասիրութեամբ հոգաբարձէր իբրև զհայր և խնամածու ի վերայ աշխարհիս Հայոց - 450. որ զՊաղեստինացոց աշխարհն հանդերձ Հիւրկանեաւ քահանայի զերեալ ած բնակեցոյց յերկրիս մերում - 454. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղետից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախուռն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420. որք և ի ծով անկանելով՝ բղիսեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղբատաց: - 452. որք էին արք ապստամբք, գողակիցք գողոց, ապականիչք աշխարհի և արհամարհողք տէրութեանն: - 430. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայիսն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ

թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիրովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախտուն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. ՎԱՍՆ ԲԱՌՆԱԼՈՅ ՄԳՈՅՆ ՄԵԾԻ, ԽԱՂԱՂԱՅՈՒՅԱՆԵԼՈՅ ԱՐՔԱՅԻ ԶԱՇԽԱՐՀՄ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՄ ՅՈՒՄՓԱՅ ՈՐԴԻՈՅ ԱՊՈՒՍԱՃԱՅ: - 446. Յետ այսորիկ կեցեալ թագաւորն Աշոտ ամ մի և կէս՝ փոխի յաշխարհէս, փառօք ի փառս յուղարկեալ: - 418.

ԱՇԽԱՐՀԱՇԷՆ - որ քաջութեամբ և յաշխարհաշէն խաղաղասիրութեամբ հոգաբարձէր իբրև զհայր և խնամածու ի վերայ աշխարհիս Հայոց – 450.

ԱՇԽԱՐՀԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆ - ՅԱՂԱԳՄ ԱՇԽԱՐՀԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ԳԱԳԿԱՅ ԵՒ ԲԱԶՈՒՄ ՏԵՂԵԱՅ ՆՈՐՈԳՄԱՆՅ ԵՒ ՀՐԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆՅ ՈՍՏԱՆՆ ԱԻԱՆԻ: - 450.

ԱՇՆԱՆԱՅԻՆ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զղալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: - 452.

ԱՇՈՏ - Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւետ ի վեր զբղխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. – 430. „ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն զոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,,: - 418. „ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն զոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,,: - 418. ԱԹՈՌԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԱՇՈՏԻ ՈՐԴԻՈՅ ՆՈՐԻՆ ԱՆԴՐԱՆԿԱՆՆ: ԵՒ ՓՈԽՈՒՄՆ ՏԻԿՆՈՋՆ ՍՈՓԵԱՅ ԵՐԶԱՆԿԻ ԵՒ ԲԱՐԵՊԱՇՏԻ – 416. անդ վաղագոյնս աճապարեալ հասանէ ի ձեռն աւետաւոր հրեշտակաց և իշխանն Աշոտ եղբարքն հանդերձ. – 428. Աստ բազմաց մրմոռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիւղէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. Աստ ի մեջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ – 428. Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արբանեկութիւնն Հասանայ որդոյ Վասակայ դենաղարձի, զոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426. Բայց ամք իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև երկոտասանից: - 416. և առնաբար ունի զիշխանութիւն, օգնականութեամբ հօր իւրոյ Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 416. Եւ անդէն ի միում զիշերի կալեալ կապէ զնոսա, և յղէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. Եւ ապա իբրև աւուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ

եղբարքքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418. Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր յափշտակեալ էր Գագկայ որդոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426. Եւ դարձուցեալ զիշխանն Աշոտ մեծաւ պատուով և բազում և երևելի պարգևօք. - 424. Եւ հանեալ զնոսա անտի՝ տայ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ և տիրեցուցանէ սեփական ժառանգութեանն հանդերձ իշխանական ճոխութեամբ: - 420. և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինտ, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ - 420. Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապուրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418. և նորա առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպառնալէօք, յիս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. - 424. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չն ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412. Ջայս խնդրէ Սմբատ պարգևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, զուցէ զնասցէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422. Ջայս խնդրէ Սմբատ պարգևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, զուցէ զնասցէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422. Ջոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր ԳԴԱԻԹ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի յիս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդոյ Վահանայ: - 422. Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքք հանդերձ և ամենայն տիրակոյտ ազատագունդ զօրօքն խորհուրդ արարեալ ասեն - 424. Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքքն հանդերձ և ամենայն զօրօքն խոյս տուեալ ամրանայ ի ձորն Որսիբանից: - 424. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422. Յայնժամ Աշոտ իշխանն Վասպուրական, ճանապարհ արարեալ ընդ գաւառն Բագրևանդ՝ արագ յիւրն անցանէ աշխարհ: - 424. Յայնժամ ի թիկունս օգնականութեան կոչէ զիշխանն Աշոտ թագաւորն Սմբատ. - 428. Յետ այսորիկ կեցեալ թագաւորն Աշոտ ամ մի և կէս՝ փոխի յաշխարհէս, փառօք ի փառս յուղարկեալ: - 418. յինքն գրաւէ զմիտս տերանց և ազատաց աշխարհին, ասելով օրինակ զայս. եթէ ի դէմս Աշոտոյ առնեն տեղապահութիւն աշխարհիս - 418. ՄԿԻԶԲՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ ԶԿՆԻ ԵՂԲՕՐ ԻԻՐՈՅ ԱՇՈՏԻ, ԵԻ ԳՈՐԾՔ ՆՈՐԻՆ ՔԱԶՈՒԹԵԱՆ: - 428. Վասն զի բազում խոստումն պարգևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422. Վասն զի բազում խոստումն պարգևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խարեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ԱՇՏԱԸԱԿ - և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով գահոյք զբոսանաց, յորում հանդերձ որդովք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ԱՉԱԼՈՒԲՁ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն ատր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446.

ԱՉՔ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ գնտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. - 444. Եւ արքայ այնուհետև կայիւն սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ գաչս և ոչ զբարբառ առ ազդոդն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթան, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեսոն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. և եթէ մաքուր յօդոյ լինիցի՝ զամենեցուն աչս գրաւէ զիւրն տեսանել ծաւալումն. - 452. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայտակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. և Հասանայ զրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգուցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428. և նստեալ շուրջանակի սակաւ ատուրս՝ ապա փորեցին գաչս Հասանայ և առին զամրոցն: - 428. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածազարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ գաչս իւր արածէր գնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿդարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուսոն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս զնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. Յայնժամ առնն քաջի Թաղէի գաչս յերկինս համբարձեալ յօգնականութիւն կարդալով զՏէրն Քրիստոս. - 436. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ձեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեզակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. - 452. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո ոք առնէր զգլուխ իմ շտեմարան

ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,-: - 412. Ունի և խորանս կամարակիցս և անկիւնս /456/ և շրջապատս զեղապաճոյճս, անթիւ մտաց և անգննելի աչաց. - 458.

ԱՊԱ - Աստ ապա ի պատեհս գտեալ հարագատաց սոցա՝ սկսան յափշտակել զտեղիս տեղիս ի ձեռաց մանկանցն: - 418. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիք և խոստմամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամբոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. - 438. և նստեալ շուրջանակի սակաւ աւուրս՝ ապա փորեցին զաչս Հասանայ և առին զամբոցն: - 428. Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական բերմամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբաւն ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով զլիտյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414.

ԱՊԱԿԱՆԱՅՈՒ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղազրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամբացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. - 444.

ԱՊԱԿԱՆԻՉ - որք էին արք ապստամբք, գողակիցք գողոց, ապականիչք աշխարհի և արհամարհողք տէրութեանն: - 430.

ԱՊԱՀՈՒՆԻՔ - Զայսով ժամանակաւ գայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի զլիտոց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. - 428.

ԱՊԱՇՆՈՐՀ - Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորհ առ պարզևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408.

ԱՊԱՍՍԱՆ - հրաման տայցէ, զի լինիցի տեղի ապաստանի ամենայն հինից ի թշնամեաց եկելոց. - 456. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամբութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և զանառիկ ամբոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ԱՊԱՍՍԱՆ ԼԻՆԵԼ - որ քաջակորով գիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. - 454.

ԱՊԱՍՍԱՆԵԱԼ - զոր տեսեալ տէրանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434.

ԱՊԱՐԱՆՔ - և ընթացեալք այսր անդր սուրհանդակք լալականացս՝ խցին զլուսանցոյց պատուհանս հրաշակերտ ապարանիցն, հրամանաւ տիկնոջն. – 414.

ԱՊԱՐԱՍԱՆ - Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424.

ԱՊԱԻԷՆ - Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսիւն երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ԱՊՈՒՀԱՄՁԱՅ - գոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն էրեոց, սոյնպէս և հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. – 432. Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամզա/ճիշտը՝ Ապուհամզայ/ որդուվքն իւրովք յիւրումն կործանեալ գաւառի. – 432. Ի սոյն աւուրս զնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդւոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրձուճսն անուանեալ ամբոցի: - 430.

ԱՊՈՒՄՍԱՐ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամբոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408.

ԱՊՈՒՄՐՈՒԱՆ - Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապումրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418. Եւ քանզի որդի քեռ էր Ապումրուան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակէ զնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: - 416. Յայնժամ Ապումրուան յառաջ մատուցեալ, խորհուրդ ի մէջ առեալ, կամեցաւ տիրել իշխանութեանն Վասպուրականի – 418. Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդեռ չև ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպումրուան: - 420. Սա, որպէս կարծեմ՝ թոյլ տալով Աստուծոյ առնու զվրէժ արեան հօր իւրոյ ի զիտոյ Ապումրուանայ: - 420. ՓՍՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱՋԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄՍՅՆ ԵԻ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵԻ ՄՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒԱՆԱՅ Ի ՁԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵԻ ՈՐ ԻՆՉ ՁՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420.

ԱՊՈՒՍԱԿՐ - Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրոդական բանիք և խոստամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. - 438.

ԱՊՈՒՍԱՃ - Այլ թէպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն - 448. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիր Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. Ընդ այնր ժամանակս դեռ ևս բռնակալութեամբ տիրէր Պարսից և/446/ Հայոց Յուսփ որդին Ապուսաճայ - 448. ՎԱՍՆ ԲԱՌՆԱԼՈՅ ՍԳՈՅՆ ՄԵԾԻ, ԽԱՂԱՂԱՅՈՒՑԱՆԵԼՈՅ ԱՐՔԱՅԻ ԶԱՇԽԱՐՀՍ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ՅՈՒՍՓԱՅ ՈՐԴԻՈՅ ԱՊՈՒՍԱՃԱՅ: - 446.

ԱՊՍԱՄԲ - Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Նա որջացելոց բազմաց ի բարձրաբերձ ամրոցաց ստորիջոյց: Նա ապստամբաց անգերծանելի ծուղակ: - 470. որք էին արք ապստամբք, գողակիցք գողոց, ապականիչք աշխարհի և արհամարհողք տէրութեանն: - 430.

ԱՊՍԱՄԲԵԼ - Եւ արքայն Յուսփ ել զնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զգօրս արքունի՝ դեզերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442.

ԱՊՍԱՄԲԻԼ - Եւ ի գալ զարնանոյն այր մի ներքինի զոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ զնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426.

ԱՊՍԱՄԲՈՒԹԻԻՆ - և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Ի սոյն աւուրս զնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճուճն անուանեալ ամրոցի: - 430. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորհ առ պարզաստուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408.

ԱՊՐԵԱԼ - ո՞վ ոք զանյաղթ վիշապն սանձել մերձենայր, և ապրեալ լինէր ինքն,,: - 414.

ԱՋ - և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442.

ԱՋԱԿՈՂՄՆ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աշալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446.

ԱՌ - բայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: - 430. գոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանզէն էրեոց, սոյնպէս և հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. - 432. Որ թէպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի ինդրեալ պարզևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462. Այլ թէպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն - 448. առ որ նայեցեալ տիկինն՝ յուսացեալ արձանացուցանէ զսիրտ իւր - 416. Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զօր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ գիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436. Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արբանեկութիւնն Հասանայ որդւոյ Վասակայ դէնադարձի, գոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426. Բայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: - 430. Գրէ և առ իշխանն ըստ օրինակի և ըստ պատշաճի գործոյն եղելոյ. - 408. եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. - 444. Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և ինդրեսցեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436. Եւ մինչդեռ կամեր զքօնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի զան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. Եւ արդ քանզի չև ևս է ժամանակ զովասանութեան, այլ պատմութեան՝ առ նոյն անդր փութասցուք կարգ: - 422. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսիպայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ զիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. Եւ երթեալ զնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ

իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. Եւ երթեալ գնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ակամայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն զորս թողեալ էր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին – 426. և զայն տեսեալ ամենիմաստ հօօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասան: - 408. Եւ ընդ այնր ժամանակս փոխի յաշխարհէս Գուրգէն եղբայր թագաւորին, խաղաղութեամբ ննջեալ առ հարս իւր. – 444. Եւ ի վերայ քաջասէր առ միմեանս լինելոյն՝ և զշինողութեան երկրի առնեն փոխադարձութիւն գաւառաց և բերդից ի մէջ երկոցունց: - 432. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468. Եւ խնայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, զքաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. Եւ նորայ գնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: - 438. և որպէս թուի ինձ՝ զանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն որ առ ստորոտով լերինն Վարազայ. – 456. և սուր ի վերայ եղեալ կոտորեցին և լցին զբերան դաշտին յանկելոց դիակացն յոյժ խտացեալ առ միմեանս. – 436. Զայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զայնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440. զի բեկեալ էր սիրտ նորա առ ուշի, քաջութեան մանկանն, և սպասէր գաղտ կորուսանել գնա: - 418. զորոյ և ոչ զհամբանն ոք դարուց ի դարս յիշատակել կարողանայ առ նա հասելոցն – 406. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարև անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրու յանապակ զինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. – 466. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ գնոսս. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ ի գալ զարնայնոյն, փախստեայ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշին՝ գայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ զղաշինս սիրոյ. – 424. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայելի՝ ապաշնորհ առ պարզևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. – 408. Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն – 406. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հօօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ

ինչ երբէք ածէր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն – 432. համբաւէր ի լսելիս նորա զգրուցաբանութիւն հնոցն թագաւորաց դարուց ի դարս, և զեղեալս առ նոքօր զպատերազմունս: - 440. մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիր զանձիք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց,/444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. – 446. մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿդարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿդարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, զտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. յորոց ի բազում ամբոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450. Նա խարդախող և կարծեցուցիչ հրովարտակաց և պատգամաց յղելոց առ նա հուր ծախիչ: - 472. Շրթունք նորա իբրև զլար կարմիր, ատամունք նորա հուպ առ միմեանս, զտեալք յաղտոյ: - 470. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում զիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ զերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446. Սա դարձեալ վերստին սեփականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ

ստորոտով լերինն Վարագայ, գոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. – 406. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ ան իւր ազգի. գոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիրականն գաւառ: – 410. Մա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան ան նոսա պատշաճիւր: – 438.

ԱՌԱԳԱՍՏ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկէտեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ԱՌԱՆՑ - Եւ արդ ոչ ներէ մեզ բանս առանց մեծի և արժանաւորապէս ողբոց թողուլ զյիշատակ կորստեան ամէնօրինեալ հզօրին: – 412. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցլուխ նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: – 456.

ԱՌԱՋԻ - այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ հասարակ դղրդեալ բիւր բիւրոց մարդկան – 470. բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: – 442. Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: – 440. և առաքեալ զօրս ի վերայ նոցա՝ և ըմբոնեալ ածեն որդովքն հանդերձ առաջի նորա. – 432. և զբազումս ձերբակալս արարեալ՝ ածեն առաջի իշխանին մեծաւ յաղթութեամբ: – 436. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղխեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: – 438. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապունսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամբոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնադրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ,

կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462. ուր և անդէն իսկ երկուք յորդոց իւրոց, ևս և բազումք ի զօրաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա – 426. Վասն զի բազում խոստումն պարզեաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422.

ԱՌԱՋԻ ԱՐԿԱՆԵԼ - և նոցա զաղաղակ բարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի՛ իսպառ մերժեր զմեզ ժառանգութենէ մերմէ: - 432. Իսկ նա զգրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառագարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեսցէ.- 410. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զբանդումն ամբոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնադրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. Վասն զի բազում խոստումն պարզեաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422.

ԱՌԱՋԻՆ - Զայս խնդրէ Սմբատ պարզս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, զուցէ զնացէ Աշոտ միսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422. Իսկ ամիրային թողով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիւր առաջնոյն Մափի. – 426.

ԱՌԱՋԻՆՔ - Եւ մնացեալ բերդն Ամիկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434.

ԱՌԱՋՆՈՐԴ - Վասն զի ելիք օգնականն, լռեաց զօրավիզն, և առաջնորդն մեծ իշխանական ճոխութեամբն առաւ այսօր ի գլխոյ ձերմէ: - 412.

ԱՌԱՍՊԵԼ - զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանենք բեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմք բեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450.

ԱՌԱՍ - Ո՞ր առատ ձիրք ձեռնին պարզևաբաշխ, որ երևելի զարդուք ցանկ զմեզ շքեղացուցանէր: - 416.

ԱՌԱՍԱՊԷՍ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա

զգադոնիս և բանայր առաջի նորա գորունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438.

ԱՌԱՏՈՒԹԻՒՆ - և հաւաստապէս ճշմարտութեամբ նուագեաց զասելն, քան թէ առատութեամբն յաւելեաց ի բազումս. - 458.

ԱՌԱԻԵԼ - Այլ եթէ զամենայն զգարոյ շինուածոյն, զոսկեզարոյ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զզանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. և զկնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան զառաւել: - 456.

ԱՌԱԻԵԼԵԱԼ - Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. - 444.

ԱՌԱԻԵԼ ՔԱՆ - զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղիւեր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ԱՌԱԻԵԼ ՔԱՆ ՉԱՌԱԻԵԼ - և զկնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան զառաւել: - 456.

ԱՌԱՔԵԱԼ - և առաքեալ զօրս ի վերայ նոցա՝ և ըմբոնեալ ածեն որդուվքն հանդերձ առաջի նորա. - 432. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զբարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդւոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և գրաւական տալով զորդին իւր զանդրանիկ. - 424.

ԱՌԱՔԵԼ - Այսու ժամանակաւ առաքին յարքունուստ պատգոսք պատուաւորք զօրօք բազմօք, որոց հրաման տուեալ՝ անցանել յԱտրպատական: - 444. առաքէ և թագ և

հանդերձս երևելիս թագաւորին Հայոց Գագկայ՝ հաստատել ի ձեռս նորա զՀայաստան աշխարհս: - 444. Եւ առաքէ զայր մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսր զօրօք բազմօք, զի երթեալ պատերազմեցէ ընդ իշխանին: - 426. Եւ զլիաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց զրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթդիր, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. և զայն տեսեալ ամենիմաստ հօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասան: - 408. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. - 444. և նորա տուեալ զեղբայրն զԳագիկ, և զկնի Է ամսոյ առաքէ զԳուրգէն զկրտսերն և դարձուցանէ զԳագիկ: - 424. Ջոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոյս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդոյ Վահանայ: - 422. Իսկ քաջարին երրերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, զայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Ուր և անդէն իսկ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և բազում խոստմամբք, և իսպառ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438.

ԱՌԱՔԻՆԱՍԷՐ - որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուիս դներ ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի զովութեանց արժանաւոր. - 450.

ԱՌԲԵՐԵԼ - կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և գազանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առքերէն զտեսակս: - 462.

ԱՌԵԱԼ - Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ զանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թևակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. զոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն երէոց, սոյնպէս և հօրին գթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. - 432. „ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն զոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ.„: - 418. և առեալ զբանակս նոցա յաւարի, փրկեալ և զգերեալսն՝ դարձան յիւրաքանչիւր տեղիս մեծաւ յաղթութեամբ: - 468. և առեալ զբանակս նոցա յաւարի, փրկեալ և զգերեալսն՝ դարձան յիւրաքանչիւր տեղիս մեծաւ յաղթութեամբ: - 468. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ զայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարհուաց. զայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամբոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. Եւ առեալ զպարզն և բան արեան իշխանին՝ զան բոլոր ազգն ի

ծառայութիւն հնազանդել առ ոտս հգորին. – 430. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձնացեաց. – 468. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղոջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. – 420. և նորա առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպառնալեօք, յիս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. – 424. և նորա ըստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զզինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տայ զբերդն ի ձեռս Սմբատայ թագաւորին Հայոց: - 438. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զւեր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդէայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446. Եւ տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ գլխորձ առեալ զիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Եւ քանզի առեալ էր Գագիկայ զքոյրն Հասանայ կնութեան՝ վասն այնորիկ և սիրով խաղաղութեամբ ընդունի զնա յամրոցն: - 408. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զղէմ ունել հգորին, յառաջագոյն իրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: - 410. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կենսս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հասուցին խաւար,,: - 414. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. Յայնժամ Ապուրուան յառաջ մատուցեալ, խորհուրդ ի մէջ առեալ, կամեցաւ տիրել իշխանութեանն Վասպուրականի – 418. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զօրոսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդինք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց

ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ուն զինքն կարծելով: - 430. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466. որ թէպէտ և յառաջ քան զայստսիկ ի Դաւթայ Սահառունոյ և յՌաշաւայ Ռշտունոյ և ի Բաղափրանայ ասի առեալ շինութիւն - 454. որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422. որք և ի ծով անկանելով՝ բոլիսն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուգեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. - 428.

ԱՌ Ի - Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարացեն յայտնել. - 442. Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարացեն յայտնել. - 442. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուռն հարկանել, առ ի յիշատակ թողով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. Բանայր առաջի նորա զիրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454. Եւ արդ մերբաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածէր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432. որք և ի ծով անկանելով՝ բոլիսն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուգեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. - 428.

ԱՌԻԹ - Վասն զի նա խաղաղութեան և շինութեան առ ի ք: Նա աւագակաց խանձող և հերքիչ: - 470.

ԱՌ Ի ՊԷՏՍ - որք և ի ծով անկանելով՝ բղխեն ձկունս մանունս առ ի պետս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, գոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452.

ԱՌԻԻԾ - անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. գոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լտողաց: - 458. Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւետ ի վեր զբղխումն արձակիցէ՝ գոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. - 430. գոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանձէն երէոց, սոյնպէս և հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի՝ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՝ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. - 432. Նա յսկեզարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նագելի ճոխութեամբ իբրն զառիւծ զօրաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեառն: - 472. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրն զկորին առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորատոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և զաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երէոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գազանաց, խոզից և առիւծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ - 462.

ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ, ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ - այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ հասարակ դորդեալ բիւր բիւրոց մարդկան - 470. Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. յորոց ի բազում ամբոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450. Նաև ի գլխոյ լերինն հոսեալ իջանեն զետք սահանակարկաջք յորդահոսք, որով ոռոգանի երկիրն առ հասարակ. - 452. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրհնեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՝ զի ձինապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434.

ԱՌՆԱԲԱՐ - և առնաքար ունի զիշխանութիւն, օգնականութեամբ հօր իւրոյ Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 416.

ԱՌՆԵԼ - Այլ ոչ ուրեք երբեք յայտնել իշխելին յայսպիսեաց աստի, „գուցե լուիցե, ասեին, և պացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցե,,- 408. Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստանն աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. – 426. Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արբանեկութիւնն Հասանայ որդւոյ Վասակայ դենադարձի, զոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426. Եթէ զայսոսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռնն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. և ապա հանէ զԳագկի. և ածեալ զմտաւ վասն նորա՝ ոչ զիտեր զինչ առնիցե. – 418. Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարարք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. – 454. Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց զրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Սոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զբաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ զբաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. Եւ ի վերայ քաջասեր առ միմեանս լինելոյն՝ և զշինողութեան երկրի առնեն փոխադարձութիւն զաւառաց և բերդից ի մէջ երկոցունց: - 432. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր Էհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղուջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. – 420. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասիս, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468. Եւ ինայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել զնաց առ Ափշին, զբաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք էլ և էլս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի զումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպելին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվադակի և գործն առնոյր զկատարումն – 456. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապունսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուջ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամբոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. զոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեսնոն: - 442. զոր օրինակ առիւծ յազեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցե զանգէն երեոց, սոյնպէս և հզօրին զքացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. – 432. Իսկ

այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրու յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիրումն սահմանեալ վայրի. – 466. Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունեաք ի դրախտին զբնութիւն – 406. Ճառայ եթէ թագաւորեացէ՝ շարժե՛զ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեցի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ,. որ արդարն շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ճառայիցս այսոցիկ: - 448. ՅԱՂԱԳՄ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅՑՄԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ – 460. Յաղագս սորա հաւաստապէս և յոյժ ըղձալի է ինձ առնել բանից դեզերանս ի սմա, և ի սորին գործս և զովեստս – 420. յինքն զբաւէ զմիտս տերանց և ազատաց աշխարհին, ասելով օրինակ զայս. եթէ ի դէմս Աշոտոյ առնեմ տեղապահութիւն աշխարհիս – 418. Նաև զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգենուագ մարգարեութիւն դարեան երգոցն, եթէ „զամենայն զոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,,: - 406. Նաև շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և գիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412. Ո՞վ որ զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ որ զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջազգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբոնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. – 414. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զզրկեալս փրկէր, դաստ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և գլուխ դներ ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի զովութեանց արժանաւոր. – 450. որք զարիւնարբու զազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ագդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408. ունի և զումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր գլխոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորին առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երեոց և զերանս հաւուց, միանգամայն և զդասս զազանաց, խոզից և առիծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462. Վասն զի բազում խոստումն պարզևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: -

422. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո որ առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց, և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,„: - 412. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ զաւառաւ, փոխանակ իւր առնէլով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ զաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418. և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. - 444.

ԱՌՆԵԻՉԻ - Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. - 468. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւնս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468.

ԱՌՆԻՈՏՆ /ԱՌՆՈՅ ՈՏՆ/ - Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրզէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոսն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. - 432.

ԱՌՆՈՒԼ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտոս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահոքս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: - 452. Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարիւնս՝ գողացեալ առնուլ ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. - 444. Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարիւնս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնուլ և զբերդն Մակուայ. - 444. Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեսցեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436. Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեսցեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436. Եւ անտի դարձեալ պաշարէ զբերդն Կարուց, և բացեալ զմթերեալ տունս գանձուց առնուլ աւար բազում: - 424. և անտի յառաջ մատուցեալ առնուլ զբերդն Ուղեոյ և տիրէ գաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: - 444. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ զայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնուլ և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարհուաց. զայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ զայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարհուաց. զայ և ի ձորն Առուանից, առնուլ և զայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. Եւ արքայն Յուսփ էլ գնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնուլ զբաղաբար բազումս, և

փախստական արարեալ զգօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. և զայն տեսեալ ամենիմաստ հօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասան: - 408. Եւ ի պատեհս գտեալ Հասանայ առնու զամբոցն: - 408. և ինքն հասեալ ի դուռն արքունի՝ առնու և անտի ևս զօրս բազումս յօգնականութիւն. - 448. և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տփղիս, ոչ սակաւ հարստահարութիւն արարեալ զլիտյ Սմբատայ՝ առնու հարկս բազումս: - 424. և նստեալ շուրջանակի սակաւ աուրս՝ ապա փորեցին զաչս Հասանայ և առնին զամբոցն: - 428. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թևակոխէին որպէս յառաջագոյնս: - 438. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ջոշ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456. Ի.բաց առան ի որաց սենեկացն ոսկեհոռն կամարաձև երանգոցն տարազք, և սեաւք խոշորագոյնք և յոյժ տխրալիք գտեղին փոխաբերեցին. - 414. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի գիշերի առնու զամբոցն և տիրէ գաւառին: - 406. Յայնմ աուր առնու առնին սուրբ եկեղեցիք և դասք պաշտօնէից: - 414. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց գիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբոր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: - 432. ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեգարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել ոք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի.բաց առնու զլիտյր զլիտյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնու ի հնդկայիսն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410. Մա, որպէս կարծեմ՝ թոյլ տալով Աստուծոյ առնու զվրէժ արեան հօր իւրոյ ի զլիտյ Ապումբուանայ: - 420. Վասն զի ելիք օգնականն, լռեաց զօրավիզն, և առաջնորդն մեծ իշխանական ճոխութեամբն առաւ այսօր ի զլիտյ ձերմէ: - 412.

ԱՌ ՈՏՍ - Եւ առեալ զպարզն և բան արեան իշխանին՝ գան բոլոր ազգն ի ծառայութիւն հնազանդել առ ոսու հօրին. - 430. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն

ամենիմաստ հզորին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի ան ոստ երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ ան ոստ նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468.

ԱՌՌԻ - և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. – 410.

ԱՌՌԻԱՄԷՁ - և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. – 410.

ԱՌՌԻԱՆԻՑ ՁՈՐ - Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434.

ԱՌՌԻՄՆ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզորին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408.

ԱՌ ՍԱԿԱԻ ՄԻ - Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիրն Աստուծոյ. և ան սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416.

ԱՌՕՐԵԱՅ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի զնացելոյն յաշխարհէս. – 444.

ԱՍԱՅԵԱԼ - Այլ թէպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն – 448. Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանաստուեր լոյսն: - 460. և զիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէէն,

թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,,: - 420. Եւ էլաց զնա արքայ լալին մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս Է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,: - 444. զի կատարեսցի ասացեալն ի մարգարէն, թէ „զգուրն գոր փորեաց՝ անկցի ի խորխորատն գոր և գործեաց,,: - 428. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ:- 422.

ԱՍԵԼ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեսցի կամար. և զճառագայթս ի խոնարհ արձակելով՝ զիմս լուսաւորեսցէ խաւար. - 414. „Ո՞ւր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունսս դիւրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. Ահա ասացաք որ ինչ յաղագս սրբոյ եկեղեցւոյն: - 464. Այլ ոչ ուրեք երբեք յայտնել իշխեին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրև զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,,: - 408. Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զօր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ գիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436. Դարձեալ և այլ իմն օրինակ խաբէութեան համբաւէ ի մարդիկ, ասելով այսպէս. - 418. եթէ զայսոսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. և հաւաստապէս ճշմարտութեամբ նուազեաց զասելն, քան թէ առատութեամբն յաւելեաց ի բազումս. - 458. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. և դարձեալ յայլում տեղուոջ ասէ, „երիւք շարժի երկիր, և չորրորդին ոչ կարէ հանդուրժել. - 448. և եթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարաւի, և ոչ երբեք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450. և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի ինամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդդէմ փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ

բղխես – 450. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք գղիդրամայն/ճիշտը՝ գղիդրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,„ - 440. և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթներ զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ զայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւեժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,„ - 466. և նոցա զաղաղակ բարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի՛ իսպառ մերժեր զմեզ ժառանգութենէ մերմէ: - 432. Չայս խնդրէ Սմբատ պարզևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, գուցէ գնասցէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422. Չայսոսիկ և ևս յաւէտ քան զայնս ասէ տիկինն ընդդէմ լալականացն: - 414. զոր և մերս բան զարդարեն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. զոր և մերս բան զարդարեն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. զոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեառն: - 442. զոր վերագոյնն ասացաք - 424. Իսկ ամիրայն այնուհետև անց գնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, զոր վերագոյնն ասացաք: - 426. Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքք հանդերձ և ամենայն տիրակոյտ ազատագունդ զօրօքն խորհուրդ արարեալ ասեն - 424. Իսկ մեր ի բազմաց զսակաւն յիշատակելով՝ ահա ասացաք որ ինչ յաղագս Ոստանն աւանի: - 452. Իսկ տիկինն խիզախեալ յանպարտելի զօրութիւն հզօրին՝ ասէ - 414. կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին գիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430. յինքն գրաւէ զմիտս տերանց և ազատաց աշխարհին, ասելով օրինակ զայս. եթէ ի դէմս Աշոտոյ առնեմ տեղապահութիւն աշխարհիս - 418. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդեձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. թէպէտ և յառաջ քան զայսոսիկ ի Դաւթայ Սահառունոյ և յՌաշամայ Ռշտունոյ և ի Բաղափրանայ ասի առեալ շինութիւն - 454. որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430. Որք յաշխարելն իւրեանց ասէին այսպէս, „վա՛յ, կորեաւ մեծանուն իշխանն, և անտերունչ մնաց երկիրս Հայոց,„ - 414. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. - 444. Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, զոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստեպ ստեպ միշտ զտրայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո՞ որ առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ

Իսրայելի,,: - 412. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում գիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446.

ԱՍՈՐԵՍՏԱՆ - Եւ յառնելն արքայի զայսոսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ասորեստանի և զաւառս բագումս ամրոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորգեաց: - 460. Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի յիշխանատանն Ադանեաց ի գեօղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Զուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն – 460. Յաւուրս յայնոսիկ մասն ինչ ի զօրաց Դելմկաց դիմեալ, անցանել կամելով յաշխարհն Ասորեստանի. – 468.

ԱՍՈՐԵՍՏԱՆԵԱՅՔ - և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիւրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն – 454.

ԱՍՈՐԻՔ - Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասայից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. – 440.

ԱՍՊԱԶԷՆ - զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զգէն և զասպագէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բագում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468.

ԱՍՊԱԶԻՆԵԼ - Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս զանձուց և զինուց և ասպագինաց անհուն բազմութեանց: - 458.

ԱՍՊԱՏԱԿԵԱԼ - Իսկ մեծանուն իշխանն վաղվաղակի զօր գումարեալ ասպատակեալ յերկիրն Մոկկաց յաւուրս ձմերայնոյ: - 434.

ԱՍՊԱՏԱԿԵԼ - և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդւոյ զթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղիսեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432.

ԱՍՊԱՐԷԶ - այլ զի մի լտողացն խռովեցին միտք՝ լռեսցի որ ինչ վասն այսոցիկ է բանս, և մեք ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարէզ – 416.

ԱՍՊԱՐԷՍ - Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղւոջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. – 420. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի զաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. Եւ քանզի ոչ ոք ի սոցանէ արժանի

յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մեք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448.

ԱՍՍ - Աստ ապա ի պատեհս գտեալ հարազատաց սոցա՝ սկսան յափշտակել զտեղիս տեղիս ի ձեռաց մանկանցն: - 418. Աստ բազմաց մրմոռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիւղէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. - 428. Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ - 428. Եւ քանզի ոչ ոք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մեք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ ոյս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. - 406.

ԱՍՍԱՆՕՐ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրհնեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՝ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրն զբերան իմ եղիցի,“, և ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանատուեր լոյսն: - 460. Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուագք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարախ, և դարձեալ՝ եթէ „ցնծացէ երկիր, և ուրախ եղիցին կղզիք բազումք,,: - 464. Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արքանեկութիւնն Հասանայ որդոյ Վասակայ դենադարձի, զոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426. Աստանօր նախապատուէ զիր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ազարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարձի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450.

ԱՍՏԻ - Այլ զոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. Այլ ոչ ուրեք երբեք յայտնել իշխէին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյսացի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,,: - 408. որ թեպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466.

ԱՍՏԻՃԱՆ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462.

ԱՍՏՂ - և կամ լուսինն ի լրմանն ժամանեալ ամանակ, արուսեկին հանդերձ և բնաւ զարդուն աստեղաց՝ զիմս փարատեսցէ մէզ - 414. Եւ հեծեալ յերկվարն քաջակազմ ոսկեհրաշ սարունցն փայլէր իբրև զարեգակն ի մէջ աստեղաց. - 442.

ԱՍՏՈՒԱԾ - Այլ Աստուած ոչ ետ թոյլ ձեռին նորա միսել յարին արդարոյն: - 418. Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426. Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն զոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն զոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. և արդարև արժանի էր օծեալն Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զայնս գովութեանց: - 470. և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի ինամս տիեզերաց ըստ հրամանի ինամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղիսես - 450. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ զաւորս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւորս է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,: - 444. Եւ զայս ամենայն յաջողեալ սմա շնորհացն Աստուծոյ՝ խաղաղանայ երկիրն Վասպուրական: - 432. և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած ինդրողաց իւրոց, , վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ զնդին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուագունք. - 436. և ըստ գրեցելումն թէ

„պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց, , վաղվադակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ գնդին Հայոց, թեպէտ և յոյժ էին նուագունք. – 436. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիդրամայն/ճիշտը՝ զդիդրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ, – 440. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիդրամայն/ճիշտը՝ զդիդրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ, – 440. Եւ քանզի նախածանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, զիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ էլից զնա իմաստութեամբ հոգւովն: – 468. զորս վաղվադակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոր ոռոգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն ինամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: – 456. թերևս յաջողեսցէ մեզ Աստուած ծայրագունին հանդիպել լրման, բազմավեպ զրուցասրութեանց քաջի արանց տանն Արծրունեաց: – 416. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ իրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի գիշերի առնու զամրոցն և տիրէ գաւառին: – 406. Իսկ քաջարին երրերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ զումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեսցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: – 436. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ զերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: – 414. ՅԱՐԶԱԿՈՒՄՆ ԴԵԼՄԿԱՅՆ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՀԱԴԱՄԱԿԵՐՏ ԵՒ Ի ԳԱԻԱՌՆ ԱՂԲԱԳ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԶՕՐԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Ի ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ: – 468. Նաև զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգեւնուագ մարգարէութիւն դարութեան երգոցն, եթէ „զամենայն զոր ինչ արասցէ յաջողեսցի նմա,,: – 406. Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. – 432. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: – 436. Սա, որպէս կարծեմ՝ թոյլ տալով Աստուծոյ առնու զվրէժ արեան հօր իւրոյ ի գլխոյ Ապումրուանայ: – 420. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱՋԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՍՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒՄԱՆԱՅ Ի ԶԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: – 420. քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ

գորութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքժագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. – 422.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԶԱՐԴ - Եւ քանզի այր գորաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. – 438. Զայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զսոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440.

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ - Զայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զսոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հզորին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430.

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅՈՅՍ - Սա աշտարակ բարձրաբերձ գորաւոր վիմօք, կապարայօղ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսիւն երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս գորութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅՈՐԴՈՐ - Նա տուն իւրում կանաչ տունկ ոսկեսաղարթ, լի աստուածայորդոր սիրով և բերկրաբեր աւետիք: - 470.

ԱՍՏՈՒԱԾԱՍԷՐ - Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածաւէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434.

ԱՍՏՈՒԱԾԱՎԱՃԱՌ - և նորա ըստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զգինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տայ զբերդն ի ձեռս Մմբատայ թագաւորին Հայոց: - 438.

ԱՍԱՄՆ - որք զարիւնարբու գագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408. Շրթունք նորա իբրև զլար կարմիր, ատամունք նորա հուպ առ միմեանս, զտեալք յաղտոյ: - 470.

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆ - Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Այսու ժամանակաւ առաքին յարքունուստ պատգոսք պատուաւորք զօրօք բազմօք,

որոց հրամանն տուեալ՝ անցանել յԱտրպատական: - 444. Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գազկայ իշխանին մեծի: - 436. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. - 444. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցՄուծաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. - 460. Իսկ ամիրայն այնուհետև անց գնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, զոր վերագոյնն ասացաք: - 426. Նաև զգաւառն Ըոնայ ... բոնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406.

ԱՐԱԲԱՅԻ - Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնազլուիս լինել: - 464. ՅԱՂԱԳՍ ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԴ ԱՌՆՆ ԱՐԱԲԱՅԻՈՅ Ի ԴՐՈՒՆՍ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ԴՈՒՆԱՅ - 464.

ԱՐԱԳ - Անդ քաջին և հզօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ երիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն անդր անցանէ յորձան: - 410. Յայնժամ Աշոտ իշխանն Վասպուրական, ճանապարհ արարեալ ընդ գաւառն Բագրևանդ՝ արագ յիւրն անցանէ աշխարհ: - 424. Նա ի վերայ դրացեաց իւրոց և իւրոց հնազանդելոց հովանի ամրապահեստ, և արագ ... : - 472. /ձեռագիրն այստեղ բնդհատվում է/

ԱՐԱԳԱԾ - և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդւոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464.

ԱՐԱԾԵԼ - Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածազարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր գնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438.

ԱՐԱՐԵԱԼ - Անդ քաջին և հզօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ երիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն անդր անցանէ յորձան: - 410. Եւ անդէն ձերբակալ արարեալ կրկին կապանօք քարշէն ի դուռն բերդին Սևան կոչեցեալ. - 428. Եւ արքայն Յուսփ էլ գնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զգօրս արքունի՝ դեզերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. և գան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ գիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. և զբազումս ձերբակալս արարեալ՝ ածեն առաջի

իշխանին մեծաւ յաղթութեամբ: - 436. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղուջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. - 420. և հարցաւփորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիւտալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տփղիս, ոչ սակաւ հարստահարութիւն արարեալ զլիտ Սմբատայ՝ առնու հարկս բազումս: - 424. Եւ փախստական արարեալ զգօրսն ամիրային Յուսփայ, ձերբակալ ևս արարեալ և զինքն՝ բառնան ի դուռն արքունի - 444. Եւ փախստական արարեալ զգօրսն ամիրային Յուսփայ, ձերբակալ ևս արարեալ և զինքն՝ բառնան ի դուռն արքունի - 444. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի զիշերի գողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և գայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ զլիաւորսն խազմարարս՝ քարավէժս արարեալ ի խորս խաղացուցանէ սրտից ծովուն. - 434. Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքք հանդերձ և ամենայն տիրակոյտ ազատագունդ զօրօքն խորհուրդ արարեալ ասեն - 424. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. Յայնժամ Աշոտ իշխանն Վասպուրական, ճանապարհ արարեալ ընդ գաւառն Բագրևանդ՝ արագ յիւրն անցանէ աշխարհ: - 424. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զոմանս շրթայակապս յէ յանառն Դարինս: - 468. ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շրթայակապ արարեալ յէ զնա յաւանն Վան և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամրոցի: - 408. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ զլիտց թշնամեաց, առաքելո արարեալ դադարեցուցանէ զխորխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ են կարգք: - 422.

ԱՐԱՐՉԱԿԱՆ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յէ զՊետրոս և յանդնդադուղակ կայտառին կեռեաց կորգեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական զլիտյն և ընդ զլիաւորին Պետրոսի: - 440.

ԱՐԲԱՆԵԱԿ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն...դայեակն խաւարի, արեան մտեալ սատարն, խրատեալն ի սատանայէ, անհամբոյրն ի բարեաց, արքանեակն չարին - 410.

ԱՐԲԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ - Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արքանեկութիւնն Հասանայ որդւոյ Վասակայ դենադարձի, զոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426.

ԱՐԲԵՆԱԼ - և եթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարաւի, և ոչ երբէք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450.

ԱՐԲՈՒՆ/Ք/- Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չն ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412. Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապումրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418.

ԱՐԲՈՒՑԱՆԵԼ - Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդւոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. զորս վաղվաղակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոր ոռոգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն ինամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456.

ԱՐԳԱՍԱԻՈՐ - Բայց մեր զդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք գեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460.

ԱՐԳԵԼՈՒԼ - և թագաւորն գթացեալ ոչ արգելու զինդրեալ պարզսն. – 456. զոր տեսեալ տէրանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434.

ԱՐԴԱՐ - Այլ Աստուած ոչ ետ թոյլ ձեռին նորա միսել յարին արդարոյն: - 418. և գիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,,: - 420. Նա իրաւանց դատաստանաց արդարով կշռիչ: Նա ամբարտաւանից բարձրաթոյի թնոցն հարթոյ: - 470. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում գիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար զոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446.

ԱՐԴԱՐԵԻ - Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդւոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. և արդարև արժանի էր օծեալն Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զսոյնս գովութեանց: - 470. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցլուխ նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. զոր և մերս բան զարդարևն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է

կարողութիւն: - 446. Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարև անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրու յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. - 466. ծառայ եթէ թագաւորեսցէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեացի հացիւ՝ նոյնպէս առնիցէ,, որ արդարև շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448.

ԱՐԵԳԱԿՆ - իսկ զորունս կազմեալ կամարաձևս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգակնն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջըջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452. „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեսցի կամար. և զճառագայթս ի խոնարհ արձակելով՝ զիմս լուսաւորեսցէ խաւար. - 414. և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի խնամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդդէմ փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղիսես - 450. Եւ հեծեալ յերկվարն քաջակազմ ոսկեհրաշ սարուցն փայլէր իբրև զարեգակն ի մէջ աստեղաց. - 442. և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթևեր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդդէմ ձիգ և յաւեժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466. Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգակնն բերմամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410.

ԱՐԵԳԱԿՆԱՇՐԱՇ - շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. - 452.

ԱՐԵԳԱԿՆԱՅԻՆ - Նան շունք տիրասերք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեգակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.

ԱՐԵԻ - - որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430.

ԱՐԵԻԵԼՔ - և արքայ յուղարկէ զնոսա ըստ խնդրոյն արքունի. և նոցա երթեալ պատերազմեցան յարևելից կողմանն: - 444. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելք ի հետիոտս զնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412.

ԱՐԵԻՍՈՒՏՔ - Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարեն զգարմանալին Ջաքարիաս, և նովաւ հանդեձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացե՛ք, լացե՛ք, արնելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412.

ԱՐԵԻՍՏԱԿԱՆ - Նկարագրեալ է տեառնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. - 462.

ԱՐԺԱՆԱՆԱԼ - Ո՞ք զօրն զայն ոչ ողբացէ, ո՞յր ուրուք ոչ գելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,- 412.

ԱՐԺԱՆԱՊԷՍ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զասկս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդադուղակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զատերն՝ զկամս հաճեաց ինդրողացն, զոր էտ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440.

ԱՐԺԱՆԱԻՈՐ - որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամող գթութեանց որով զաղքատս դարմաներ, զգերեալս դարձուցաներ , զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և գլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւորք. - 450.

ԱՐԺԱՆԱԻՈՐԱՊԷՍ - Եւ արդ ոչ ներէ մեզ քանս առանց մեծի և արժանաւորապէս ողբոց թողուլ գլիշատակ կորստեան ամենօրինեալ հօգորին: - 412. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ զագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462.

ԱՐԺԱՆԻ - և արդարն արժանի էր օծեալն Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զսոյնս գովութեանց: - 470. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցգլուխ նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարն արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. Եւ քանզի ոչ որք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մեք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵԻ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՍԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ԶԶԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵԻ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՅԻՆ: - 452. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորտոտվ լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ...արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. - 452. Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նագելի ճոխութեամբ,

շուրջ զիրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արծանիս. – 458. Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն նկատեալ զերջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արծանի իւրոցն լինել շնորհաց – 420. Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ...արծանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460.

ԱՐԺԱՆԻ ԼԻՆԵԼ - Իսկ նա զցրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառագարդ երեսացն տեսող արծանի լինել հրամայեցել.- 410.

ԱՐԻԱԲԱՐ - Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդեռ չն ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպուրուան: - 420.

ԱՐԻԱԿԱՆ - Իսկ ամիրայն Յուսփ քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգորսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466.

ԱՐԻԱՅԵԱԼ - Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր.,՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422.

ԱՐԻԻՆ - Այլ Աստուած ոչ ետ թոյլ ձեռին նորա մխել յարիւն արդարոյն: - 418. Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւազանէն և ի յանապական արենէ Որդւոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և ինդրեացեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436. և նորա յիշեալ զգուրթ արեան հարազատութեանն՝ գայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. Եւ առեալ զպարզն և բան արեան իշխանին՝ գան բոլոր ազգն ի ծառայութիւն հնազանդել առ ոտս հզօրին. – 430. և արքայի յիշեալ զգուրթ արեան հարազատութեանն՝ էլ զնաց զօրօք բազմօք զհարազատին ինդրել զքէն վրիժուց: - 464. և ինդրէ զարիւնն իւր և զիրոյ ազգին՝ պարզք և գինք վարձուց ծառայութեան յաւիտենականի, և աննենգ կալ ի դրան արբունի: - 430. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չն ևս յարբունս հասեալ էին՝ և

վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնադրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս գարիւնս անձանցն պարզնս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեսցեն զոր տեսինն: 468. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի զլիոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն...դայեակն խաւարի, արեան մտեալ սատարն, խրատեալն ի սատանայէ, անհամբոյրն ի բարեաց, արբանեակն չարին - 410. Նաև շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգագանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412. Սա, որպէս կարծեմ՝ թոյլ տալով Աստուծոյ առնու զվրէժ արեան հօր իւրոյ ի զլիոյ Ապումրունայ: - 420. Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ գարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412.

ԱՐԻԻՆԱՐԲՈՒ - Եւ իբրև զգագանս արիւնարբուս մրմոեալ՝ զան հասանէն մինչև ցքաղաքն Սաղամաս: - 436. որք գարիւնարբուս գագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408.

ԱՐԾԱԹ - Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով գելուլ զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուծել յարծաթոյն. - 450. և եթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարաւի, և ոչ երբէք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450.

ԱՐԾԱԹԱՊԱՍ - Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհունն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէսպէս երևելի և պայծառ սպասիւք - 462.

ԱՐԾԱԹԱՍԷՐ - Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով գելուլ զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուծել յարծաթոյն. - 450.

ԱՐԾԱՐԾԵԱԼ - Եւ ելաց զնա արքայ լալիւն մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս Է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,„ - 444.

ԱՐԾԻԻ - Այլ ոչ ուրեք երբեք յայտնել իշխեին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,„ - 408. ո՞վ ոք զբարձրաթիռ արծիւն քաջահնչող և ահարկու ձայնիւ ի խոնարհ սուգել լինէր ձեռնհաս. - 414.

ԱՐԾՐՈՒՆԻՔ - Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք ինդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ ինդրոյն: - 434. թերևս յաջողեցէ մեզ Աստուած ծայրագունին հանդիպել լրման, բազմավէպ զրուցատրութեանց քաջի արանց տանն Արծրունեաց: - 416.

ԱՐԿԱՆԵԼ - անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց զազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. գոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի.թիւ.ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. և նոցա զաղաղակ բարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի՛ իսպառ մերժեր զմեզ ժառանգութենէ մերմէ: - 432. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսի և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զնուար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. Իսկ նա զցրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանէլով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառագարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեցէ. - 410. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ ոխս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. - 406. որ քաջակորով զիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. - 454. Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդեռ չև ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ.ի.միտս.իւր զխորհուրդս առն

պատերազմողի, սպանանել զԱպումրուան: - 420. Վասն զի բագում խոստումն պարզևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422.

ԱՐԿԱՆԵԼԻ - Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուադիր քողն մարգարտահիւս զարդուն, զգեցեալ զսեւս ի զգեստից, և պատրաստեալ զլիտոյ իւրում արկանելիս թխակերպս - 414.

ԱՐԿԵԱԼ - Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412. Մօտ գայ յիշխանն, և զիրկս զպարանոցան արկեալ տայ զյուդայեանն համբոյր: - 410.

ԱՐՀԱՄԱՐՀԵԼ - և նորա առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպառնալեօք, յիս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. - 424.

ԱՐՀԱՄԱՐՀՈՂ - որք էին արք ապստամբք, գողակիցք գողոց, ապականիչք աշխարհի և արհամարհոոք տէրութեանն: - 430.

ԱՐՁԱԿԵԱԼ - Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր յափշտակեալ էր Գագկայ որդւոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդէռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426.

ԱՐՁԱԿԵԼ - „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեցի կամար. և զճառագայթս ի խոնարհ արձակելով՝ զինս լուսաւորեցէ խաւար. - 414. և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի ինամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղիես - 450. Եւ քանզի որդի քեռ էր Ապումրուան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակէ զնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: - 416. Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղիսումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. - 430. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարիւնս անձանցն պարզևս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեցեն զոր տեսինն: 468.

ԱՐՁԱԿԻԼ - և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444.

ԱՐՁԱՆԱՅՈՒՑԱՆԵԼ - առ որ նայեցեալ տիկինն՝ յուսացեալ արձանացուցանէ զսիրտ իւր - 416. զոր և էս սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450.

ԱՐՃՈՒՃՔ - Ի սոյն աւուրս գնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճուճսն անուանեալ ամրոցի: - 430.

ԱՐՄԱՍ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան գդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիննահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: - 452. Որ և անդստին իսկ ի տղայական հասակէն արմատ բարութեան ի վեր երևէր: - 420.

ԱՐՈՒԵՍ - Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և զօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստիւ – 460. Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և զօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստիւ – 460.

ԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ - Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416. Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բռնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն բարձր և անդրդուելի վէմ: - 472.

ԱՐՈՒԵՍԱԿԵԱԼ - զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456.

ԱՐՈՒԵՍԱԻՈՐ - Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն – 456. Իսկ զբերդն Ամիւկ զգարմանային զամրոցն, զոր երկնայիշ և պարանոցատանջ իմս գիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434. հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վէմս ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. – 454. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս զագաթնաւորս և զանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ԱՐՈՒԹԻՒՆ - եղեալ ի մտի գառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամբացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի զնացելոյն յաշխարհէս. – 444. և գտանէր զնա իբրև զլեառն մի բարձր անշարժ ի հողմոց պատերազմացն հնչմանց, որոց և յաղթեր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղխէր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւրք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցնուծաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի զիշերի առնու զամբոցն և տիրէ զաւառին: - 406. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն զաւառին ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում զործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Նաև զբազում զործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգեկնուագ մարգարեութիւն դաւթեան երգոցն, եթէ „զամենայն զոր ինչ արացե յաջողեցի նմա,,: - 406. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱՋԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՄՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒՄԱՆԱՅ Ի ԶԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420.

ԱՐՈՒՍԵԱԿ - և կամ լուսինն ի լրմանն ժամանեալ ամանակ, արուսեկին հանդերձ և բնաւ զարդուն աստեղաց՝ զիմս փարատեսցէ մէզ – 414. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբեացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառազաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ԱՐՁ - Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երեոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գագանաց, խոզից և առիծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462.

ԱՐՁԱՌ - Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքծագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446.

ԱՐՏԱՍՈՒՔ - և նոցա զաղաղակ բարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի՛ իսպառ մերժեր զմեզ ժառանգութենէ մերմէ: - 432. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապունսարայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. վայիւք և ողբովք և յորդահոս արտասուօք զերկիրն լրացուցանէին դառնութեամբ – 412.

ԱՐՏԱՔՍ ԵԼԵԱԼ - Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումէք կարասցէ: - 458.

ԱՐՏԵԻԱՆ - հեր զլիոյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ զհասարութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիրք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ԱՐՏՕՍ ԼԵԱՌՆ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի ոք առնուլ: - 452.

ԱՐՓԻ - կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին զիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430.

ԱՐՓԻԱԳԵՂ - Ուստի և ի կրծաբախ ճակատահար ճայթմանցն և ի բարձրաձիչ աղաղակացն հնչեաց դուռն դարպասու արփիագեղ./412/ տիկնոջն մեծին Սոփեայ: - 414.

ԱՐՓԻԱԹԵԻԵԼ - և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթևեր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւէժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466.

ԱՐՔԱՅ - - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466. Բայց ի հասանել համբաւոյն

յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսիպայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. և այնուհետև առն ամբարշտի զօր գումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, գունակ այլոց ոմանց զնա կարծելով. - 466. Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեցեն - 456. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ գտովորական աղօթան, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. և արքայ յուղարկէ զնոսա ըստ ինդրոյն արքունի. և նոցա երթեալ պատերազմեցան յարևելից կողմանն: - 444. Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. և արքայի յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ ել զնաց զօրօք բազմօք զհարազատին ինդրել զքէն վրիժուց: - 464. Եւ արքայն Յուսի ել զնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարեբուղիս ուղիսիւք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. - 446. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս Է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,. - 444. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. - 468. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայտակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամբանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբոնէ զնա իբրև զանգօր տղայ: - 442. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխս, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ձերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա ինդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. - 468. և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթնէր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ զայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւե՞ժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466. Եւ յառնելն արքայի զայսոսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ասորեստանի և զաւառս բազումս

ամրոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորգեաց: - 460. ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԳՈՐԾՔ ՔԱՋՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆՆ ԳՈՐԾՔ: - 464. և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով զահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդուվք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454. և տայ ի ձեռն արքայի զաշխարհս Հայոց և Վրաց և ուխտ խաղաղութեան եղեալ գնայ յերկիրն Պարսից: - 448. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ արքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ գնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր գնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456. Չայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զտոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գազկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւնս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւնս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրու յանապակ զինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. - 466. Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրու յանապակ զինոյ զմայլեալ ուրախ արար արքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. - 466. ՅԱՂԱԳՍ ԱՇԽԱՐՀԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ԳԱԳԿԱՅ ԵՒ ԲԱՋՈՒՄ ՏԵՂԵԱՅ ՆՈՐՈԳՄԱՆՅ ԵՒ ՀՐԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆՅ ՈՍՏԱՆՆ ԱԻԱՆԻ: - 450. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵՒ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՍՏԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ԶԶԵՌՆԱՐԿԵԼԸ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵՒ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՑԻՆ: - 452. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն

զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդինք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵՐՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՁԻՆ ԵՒ ՓԱՌԱՑ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ: - 468. նմանահան ճշգրտութեամբ յօրինեալ է ընդդէմ Փրկչին և փառագարդ պատկեր արքային Գազկայ – 462. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգազանաբարոյ գործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. – 448. որք և ի ծով անկանելով՝ բղխեն ձկունս մանունս առ ի պետս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, գոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէզն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէզն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուդս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզոջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գազկայ – 454. ՎԱՍՆ ԲԱՌՆԱԼՈՅ ՍԳՈՅՆ ՄԵԾԻ, ԽԱՂԱՂԱՑՈՒՑԱՆԵԼՈՅ ԱՐՔԱՅԻ ԶԱՇԽԱՐՀՍ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ՅՈՒՍՓՄԱՅ ՈՐԴԻՈՅ ԱՊՈՒՍԱՃԱՅ: - 446. Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զիրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. – 458. վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, գոր ոչ բաւեմ պատմել: - 452.

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, գտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456.

ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ - և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442.

ԱՐՔՈՒՆԻ - Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի

նմանե՛լ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանե իմաստիցն: - 440. Եւ մինչդեռ կամեր զբունու ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յդէ զՊետրոս և յանդնդադուդակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց ինդրողացն, զոր էտ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440. և արքայ յուղարկէ զնոսա ըստ ինդրոյն արքունի. և նոցա երթեալ պատերազմեցան յարևելից կողմանն: - 444. Եւ արքայն Յուսի ել զնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս Բաբելոն, և փախստական արարեալ զօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսի որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. և ինքն հասեալ ի դուն արքունի՝ առնու և անտի ևս զօրս Բաբելոնս յօգնականութիւն. - 448. և ինքն Սմբատ ոչ ինդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիդրամայն/ճիշտը՝ զդիդրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ, - 440. և ինդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. - 444. և ինդրէ զարիւնն իւր և զիւրոյ ազգին՝ պարզեք և զինք վարձուց ծառայութեան յալիտենականի, և աննենգ կալ ի դրան արքունի: - 430. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զԲայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. Եւ փախստական արարեալ զօրսն ամիրային Յուսիայ, ձերբակալ ևս արարեալ և զինքն՝ բառնան ի դուն արքունի - 444. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և զորձն առնոյր զկատարումն - 456. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438.

ԱՐՔՈՒՆԻ ԳԱՆՁ - Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին,

գոր այլ գորաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ԱԻԱԶԱԿ - Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւագակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424. Վասն զի նա խաղաղութեան և շինութեան առիթ: Նա աւագակաց խանձող և հերքիչ: - 470.

ԱԻԱԶԱՆ - Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդւոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464.

ԱԻԱՇՂ - „աւա՞ն և եղո՞ւկ քեզ, քաղաք, որ թագաւորդ քո որդի աղախնոյ է,, - 448. Վա՞յ և աւա՞ն մերոյս կենդանութեան: - 416.

ԱԻԱՆ - Եւ անտի յառաջ մատուցեալ գայ հասանէ մինչև յաւանն Վան յաշխարհն Վասպուրական անթիւ բազմութեամբ: - 424. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղուջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. – 420. և ինքն երթեալ ի գաւառն Աղբագ՝ դադարէ ի Յաղամակերտն աւանի: - 426. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. Իսկ ամիրային թողլով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիւր առաջնոյն Մափի. – 426. Իսկ ամիրայն այնուհետև անց զնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկուսին աւանսն, զոր վերագոյնն ասացաք: - 426. Իսկ մեր ի բազմաց զսակաւն յիշատակելով՝ ահա ասացաք որ ինչ յաղագս Ոստանն աւանի: - 452. ՅԱՂԱԳՄ ԱՇԽԱՐՀԱՇԽՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ԳԱԳԿԱՅ ԵՒ ԲԱԶՈՒՄ ՏԵՂԵԱՅ ՆՈՐՈԳՄԱՆՅ ԵՒ ՀՐԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆՅ ՈՍՏԱՆՆ ԱԻԱՆԻ: - 450. յորոց ի բազում ամբոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թևակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբոամբ ածեալ և զօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, գայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. – 464. ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շղթայակապ արարեալ յղէ զնա յաւանն Վան և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամբոցի: - 408.

ԱԻԱՆԴԵԼ - զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւրք զկզակս նոցա ճմլեալ թռչնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցԽուժաստան, որում կամեր աւանդէր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզեր, գայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460. Վասն որոյ

արտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ԱԻԱԸ - Եւ անտի դարձեալ պաշարէ զբերդն Կարուց, և բացեալ զմթերեալ տունս գանձուց առնու աւար բազում: - 424. և առեալ զբանակս նոցա յաւարի, փրկեալ և զգերեալսն՝ դարձան յիւրաքանչիւր տեղիս մեծաւ յաղթութեամբ: - 468. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464.

ԱԻԱԸԱՌՈՒ - զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումբէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468.

ԱԻԱԸՏ - որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զզրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. - 450.

ԱԻԵԼԻ - Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարինս անձանցն պարզս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեսցեն զոր տեսին: 468.

ԱԻԵՏԱԸԱՆ - և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթներ զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւեժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և սհա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ արքութեան տեառն,„: - 466.

ԱԻԵՏԱԸԱՆԻՉ - Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ գագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցւոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462.

ԱԻԵՏԱԸԱՆՈՒԹԻՒՆ - ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում գիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գովով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն - 446.

ԱԻԵՏԱԻՈՐ - անդ վաղագոյնս աճապարեալ հասանէ ի ձեռն աւետաւոր հրեշտակաց և իշխանն Աշոտ եղբարքն հանդերձ. - 428.

ԱԻԵՏԻՔ - մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի զլիոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,„: - 414. Նա տուն իւրում կանաչ տունկ ոսկեսաղարթ, լի աստուածայորդոր սիրով և բերկրաբեր աւետիք: - 470.

ԱԻԵՐԵԼ - Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել գերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեսցեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436.

ԱԻԲ - Ի սոյն աւուրս գնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիւր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճուճն անուանեալ ամրոցի: - 430. „աւուրք սաստկութեան են և գործ պատերազմի, ո՞վ գիտէ, ո՞յր ուրուք յաղթութիւնն լինիցի,,: - 424. և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև զօրայս անդոյ լիոյ յաւուրս հնձոց. - 466. Եւ ապա իբրև աւուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418. Եւ ելաց գնա արքայ լալին մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս Է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,: - 444. Եւ ելաց գնա արքայ լալին մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս Է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,: - 444. և եկեալ հասանէ ի գաւառն Թոռնաւան յաւուրս ձմերայնոյ: - 424. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամբանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ գնա իբրև զանգօր տղայ: - 442. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. և նստեալ շուրջանակի սակաւ աւուրս՝ ապա փորեցին զաչս Հասանայ և առին զամրոցն: - 428. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուրք ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ զիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. Իսկ մեծանուն իշխանն վաղվաղակի զօր գումարեալ ասպատակեալ յերկիրն Սոկաց յաւուրս ձմերայնոյ: - 434. կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին գիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430. կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ գնացելում եղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. - 446. Յայնմ աւուրք սուգ առին սուրբ եկեղեցիք և դասք պաշտօնէից: - 414. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416. Յաւուրս

յայնուսիկ մասն ինչ ի զօրաց Դելմկաց դիմեալ, անցանել կամելով յաշխարհն Ասորեստանի. – 468. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուդս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կողոջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 454. Վասն զի բազում խոստումն պարզևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422.

ԱՓՇԻՆ - Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արբանեկութիւնն Հասանայ որդոյ Վասակայ դենադարձի, զոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426. բայց քանզի կասկած ի սրտից երկոցունցն ոչ մեկնեցաւ՝ գրաւականս խնդրէ Ափշին. - 424. Եւ երթեալ գնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. Եւ ի գալ գարնանոյն այր մի ներքինի զոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ գնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426. Եւ խնայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառէն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. Չայս խնդրէ Սմբատ պարզևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, զուցէ գնացէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և գայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ ի գալ գարնայնոյն, փախստեալ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ գայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ զդաշինս սիրոյ. – 424. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և գրաւական տալով զորդին իւր զանդրանիկ. – 424. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւագակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424. Վասն զի բազում խոստումն պարզևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422.

ԲԱԲԵԼԱՑԻՔ - Նա ի սիրտս բռնաւորաց Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Յունաց և բարբարոսաց, հրացեալ և յարաշարժ բնեռ: - 472.

ԲԱԲԵԼՈՎՆ - Եւ մինչդեռ կամեր զբօնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելովնի և սահմանաց նորա: - 448.

ԲԱԳՆԱՁԵԻ - և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460.

ԲԱԳՐԵԻԱՆԴ - Յայնժամ Աշոտ իշխանն Վասպուրական, ճանապարհ արարեալ ընդ գաւառն Բագրևանդ՝ արագ յիւրն անցանէ աշխարհ: - 424.

ԲԱԶՄԱԲԻԻՐ - մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիր գանձիւք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց, /444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. - 446.

ԲԱԶՄԱԳՈՒՄԱՐ - Իսկ զբերդն Ամիւկ զգարմանալին զամրոցն, զոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս զիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434.

ԲԱԶՄԱԽՈՒՌՆ - Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախուռն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420.

ԲԱԶՄԱԿԱՆ - Ո՞ւր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս ոսկեզարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն զմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416.

ԲԱԶՄԱԶԱՆ - Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան ինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. - 428.

ԲԱԶՄԱՎԷՊ - Թերևս յաջողեսցէ մեզ Աստուած ծայրագունին հանդիպել լրման, բազմավեպ զրուցատրութեանց քաջի արանց տանն Արծրունեաց: - 416.

ԲԱԶՄԱՐՈՒԵՍ - Եւ եղեալ թագ ի գլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442.

ԲԱԶՄԱՅՈՒՑԱՆԵԼ - Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, զետահետեալ հոսանուտ բարեբողիս ուղիսիւք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. - 446.

ԲԱԶՄԵԱԼ - Նա յոսկեգարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նազելի ճոխութեամբ իբրև գառիւծ գորաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեառն: - 472. Վասն զի են ի նմա ոսկեգարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զիրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. - 458.

ԲԱԶՄԵՐԱՆԳ - Ո՞ր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս ոսկեգարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն զմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416.

ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ - Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զոր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ զիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436. և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև գորայս անդոյ լիոյ յաւուրս հնձոց. - 466. Եւ անտի յառաջ մատուցեալ գայ հասանէ մինչև յաւանն Վան յաշխարհն Վասպուրական անթիւ բազմութեամբ: - 424. և բազմութիւնք զորացն սպառագինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիդք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դորդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442. Եւ նորա զնացեալ անթիւ բազմութեամբ զօրու՝ թողու ոստիկան Պարսից զմի յիւրոց հոմանեաց, որում անուն էր Փէթք. - 448. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. - 444. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զգէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուծէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. նաև ծառովք պտղաբերովք սաղարթեալ և այգևետ բազմութեամբք յոյժ վայելչացեալ զարդարի. - 450. Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս գանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: - 458.

ԲԱԶՈՒԿ - Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հոչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գազկայ, հարստահարել զգազանաբարոյ ազգն Իսմայէլի. - 460. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գազկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ «եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր»,՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանայիւն և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին զոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և

զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ԲԱԶՈՒՄ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսիփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ուն հոետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440. Այլ զոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. Այսու ժամանակաւ առաքին յարքունուստ պատգոսք պատուաւորք զօրօք բազմօք, որոց հրաման տուեալ՝ անցանել յԱտրպատական: - 444. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց զազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Աստ բազմաց մրմոեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիւղէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ - 428. Բայց ամք իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. բոխեն և աղբիւրք /450/ բարեխառնք շուրջ զքաղաքան, օգնականութիւն մատուցանելով մարդկան ի բազում պէտս - 452. և հաւաստապէս ճշմարտութեամբ նուազեաց զասելն, քան թէ առատութեամբն յաւելեաց ի բազումս. - 458. Եւ անտի դարձեալ պաշարէ զբերդն Կարուց, և բացեալ զմթերեալ տունս գանձուց առնու աւար բազում: - 424. Եւ առաքէ զայր մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսր զօրօք բազմօք, զի երթեալ պատերազմեսցէ ընդ իշխանին: - 426. և արքայի յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ ել գնաց զօրօք բազմօք զհարազատին խնդրել զքէն վրիժուց: - 464. և բազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգածեալ հնարիւք: - 426. Եւ դարձուցեալ զիշխանն Աշոտ մեծաւ պատուով և բազում և երկելի պարգևօք. - 424. Եւ երթեալ գնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ բազում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր գնա զուտ և նազելի/438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրև զոսկի որ ի բազում բովս փորձեալ իցէ: - 440. Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ բազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: - 436. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ

յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և գնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամբոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. Չայս հրաման տերունեան յետս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցոյ և ժողովրդեանն տեառն: – 440. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւնս, բարձեալ զգէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: – 468. զորս վաղվադակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոր ոռոգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: – 456. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: – 434. Իսկ ամիրային թողլով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիւր առաջնոյն Սափի. – 426. Իսկ ամիրայն Յուսփ քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գազկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: – 438. Իսկ զբերդն Ամիւկ զգարմանալին զամբոցն, զոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս զիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: – 434. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. – 434. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. – 434. Իսկ մեծանուն իշխանին Գազկայ բազում և երևելի պարզևօք շքեղացուցեալ նախապատուէ զյաղթող այրն Թաղէոս: – 436. Իսկ մեր ի բազմաց զսական յիշատակելով՝ ահա ասացաք որ ինչ յաղագս Ոստանն աւանի: – 452. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գազկայ, ի վերակացութիւն զաւառին ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: – 436. հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում պակասում են որոշ բառեր/ կոչեցեալ ազգէ – 430. հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վէմն ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. – 454. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրն Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն

ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և քազում աւարաւ: - 464. ՅԱՂԱԳՍ ԱՇԽԱՐՀԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ԳԱԳԿԱՅ ԵՒ ԲԱԶՈՒՄ ՏԵՂԵԱՅ ՆՈՐՈԳՄԱՆՅ ԵՒ ՀՐԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆՅ ՈՍՏԱՆՆ ԱԻԱՆԻ: - 450. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ քազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, զտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456. յորոց ի քազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450. Նա որջացելոց քազմաց ի բարձրաբերձ ամրոցաց ստորիջոյց: Նա ապստամբաց անգերծանելի ծուղակ: - 470. Նաև զգաւառն Ըռնայ ... բռնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ քազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406. Նաև զքազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգենուագ մարգարէութիւն դաւթեան երգոցն, եթէ „գամենայն գոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,,: - 406. որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, քազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ - 454. Ուր և անդէն իսկ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և քազում խոստմամբք, և իսպառ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորինն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զքազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զքազում զանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. Վասն զի քազում խոստումն պարզևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422. Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զքազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454. Եւ արքայն Յուսփ ել զնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս քազումս, և փախստական արարեալ զգօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. և էլեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զքազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. և զքազումս ձերբակալս արարեալ՝ ածեն առաջի իշխանին մեծաւ յաղթութեամբ: - 436. և ինքն հասեալ ի դուռն արքունի՝ առնու և անտի ևս զօրս քազումս յօգնականութիւն. - 448. Եւ յառնելն արքայի զայսոսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ատրեստանի և գաւառս քազումս ամրոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորզեաց: - 460. և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տփղիս, ոչ սակաւ հարստահարութիւն արարեալ

զլիտյ Սմբատայ՝ առնու հարկս բագումս: - 424. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բագումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնս: - 438. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բագումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. միայն զմերս զբաւեաց զմիտս և զտեսութիւն հրաշակերտն և քան զբագումս նորանջանն և զարմանալին Աղթամար. - 454. որք և ի ծով անկանելով՝ բղիւեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բագումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբագումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ գումանս շղթայակապս յղէ յանառն Դարիւնս: - 468. և հաւաստապէս ճշմարտութեամբ նուագեաց գասելն, քան թէ առատութեամբն յաւելեաց ի բագումս. - 458. ուր և անդէն իսկ երկուք յորդոց իւրոց, ևս և բագումք ի զօրաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա - 426. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բագումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456. Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուագք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարաւի,, և դարձեալ՝ եթէ ,, ցնձացէ երկիր, և ուրախ եղիցին կղզիք բագումք,,: - 464.

ԲԱԺԱԿ - և ի խորովակսկիծ կիզմանէ աղեացն դիաթաւալ յերկիր կործանեալ թմբբեալք լինէին ի դառնաճաշակ մահարբոյց բաժակէն: - 412. Ո՞ւր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս ոսկեզարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն զմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416.

ԲԱԺԻՆ - և վաղվաղակի հարկապահանջս և ուստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. Յետ խաղաղանալոյ երկրին զթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. - 432.

ԲԱՂԶԱԼ - ամենայն ակն զնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակէին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ,, - 470.

ԲԱՂԶԱԼԻ - արդ մեր բաղձայի սիրով բունն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօր զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454.

ԲԱՅՅ - Բայց ամբ իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին

հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև երկոտասանից: - 416. Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. - 444. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. Բայց մեր զդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք գեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջազգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460. բայց քանզի կասկած ի սրտից երկոցունցն ոչ մեկնեցաւ՝ զբաւականս խնորէ Ափշին.- 424.

ԲԱՅՑ ՄԻԱՅՆ - տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ զիտեր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. „Ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դատերէն զոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,„: - 418.

ԲԱՅՑ ՍԱԿԱՅՆ - բայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: - 430.

ԲԱՆ - այլ զի մի լսողացն խոովեցին միտք՝ լռեցի որ ինչ վասն այսոցիկ է բանս, և մեք ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարէզ - 416. Եւ առեալ զպարզն և բան արեան իշխանին՝ զան բոլոր ազգն ի ծառայութիւն հնազանդել առ ոտս հօրին. - 430. Եւ արդ ոչ ներէ մեզ բանս առանց մեծի և արժանաւորապէս ողբոց թողուլ զյիշատակ կորստեան ամէնօրինեալ հօրին: - 412. Եւ արդ սիրելի էր ինձ ևս հրաշափառագունիւ անցանել բանիւն ընդ ողբերգականացս հանդէս. - 416. Եւ զգեցուցեալ ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և զօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհուն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիւք և խոստմամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. - 438. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսեր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիւտալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօղ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. զոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա

լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. Ի ձեռն անմահ պատարագին էական քանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեալ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446. Իսկ զբերոյն Ամիւկ զգարմանալին զամրոցն, զոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս զիտէ անուանել քան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434. Յաղագս սորա հաւաստապէս և յոյժ ըղձալի է ինձ առնել քանից դեգերանս ի սմա, և ի սորին գործս և գովեստս - 420. Որ թեպէտ և մերս պատմութեանց իցեն քանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի խնդրեալ պարզեացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում գիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան քանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն - 446.

ԲԱՆԱԶԱՐԴՈՒԹԻՒՆ - Ձսոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, զոր վերագրեցաք ըստ մերումս քանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց - 430.

ԲԱՆԱԼ - Բանայք առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. և բազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն քանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգածեալ հնարիւք: - 426. և Հասանայ զրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգւոցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և քանայք առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդոյ գթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և քանայ զաղիսեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432. եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի քանայն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458.

ԲԱՆԱԼԻ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... քանայի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ - 410.

ԲԱՆԱԿ - և առեալ զքանակս նոցա յաւարի, փրկեալ և զգերեալսն՝ դարձան յիւրաքանչիւր տեղիս մեծաւ յաղթութեամբ: - 468. և բազմութիւնք զօրացն սպառագինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, զոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դորդեալ քանակն

արքունական զորուն: - 442. և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթևեր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւե՞ժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի քանակ սրբութեան տեառն,,: - 466. Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում քանակս ժողովրդեանն Տեառն: - 436. Իսկ այլազգին յորժամ ետես զքանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարև անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրու յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիրումն սահմանեալ վայրի. - 466. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսազարդ /468/ և հասակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մտեղեաց քանական ազգի. - 470.

ԲԱՆԱԻՈՐ - Սա սուսեր քանաւորք, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ գլխոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ են կարգք: - 422.

ԲԱՆՍԱՐԿՈՒ - Իսկ չարարուեստ քանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունեաք ի դրախտին զբնութիւն - 406.

ԲԱՆՏ - Եւ անդէն ի միում զիշերի կալեալ կապէ զնոսա, և յղէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի քանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի քանտ կրկին անգամ. - 418. և կացեալ ի քանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Վասն զի բազում խոստումն պարզեաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս քանտին: - 422.

ԲԱՌՆԱԼ - Եւ փախատական արարեալ զգօրսն ամիրային Յուսփայ, ձերբակալ ևս արարեալ և զինքն՝ քառնան ի դուռն արքունի - 444. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի զիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ քառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ զկնի քառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմռեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդոցն Հագարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446. ՎԱՍՆ ԲԱՌՆԱԼՈՅ ՄԳՈՅՆ ՄԵԾԻ, ԽԱՂԱՂԱՅՈՒՅԱՆԵԼՈՅ ԱՐՔԱՅԻ ԶԱՇԽԱՐՀՍ, ԵԻ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ՅՈՒՍՓԱՅ ՈՐԴԻՈՅ ԱՊՈՒՍԱՃԱՅ: - 446.

ԲԱՍՐԱՅ - և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն

մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444.

ԲԱՐԲԱՌ - Եւ արքայ այնուհետև կային սրտի և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466.

ԲԱՐԲԱՐՈՍ - Նա ի սիրտս բռնաւորաց Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Յունաց և բարբարոսաց, հրացեալ և յարաշարժ բնէր: - 472.

ԲԱՐԵԲԱՆՈՂ - ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում զիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446.

ԲԱՐԵՆՈՒՂԽ - Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, զետահետեալ հոսանուտ բարեբողիս ուղիսիք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. – 446.

ԲԱՐԵԳՈՒԹ - զոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանզէն երէոց, սոյնպէս և հզօրին գբացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. – 432.

ԲԱՐԵԺՄԻՏ /որ և ԲԱՐԵԺՊԻՏ/ - Ո՞ր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս ոսկեզարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն զմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416.

ԲԱՐԵԽԱՌՆ - բղիւեն և աղբիւրք /450/ բարեխառնք շուրջ զքաղաքան, օգնականութիւն մատուցանելով մարդկան ի բազում պէտս – 452. յորոց ի բազում ամբոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450.

ԲԱՐԵԽՆԱՍՕՂ - որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և գլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. – 450.

ԲԱՐԵԽՕՍՈՒԹԻԻՆ - որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամենանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. – 466.

ԲԱՐԵԿԱՍ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յղին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն – 410.

ԲԱՐԵՂԱՍ - գորս վաղվադակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, գոր ոռոգեալ արբուցանեն ի քարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456.

ԲԱՐԵՆՇԱՆ - Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն քարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլեր ի մէջ եղբարց իւրոց. - 416.

ԲԱՐԵՊԱՇՏ - ԱԹՈՌԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԱՇՈՏԻ ՈՐԴԻՈՅ ՆՈՐԻՆ ԱՆԴԻԱՆԿԱՆՆ: ԵՒ ՓՈԽՈՒՄՆ ՏԻԿՆՈՋՆ ՍՈՓԵԱՅ ԵՐՋԱՆԿԻ ԵՒ ԲԱՐԵՊԱՇՏԻ - 416.

ԲԱՐՁԱՓՐԱՆ - որ թէպէտ և յառաջ քան զայսոսիկ ի Դաւթայ Սահառունոյ և յՌաշամայ Ռշտունոյ և ի Բաղափրանայ/ճիշտը՝ Բարգափրանայ/ ասի առեալ շինութիւն - 454.

ԲԱՐԻ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր քարեկամն...դայեակն խաւարի, արեան մտեալ սատարն, խրատեալն ի սատանայէ, անհամբոյրն ի քարեաց, արբանեակն չարին - 410. Նա որդոց իւրոց կրթարան քարեաց և մշտաբուղիս աղբիւր /470/ իմաստից: - 472. Ունչք երկայնագոյնք և վայելչաւորք, լսելիք դիւրալուրք և դիւրահաւանք ի քարիս և պայծառք լուսահրաշ նմանեալ գունով: - 470. Սա էր լի գործովք քարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436.

ԲԱՐԻՈՔ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ քարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446.

ԲԱՐԿՈՒԹԻՒՆ - Սա շարժեալ քարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438.

ԲԱՐՁԵԱԼ - և զշինուածս ամբոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա քարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. և հատեալ զգլուխն քարձեալ տանի յամբոցն Աշինոտ, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ - 420. և նոցա զաղաղակ քարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի՛ իսպառ մերժեր զմեզ ժառանգութենէ մերմէ: - 432. գոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, քարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. որ մեծապարծ հաւատով քարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանայիւն և իբրև

գտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեցէ մեղաց: - 462.

ԲԱՐՁՐՆԿԱԼ - Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և քարձրնկալ տոհմից և զասհմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Աղանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440.

ԲԱՐՁՈՒՄՆ - Ընդէ՛ր ոչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախուն գորաց. թերևս և մերոց լինէր քարձումն կենաց,,: - 416.

ԲԱՐՁՐ, ԲԱՐՁՈՒՆՔ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի քարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեացի: - 462. և արդարև արժանի էր օծեալն Աստուծոյ և քարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զայնս գովութեանց: - 470. և գտանէր զնա իբրև զլեառն մի քարձր անշարժ ի հողմոց պատերազմացն հնչմանց. որոց և յաղթէր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հգօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի քարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ - 430. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի քարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,„՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաշողակ փառաւորութեամբ: - 422. Նա ամենայն արուեստականաց դռնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բռնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն քարձր և անդրդուելի վեմ: - 472. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի քարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. Սա աշտարակ բարձրաբերձ գօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսիւն երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս գօրութեամբ, կանգնեալ ի քարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422. որ թէպէտ և ի քարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466.

ԲԱՐՁՐԱԲԵՐՁ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնս Արտու, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկացցի որ առնուլ: - 452. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամէնօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՛ զի ձիւնապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով զահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդովք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454. Նա որջացելոց բազմաց ի բարձրաբերձ ամրոցաց ստորիջոյց: Նա ապստամբաց անգերծանելի ծուղակ: - 470. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօղ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց որ փախիցէ յերեսաց: - 422.

ԲԱՐՁՐԱԳԱԳԱԹՆ - Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հօրին: - 434.

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ - Ձկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խորխտայցէ. - 430. „Ո՛ր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիւրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուռն հարկանել, առ ի յիշատակ թողով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. բարձրագոյն հրաշակերտեաց քան զԱղէքսանդրին ի Մակեդովն քաղաքի - 456. և զայն տեսեալ ամենիմաստ հօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասան: - 408. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն որ այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումէք կարասցէ: - 458. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զորունս աղիւեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ

իմաստից: - 438. Իսկ համբաւ հգօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412.

ԲԱՐՁՐԱԴԻՏԱԿ - քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ գորութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքծագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. - 422.

ԲԱՐՁՐԱԹԻՌ - ո՞վ ոք գրաբարթաթիռ արծիւն քաջահնչօղ և ահարկու ձայնիւ ի խոնարի սուգել լինէր ձեռնհաս. - 414.

ԲԱՐՁՐԱԹՌԻԶ - Նա իրաւանց դատաստանաց արդարով կշռիչ: Նա ամբարտաւանից բարձրաթռիչ թևոցն հարթող: - 470.

ԲԱՐՁՐԱՃԻԶ - Ուստի և ի կրծաբախ ճակատահար ճայթմանցն և ի բարձրաճիչ աղաղակացն հնչեաց դուռն դարպասու արփիագեղ./412/ տիկնոջն մեծին Սովիտայ: - 414.

ԲԱՐՁՐԱՆԱԼ - և զկնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան զառաւել: - 456. զոր տեսեալ տէրանցն Սոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434.

ԲԱՐՁՐԱՆՇԱՆ - Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հռչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գագկայ, հարստահարել զգազանաբարոյ ազգն Իսմայէլի. - 460. Եւ այսքան և այսպիսեօք բարձրանշան յաղթութեամբք հռչակաւոր և երևելի ի մէջ Հայաստանեայց այրն լինէր: - 406. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438.

ԲԱՐՁՐԱՑԵԱԼ - և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով գահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդուվք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454.

ԲԱՐՁՐԱՅՈՒՑԱՆԵԼ - Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հռչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գագկայ, հարստահարել զգազանաբարոյ ազգն Իսմայէլի. - 460.

ԲԱՐՁՐԵԱԼ - Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ - 428. զոր

ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեան: - 442.

ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆ/Ք/ - „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեցի կամար. և զճառագայթս ի խոնարհ արձակելով՝ զիմս լուսաւորեցէ խաւար. - 414. իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երկի իբրն զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուագեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. - 456. Նա հարցափորձող իմաստնոց խորք ծովու կամ բարձրութիւնք /ճիշտը՝ բարձրութիւնք/ երկնից որ անհասն է: - 472.

ԲԱՐՈՒԹԻՒՆ - Որ և անդստին իսկ ի տղայական հասակէն արմատ բարութեան ի վեր երևեր: - 420. զոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446.

ԲԱՐՔ - Իսկ բարք անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ խնամ ածէ ոչ միայն անձինն զբօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. - 450.

ԲԱՅԱԳԼԽԱԻ - - յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գոեհս և ի փողոցս բացագլխաւ ընդ երկիր զանձինս իւրեանց քարշէին: - 412.

ԲԱՅԱՓԱՅԼԵԱԼ - զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղիւեր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացավայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420.

ԲԱՅԵԱԼ - Եւ անտի դարձեալ պաշարէ զբերդն Կարուց, և բացեալ զմթերեալ տունս զանձուց առնու աւար բազում: - 424.

ԲԱԻԵԼ - Եւ եղեալ թագ ի գլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442. վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 452.

ԲԵԿԱՆԵԼ - Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438.

ԲԵԿԵԱԼ - զի բեկեալ էր սիրտ նորա առ ուշի, քաջութեան մանկանն, և սպասէր գաղտ կորուսանել զնա: - 418.

ԲԵԿՈՒՄՆ - Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո որ առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայելի,„: - 412.

ԲԵՐԱՆՆԵՐ՝ - Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զքերան իմ եղիցի,“, ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460.

ԲԵՐԱՆՆԵՐ՝ - և խնդրեալ ի թագաւորէն քերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. - 444.

ԲԵՐԱՆՆԵՐ՝ - և սուր ի վերայ եղեալ կոտորեցին և լցին զքերան դաշտին յանկելոց դիակացն յոյժ խտացեալ առ միմեանս. - 436.

ԲԵՐԱՆՆԵՐ՝ ՍՐՈՅ - Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ քերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեան: - 436. իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տայր քերանոյ սրոյ և յանխնայ կոտորէր, երբեմն անձամբ և երբեմն ի ձեռն զօրացն: - 460.

ԲԵՐԱՆՆԵՐ՝ - Աստանօր նախապատուէ զիր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զքերան Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարծի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Բայց ի զնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ զնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ զողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զքերան Ասկուայ. - 444. Եւ անդէն ի միում գիշերի կալեալ կապէ զնոսս, և յղէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի քերան Ալան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. Եւ անդէն ձերբակալ արարեալ կրկին կապանօք քարշեն ի դուռն քերան Ալան կոչեցեալ. - 428. Եւ անտի դարձեալ պաշարէ զքերան Կարուց, և բացեալ զմթերեալ տունս զանձուց առնու աւար բազում: - 424. և անտի յառաջ մատուցեալ առնու զքերան Ուղեոյ և տիրէ գաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: - 444. Եւ ապա իբրև աւուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարբքն հանդերձ ի քերան Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զքերան Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զքերան Ալան, զոր յափշտակեալ էր Գագիկայ որդոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426. Եւ ի վերայ քաջասէր առ միմեանս լինելոյն՝ և զշինողութեան երկրի առնեն փոխադարձութիւն գաւառաց և քերանից ի մէջ երկոցունց: - 432. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեալ եղեալ ամրանայր ի քերան Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրք ըմբռնէ զնա իբրև զանգօր տղայ: - 442. և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինտո, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի քերան Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ - 420. Եւ մնացեալ քերան Ամիւկ իւրական գաւառաւն վեր մեծ անբժշկելի ի սիրոսս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագիկայ: - 434. և նորա ըստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զգինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տայ զքերան ի ձեռս Սմբատայ թագաւորին Հայոց: - 438. Եւ Սմբատայ առեալ զքերան, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագիկայ, և առնու ի

նման է գանձս բազումս, և յայն օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թևակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի գրերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու գրերդն Զոնէ և զգաւառն կոչեցեալ Զերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ գրերդն Ամիւկ զգարմանալին զամրոցն, զոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս զիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սրանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև գհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ գրերդն անձողոպրելի զգուշութեամբ. - 430. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն զաւառին ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր գրերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորին առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին զոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և զաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և զանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա գրերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ զաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով գրերդն Լկան, և զԹոռնաւան և ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ԲԵՐԵԱԼ - Ի սոյն աւուրս զնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդւոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամգայն անուն ճանաչիւր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրձուճսն անուանեալ ամրոցի: - 430. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս

պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. – 444.

ԲԵՐԵԼ - և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ քերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն գտաճար փառաց: – 460. Զսոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան քերելով զլրումն օրինակացս, զոր վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց – 430. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿԿԵ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ – 460. որք զարինարբու զազանաց քերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: – 408.

ԲԵՐԿՐԱԲԵՐ - Նա տուն իւրում կանաչ տունկ ոսկեսաղարթ, լի աստուածայորդոր սիրով և քերկրաքեր աւետիք: – 470.

ԲԵՐՈՒՄՆ - Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական քերամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: – 410.

ԲԵԻԵՌ - Նա ի սիրտս բռնաւորաց Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Յունաց և Բարբարոսաց, հրացեալ և յարաշարժ քլեռ: – 472.

ԲԵԻԵՌԱՊԻՆԴ - ի շրթունս խորայատակ հիմանց ծովուն դնէ դրունս ահաւորատեսս, հաստահեղոյսս, քլեռապինդս. – 454.

ԲԵԻԵՌՈՒՄՆ - Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյսս քլեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկայթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: – 422.

ԲԻԲ - հեր գլխոյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և քիքք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: – 470.

ԲԻԻԶԱՆԴ - զոր ընծայեաց մեզ հաւաստեալ Բիւզանդն պատմող. – 426.

ԲԻԻՐ - այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ հասարակ դորդեալ քիւր քիւրոց մարդկան – 470. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւրք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի

Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցխուժաստան, որում կամեր աւանդեր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորգեր, գայլս ի վերայ այլոց յարուցաներ, և զհազարս և զքիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակեր. – 460.

ԲԻԻՐԱԻՈՐ - մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիւր գանձիւր լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց, /444/ տնանկաց և տառապելոց, քիւրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. – 446.

ԲԻԻՐ ԲԻԻՐՈՅ - այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ հասարակ դրդեալ քիւր քիւրոց մարդկան – 470.

ԲԼՈՒՐ - Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրոյ յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. – 466. Իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց զաւտին ի մէջ քաղաքին երևի իբրն զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուագեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: – 458. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466. որ թեպէտ և ի բարձանց առեալ զշտրի յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամենանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շտրիս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. – 466. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս զործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զքիւրս զազաթնաւորս և զանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. – 450.

ԲԼՐԱԿ - Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրոյ յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. – 466.

ԲՂԽԵԼ - բղխեն և աղբիւրք /450/ բարեխառնք շուրջ զքաղաքան, օգնականութիւն մատուցանելով մարդկան ի բազում պէտս – 452. և եթէ զարեզակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի խնամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղխես – 450. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղխեր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շտրի ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: – 420. որք և ի ծով անկանելով՝ բղխեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարենն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: – 452.

ԲՂԽԵԼՈՅ - Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտներ նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: – 440.

ԲՂԽՈՒՄՆ - Ջկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. – 430.

ԲՆԱԲԱՐ - թագրնկալ փառօք պատուիլ ումեք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդւոյ թագաւորի սեփհական և բնաբար տիրողի Հայոց. – 442.

ԲՆԱԿԵԼ/ԻԼ/ - ինայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամբոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց զաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզօրին: - 432. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուդս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզւոջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 454.

ԲՆԱԿԵՑՈՒՑԱՆԵԼ - որ զՊաղեստինացւոց աշխարհն հանդերձ Հիրկանեաւ քահանայի վերեալ ած բնակեցոյց յերկրիս մերում – 454. ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շղթայակապ արարեալ յէ գնա յաւանն Վան և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամբոցի: - 408.

ԲՆԱԿԻՉ - և համոզեալ հաւանեցուցանէ զբնակիչս աշխարհին: - 418. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ գնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօրն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամբոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում պակասում են որոշ բառեր/ կոչեցեալ ազգէ – 430. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զվիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: - 432. որք և ի ծով անկանելով՝ բղխեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452.

ԲՆԱՋԻՆՋ - Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ գնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434.

ԲՆԱԻ - և կամ լուսինն ի լրմանն ժամանեալ ամանակ, արուսեկին հանդերձ և քնալ զարդուն աստեղաց՝ զիմն փարատեսցէ մեզ – 414. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զքնալ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Իսկ բարք անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ ինամ ածէ ոչ միայն անձինն զքօսանաց, այլ և քնալ աշխարհիս Հայոց. – 450.

ԲՆՈՒԹԻՒՆ - Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունեաք ի դրախտին զքնութիւն – 406. յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի քնութեանն պատիւ՝ ի գոեհս և ի փողոցս բացազլխաւ ընդ երկիր զանձինս իրեանց քարշէին: - 412.

ԲՈԼՈՐ/Ն/ - Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զքնոյր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Եւ առեալ զպարզն և բան արեան իշխանին՝ զան քնոյր ազգն ի ծառայութիւն հնազանդել առ ոտս հզօրին. – 430. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զքնոյր աշխարհս Հայաստան, զետահետեալ հոսանուտ բարեբուղի ուղիսիք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. – 446. Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և քնոյր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գազկայ իշխանին մեծի: - 436. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զքնաւ աշխարհն Պարսից և զքնոյր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. զոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և քնոյրիցն տեառն: - 442. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զքնոյր Ատրպատական, մինչև ցՄուծաստան, որում կամեր աւանդէր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզէր, զայս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460. Հարցանէր ի նմանէ զտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զքնոյր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. – 440. Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զքնոյր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472. - կամ

թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին գիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ գաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ գրուորն մաշիցէ արփի. - 430.

ԲՈՎ/Ք/ - և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր զնա զուտ և նազելի/438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրև զոսկի որ ի բազում քովս փորձեալ իցէ: - 440. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի քովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438.

ԲՈՐԲՈՔԵԼ - քորքորէր /406/ և զթշնամիս խաչին Քրիստոսի.- 408.

ԲՈՒՆԵԱԼ - Ի սոյն աւուրս զնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիր, որ քունեալ որջացեալ էր յԱրճուճսն անուանեալ ամրոցի: - 430.

ԲՈՒՌՆ - Եւ զօրացն մերձ կացեալ գրեամբ աձին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. Ուստի և զօր զումարեալ յանկարծօրէն թնակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, գրեամբ աձեալ և զզօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, զայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. - 464.

ԲՈՒՌՆ ՀԱՐԵԱԼ - Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով քունն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454.

ԲՈՒՌՆ ՀԱՐԿԱՆԵԼ - Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ քունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450.

ԲՈՒՐԱՍՍԱՆ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հաստորութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հաստորութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և

ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. Նա սիրելեաց և կամարարաց իւրոց անձախ պարզև, այլ և անուշահոտ բուրաստան, լի համապայծառ ծաղկովք: - 470.

ԲՈՒԻԳ - և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբբ և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով գահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդւովք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454.

ԲՈՒՆԱԲԱՐ - Նան զգաւառն Ըոնայ ... քնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406.

ԲՈՒՆԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ - Ընդ այնր ժամանակս դեռ ևս քնակայութեամբ տիրէր Պարսից և/446/ Հայոց Յուսի որդին Ապուսաճայ – 448.

ԲՈՒՆԱՅԵԱԼ - Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել քնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. – 464.

ԲՈՒՆԱԻՈՐ - Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և քնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբոնէ զնա իբրև զանգօր տղայ: - 442. Եւ տեսեալ զպայծառազարդ հասակ մանկութեանն և զգարմանալի գեղ երեսացն վայելչութեանն՝ զարմանայր քնաւորն. - 438. զոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս քնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեառն: - 442. Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրէպ քանոն: Նա քնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն բարձր և անդրդուելի վէմ: - 472. Նա ի սիրտս քնաւորաց Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Յունաց և բարբարոսաց, հրացեալ և յարաշարժ բնեռ: - 472.

ԲՈՒՆՈՒԹԻՒՆ - և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր քնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել քնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. – 464.

ԲՔԱԲԵՐ - Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրէպ քանոն: Նա քնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն բարձր և անդրդուելի վէմ: - 472.

ԳԱԳԱԹՆ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, գտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456. Եւ ինքն գագաթն ամրոցին է ծովահայեաց և յոյժ վայելուչ. - 452. Ի ծայրից անտի գագաթանն ի խոնարհ մինչև ցեզր ծովուն լի և լի պարսպաւորէ անմերձենալի ամրութեամբ: - 434. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ գագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462.

ԳԱԳԱԹՆԱԻՈՐ - տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և զանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ասպաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ԳԱԳԻԿ - Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հոշակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գագկայ, հարստահարել զգագանաբարոյ ազգն Իսմայելի. - 460. Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկ այս ասպատամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. առաքէ և թագ և հանդերձս երևելիս թագաւորին Հայոց Գագկայ՝ հաստատել ի ձեռս նորա զՀայաստան աշխարհս: - 444. Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. - 428. Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ գնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարձի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Բայց ի գնալն Յուսիփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. - 444. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսիփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. եթէ զայսոսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. և ապա հանէ զԳագիկ. և ածեալ զմտաւ վասն նորա՝ ոչ զիտէր զինչ առնիցէ. - 418. Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր

յափշտակեալ էր Գագկայ որդւոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426. Եւ Գագիկ իշխանն Վասպուրական երթալով երթայր և մեծանայր, և Տէր Ամենակալ էր ընդ նմա: - 432. Եւ գլխատրին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ էլեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամզա/Ճիշտը՝ Ապուհամզայ/ որդւովքն իւրովք յիւրումն կործանեալ գաւառի. - 432. Եւ մեծանուն տիկինն Մոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. - 416. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառաւն վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տեսեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. և նորա տուեալ զեղբայրն Գագիկ, և զկնի Է ամսոյ առաքէ զԳուրգէն զկրտսերն և դարձուցանէ զԳագիկ: - 424. և նորա տուեալ զեղբայրն զԳագիկ, և զկնի Է ամսոյ առաքէ զԳուրգէն զկրտսերն և դարձուցանէ զԳագիկ: - 424. ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԳՈՐԾՔ ՔԱՋՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆՆ ԳՈՐԾՔ: - 464. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ զանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոյիէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. Եւ տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ զիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Չոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Չերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Եւ քանզի առեալ էր Գագկայ զքոյրն Հասանայ կնութեան՝ վասն այնորիկ և սիրով խաղաղութեամբ ընդունի զնա յամրոցն: - 408. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չև ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղլոյ անարգապէս: - 412. Չայս ամենայն և ևս յաւէտ քան գոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսի, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ գալստեանն նորա առ նա: - 440. զոր տեսեալ տէրանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434. զոր տեսեալ տէրանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն

շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիրն և զիրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբողջին ստոր իջեալ անկանի առ ոոսս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Զոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոյս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդւոյ Վահանայ: - 422. Զայն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, զոր վերագրեցաք ըստ մերումն բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց – 430. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ զայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464. Իսկ ամիրայն Յուսի քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. Իսկ զԳագիկ խաղացուցանէ ի ճուաշ գաւառ, յամբոցն Շամիրամ. – 418. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,“ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422. Իսկ մեծանուն իշխանին Գագկայ բազում և երևելի պարզևօք շքեղացուցեալ նախապատուէ զյաղթող այրն Թաղէոս: - 436. Իսկ քաջարին երրերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումն, զայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զղարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անձողոպրելի զգուշութեամբ. - 430. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլեր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. ՅԱՂԱԳՄ ԱՇԽԱՐՀԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ԳԱԳԿԱՅ ԵՒ ԲԱԶՈՒՄ ՏԵՂԵԱՅ ՆՈՐՈԳՄԱՆՅ ԵՒ ՀՐԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆՅ ՈՍՏԱՆՆ ԱԲԱՆԻ: - 450. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵՐՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՁԻՆ ԵՒ ՓԱՌԱՅ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ: - 468. Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիտուն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամբոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. – 432. նմանահան ճշգրտութեամբ յօրինեալ է ընդդէմ Փրկչին և փառագարդ պատկեր արքային Գագկայ – 462. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: - 432. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուլս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզւոջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև

յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 454. ՄԿԻԶԲՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ ԶԿՆԻ ԵՂԲՕԲ ԻԻՐՈՅ ԱՇՈՏԻ, ԵՒ ԳՈՐԾՔ ՆՈՐԻՆ ՔԱԶՈՒԹԵԱՆ: - 428. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. – 444. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱԶԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՄՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒԱՆԱՅ Ի ՁԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420. Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն նկատեալ գերջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց – 420. Զկնի այսորիկ յաջորդէ զպթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբոխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. – 430.

ԳԱԶԱՆ - անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց գագանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր էթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Եւ իբրև զգագանս արիւնարբուս մրմոռեալ՝ զան հասանեն մինչև ցքաղաքն Սաղամաս: - 436. կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և գագանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանագանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն զտեսակս: - 462. Նան շունք տիրասէրք ի տեղուջ սպանմանն հոլովեալք և գիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգագանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412. որք զարիւնարբու գագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցւոյն զհոլովս երեոց և գերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գագանաց, խոզից և առիծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462.

ԳԱԶԱՆԱԲԱՐՈՅ - Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հոչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գագկայ, հարստահարել զգագանաբարոյ ազգն Իսմայէլի. – 460. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգագանաբարոյ գործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. – 448.

ԳԱԼ - Իսկ ի գալ զարնայնոյն, փախստեալ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ զայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ զդաշինս սիրոյ. – 424. Եւ մինչդեռ կամեր զբոսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գալն առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի

վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ գայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. Եւ անտի յառաջ մատուցեալ գայ հասանէ մինչև յաւանն Վան յաշխարհն Վասպուրական անթիւ բազմութեամբ: - 424. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարհուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և գայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարհուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և գայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. Եւ առեալ զպարզն և բան արեան իշխանին՝ գան բոլոր ազգն ի ծառայութիւն հնազանդել առ ոտս հզօրին. - 430. և գան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսիպ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ զիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. և գտեալ զպարզն մահառիթ՝ գայ ի հանդիպումն հզօրին: - 410. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. Եւ ի գայ գարնանոյն այր մի ներքինի գոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ գնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426. Եւ իբրև զգազանս արինարբուս մրմռեալ՝ գան հասանեն մինչև ցքաղաքն Սաղամաս: - 436. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթևեր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւե՞ժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տևեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. և տեարք և ազատք աշխարհին միշտ զնորայն սիրովն գային - 420. Չայսով ժամանակաւ գայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի գլխոց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. - 428. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և գայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մազապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ ի գալ գարնայնոյն, փախստեալ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ գայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ գղաշինս սիրոյ. - 424. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի

գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ, երկոքումքք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեսցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Մօտ գայ յիշխանն, և զիրկս զպարանոցան արկեալ տայ զյուդայեանն համբոյր: - 410. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէզն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. - 466. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թնակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, գայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. - 464.

ԳԱԼՈՒՍ - Ջայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զսոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածազարդ իշխանին Գազկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ գալստեանն նորա առ նա: - 440. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ զիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ «ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,»: - 446. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գազկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464.

ԳԱՆ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456.

ԳԱՆՅՔ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբեթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով գահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդովք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462. Նա յոսկեզարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նագելի ճոխութեամբ իբրև զառիւծ զօրաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեառն: - 472. Ո՛ւր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս

նսկեզարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն զմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416. Վասն զի են ի նմա նսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. - 458.

ԳԱՂ - մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿդարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուսոն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454.

ԳԱՂՏ - զի բեկեալ էր սիրտ նորա առ ուշի, քաջութեան մանկանն, և սպասէր գաղստ կորուսանել գնա: - 418.

ԳԱՂՏԱԶԻԳ - Նա ի սենեակս նսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօք՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիւղէ և ի գաղտաձիզ նետից թշնամեաց: - 472.

ԳԱՂՏՆԻ - Եւ մինչդէռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408. Նա գաղտնի նենգութեանց թշնամեաց նախատեսող և կարթ կորզիչ: - 470. որք զարիւնարբու գազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին գատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, գաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408.

ԳԱՂՏՆԻՔ - և հարցափորձ արարեալ գնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա գաղտնիս և բանայր առաջի նորա զորունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438.

ԳԱՆԳՈՒԴԱԳԵՂ - հեր զլիտյ նորա թխակերպ, գանգուրագեղ զիսաւորութեամբ ուղերեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ԳԱՆԶ - Եւ անտի դարձեալ պաշարէ զբերդն Կարուց, և բացեալ զմթերեալ տունս գանձուց առնու աւար բազում: - 424. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գազկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած

չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիւր գանձիւք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց./444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. - 446. որք և ի ծով անկանելով՝ բղխեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452. Պարսպէ անմերձենալի ամբութեամբ և զծայրս ամբոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս գանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: - 458. Մա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորատոյզ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամբութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և զանառիկ ամբոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս սպաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ԳԱՐՆԱՅԻՆ - Իսկ ի գալ գարնայնոյն, փախստեայ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ գայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ զդաշինս սիրոյ. - 424.

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ - և ի հարաւակողմն կուսէ ամբոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտոս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: - 452.

ԳԱՐՆԱՆԻ - Եւ ի գալ գարնանոյն այր մի ներքինի զոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ զնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426.

ԳԱԻԱԿ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկէտեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ԳԱԻԱՌ - Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամզա/ճիշտը՝ Ապուհամզայ/ որդուլքն իւրովք յիրումն կործանեալ գաւառի. - 432. Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն

որում անունն էր Գագիկ, տալով նաև զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ գնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարծի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Բայց ի գնալն Յուսիպայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ զողացեալ առնու ի զիշերի, ըստ յաջողելոյ նա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. - 444. և անտի յառաջ մատուցեալ առնու զբերդն Ուղեոյ և տիրէ գաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: - 444. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. Եւ ի վերայ քաջասէր առ միմեանս լինելոյն՝ և զշինողութեան երկրի առնեն փոխադարձութիւն գաւառաց և բերդից ի մէջ երկոցունց: - 432. և ինքն երթեալ ի գաւառն Աղբագ՝ դադարէ ի Յադամակերտն աւանի: - 426. և հասեալ ի քաղաքն Հադամակերտ և ի գաւառն Աղբագ, գերփեալ զինչս և գերեալ զկանայս և զտղայս, որչափ և ձեռն հասանէ: - 468. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառաւն վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. Եւ յառնելն արքայի զայսոսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ասորեստանի և գաւառս բազումս ամրոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորզեաց: - 460. և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդւոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Չոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Չերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նա յարակից: - 432. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Չոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Չերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նա յարակից: - 432. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեղն Պղուանս, ի գաւառին Լուրբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ իրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի զիշերի առնու զամրոցն և տիրէ գաւառին: - 406. Իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուազեալ բարձրութեամբ քան զբարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Իսկ զԳագիկ խաղացուցանէ ի Ճուաշ գաւառ, յամրոցն Շամիրամ. - 418. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. Խնայեաց ի նոսա, և ի հիմանց

տապալեալ զշինուածս ամրոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց գաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզօրին: - 432. Զայսով ժամանակաւ գայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի գլխոց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. - 428. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Յայնժամ Աշոտ իշխանն Վասպուրական, ճանապարհ արարեալ ընդ գաւառն Բագրևանդ՝ արագ յիւրն անցանէ աշխարհ: - 424. ՅԱՐԶԱԿՈՒՄՆ ԴԵԼՄԿԱՅՆ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՀԱԴԱՄԱԿԵՐՏ ԵՒ Ի ԳԱԻԱՆՆ ԱՂԲԱԳ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԶՕՐԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Ի ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ: - 468. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430. Նաև զգաւառն Ըռնայ ... բռնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և գայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զյիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: - 432. Ուստի և զօր զումարեալ յանկարծօրէն թնակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, գայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. - 464. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Աղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ, զոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. - 406. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ, զոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. - 406. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորինն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և գանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ

զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418. և եկեալ հասանէ ի գաւառն Թոռնաւան յաւուրս ձմերայնոյ: - 424. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեսցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիհուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434.

ԳԵԼՈՒԼ - Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով գելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. - 450. Ո՞րք զօրն զայն ոչ ողբացէ, ո՞յր ուրուք ոչ գելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,- 412.

ԳԵՂ - Եւ տեսեալ զպայծառագարդ հասակ մանկութեանն և զգարմանալի գեղ երեսացն վայելչութեանն՝ զարմանայր բռնաւորն. - 438.

ԳԵՂԱՊԱՃՈՅՃ - Ունի և խորանս կամարակիցս և անկիւնս /456/ և շրջապատս գեղապաճոյճս, անթիւ մտաց և անզննելի աչաց. - 458.

ԳԵՂԱՐԴՆ - Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ գեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410.

ԳԵՂԳԵՂՈՒՄՆ - Էղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458.

ԳԵՂԵՅԻԿ - Բայց մեր զդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք գեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460. Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454. Յուցանէր նմա զակնսս պատուականս և գեղեցիկ մարգարիտս լուսածինս, ելեալս յերկրէ և ի ծովէ, ըստ օրինակի թագաւորաց. - 440.

ԳԵՏ - Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. - 468. և որպէս թոյի ինձ՝ զանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն որ առ

ստորոտով լերինն Վարագայ. – 456. Նաև ի գլխոյ լերինն հոսեալ իջանեն գետք սահանակարկաջք յորդահոսք, որով ոռոգանի երկիրն առ հասարակ. – 452.

ԳԵՏԱՀԵՏԵԱԼ - Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդւոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարեբուղիս ուղիսիւք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. – 446.

ԳԵՏԱՎԷԺ - ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զոմանս շղթայակապս յղէ յանառն Դարինս: - 468.

ԳԵՏԻՆ - Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբաւն ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով գլխոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414.

ԳԵՐԱԳՈՅՆ - ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում զհտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446.

ԳԵՐԱՀՐԱՇԱՊԷՍ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերաքաղաքայէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460.

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ - ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՑՈՒՔ – 460.

ԳԵՐԱՏԱՅ ԴԱՇՏ - Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: - 436.

ԳԵՐԵԱԼ¹ - և առեալ զբանակս նոցա յաւարի, փրկեալ և զգերեալսն՝ դարձան յիրաքանչիւր տեղիս մեծաւ յաղթութեամբ: - 468. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ զթութեանց որով զաղբատս դարմաներ, զգերեալս դարձուցաներ, զգրկեալս փրկեր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի զովութեանց արժանաւոր. – 450.

ԳԵՐԵԱԼ² - որ զՊաղեստինացոց աշխարհն հանդերձ Հիւրկանեաւ քահանայիւ գերեալ ած բնակեցոյց յերկրիս մերում – 454. և հասեալ ի քաղաքն Հաղամակերտ և ի գաւառն Աղբագ, զերփեալ զինչս և գերեալ զկանայս և զտղայս, որչափ և ձեռն հասանէ: - 468.

- ԳԵՐԵԶՄԱՆ - անդ կայցեն գերեզմանս անյայտս մինչև յագդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք գայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414.
- ԳԵՐՓԵԱԼ - և հասեալ ի քաղաքն Հադամակերտ և ի գաւառն Աղբագ, գերփեալ զինչս և գերեալ զկանայս և զտղայս, որչափ և ձեռն հասանէ: - 468.
- ԳԵՕՂ - Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամբոց մի յիշխանատանն Աղձնեաց ի գեօղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Ջուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպառ կորուսեալ ջնջէ զազգն – 460. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426.
- ԳԹԱԼ - և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդւոյ գթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղխեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432.
- ԳԹԱՍԻՐԱԲԱՐ - Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտի կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամբոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. – 432.
- ԳԹԱՅԵԱԼ - գոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն էրեոց, սոյնպէս և հօրին գթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. – 432. և թագաւորն գթացեալ ոչ արգելու զխնդրեալ պարգևսն. – 456.
- ԳԹՈՒԹԻՒՆ - որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. – 450.
- ԳԻՆ - և ինդրէ զարիւնն իւր և զիւրոյ ազգին՝ պարզևք և գինք վարձուց ծառայութեան յաւիտենականի, և անենգ կալ ի դրան արքունի: - 430. և նորա ըստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զգինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տայ զբերդն ի ձեռս Սմբատայ թագաւորին Հայոց: - 438.
- ԳԻՆԻ - Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրոյ յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. – 466.
- ԳԻՆՈՅ ԲԼՈՒՐ - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466.

ԳԻՆՈՅ ԼԵԱՌՆ - Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լեքամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարև անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրու յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիրումն սահմանեալ վայրի. – 466.

ԳԻՇԵՐ - Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զօր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ գիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436. Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. – 444. Եւ անդէն ի միում գիշերի կալեալ կապէ գնուսա, և յէ գԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. Եւ հասեալ ի վերայ ի մէջ գիշերի կարծէր յաղթել, ոչ իմացեալ զիմաստնոյն՝ թէ „ոչ յաջողեսցի մարդոյ յանիրաւութենէ,,: - 426. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ իրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի գիշերի առնու զամրոցն և տիրէ գաւառին: - 406. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ գնուսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին գիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430.

ԳԻՇԵՐԱՄԱՐՏ - Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուագունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. – 428.

ԳԻՇԵՐԱՊԱՀ - Նան շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և գիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.

ԳԻՍԱԻՈՐՈՒԹԻԻՆ - հեր զլիտ Նորա թխակերպ, զանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղերեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտնանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ԳԻՏԵԼ - Իսկ այրն այլազգի քանզի գիտէր գնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ գնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. „աւուրք սաստկութեան են և գործ պատերազմի, ո՞վ գիտէ, ո՞յր ուրուք յաղթութիւնն լինիցի,,: - 424. Եթէ զայստսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռնն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ գիտէմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. և ապա հանէ զԳագիկ. և ածեալ զմտաւ վասն նորա՝ ոչ գիտէր զինչ առնիցէ. – 418. և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ գիտէմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: – 448. և գիտելով գնա թէ այսպիսի

լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէէն, թէ «թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ», - 420. Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. Եւ տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ գիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Եւ քանզի նախաձանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, գիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդասին յորովայնէ մօր իւրոյ ելից զնա իմաստութեամբ հոգւովն: - 468. Իսկ զբերդն Ամիւկ զզարմանալին զամրոցն, զոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս գիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434.

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի զնացելոյն յաշխարհէս. - 444. Իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զզանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452. որ քաջակորով գիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. - 454. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում գիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ զերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանիւն՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն - 446.

ԳԻՐ - Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442.

ԳԻՐԿ/Ք/ - Ջայս մեզ ընծայեցին՝ որք տեսողք լեալ էին գործոցն և որք ի գիրկս զմանկունքն կրէին - 414. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն զունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս իսառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ «ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխսց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ

իմունս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. Մօտ գայ յիշխանն, և գիրկս զպարանոցան արկեալ տայ զյուդայեանն համբոյր: - 410. Եւ կացեալ ի հանդիպոց՝ ոչ կարէին ընդ գիրկս խառնել միմեանց: - 410.

ԳԻԻՂ - Եւ քանզի նոքա ամբացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝ գեղջ կամ գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամբութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426.

ԳԼԽԱԻՈՐ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդադողակ կայտառին կեռեաց կորգեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440. Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. Իսկ գլխաւորսն խազմարարս՝ քարավէժս արարեալ ի խորս խաղացունէ սրտից ծովուն. - 434.

ԳԼՈՒԽՄ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդադողակ կայտառին կեռեաց կորգեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440. Եւ եղեալ թագ ի գլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442. Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուադիր քողն մարգարտահիւս զարդուն, զգեցեալ զսեւս ի զգեստից, և պատրաստեալ գլխոյ իւրում արկանելիս թխակերպս - 414. և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամբոցն Աշինոտ, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ - 420. և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տփղիս, ոչ սակաւ հարստահարութիւն արարեալ գլխոյ Սմբատայ՝ առնու հարկս բազումս: - 424. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբան ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով գլխոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414. հեր գլխոյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ պետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրագարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. ունի և զուրբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել ոք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց աոցէ զխոյր գլխոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զզանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ

յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ գլխոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցւոյ և որ ինչ եկեղեցւոյ են կարգք: – 422. Սա, որպէս կարծեմ՝ թոյլ տալով Աստուծոյ առնու զվրէժ արեան հօր իւրոյ ի գլխոյ Ապումրուանայ: – 420. Վասն զի ելիք օգնականն, լռեաց զօրավիզն, և առաջնորդն մեծ իշխանական ճոխութեամբն առաւ այսօր ի գլխոյ ձերմէ:– 412. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո որ առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Բարայելի,„: – 412.

ԳԼՈՒԻՄ² - և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցլուխ նորին ի թոխս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: – 456. Իսկ և զգլուխս պարսպին անեալ ի կիրճս դժուարամաճս քարանձաւին՝ ի համբոյրս միմեանց մերձեցուցանէ. – 454. Նաև ի գլխոյ լերինն հոսեալ իջանեն գետք սահանակարկաջք յորդահոսք, որով ոռոգանի երկիրն առ հասարակ. – 452. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. – 452.

ԳԼՈՒԻՄ³ - Ձայտով ժամանակաւ զայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի գլխոց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. – 428.

ԳԼՈՒԻՄ ԴՆԵԼ - որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի զովութեանց արժանաւոր. – 450.

ԳԾԱԳՐԵԼ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456.

ԳԾԵԼ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456.

ԳՆԱԼ - Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. – 444. Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. – 444. և արքայի յիշեալ զգուրթ արեան հարազատութեանն՝ ել գնաց զօրօք բազմօք զհարազատին խնդրել զքէն վրիժուց: – 464. Եւ արքայն Յուսփ ել գնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զգօրս արքունի՝ դեզերեցուցանէ ի դրունս նոցա: – 442. Եւ երթեալ գնայ առ Մմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: – 424. Եւ ի գալ զարնանոյն այր մի ներքինի գոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրածողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ գնայ մինչև յերկիրն Շամայ: – 426. Եւ խնայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառէն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: – 424. և տայ ի ձեռն արքայի զաշխարհս Հայոց և Վրաց և ուխտ խաղաղութեան եղեալ գնայ յերկիրն Պարսից: – 448. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղունաս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: – 426. Չայս խնդրէ Մմբատ պարզես յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, զուցէ գնացէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, գոր վերագոյնն ասացաք: – 422. Իսկ ամիրայն այնուհետև անց գնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, գոր վերագոյնն ասացաք: – 426. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. – 454.

ԳՆԱՅԵԱԼ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. – 444. Եւ նորա գնացեալ անթիւ բազմութեամբ զօրու՝ թողու ուսիկան Պարսից զմի յիւրոց հոմանեաց, որում անուն էր Փէթթ. – 448. Եւ նորայ գնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: – 438. կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ գնացելում ելբօրն յանվախձանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. – 446.

ԳՈԳ - գոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հգորին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. – 428.

ԳՈԼ - Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայելի,, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426.

ԳՈԼՈՎ - եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոյով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. Եթէ զայսոսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զհտեմ հանդէպ գոյով, կամ թէ մարգարէաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրհորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. Իսկ բարք անարծաթասէր գոյով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ խնամ ածէ ոչ միայն անձինն զբօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. – 450. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայելի՝ ապաշնորհ առ պարգևատուն գոյով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. – 408. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում զիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոյով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօղ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսիւն երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոյով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ԳՈՂ - որք էին արք ապստամբք, գողակիցք գողոց, ապականիչք աշխարհի և արհամարհողք տէրութեանն: - 430.

ԳՈՂԱԿԻՅ - որք էին արք ապստամբք, գողակիցք գողոց, ապականիչք աշխարհի և արհամարհողք տէրութեանն: - 430.

ԳՈՂԱՆԱԼ - Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի զիշերի գողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434.

- ԳՈՂԱՑԵԱԼ - Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարիւնս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. – 444.
- ԳՈՂԹՆԱՍՍԱՆ - Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թնակոյեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբամբ ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, գայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. – 464.
- ԳՈՅԺ - Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466.
- ԳՈՅՆ - Ունչք երկայնագոյնք և վայելչաւորք, լսելիք դիւրալուրք և դիւրահաւանք ի բարիս և պայծառք լուսահրաշ նմանեալ գունով: - 470.
- ԳՈՆԵԱ - զի նորայն գունեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. Իսկ նա զգրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գունեա փառագարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեցէ. - 410.
- ԳՈՉԵԼ - Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո որ առնէր զզլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայելի,„: - 412.
- ԳՈՉՈՒՄՆ - Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,„: - 442. և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դորդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորգէ զբազում զանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.
- ԳՈՌԱԼ - Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440.
- ԳՈՎԱՍՍԱՆԵԼ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն

մանրամասնաբար գովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460.

ԳՈՎԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ - Եւ արդ քանզի չն ևս է ժամանակ գովասանութեան, այլ պատմութեան՝ առ նոյն անդր փութացուք կարգ: - 422.

ԳՈՎԵՍ - Յաղագս սորա հաւաստապէս և յոյժ ըղձալի է ինձ առնել բանից դեզերանս ի սմա, և ի սորին գործս և գովեստս - 420. որ թեպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամենան սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱՋԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՍՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒԱՆԱՅ Ի ՁԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՁՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏ: - 420.

ԳՈՎՈՒԹԻՒՆ - որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զզերեալս դարձուցանէր, զզրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. - 450. և արդարև արժանի էր օծեալն Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զսոյնս գովութեանց: - 470.

ԳՈՐԾ - Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. „աւուրք սաստկութեան են և գործ պատերազմի, ո՞վ զիտէ, ո՞յր ուրուք յաղթութիւնն լինիցի,,: - 424. անդ են և սուսերամերկաց հոյլք և ըմբռամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. գոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. անդ կալցեն զերեզմանս անյայտս մինչև յազդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուռն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և ինդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բիւելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. Գրէ և առ իշխանն ըստ օրինակի և ըստ պատշաճի գործոյն եղելոյ. - 408. ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԳՈՐԾՔ ՔԱՋՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆՆ ԳՈՐԾՔ: - 464. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպելին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456. Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և զօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստիւ - 460. Եւ քանզի ոչ ոք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մեք շար ի կարգի

հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448. Զայս մեզ ընծայեցին՝ որք տեսողք լեալ էին գործոցն և որք ի գիրկս զմանկունքն կրէին – 414. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464. Իսկ ամիրայն Յուսփ քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագկի՝ գումարեալ զօրս բազումս, զայ ի զաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ, երկոքումք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անճողոպրելի զգուշութեամբ. - 430. Կատարեցաւ կարգ ճննդաբանութեան երից որդոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և զգործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն զաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղեոս, որոյ բազում զգործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլեր ի մեջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կալկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս զնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՍԱՐԱՅ, ԵՒ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ՋՁԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵՒ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՅԻՆ: - 452. Յաղագս սորա հաւաստապէս և յոյժ ըղձալի է ինձ առնել բանից դեզերանս ի սմա, և ի սորին զգործս և զովեստս – 420. Նակ զբազում զգործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգենուագ մարգարէութիւն դաւթեան երգոցն, եթէ „զամենայն զոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,,: - 406. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգազանաբարոյ զգործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. – 448. ՄԿԻԶԲՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ ԶԿՆԻ ԵՂԲՕՐ ԻԻՐՈՅ ԱՇՈՏԻ, ԵՒ ԳՈՐԾՔ ՆՈՐԻՆ ՔԱՋՈՒԹԵԱՆ: - 428.

ԳՈՐԾԱԿԻՅ - զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց զգործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի զոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զդէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց

գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: - 410. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ - 410. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ յիս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. - 406. Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, զոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստեպ ստեպ միշտ գտորայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420.

ԳՈՐԾԱՎԱՐ - Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լտերս իբրև ՄՌ. - 458. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս զագաթնաւորս և զանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ԳՈՐԾԵԼ - ,զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. ո՛չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414. Այլ զոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. և բազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգածեալ հնարիւք: - 426. Եւ քանզի ոչ ոք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մեք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448. զի կատարեցի ասացեալն ի մարգարէէն, թէ „զգուրն զոր փորեաց՝ անկցի ի խորխորատն զոր և գործեաց,: - 428. իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զդրօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ գոեսօղացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵԻ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ՋՁԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵԻ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՍԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՅԻՆ: - 452. Ո՞վ ոք զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ ոք զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջագգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբռնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. - 414.

ԳՈՒԲ - զի կատարեցի ասացեալն ի մարգարէէն, թէ „զգուրն զոր փորեաց՝ անկցի ի խորխորատն զոր և գործեաց,: - 428.

ԳՈՒԹ - և նորա յիշեալ զգուրն արեան հարազատութեանն՝ զայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. և արքայի յիշեալ զգուրն արեան հարազատութեանն՝ ել զնաց զօրօք բազմօք զհարազատին խնդրել զքէն վրիժուց: - 464. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգուրն կենդանութեանն միանգամայն և զսեր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և

զօրիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446.

ԳՈՒՄԱՐԵԱԼ - և այնուհետև առն ամբարշտի զօր գումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, գունակ այլոց ոմանց զնա կարծելով. – 466. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն – 456. Իսկ մեծանուն իշխանն վաղվաղակի զօր գումարեալ ասպատակեալ յերկիրն Սոկաց յաւուրս ձմերայնոյ: - 434. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումքք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թևակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զզօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, գայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. – 464.

ԳՈՒՄԲԷԹ - ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլխոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

ԳՈՒՄԲԷԹԱԿԱՊ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի զերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել որ կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460.

ԳՈՒՆԱԳԵՂ - Տեգք մորուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ գունագեղ այտից՝ ի կերպս զուարթնոց տեսողացն զնա ցուցանէր: - 470.

ԳՈՒՆԱԳՈՅՆ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդոցն ի զլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ԳՈՒՆԱԿ - և այնուհետև առն ամբարշտի զօր գումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, գունակ այլոց ոմանց զնա կարծելով. – 466.

ԳՈՒՆԴ - և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ. առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ զիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: – 448. և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց,, , վաղվաղակի

ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ գնդին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուագունք. – 436. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: – 426. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աշաւուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,„: – 446. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466. որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարզուածսն, գունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. – 456. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէզն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէզն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466.

ԳՈՒՆԴ ԱՌ ԳՈՒՆԴ - և գան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ գիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: – 448.

ԳՈՒՆԴՍ ԳՈՒՆԴՍ - Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466.

ԳՈՒՍԱՆ - Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. – 458.

ԳՈՒՐԳԷՆ - Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր Գուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամբոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. – 432. ... Տուեալ եղև նմա ի տեառնէ և այլ եւս որդի մի, զոր անուանէ յանուն հորեղբոր իւրոյ Գուրգէն: - 406. Եւ անդէն ի միում գիշերի կալեալ կապէ գնոսա, և յղէ զԱշոտ և Գուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. Եւ ընդ այնր ժամանակս փոխի յաշխարհէս Գուրգէն եղբայր թագաւորին, խաղաղութեամբ ննջեալ առ հարս իւր. – 444. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ Գուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. – 418. և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինտոտ, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ – 420. և նորա տուեալ զեղբայրն զԳագիկ, և զկնի Է ամսոյ առաքէ Գուրգէն զկրտսերն և դարձուցանէ զԳագիկ: - 424. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չև ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412. Իսկ ի գալ գարնայնոյն, փախստեայ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ գայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ զղաշինս սիրոյ. – 424. Իսկ քաջարին երրերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր Գուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436.

ԳՈՒՅԷ - „ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն զոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիւմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,„: - 418. Այլ ոչ ուրեք երբեք յայտնել իշխէին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,„: - 408. Չայս խնդրէ Սմբատ պարգևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, գուցէ գնացէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422.

ԳՈՒԵՇ - յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գռեհս և ի փողոցս բացազլխաւ ընդ երկիր զանձինս իւրեանց քարշէին: - 412.

ԳՏԱՆԵԼ - և գտանէք զնա ամենայնի ճարտարապետ և յոյժ հմտագոյն: - 440. և գտանէք զնա իբրև զլեառն մի բարձր անշարժ ի հողմոց պատերազմացն հնչմանց. որոց և յաղթեր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440. և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէք զնա զուտ և նազելի/438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրև զուկի որ ի բազում բովս փորձեալ իցէ: - 440. որք զարինարբու զազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանէք, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408.

ԳՏԱՆԻԼ - և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց, , վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ գնդին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուագունք. – 436.

- ԳՏԵԱԼ - Աստ ապա ի պատեհս գտեալ հարազատաց սոցա՝ սկսան յափշտակել զտեղիս տեղիս ի ձեռաց մանկանցն: - 418. և գտեալ զպարզն մահառիթ՝ գայ ի հանդիպումն հօրին: - 410. Եւ ի պատեհս գտեալ Հասանայ առնու զամրոցն: - 408.
- ԳՐԱԻ - Եւ ինայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424.
- ԳՐԱԻԱԿԱՆ - քայց քանզի կասկած ի սրտից երկոցունցն ոչ մեկնեցաւ՝ գրաւական խնդրէ Ափշին.- 424. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և գրաւական տալով զորդին իւր զանդրանիկ. - 424.
- ԳՐԱԻԵԼ - և եթէ մաքուր յօդոյ լինիցի՝ զամենեցուն աչս գրաւէ զիւրն տեսանել ծաւալումն. - 452. միայն զմերս գրաւեաց զմիտս և զտեսութիւն հրաշակերտն և քան զբազումն նորանշանն և զարմանալին Աղթամար. - 454. յինքն գրաւէ զմիտս տերանց և ազատաց աշխարհին, ասելով օրինակ զայս. եթէ ի դէմս Աշոտոյ առնեմ տեղապահութիւն աշխարհիս - 418. Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տերութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տերութեան. - 432.
- ԳՐԵԼ - Գրէ և առ իշխանն ըստ օրինակի և ըստ պատշաճի գործոյն եղելոյ. - 408.
- ԳՐԵՅԵԱԼ - և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց,, , վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ գնդին Հայոց, թեպէտ և յոժ էին նուազունք. - 436. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայէլի,, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464.
- ԳՐԻԳՈՐ - Ի սոյն աւուրս գնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիւր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճուճսն անուանեալ ամրոցի: - 430. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդւոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416.
- ԳՐԻԳՈՐԻՈՍ - Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դունն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466.
- ԳՕՏԻ - Եւ զգեցուցեալ ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և գօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհունն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զքան անցանէ պատմողաց: - 442.

ԴԱԴԱՐԵԼ - և ինքն երթեալ ի գաւառն Աղբազ՝ դադարէ ի Յադամակերտն աւանի: - 426.

ԴԱԴԱՐԵՅՈՒՅԱՆԵԼ - Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ գլխոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ են կարգք: - 422.

ԴԱԺԱՆՈՒԹԻԻՆ - և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօղոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեսցէ ճառագայթս - 430.

ԴԱԼԱՐՈՒԹԻԻՆ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ անուլ: - 452.

ԴԱՅԵԱԿ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն...դայեակն խաւարի, արեան մտեալ սատարն, իրատեալն ի սատանայէ, անհամբոյրն ի բարեաց, արբանեակն չարին - 410.

ԴԱՆԳ - Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով զելուլ զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. - 450.

ԴԱՆԴԱՂԻԼ - Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Զաքարիաս, և նովաւ հանդեձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, զոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստեպ ստեպ միշտ զտրայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420.

ԴԱՆԴԱՆԱԻԱՆԴ - գորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբբ, իբրու դանդանաւանաւ/ճիշտը՝ դանդանաւանդաւ / իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցնուծաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, գայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460.

ԴԱՇՆ - Իսկ ի գալ գարնայնոյն, փախստեայ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ գայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ զդաշինս սիրոյ. – 424. Վասն զի բազում խոստումն պարզեաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: – 422. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զբանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408.

ԴԱՇՏ - և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև զօրայս անդոյ լիոյ յաւուրս հնձոց. – 466. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուռն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխոյ դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. – 468. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խէրալկանն կոչեցեալ դաշտ, և կամէր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: – 410. Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերասայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: – 436. և սուր ի վերայ եղեալ կոտորեցին և լցին զբերան դաշտին յանկելոց դիակացն յոյժ խտացեալ առ միմեանս. – 436. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: – 464. Վասն զի ազատագունդ զօրքն տիրակորոյսք ցրուեալ ի լերինս և ի դաշտս – 412.

ԴԱՌՆԱԼ - Եւ անտի դարձեալ պաշարէ զբերդն Կարուց, և բացեալ զմթերեալ տունս գանձուց առնու աւար բազում: – 424. և առեալ զբանակս նոցա յաւարի, փրկեալ և զգերեալսն՝ դարձան յիւրաքանչիւր տեղիս մեծաւ յաղթութեամբ: – 468. և նորա առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպառնալեօք, ոխս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. – 424. Եւ քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից զեաղջ՝/ճիշտը՝ զեղջ, կամ՝ զեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: – 426. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: – 468. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն

նորա արս իբրն Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգազանաբարոյ գործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. - 448.

ԴԱՌՆԱԼ ԸՆԴ ԿՐՈՒՆԿ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիս՞ ըդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - /436/

ԴԱՌՆԱՃԱՇԱԿ - և ի խորովակսկիծ կիզմանէ աղեացն դիաթաւալ յերկիր կործանեալ թմբրեալք լինէին ի դառնաճաշակ մահարբոյց բաժակէն: - 412.

ԴԱՌՆԱՊԷՍ - Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճակեցուցանէին զսիրտս: - 416. Ո՞ք զօրն զայն ոչ ողբացէ, ո՞յր ուրուք ոչ գելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,: - 412.

ԴԱՌՆՈՒԹԻՒՆ - Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճակեցուցանէին զսիրտս: - 416. որոց զկնի և ինքն չարաչար դառնութեամբ ընդունի զվախճանն: - 426. Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն զսովորականն մոռացան դիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412. վայիւք և ողբովք և յորդահոս արտասուօք զերկիրն լրացուցանէին դառնութեամբ - 412.

ԴԱՍ - անդ են և սուսերամերկաց հոյլք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. և յառաջ կոչեալ զդստերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս եբրայեցիս և զթագաւորացն Իսրայելի նուազել տայ զողբս: - 414. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտեր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիւք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ

մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464. Իսկ զօրութիւն վերին ինամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թեպէտ և նուագունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. - 428. մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիր գանձիք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց,/444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. - 446. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466. Յայնմ աւուր սուգ առին սուրբ եկեղեցիք և դասք պաշտօնէից: - 414. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երեւոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գազանաց, խոզից և առիծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ - 462. Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նագելի ճոխութեամբ, շուրջ զիրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս զուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. - 458.

ԴԱՍ ԴԱՍ - և յառաջ կոչեալ զդատերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս եբրայեցիս և զթագաւորացն Իսրայելի նուագել տայ զողբս: - 414.

ԴԱՏ ԱՌՆԵԼ - որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ զթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դներ ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի զովութեանց արժանաւոր. - 450.

ԴԱՏԱՍՏԱՆ - Նա իրաւանց դատաստանաց արդարով կշռիչ: Նա ամբարտաւանից բարձրաթռիչ թևոցն հարթող: - 470.

ԴԱՏԱԻՈՐ - Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ զրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայելի,“, և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464.

ԴԱՏԻԼ - անդ կայցեն զերեզմանս անյայտս մինչև յազդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434.

ԴԱՐ - դեռ ևս ցայն ժամանակս անդ յղփացեալ ամրացեալ կային մարդիկ դարուն Ութմանիկք կոչեցեալ ազգաւ: - 434. զորոյ և ոչ զհամբանն ոք դարուց ի դարս յիշատակել կարողանայ առ նա հասելոցն - 406. զորոյ և ոչ զհամբանն ոք դարուց ի դարս յիշատակել կարողանայ առ նա հասելոցն - 406. համբաւէր ի լսելիս նորա զգրուցարանութիւն հնոցն թագաւորաց դարուց...ի դարս, և զեղեալս առ նոքօք զպատերազմունս: - 440. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և

գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախումուն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420.

ԴԱՐԱՆ - Այլ գոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յովիտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. և բազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգաճեալ հնարիւք: - 426.

ԴԱՐԱՆԱԿԱԼ - Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անճողոպրելի զգուշութեամբ. - 430. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ԴԱՐԱՍՍԱՆ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զճագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456.

ԴԱՐԻԻՆՍ - Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. – 444. գոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զգէն և զասպագէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զմանս շղթայակապս յէ յանառն Դարինս: - 468.

ԴԱՐՁԵԱԼ - Աստանօր կատարին մարգարեութեանն նուագք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարաւի,, և դարձեալ՝ եթէ „ցնձացէ երկիր, և ուրախ եղիցին կղզիք բազումք,,: - 464. Դարձեալ և այլ իմն օրինակ խաբէութեան համբաւէ ի մարդիկ, ասելով այսպէս. – 418. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցւոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զեջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեցիք: - 462. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝

դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամբոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարերուդի ուղիսիւք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. - 446. և դարձեալ յայլում տեղոջ ասէ, „երիւք շարժի երկիր, և չորրորդին ոչ կարէ հանդուրժել. - 448. Եւ էլաց զնա արքայ լալին մեծ գաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիրն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ գաւուրս է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց„. - 444. և ինքն դարձեալ երթայ ի քաղաքն Նախճաւան, զոր ընդ իւրումն կարգեալ էր իշխանութեամբ. - 428. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. - 418. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ զանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոյիւնն որպէս յառաջագոյնն: - 438. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դէնադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւագակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնող, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին - 424. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ, զոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. - 406.

ԴԱՐՁՈՒՑԱՆԵԼ - և նորա տուեալ զեղբայրն զԳագիկ, և զկնի Է ամսոյ առաքէ զԳուրգէն զկրտսերն և դարձուցանէ զԳագիկ: - 424. Իսկ այրն այլազգի քանզի գիտէր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ էլեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի... փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորհ առ պարգևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զզրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և գլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. - 450.

ԴԱՐՁՈՒՑԵԱԼ - Եւ դարձուցեալ զիշխանն Աշոտ մեծաւ պատուով և բազում և երևելի պարգևօք. - 424.

ԴԱՐՄԱՆ - որք և ի ծով անկանելով՝ բղխեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի զանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452.

- ԴԱՐՄԱՆԵԼ - որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամող գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր , զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի զովութեանց արժանաւոր. – 450.
- ԴԱՐՈՒՅ Ի ԴԱՐՄ - համբաւէր ի լսելիս նորա զգրուցաբանութիւն հնոցն թագաւորաց դարուց ի դարս, և զեղեալս առ նոքօք զպատերազմունս: - 440.
- ԴԱՐՊԱՍ - Ուստի և ի կրծաբախ ճակատահար ճայթմանցն և ի բարձրաճիչ աղաղակացն հնչեաց դուռն դարպասու արփիագեղ./412/ տիկնոջն մեծին Սոփեայ: - 414.
- ԴԱԻԱՃԱՆԵԱԼ - Այլ զոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիրբահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն – 406.
- ԴԱԻԱՃԱՆԵԼ - Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիք և խոստմամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. – 438.
- ԴԱԻԵԼ - Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդւոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416.
- ԴԱԻԹԵԱՆ - Նան զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգնուազ մարգարէութիւն դաւթեան երգոցն, եթէ „զամենայն զոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,,: - 406.
- ԴԱԻԻԹ - և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթէ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսեամբ: - 462. Չոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր Դաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոխս պահել վասն ունելոյն զնա Գազկայ որդւոյ Վահանայ: - 422.
- ԴԱԻԻԹ ՍԱՀԱՌՈՒՆԻ - որ թեպէտ և յառաջ քան զայսոսիկ ի Դաւթայ Սահառունոյ և յՌաշամայ Ռշտունոյ և ի Բաղափրանայ ասի առեալ շինութիւն – 454.
- ԴԱԻՈՂ - Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գազիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408.
- ԴԵԳԵՐԱՆՔ - Յաղագս սորա հաւաստապէս և յոյժ ըղձալի է ինձ առնել բանից ղեզերանս ի սմա, և ի սորին գործս և գովեստս – 420.

ԴԵԳԵՐԵՑՈՒՑԱՆԵԼ - Եւ արքայն Յուսփ ել գնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զգօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442.

ԴԵԼՄԻԿՔ - ՅԱՐԶԱԿՈՒՄՆ ԴԵԼՄԿԱՅՆ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՀԱԴԱՄԱԿԵՐՏ ԵՒ Ի ԳԱԻԱՌՆ ԱՂԲԱԳ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԶՕՐԱՅՆ ՀԱՅՈՅ Ի ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ: - 468. Յաւուրս յայնոսիկ մասն ինչ ի զօրաց Դելմկաց դիմեալ, անցանել կամելով յաշխարհն Ասորեստանի. - 468. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուռն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխոյի դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. - 468.

ԴԵՂ - Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհուռն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէսպէս երևելի և պայծառ սպասիւք - 462. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. - 452. ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել ոք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր գլխոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

ԴԵՆԱԴԱՐԶ - Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արբանեկութիւնն Հասանայ որդւոյ Վասակայ դենադարձի, զոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւագակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին - 424.

ԴԵՌ - և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթներ զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւեժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466.

ԴԵՌ ԵՒՍ - դեռ ևս ցայն ժամանակս անդ յղփացեալ ամբացեալ կային մարդիկ դարուն Ութմանիկք կոչեցեալ ազգաւ: - 434. Ընդ այնր ժամանակս դեռ ևս բոնակալութեամբ տիրէր Պարսից և/446/ Հայոց Յուսփ որդին Ապուսաճայ - 448.

ԴԵՍՊԱՆ - Ուր և անդէն իսկ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և բազում խոստամբք, և իսպառ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և իսաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք իսաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438.

ԴԵՐԱՆԻԿ - Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն

Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեսունէ, որ բագում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434.

ԴԷՄ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բագմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. և նոցա ի դիմի հարեալ զպատերազմի նշանակէն/ճիշտը՝նշանակէն/ հանդէս: - 428. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զդէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: - 410. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեսաք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեալ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. ուստի և զունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. - 466. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուռն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխոյի դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. - 468.

ԴԷՊ ԼԻՆԻ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն զունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոր մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446.

ԴԺՈԽՔ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն զունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոր մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ - 410.

ԴԺՈԽԱԸ - և վասն զի առումէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոտս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410. Եւ քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝ գեղջ, կամ՝ գեաւոջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ

ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամբողջեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426.

ԴԺՈՒԱՐԱԿԻՐ - հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վեմ ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. - 454.

ԴԺՈՒԱՐԱՄԱԾ - Իսկ և զգլուխս պարսպին ածեալ ի կիրճս դժուարամածս քարանձաին՝ ի համբոյրս միմեանց մերձեցուցանէ. - 454.

ԴԺՈՒԱՐԻՄԱՅ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիւտալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438.

ԴԺՈՒԱՐԻՆ - Անդ քաջին և հզօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ երիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն անդր անցանէ յորձան: - 410. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրհնեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիրբալ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Սոկաց. և մի՝ զի ձինապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434.

ԴԻԱԹԱԻԱԼ - և ի խորովակսկիծ կիզմանէ աղեացն դիաթաւալ յերկիր կործանեալ թմբեալք լինէին ի դառնաճաշակ մահաբբոյց բաժակէն: - 412.

ԴԻԱԿՆ - և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև զօրայս անդոյ լիոյ յաւուրս հնձոց. - 466. և սուր ի վերայ եղեալ կոտորեցին և լցին զբերան դաշտին յանկելոց դիակացն յոյժ խտացեալ առ միմեանս. - 436.

ԴԻԴՐԱՔՄԱՅ - և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիդրամայն/ճիշտը՝ զդիդրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,„ - 440.

ԴԻԵՑՈՒՑԱՆԵԼ - Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն զսովորականն մոռացան դիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412.

ԴԻՄԱԳՐԱԻԵԼ - և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410.

ԴԻՄԵԱԼ - Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գազկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ

Շապիոյ պաշարէ զբերդն անճողոպրելի զգուշութեամբ. - 430. Յաւուրս յայնուսիկ մասն ինչ ի զօրաց Դելմկաց դիմեալ, անցանել կամելով յաշխարհն Ասորեստանի. - 468.

ԴԻՄԵԼ - և այնուհետև առն ամբարշտի զօր գումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, գունակ այլոց ոմանց զնա կարծելով. - 466. և նորա առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպառնալեօք, ոյս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. - 424.

ԴԻՊՈՂ - Բայց մեր զոյապոյսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք զեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460.

ԴԻՏԱԿ - Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Ջաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արնէլք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412.

ԴԻԻՐԱԼՈՒԻՐ - Ունչք երկայնագոյնք և վայելչաւորք, լսելիք դիւրալուրք և դիւրահաւանք ի բարիս և պայծառք լուսահրաշ նմանեալ գունով: - 470.

ԴԻԻՐԱՀԱԻԱՆ - Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն - 406. Ունչք երկայնագոյնք և վայելչաւորք, լսելիք դիւրալուրք և դիւրահաւանք ի բարիս և պայծառք լուսահրաշ նմանեալ գունով: - 470.

ԴԻԻՐԱԻ - „Ո՞ւր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիւրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամէնօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Սոկաց. և մի՛ զի ձինսապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434.

ԴԼԴԵԱԼ - այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ հասարակ դրրդեալ բիր բիրոց մարդկան - 470. և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՛ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դրրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442.

ԴՆԵԼ - ի շրթունս խորայատակ հիմանց ծովուն դնէ դրունս ահաւորատեսս, հաստահեղոյսս, բնեռապինդս. - 454. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբան ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով զլիտյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414. որ և ի վերայ ամենայն

բարեխնամող գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր , զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և գլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. – 450. Պարսպէ և զծովակողմն զօրաւոր վիմօք, դնէլով զհիմունսն յանհնարին խորութեան – 452. Երդմունս ուխտից քնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեսցեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436.

ԴՈՒ - „աւա՜ղ և եղո՜ւկ քեզ, քաղաք, որ թագաւորդ քո որդի աղախնոյ է,,. – 448. „զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. ո՛չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414. և եթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարաւի, և ոչ երբէք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայոյ քանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայոյ քանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446.

ԴՈՒԻՆ - Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր զետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. ՅԱՂԱԳՍ ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԴ ԱՌՆՆ ԱՐԱԲԱՅԻՈՅ Ի ԴՐՈՒՆՍ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ԴՈՒՆԱՅ – 464. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թևակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ զաւառի, զայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. – 464.

ԴՈՒՌՆ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462. Եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գուրով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դրուն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեսցեն – 456. Եւ անդէն ձերբակալ արարեալ կրկին կապանօք քարշեն ի դրուն բերդին Սևան կոչեցեալ. – 428. Եւ

արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. Եւ արքայն Յուսփ ել զնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս քազումս, և փախստական արարեալ զօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. և քազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սաստանայի զգածեալ հնարիւք: - 426. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բնայր առաջի նորա զդրունս աղիւեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի յիշխանատանն Ադնեաց ի գեօղն Կոտում կոչեցեալ, լինելով սեփականաբար Զուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն - 460. զոր հրաշափառապէս եցոյց մեզ երկրորդ Երուսաղէմ, միանգամայն և դուռն վերին Միօնի: - 462. Ի բաց առան ի դրաց սենեկացն ոսկեհուն կամարաձն երանգոցն տարազք, և սեւաք խոշորագոյնք և յոյժ տխրալիք գտեղին փոխաբերեցին. - 414. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. ի շրթունս խորայատակ հիմանց ծովուն դնէ դրունս ահաւորատեսս, հաստահեղոյսս, բնեռապիւնդս. - 454. իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձնս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զդրօշեալ պատկերատիպսն և զզանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ գոեսօղացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհունն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք - 462. ՅԱՂԱԳՍ ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԴ ԱՌՆՆ ԱՐԱԲԱՅԻՈՅ Ի ԴՐՈՒՆՍ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ԴՈՒՆԱՅ - 464. Ուստի և ի կրծաբախ ճակատահար ճայթմանցն և ի բարձրաճիչ աղաղակացն հնչեաց դուռն դարպասու արփիագեղ./412/ տիկնոջն մեծին Սոփեայ: - 414.

ԴՈՒՌՆ ԱՂԱՆԱՅ - Հարցանէր ի նմանէ զտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Աղանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440.

ԴՈՒՌՆ ԱՐՔՈՒՆԻ - և խնդրե՛ք զարիւնն իւր և զիւրոյ ազգին՝ պարզևք և զինք վարձուց ծառայութեան յաւիտենականի, և աննենգ կալ ի դրան արքունի: - 430. և ինքն հասեալ ի դուռն արքունի՝ առնու և անտի ևս զօրս բազումս յօգնականութիւն. - 448. Եւ փախստական արարեալ զգօրսն ամիրային Յուսփայ, ձերբակալ ևս արարեալ և զինքն՝ բառնան ի դուռն արքունի - 444. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվադակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456.

ԴՈՒՍՏՐ - „ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դասերէն զոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,,: - 418. և յառաջ կոչեալ զդասերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս եբրայեցիս և զթագաւորացն Իսրայէլի նուագել տայ զողբս: - 414. զոր օրինակ առիծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն էրեոց, սոյնպէս և հզօրին զթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ և սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. - 432.

ԴՈՒՐԱՅ - և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդոյ գթայր և դնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղիւեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432. Նա ամենայն արուեստականաց դնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բռնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեռոն բարձր և անդրդուելի վէմ: - 472.

ԴՐԱԽՏ - Իսկ չարարուեստ բանասարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան գնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն - 406.

ԴՐԱՅԻ - հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում պակասում են որոշ բառեր/ կոչեցեալ ազգէ - 430. Նա ի վերայ դրացեաց իւրոց և իւրոց հնազանդելոց հովանի ամրապահեստ, և արագ ... : - 472./ձեռագիրն այստեղ ընդհատվել է/ Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. - 432.

ԴՐՈՒԱՏԵԼ - Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, զոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստէպ ստէպ միշտ զտրայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420.

ԴՐՕՇ - բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիդք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442.

ԴՐՕՇԵԱԼ - իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի

վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով /ճիշտը՝ շրջշրջելով/ գործեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

Ե

ԵԲԲԱՅԵՏԻ - և յառաջ կոչեալ զդստերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս էքրայեցիս և զթագաւորացն Իսրայէլի նուագել տայ զողբս: - 414.

ԵԳԻՊՏԱՅԻՔ - Հարցանէր ի նմանէ զտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Սարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440.

ԵԴԵԱԼ - էդեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. էդեալ ի մտի գառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատեացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. - 444. Եւ էդեալ թագ ի գլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխոյն դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր էդեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. - 468. և սուր ի վերայ էդեալ կոտորեցին և լցին զբերան դաշտին յանկելոց դիակացն յոյժ խտացեալ առ միմեանս. - 436. և տայ ի ձեռն արքայի զաշխարհս Հայոց և Վրաց և ուխտ խաղաղութեան էդեալ գնայ յերկիրն Պարսից: - 448. ի մտի էդեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն ատուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբորն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. Յաւորս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ էդեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանելին զսիրտս: - 416. յորոյ վերայ լար էդեալ ձգէ

զպարիսպն շուրջանակի իբր ձիարշաւանօք հինգ. – 454. քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամբոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքծագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. – 422.

ԵԴԵԱԼ ԶԱՆՁՆ - Եւ ինայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424.

ԵԶԲ - Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզք գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. Ի ծայրից անտի զագաթանն ի խոնարհ մինչև ցեզք ծովուն լի և լի պարսպաւորէ անմերձենալի ամբութեամբ: - 434. յորոց ի բազում ամբոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզեքք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի զաւանն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450.

ԵԹԷ - անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դաս առիծուց և այլոց զազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր էթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով գելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան էթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. – 450. Այլ էթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զզանազան տեղիս զահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուագք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարաւի,, և դարձեալ՝ էթէ „ցնծասցէ երկիր, և ուրախ եղիցին կողիք բազումք,,: - 464. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, էթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. էթէ զայսոսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարէաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. էթէ շարժեցի ծով յուզեալ ի հողմոց՝ ծաղկաձև ալիքն զբոսացուցանողք և վայելուչք երևին. – 452. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, էթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. և էթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարաւի, և ոչ երբեք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450. և էթէ զարեզակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի խնամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ

բղխես – 450. և Էթէ մաքուր յօդոյ լինիցի՝ զամենեցուն աչս գրաւէ զիրն տեսանել ծաւալումն. – 452. Եւ իբրև ետես Սմբատ, Էթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեալ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ զնա իբրև զանգօր տղայ: - 442. Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ Էթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամգա /ճիշտը՝ Ապուհամգայ/ որդու վրն իւրովք յիւրումն կործանեալ զաւառի. – 432. Եւ տեսեալ Էթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագկի, զորոյ զփորձ առեալ զհտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. զոր տեսեալ տէրանցն Սոկաց, Էթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434. ծառայ Էթէ թագաւորեցէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն էթէ հագեցի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ, որ արդարև շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448. ծառայ էթէ թագաւորեցէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն Էթէ հագեցի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ, որ արդարև շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448. յինքն գրաւէ զմիտս տէրանց և ազատաց աշխարհին, ասելով օրինակ զայս. Էթէ ի դէմս Աշոտոյ առնեմ տեղապահութիւն աշխարհիս – 418. Նաև զբազում գործս արուբեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգեւնուագ մարգարէութիւն դարձեալ երգոցն, Էթէ „զամենայն գոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,,: - 406. Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, Էթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լտերս իբրև ՄՌ. – 458.

ԵԼ - Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զյիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր իսիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: - 432.

ԵԼԱՆԵԼ - և արքայի յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ Էլ զնաց զօրօք բազմօք զհարազատին խնդրել զքէն վրիժուց: - 464. Եւ արքայն Յուսի Էլ զնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. Եւ ինայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ Էլ զնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք էլ և էլս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդեձ Էլանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412.

ԵԼԵԱԼ - Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ էթէ Էլեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամգա/ճիշտը՝ Ապուհամգայ/ որդու վրն իւրովք յիւրումն կործանեալ զաւառի. – 432. Եւ մինչդեռ կամէր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի զան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման

տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք Էլեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այտորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ Էլեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. և Էլեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ուն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսի որդի Սպուսաճայ, այր խորխոս և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս Էլեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումէք կարասցէ: - 458. Իսկ այրն այլազգի քանզի գիտէր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ Էլեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ Ափշնի Էլեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և գայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ Էլեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, Էլեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ Էլեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յոին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն - 410. Վասն զի ի պատճառս որսոյ Էլեալ շրջէր իշխանն թափուր յիւրոցն զօրացն, միանգամայն և մերկ ի զինուց. 410. Յուցանէր նմա զականս պատուականս և գեղեցիկ մարգարիտս լուսածինս, Էլեալս յերկրէ և ի ծովէ, ըստ օրինակի թագաւորաց. - 440.

ԵԼ ԵԻ ԵԼՍ ԱՌՆԵԼ - Եւ խնայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ էլ զնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք էլ և էլս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424.

ԵԼՔ - Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և ինդրէր ի նմանէ յաղագս Էլից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. որք զարինարքու զազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս Էլից հնարել խոկային: - 408.

ԵԿԵԱԼ - Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուն հարկանել, առ ի յիշատակ թողով զկնի Էկեղոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գազկայ - 450. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով,

որպես զի իցե տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեցցի: - 462. և եկեալ հասանէ ի գաւառն Թոռնաւան յաւուրս ձմերայնոյ: - 424. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորհ առ պարզևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապաստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկեւոց, և ի բազմախուռն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկեւոց զգաւառն Մղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարազայ, գոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացւոց. - 406. հրաման տայցէ, զի լինիցի տեղի ապաստանի ամենայն հինից ի թշնամեաց եկեւոց. - 456.

ԵԿԵՂԵՑԻ - Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինտուրութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. ածեալ զթիկամբք եկեղեցւոյն և շրջապատ պարունակ մի պանծալի մանրամասն հատուածովք յօրինեալ - 462. Ահա ասացաք որ ինչ յաղագս սրբոյ եկեղեցւոյն: - 464. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցւոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցե տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեցցի: - 462. եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. - 444. և բազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգածեալ հնարիւք: - 426. և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցւոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. Եւ ինայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել զնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգևք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցւոյ սրբոյ: - 470. Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և զօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստիւ - 460. Չայս հրաման տերունեան յետս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցւոյ և ժողովրդեանն տեառն: - 440. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ զագաթան

սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից անտարանչացն պատկերս, որք և արժանատրապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ Էկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. ՅԱՂԱԳՄ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊՈՒՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՅՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ - 460. Յայնմ ամուր ամուր առին սուրբ Էկեղեցիք և դասք պաշտօնէից: - 414. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զԷկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ գլխոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ Էկեղեցոյ և որ ինչ էկեղեցոյ են կարգք: - 422. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ գլխոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ էկեղեցոյ և որ ինչ Էկեղեցոյ են կարգք: - 422. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս Էկեղեցոյն զհոլովս երեոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս զազանաց, խոզից և առիծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ - 462.

ԵՂԱՆԱԿ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտոս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահոքս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկացցի ոք առնուլ: - 452. Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական բերամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410.

ԵՂԲԱՅՐ - Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, միինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. - 430. անդ վաղագոյնս աճապարեալ հասանէ ի ձեռն անտաւոր հրեշտակաց և իշխանն Աշոտ եղբարբքն հանդերձ. - 428. Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. - 428. Բայց ամք իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. Եւ ապա իբրև ամուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարբքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418. Եւ ընդ այնր ժամանակս փոխի յաշխարհէս Գուրգէն եղբայր թագաւորին, խաղաղութեամբ ննջեալ առ հարս իւր. - 444. Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. - 416. և նորա տուեալ զեղբայրն զԳագիկ, և զկնի Է ամսոյ առաքէ զԳուրգէն զկրտսերն և դարձուցանէ զԳագիկ: - 424. Զոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի

մեկուսանալ ի նմանե և մի ռիս պահել վասն ունելոյն գնա Գագկայ որդոյ Վահանայ: - 422. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել էղբօրն, և լսել ի նմանե, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանե, թէ „ողջոյն քեզ, էղբայր ազատեցուցիչ ոգոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. Իսկ ի գալ գարնայնոյն, փախստեալ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ գայ հասանե առ էղբարս իւր ցրեալ գղաշինս սիրոյ. - 424. Իսկ իշխանն Աշոտ էղբարքք հանդերձ և ամենայն տիրակոյտ ազատագունդ զօրօքն խորհուրդ արարեալ ասեն - 424. Իսկ իշխանն Աշոտ էղբարքքն հանդերձ և ամենայն զօրօքն խոյս տուեալ ամրանայ ի ձորն Որսիքանից: - 424. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար/ճիշտը՝ էղբայր/ յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ:- 422. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ:- 422. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զէղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ, երկոքումքք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ գնացելում էղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. - 446. Յետ խաղաղանալոյ երկրին զթասիրաբար և ուրախալից սրտի կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զէղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. - 432. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զյիշատակս նոցա յերկրէ, զի եր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ էղբօր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: - 432. ՄԿԻԶԲՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ ԶԿՆԻ ԵՂԲՕՐ ԻԻՐՈՅ ԱՇՈՏԻ, ԵԻ ԳՈՐԾՔ ՆՈՐԻՆ ՔԱԶՈՒԹԵԱՆ: - 428.

ԵՂԵԱԼ - բազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն էղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգածեալ հնարիւք: - 426. Եւ տեսեալ այլազգեացն զէղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս գայս կրեցաք, զիս յոյ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. Այս ինձ սիրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից

վերագոյն իմումն և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. – 442. Գրէ և առ իշխանն ըստ օրինակի և ըստ պատշաճի գործոյն եղելոյ. – 408. Եւ Աբաս այնուհետև փախստեալ եղեալ մագապուր անկանի յաշխարհն Վրաց: – 464. Եւ ի գալ զարնանոյն այր մի ներքինի գոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ գնայ մինչև յերկիրն Շամայ: – 426. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեալ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբոնէ գնա իբրև զանգօր տղայ: – 442. Եւ մինչդէռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: – 408. և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տփղիս, ոչ սակաւ հարստահարութիւն արարեալ զլիտ Սմբատայ՝ առնու հարկս բազումս: – 424. Զայս խնդրէ Սմբատ պարզևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, գուցէ գնասցէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: – 422. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: – 450. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի զիշերի առնու զամրոցն և տիրէ զաւառին: – 406. Իսկ ի գալ զարնայնոյն, փախստեալ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ գայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ զդաշինս սիրոյ. – 424. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեալ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: – 434. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն զաւառին ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: – 436. համբաւէր ի լսելիս նորա զգրուցաբանութիւն հնոցն թագաւորաց դարուց ի դարս, և զեղեալս առ նոքօք զպատերազմունս: – 440. Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդէռ չև ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպուրբուան: – 420.

ԵՂԵԼՈՅ - Եւ ապա զկնի այսոցիկ այսպէս եղելոց՝ անիշխանանայ երկիրն Պարսից: – 448. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: – 456. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուր զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախումն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: – 420.

Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղեւոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական քերամմբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410.

ԵՂԷԳՆ - ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահե արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղեզն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. - 466.

ԵՂԻՍԷ - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466.

ԵՂՈՒՄԿ - „աւա՞ղ և եղո՞ւկ քեզ, քաղաք, որ թագաւորդ քո որդի աղախնոյ է,, - 448.

ԵՂՋԵԻԲ - և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիդք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442.

ԵՄ/Էական բայ/ - „ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դատերէն զոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,,: - 418. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց զազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լտողաց: - 458. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց զազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լտողաց: - 458. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցւոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի քցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462 Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս զուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. - 458. Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվհատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410.

Որ թեպետ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի ինդրեալ պարգևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462. Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զի ա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. „աւա՞ղ և եղո՞ւկ քեզ, քաղաք, որ թագաւորդ քո որդի աղախնոյ է,„ - 448. Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի էն պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով զելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուծել յարծաթոյն. - 450. Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. այլ զի մի լսողացն խոովեցին միտք՝ լռեսցի որ ինչ վասն այտոցիկ է բանս, և մեք ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարէզ - 416. Այլ թեպետ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն - 448. Աստանօր զարմանք էն ինձ ի վերայ քաջութեան ամէնօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՛ զի ձինապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն որում անունն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարձի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ զետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդւոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուռն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. Բայց մեր զդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք զեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջազգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460. բայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: - 430. եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի զեղզեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք էն, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն զոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Եւ առաքէ զայր մի ներքինի, որում անունն էր Յիւսր զօրօք բազմօք, զի երթեալ պատերազմեցէ ընդ իշխանին: - 426. Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զզեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի,

անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. – 454. Եւ արդ սիրելի էք ինձ ևս հրաշափառագունիւ անցանել բանին ընդ ողբերգականացս հանդէս. – 416. Եւ արդ քանզի չն ևս է ժամանակ գովասանութեան, այլ պատմութեան՝ առ նոյն անդր փութասցուք կարգ: – 422. և արդարն արժանի էք օծեալն Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զսոյնս գովութեանց: – 470. Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր յափշտակեալ էր Գագկայ որդւոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էք Աշոտ: – 426. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: – 466. Եւ Գագիկ իշխանն Վասպուրական երթալով երթայր և մեծանայր, և Տէր Ամենակալ էք ընդ նմա: – 432. և եթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չէմ ծարաւի, և ոչ երբէք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: – 450. և էլեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ուն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսի որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: – 438. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս էլեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումէք կարասցէ: – 458. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս էլեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումէք կարասցէ: – 458. Եւ է փառք տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի. – 458. և ըստ զրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց, , վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ զնորին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուազունք. – 436. Եւ ինքն զագաթն ամրոցին է ծովահայեաց և յոյժ վայելուչ. – 452. և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինոտ, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ – 420. և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինոտ, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ – 420. Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապուրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էք նմա: – 418. Եւ նորա գնացեալ անթիւ բազմութեամբ զօրու՝ թողու ոստիկան Պարսից զմի յիւրոց հոմանեաց, որում անուն էք Փէթք. – 448. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցլուխ նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարն արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: – 456. և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով զահոյք զքօսանաց, յորում հանդերձ որդւովք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: – 454. և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդւոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: – 464. Եւ տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ զիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան

կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Զոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Զոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ զնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ զնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456. Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և զօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստի - 460. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չև ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չև ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412. զոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. զոր օրինակ առիծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն երէոց, սոյնպէս և հզօրին զթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զղուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. - 432. Իսկ այրն այլազգի քանզի զիտեր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուազունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. - 428. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ գագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ էն պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն զաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն

կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440. Յաղագս սորա հաւաստապէս և յոյժ ըղձալի է ինձ առնել բանից դեգերանս ի սմա, և ի սորին գործս և գովեստս - 420. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զքօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և զահս ըստ զահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430. Նա հարցափորձող իմաստնոց խորք ծովու կամ բարձութիւնք երկնից որ անհասն է: - 472. Նկարագրեալ է տեառնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. - 462. Ո՞ր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս ոսկեզարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն զմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416. որ է յոյժ ըղձալի իմաստնոց - 462. որ թեպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զյիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր իւրիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գազկայ Վասպուրական իշխանի: - 432. որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430. որք էին արք ապստամբք, զողակիցք զողոց, ապականիչք աշխարհի և արհամարհողք տէրութեանն: - 430. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ զայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. - 466. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումեք ձեռնհաս էր, և ոչ

իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. – 420. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարգևս կամ ինչս շնորհել ումէք ձեռնհաս էք, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. – 420. Ուստի և յոյժ սիրելի էք ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասէք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսելկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդոցն ի զլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ զլիսոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ էն կարգք: - 422. Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. – 432. Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, զոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստեպ ստեպ միշտ զտորայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱՋԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՄՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒԱՆԱՅ Ի ՁԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՉԼՄԱՆԷ ԷՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430. „աւուրք սաստկութեան էն և գործ պատերազմի, ո՞վ զիտէ, ո՞յր ուրուք յաղթութիւնն լինիցի,,: - 424.

ԵՄ/օժ.բայ / - զոր այնքան վաղագոյն այլազգեացն յափշտակեալ էին – 406. Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ակամայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն զորս թողեալ էք տեղապահս Վասպուրական աշխարհին – 426. զոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն էրեոց, սոյնպէս և հզօրին գրացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էք զգուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. – 432. Ի սոյն աւուրս զնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիւր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճուճն անուանեալ ամրոցի: - 430. Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդեռ չև ևս եղեալ էք ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպումրուան: - 420. քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝ գեղջ, կամ՝ գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426. „ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն զոր առեալ էք Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,,: - 418. անդ կալցեն զերեզմանս անյայտս մինչև յագղեալ ձայնի

փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ էն դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՛ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցւոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեցի: - 462. Եղեալ էն ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացոյցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երկին իբրն զմի պատկեր: - 458. Եւ մինչդեռ կամեր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի զան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրն զօրայս անդոյ լիոյ յաւուրս հնձոց. - 466. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստէք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,„: - 442. Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր յափշտակեալ էր Գագկայ որդւոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426. և զիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,„: - 420. Եւ ի գալ զարնանւոյն այր մի ներքինի զոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ զնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426. Եւ իբրն այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիւք և խոստմամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիկ, որում անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. - 438. և ինքն դարձեալ երթայ ի քաղաքն Նախճաւան, զոր ընդ իւրումն կարգեալ էր իշխանութեամբ. - 428. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զԲայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր զնա զուտ և նազելի/438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրն զոսկի որ ի բազում բովս փորձեալ իցէ: - 440. Եւ նորա զիտ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: - 436. Եւ քանզի առեալ էր Գագկայ զքոյրն Հասանայ կնութեան՝ վասն այնորիկ և սիրով խաղաղութեամբ ընդունի զնա յամրոցն: - 408. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չև ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412. Եւ քանզի նախաձանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, զիտելով զնա թէ այնպէս

լինելոց և անդատին յորովայնէ մօր իւրոյ ելից գնա իմաստութեամբ հոգուով: - 468. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ ևր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և գնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և գնուար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. Եւ քանզի որդի քեռ ևր Ապումրուան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակէ գնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: - 416. Ջայս մեզ ընծայեցին՝ որք տեսօք լեալ էին գործոցն և որք ի գիրկս գմանկունքն կրէին - 414. զի բեկեալ ևր սիրտ նորա առ ուշի, քաջութեան մանկանն, և սպասէր գաղտ կորուսանել գնա: - 418. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. Կարգեալ ևր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ ևր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430. Նկարագրեալ է տեսնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. - 462. նմանահան ճշգրտութեամբ յօրինեալ է ընդդէմ Փրկչին և փառագարդ պատկեր արքային Գագկայ - 462. որք անյուսացեալ էին փրկութեան անձանց: - 420. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ, զոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. - 406. քանզի իբրև գմանուկ տղայ խաբեալ ևր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ - Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենէքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեցեն - 456. Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիւք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464.

ԵՍ - „և այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն զոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտացի ի վերայ իմ Աշոտ,,: - 418. Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հռչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մէր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գագկայ, հարստահարել զգազանաբարոյ ազգն Իսմայէլի. - 460. „Ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն զոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտացի ի վերայ իմ Աշոտ,,: - 418. „Ո՛ւր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն

անպարտելի, որ գմեծ պատերազմունս դիրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. ամենայն ակն գնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակէին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ,” - 470. այլ զի մի լսողացն խռովեսցին միտք՝ լռեսցի որ ինչ վասն այսոցիկ է բանս, և մեք ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարէզ - 416. Այլ ոչ ուրեք երբէք յայտնել իշխեին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյասցի ի վերայ մեք իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,,- 408. Այլ ոչ ուրեք երբէք յայտնել իշխեին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեք առնիցէ,,- 408 Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարացեն յայտնել. - 442. Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարացեն յայտնել. - 442. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամէնօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Սոկաց. և մի՝ զի ձինսապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. Բայց մեք զդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք զեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,- 442. Եւ արդ մեք բաղձալի սիրով բունն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454. Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բունն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454. Եւ արդ ոչ ներէ մեզ բանս առանց մեծի և արժանաւորապէս ողբոց թողով զիշատակ կորստեան ամէնօրինեալ հգորին: - 412. Եւ արդ սիրելի էր ինձ ևս հրաշափառագունիւ անցանել բանին ընդ ողբերգականացս հանդէս. - 416. և եթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարալի, և ոչ երբէք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450. և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի խնամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բոխես - 450. Եւ երթեալ գնայ առ Սմբատ սիրով

խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զվեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտէր վեք Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթներ զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւեժ աղօթ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466. և նոցա զաղաղակ բարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի՛ իսպառ մերժեր զվեգ ժառանգութենէ մերմէ: - 432. և որպէս թուի ինձ՝ զանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ. - 456. Եւ քանզի ոչ որ ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ վեք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448. Չայս վեգ ընծայեցին՝ որք տեսողք լեալ էին գործոցն և որք ի գիրկս զմանկունքն կրէին - 414. զոր հրաշափառապէս եցոյց վեգ երկրորդ Երուսաղէմ, միանգամայն և դուռն վերին Սիօնի: - 462. զոր և էս սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. զոր և էս սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. զոր ընծայեաց վեգ հաւաստեաւ Բիւզանդն պատմող. - 426. Ընդէ՞ր ոչ պատահեաց վեգ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մեջ նիզակախուռն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձումն կենաց,,: - 416. թերևս յաջողեցէ վեգ Աստուած ծայրագունին հանդիպել լրման, բազմավէպ զրուցատրութեանց քաջի արանց տանն Արծրունեաց: - 416. ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն վեք պատարագեցելոյն՝ մատեաւ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. Իսկ վեք ի բազմաց զսակաւն յիշատակելով՝ ահա ասացաք որ ինչ յաղագս Ոստանն աւանի: - 452. վեք առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի

կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻՒՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ – 460. Յաղագս սորա հաւաստապէս և յոյժ ըղձալի է ինձ առնել բանից դեզերանս ի սմա, և ի սորին գործս և գովեստս – 420. Նկարագրեալ է տեառնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. – 462. Ո՞վ որ զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ որ զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջագգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբռնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. – 414. Ո՞ւր առաս ձիրք ձեռինն պարզևաբաշխ, որ երևելի զարդուք ցանկ զմեզ շքեղացուցանէր: - 416. Ո՞ւր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս ոսկեզարդ զահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն զմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումէք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել գոք կարէր. – 420. ուստի և յայսցանէ ի բաց որոշելով զմեր միտս՝ յօգտակարն մեր փութասցուք պատմութեանցն հանդէս. - 454. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդուցն ի զլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լտերս իբրև ՄՌ. – 458. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո որ առնէր զզլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,: - 412. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո որ առնէր զզլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,: - 412. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ԵՐԱՄ - Այլ ոչ ուրեք երբեք յայտնել իշխելին յայսպիսեաց աստի, „գուցե լուիցե, ասէին, և սլացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցե,„: - 408. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց զագանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ որ կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երէոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս զագանաց, խոզից և առիծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462.

ԵՐԱՆԳ - Ի բաց առան ի դրաց սենեկացն ոսկեհուն կամարաձև երանգոցն տարազք, և սեւաւք խոշորագոյնք և յոյժ տխրալիք գտեղին փոխաբերեցին. – 414.

ԵՐԱՍԱՆԱԿ - Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410.

ԵՐԱՍԽ - Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դունն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորս խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468.

ԵՐԲԵՄՆ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսեամբ Թեկղեայ սրբոյ. – 426. Արդարն սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. Բայց ամք իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. Բայց ամք իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. – 418. իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տայր բերանոյ սրոյ և յանխնայ կոտորէր, երբեմն անձամբ և երբեմն ի ձեռն զօրացն: - 460. իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տայր բերանոյ սրոյ և յանխնայ կոտորէր, երբեմն անձամբ և երբեմն ի ձեռն զօրացն: - 460. Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սաստանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն – 406.

ԵՐԲԷՔ - Այլ ոչ ուրեք երբեք յայտնել իշխելին յայսպիսեաց աստի, „գուցե լուիցե, ասէին, և սլացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ

զանձինս մեր առնիցե,,- 408. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզորին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ էրբէք ածեր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն – 432.

ԵՐԳ - Նան զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգեւնուագ մարգարեութիւն դաւթեան էրզոցն, եթէ „զամենայն գոր ինչ արասցէ յաջողեսցի նմա,,- 406.

ԵՐԳԱԿԻՑ - Ոչ դանդաղիմ կոչել էրզակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանային Ջաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացե՛ք, լացե՛ք, արնելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412.

ԵՐԴՈՒՄՆ - Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել ակերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեսցեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436.

ԵՐԵԿՕԹՔ - Նա ի սենեակս ոսկեզարդս էրեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզոր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472.

ԵՐԵՄԻԱՅ - Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո որ առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,- 412.

ԵՐԵՍ/Ք/ - և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ զայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ յերեսաց դաշտին իբրև զօրայս անդույ լիոյ յաւուրս հնձոց. – 466. Եւ տեսեալ զպայծառազարդ հասակ մանկութեանն և զգարմանայի գեղ յերեսացն վայելչութեանն՝ զարմանայր բռնաւորն. - 438. գոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւնս, բարձեալ զգէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ յերեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. Իսկ նա զգրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառազարդ յերեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեսցէ.- 410. խնայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամրոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց գաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզորին: - 432. ուր և անդէն իսկ երկուք յորդոց իւրոց, ևս և բազումք ի զօրաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի յերեսաց նորա – 426. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ

յերեսաց: - 422. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսագարդ /468/ և հասակ փառաց ... հարթ և ուղիղ հասակաւ, վայելուչ և պայծառ երեսօք. - 470. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբան ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով գլխոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414.

ԵՐԵԻԵԱԼ - Ջայս ամենայն և ևս յաւետ քան գոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ գալստեանն նորա առ նա: - 440.

ԵՐԵԻԵԼ - Նկարագրեալ է տեառնագրելով և գիրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. - 462.

ԵՐԵԻԵԼԻ - առաքէ և թագ և հանդերձս երևելիս թագաւորին Հայոց Գագկայ՝ հաստատել ի ձեռս նորա զՀայաստան աշխարհս: - 444. Եւ այսքան և այսպիսեօք բարձրանշան յաղթութեամբք հռչակաւոր և երևելի ի մէջ Հայաստանեայց այրն լինէր: - 406. Եւ դարձուցեալ զիշխանն Աշոտ մեծաւ պատուով և բազում և երևելի պարգևօք. - 424. Իսկ զբերդն Ամիւկ զգարմանալին զամբոցն, գոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս զիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհունն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք - 462. Իսկ մեծանուն իշխանին Գագկայ բազում և երևելի պարգևօք շքեղացուցեալ նախապատուէ զյաղթող այրն Թադէոս: - 436. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Ո՞ր առատ ձիրք ձեռինն պարգևաբաշխ, որ երևելի զարդուք ցանկ զմեզ շքեղացուցանէր: - 416. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուդս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզուջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 454.

ԵՐԵԻԻԼ - եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օդաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. եթէ շարժեսցի ծով յուզեալ ի հողմոց՝ ծաղկաձև ալիքն զբօսացուցանողք և վայելուչք երևին. - 452. իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուազեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ զունդս զունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյք զմիմեամբք իսառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466. Որ և անդասին իսկ ի տղայական հասակէն արմատ բարութեան ի վեր երևէր: -

420. Վասն զի են ի նմա ոսկեգարդ գահոյք, յորս բազմեալ էրևի արքայ նագելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. – 458.

ԵՐԵՒՈՒՄՆ - ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱԶԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՄՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒՄԱՆԱՅ Ի ԶԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420.

ԵՐԵՔ - և դարձեալ յայլում տեղուջ ասէ, „էրևիք շարժի երկիր, և չորրորդին ոչ կարէ հանդուրժել. – 448. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան էրից որդուց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. որոյ որմոյն լայնութիւնն էրևիք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարգուածսն, գունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. – 456. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում զհտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով էրից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446.

ԵՐԷ - Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցույն զհոլովս էրեոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գազանաց, խոզից և առիձուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462.

ԵՐԹԱԼ - Եւ Գագիկ իշխանն Վասպուրական էրթալով երթայր և մեծանայր, և Տէր Ամենակալ էր ընդ նմա: - 432. Եւ Գագիկ իշխանն Վասպուրական երթալով էրթայր և մեծանայր, և Տէր Ամենակալ էր ընդ նմա: - 432. Եւ երթեալ գնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ էրթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. և ինքն դարձեալ էրթայ ի քաղաքն Նախճաւան, զոր ընդ իւրումն կարգեալ էր իշխանութեամբ. – 428. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց էրթայ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիորամայն /ճիշտը՝ զդիորաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,“ - 440.

ԵՐԹԵԱԼ - Եւ մինչդեռ կամեր զքօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի զան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի էրթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելովնի և սահմանաց նորա: - 448. Եւ առաքէ զայր մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսր զօրօք բազմօք, զի էրթեալ պատերազմեցէ ընդ իշխանին: - 426. և արքայ յուղարկէ զնոսա ըստ խնդրոյն արքունի. և նոցա էրթեալ պատերազմեցան յարևելից կողմանն: - 444. Եւ էրթեալ գնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. և ինքն էրթեալ ի գաւառն Աղբազ՝ դադարէ ի Յաղամակերտն աւանի: - 426. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ

պակաս զարինս անձանցն պարզես նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի էրթեալ ի քաղաքն պատմեսցեն զոր տեսինն: 468. ուստի և յորդառաս բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում գիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ էրթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446.

ԵՐԻՎԱՐ - և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխաչի դաշտաց յոտս էրիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. – 468. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ գնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղոջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս էրիվարին. – 420. Եւ հեծեալ յէրիվարն քաջակազմ ոսկեհրաշ սարուցն փայլէր իբրև զարեգակն ի մէջ աստեղաց. – 442. և վասն զի առումէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զփաստութիւն սրտից և զպաշարումն էրիվարացն. – 410. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս էրիվարին խորխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. Անդ քաջին և հզօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ էրիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն անդր անցանէ յորձան: - 410.

ԵՐԻՎԱՐԿ - Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434.

ԵՐԿԱԹ - Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին էրկաթ լտերս իբրև ՄՌ. – 458. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօղ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին էրկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց որ փախիցէ յերեսաց: - 422.

ԵՐԿԱՅՆԱԳՈՅՆ - Ունչք էրկայնագոյնք և վայելչաւորք, լսելիք դիւրալուրք և դիւրահաւանք ի բարիս և պայծառք լուսահրաշ նմանեալ գունով: - 470.

ԵՐԿԱՅՆՈՒԹԻՒՆ - ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և էրկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. – 456.

ԵՐԿԱՔԱՆՉԻՒՐ - Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բագումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438.

ԵՐԿԲԱՅԻԿ - եղեալ են ի նմա դրունք հաստուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշայի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուսա առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458.

ԵՐԿԵՆԻՒՐ - Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարիւնս անձանցն պարգևս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեցեն զոր տեսինն: 468.

ԵՐԿԻՆ/Ք/ - և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթևեր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ուն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւէժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեսոն„: - 466. Նա հարցափորձող իմաստնոց խորք ծովու կամ բարձրութիւնք երկնից որ անհասն է: - 472. Երկինք ի վեր և երկիր ի խոնարհ զծառայակցին ողբացին զկորուստ: - 412. „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեցի կամար. և զճառագայթս ի խոնարհ արձակելով՝ զիմս լուսաւորեցէ խաւար. - 414. Յայնժամ առնն քաջի Թաղէի զաչս յերկինս համբարձեալ յօգնականութիւն կարդալով զՏէրն Քրիստոս. - 436.

ԵՐԿԻՐ - ծառայ եթէ թագաւորեցէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեցի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ„ որ արդարն շարժեցաւ երկիրք, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամէնօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՝ զի ձիւնապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամէնօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՝ զի ձիւնապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուազք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարաւի„ և դարձեալ՝ եթէ „ցնծասցէ երկիրք, և ուրախ եղիցին կղզիք բագումք„: - 464. Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և ինդրեցեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436. Երկինք ի վեր և երկիրք ի խոնարհ զծառայակցին ողբացին զկորուստ: - 412. և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիրք անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև զօրայս անդոյ լիոյ յաւուրս հնձոց. - 466. և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօղոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիրք ծաւալեցէ ճառագայթս - 430. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454. Եւ

ապա զկնի այսոցիկ այսպէս եղևոց՝ անիշխանանայ Էրկիրն Պարսից: - 448. Եւ առեալ զկապուտ Էրկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. և արդարև արժանի էր օծեալն Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս Էրկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զսոյնս գովութեանց: - 470. և դարձեալ յայլում տեղոջ ասէ, „երիւք շարժի Էրկիր, և չորրորդին ոչ կարէ հանդուրժել. - 448. Եւ զայս ամենայն յաջողեալ սմա շնորհացն Աստուծոյ՝ խաղաղանայ Էրկիրն Վասպուրական: - 432. Եւ ի զալ զարնանոյն այր մի ներքինի զոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ գնայ մինչև Երկիրն Շամայ: - 426. և ի խորովակսկիծ կիզմանէ աղեացն դիաթաւալ Երկիր կործանեալ թմբբեալք լինէին ի դառնաճաշակ մահարբոյց բաժակէն: - 412. Եւ ի վերայ քաջասէր առ միմեանս լինելոյն՝ և զշինողութեան Էրկրի առնեն փոխադարձութիւն գաւառաց և բերդից ի մէջ երկոցունց: - 432. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս Էրկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ Էրկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայէլի,, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464. և տայ ի ձեռն արքայի զաշխարհս Հայոց և Վրաց և ուխտ խաղաղութեան եղեալ գնայ Երկիրն Պարսից: - 448. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Զոել և զգաւառն կոչեցեալ Զերմաձոր, որ է մասն Էրկրին Սոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց Երկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456. զոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան Էրկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ գնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի զիշերի գողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ Երկրէ: - 434. Իսկ Ափշնի ելեալ Երկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և գայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբան ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև Երկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով զլիտոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414. Իսկ մեծանուն իշխանն վաղվաղակի զօր գումարեալ ասպատակեալ Երկիրն Սոկաց յաւուրս ձմերայնոյ: - 434. ծառայ էթէ թագաւորեսցէ՝ շարժէ Երկիր, և անմիտն էթէ հագեցի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ,,. որ արդարև շարժեցաւ Էրկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448. հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ Էրկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում պակասում են որոշ բառեր/ կոչեցեալ ազգէ - 430. Մաշեալ ի սուր

սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց Էրկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾՍԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՅՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ - 460. Յետ այսորիկ խաղաղանայ Էրկիրս Հայոց ի հինից չարահնար իսմայէլական ազգին: - 426. Յետ խաղաղանալոյ Էրկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. - 432. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց Էրկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450. յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գոեհս և ի փողոցս բացագլխաւ ընդ Էրկիր զանձինս իւրեանց քարշէին: - 412. Նաև ի գլխոյ լերինն հոսեալ իջանեն գետք սահանակարկաջք յորդահոսք, որով ոռոգանի Էրկիրն առ հասարակ. - 452. Նաև շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վատմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգագանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեգակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412. որ զՊաղեստինացոց աշխարհն հանդերձ Հիւրկանեաւ քահանայիւ գերեալ ած բնակեցոյց յերկրիս մերում - 454. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: - 432. Որք յաշխարելն իւրեանց ասէին այսպէս, „վա՛յ, կորեաւ մեծանուն իշխանն, և անտերունչ մնաց Էրկիրս Հայոց,„: - 414. վայիւք և ողբովք և յորդահոս արտասուօք զերկիրն լրացուցանէին դառնութեամբ - 412. տայ զմթերս զանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և զանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս Էրկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450. Յուցանէր նմա զականս պատուականս և զեղեցիկ մարգարիտս լուսածինս, ելեալս յերկրէ և ի ծովէ, ըստ օրինակի թագաւորաց. - 440.

ԵՐԿԻՐԻՂ - Աստ բազմաց մրմոեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիրոյ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիրոյն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիրոյն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս Է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,„ - 444. Նա ի սենեակս ոսկեգարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիրոյ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472.

ԵՐԿՆԱՀԱՐԹ - ունի և գումբէթս Էրկնահարթս ոսկեգարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիտյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

ԵՐԿՆԱՅԻՆ - Սա սուսեր բանաւոր, Էրկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ զլիտց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ են կարգք: - 422.

ԵՐԿՆԱՊԻՇ - Իսկ զբերդն Ամիւկ զգարմանալին զամրոցն, զոր Էրկնասլիշ և պարանոցատանջ իմս զիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434.

ԵՐԿՆՉԻԼ - „ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն զոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. Էրկնչիւ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ„: - 418.

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆ - Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև Էրկոտասանից: - 416.

ԵՐԿՈՒ - Ջկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան Էրկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղիտումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. - 430. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամէնօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զԷրկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՛ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յԷրկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. Ջկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղիտումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և Էրկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. - 430. Իսկ ամիրային թողլով Էրկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիւր առաջնոյն Սափի. - 426. Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցԷրկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. - 432. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յԷրկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450. ուր և անդէն իսկ Էրկուք յորդուց իւրոց, ևս և բազումք ի զօրաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա - 426.

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ - և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուռն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխոյ դաշտաց յոտս երկվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. – 468.

ԵՐԿՈՔԵԱՆ - Բայց քանզի կասկած ի սրտից երկոցունցն ոչ մեկնեցաւ՝ գրաւականս ինդրէ Ափշին.- 424. Եւ ի վերայ քաջասէր առ միմեանս լինելոյն՝ և զշինողութեան երկրի առնեն փոխադարձութիւն գաւառաց և բերդից ի մեջ երկոցունց: - 432. ամիրայն այնուհետև անց գնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, զոր վերագոյնն ասացաք: - 426. Իսկ քաջարին երրերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր Գուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ, երկորումքք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անճողոպրելի զգուշութեամբ. - 430.

ԵՐԿՈՔԻՆ - Իսկ ամիրայն այնուհետև անց գնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, զոր վերագոյնն ասացաք: - 426.

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾ - Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեսաք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճակեցուցանէին զսիրտս: - 416.

ԵՐԿՐՈՐԴ - զոր հրաշափառապէս եցոյց մեզ երկրորդ Երուսաղէմ, միանգամայն և դուռն վերին Սիօնի: - 462. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, էլեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466.

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ - զոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք գայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեսան: - 442.

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ - զոր հրաշափառապէս եցոյց մեզ երկրորդ Երուսաղէմ, միանգամայն և դուռն վերին Սիօնի: - 462. Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Աղանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. – 440.

ԵՐՁԱՆԿԿ - ԱԹՈՌԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԱՇՈՏԻ ՈՐԴԻՈՅ ՆՈՐԻՆ ԱՆԴՐԱՆԿԱՆՆ: ԵՒ ՓՈԽՈՒՄՆ ՏԻԿՆՈՋՆ ՍՈՓԵԱՅ ԵՐՁԱՆԿԻ ԵՒ ԲԱՐԵՊԱՇՏԻ – 416. Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև երկոտասանից: - 416. Եթէ զայսուսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր

զձեռնսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ գիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրհորդն Սոփի, Էրջանիկն ի տիկնայս: - 414. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիրն և զիրոց զործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ուստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս Էրջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն նկատեալ զԷրջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց – 420.

ԵՐԲԵՐՁԱՆԻԿ - Իսկ քաջարին Էրբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր ԳԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեսցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436.

ԵՐԲՈՐԴ - և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթևեր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ումն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւե՞ժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466.

ԵՐՓՆ ԵՐՓՆ - իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն/ճիշտը՝ յերփն երփն/ շրջաշրջելով զդրօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ԵԻ - Օգտագործված է 848 անգամ

ԵԻ ԱՊԱ - Եւ ապա զկնի այսոցիկ այսպէս եղելոց՝ անիշխանանայ երկիրն Պարսից: - 448. Եւ ապա իբրև աւուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարբքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418. և ապա հանէ զԳագիկ. և ածեալ զմտաւ վասն նորա՝ ոչ գիտէր զինչ առնիցէ. – 418. Եւ ելաց զնա արքայ լալիւն մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիրն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս Ե իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,„ – 444. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ զունդս զունդս պատշաճաբար յօրինէ զիրոյ ճակատուն, և ապա այնուիետև սուսերամերկացն հոյք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466. ունի և գումբթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել ոք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր գլխոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

ԵԻ ԱՐԴ - Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօր
զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն
շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի
լսել. – 454. Եւ արդ ոչ ներէ մեզ բանս առանց մեծի և արժանաւորապէս ողբոց թողով
զյիշատակ կորստեան ամէնօրինեալ հօրին: – 412. Եւ արդ սիրելի էր ինձ ևս
հրաշափառագունի անցանել բանին ընդ ողբերգականացս հանդէս. – 416. Եւ արդ
քանզի չն ևս է ժամանակ գովասանութեան, այլ պատմութեան՝ առ նոյն անդր
փութասցուք կարգ: – 422.

ԵԻ ԹԷ - Եւ արքայ այնուհետև կային սրտի և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ
զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ
զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ
կայ, և տայ զշնորհսն խնարհացն,,: – 466.

ԵԻ ԿԱՍ - և կամ լուսինն ի լրմանն ժամանեալ ամանակ, արուսեկին հանդերձ և բնաւ
զարդուն աստեղաց՝ զիմս փարատեսցէ մեզ – 414. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի
տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուդս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզուջ
կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 454.

ԵԻՍ - Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ
նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝
միսն ևս յաւետ ի վեր զբոխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ
կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միսն բարձրագոյնս խորխտայցէ. – 430. Բայց
ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուն հարկանել, առ ի
յիշատակ թողով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել
զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 450. ԲԵւ
փախստական արարեալ զգօրսն ամիրային Յուսփայ, ձերբակալ ևս արարեալ և
զինքն՝ բառնան ի դուռն արքունի – 444. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի
սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն
զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս
և յայլոց ևս յաւետ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն –
454. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ,
առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն
ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: – 434. Եւ արդ սիրելի էր ինձ ևս հրաշափառագունի
անցանել բանին ընդ ողբերգականացս հանդէս. – 416. Եւ գլխաւորին Տաճկաց,
զորոյ զանուն Զափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյիր,
իբրև զիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և
հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: – 442. և ինքն
հասեալ ի դուռն արքունի՝ առնու և անտի ևս զօրս բազումս յօգնականութիւն. – 448.
Զայս ամենայն և ևս յաւետ քան զայնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ
շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածազարդ իշխանին Գագկայ, և
ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: – 440. Զայսոսիկ և ևս յաւետ
քան զայնս ասէ տիկինն ընդդէմ լալականացն: – 414. զորս վաղվաղակի ածեալ ի
կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոր ռոզեալ

արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456. կամ թէ և հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին գիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամոյ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն և աւարտ և գլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. - 450. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամոյ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և գլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, և և մեծի գովութեանց արժանաւոր. - 450. ուր և անդէն իսկ երկուք յորդոց իւրոց, և և բազումք ի զօրաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա - 426.

Զ

Զ /նախդիրը հոլովների հետ / - Օգտագործված է 679 անգամ

ԶԱԿԱՄԲ ԵԿԵԱԼ - Իսկ նորա ճարպոյ գակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորի առ պարգևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408.

ԶԱՀԻ ՀԱՐԵԱԼ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - /436/

ԶԱՅՍ ՕՐԻՆԱԿ - յինքն գրաւէ զմիտս տերանց և ազատաց աշխարհին, ասելով օրինակ զայս. եթէ ի դէմս Աշտոյ առնեմ տեղապահութիւն աշխարհիս - 418.

ԶԱՆԱԶԱՆ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս զահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. իսկ զղրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և

յերփներփն շրջըջելով /ճիշտը՝ շրջըջելով/ գործեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ գոեսօղացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452. ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել ոք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիտյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հագիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

ԶԱՆԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆ - կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և գազանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ գանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն գոեսակս: - 462.

ԶԱՆԳԻՏԵԼ - գոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ գանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածեր զմտաւ զառ ի նոցանէն գանգիտելն – 432.

ԶԱՆՑ ԱՌՆԵԼ - Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք գանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. – 454.

ԶԱՆՅԱՆԵԼ - և որպէս թուի ինձ՝ գանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն որ առ ստորոտով լերինն Վարազայ. – 456.

ԶԱՐԴ - զգեցուցեալ ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և զօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհունն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. Այլ եթէ զամենայն զզարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս զահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, զետահետեալ հոսանուտ բարեբուղիս ուղխիւք՝ իբրն զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. – 446. Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուադիր քողն մարգարտահիւս զարդուն, զգեցեալ զսեաւս ի զգեստից, և պատրաստեալ զլիտ իւրում արկանելիս թխակերպս – 414. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհունն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհունն զարդիւք,

ուսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւ գարդիւք և պէսպէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի գարդարիական քաջութեան, առեալ զգօրսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ զունդս զունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդինք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466. Ո՞ւր առատ ձիրք ձեռինն պարզևաբաշխ, որ երևելի գարդուք ցանկ զմեզ շքեղացուցանէր: - 416. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զուսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի զունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախոուն գարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին իրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. զլիսաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև զիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս գարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442.

ՋԱՐԴԱՐԵԱԼ - անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց գարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր զնա զուտ և նազելի/438/ համեստութեամբ գարդարեալք, իբրև զուսկի որ ի բազում բովս փորձեալ իցէ: - 440. և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք գարդարեալք, անկինաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով գահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդուվք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցւոյն զհոլովս երէոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գազանաց, խոզից և առիւծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց գարդարեալք, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462.

ՋԱՐԴԱՐԻԼ - նան ծառովք պտղաբերովք սաղարթեալ և այգևետ բազմութեամբք յոյժ վայելչացեալ գարդարի. – 450.

ՋԱՐԴՈՒՆ - և կամ լուսինն ի լրմանն ժամանեալ ամանակ, արուսեկին հանդերձ և բնաւ գարդուն աստեղաց՝ զիմս փարատեցէ մէզ – 414.

ՋԱՐԹՈՒՑԱՆԵԼ - Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, գարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. Ջայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և գարթուցանել ջանայր զայլազգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: - 438.

ՋԱՐՄ - և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն գարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն

տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւետ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն – 454.

ԶԱՐՄԱՆԱԳՈՐԾ - և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտեր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի գարմանագործ տեսլեամբ: - 462. Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և զօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին գարմանագործ արուեստիւ – 460.

ԶԱՐՄԱՆԱԼ - և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցզլուխ նորին ի թոխչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի գարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. Եւ տեսեալ զպայծառագարդ հասակ մանկութեանն և զգարմանալի գեղ երեսացն վայելչութեանն՝ գարմանայր բռնաւորն. - 438.

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ - Այս ինձ սիրալիք առ ի պատմել, այս ինձ գարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ակնատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. – 442. Եւ զլիսաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթըիթ, իբրև գիտաց թագաւորելն Գազկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց գարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և գարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումէք կարասցէ: - 458. Եւ է փառք տաճարին ահեղ իմն և գարմանալի. – 458. և որպէս թուի ինձ՝ զանցոյց գարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ. – 456. Եւ տեսեալ զպայծառագարդ հասակ մանկութեանն և զգարմանալի գեղ երեսացն վայելչութեանն՝ գարմանայր բռնաւորն. - 438. Իսկ զբերդն Ամիւկ զգարմանալին զամբոցն, զոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս գիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434. միայն զմերս գրաւեաց զմիտս և զտեսութիւն հրաշակերտն և քան զբազումս նորանշանն և գարմանալին Աղթամար. – 454. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Զաքարիաս, և նովաւ հանդեձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. որ քաջակորով գիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և գարմանալի հիացմամբ. – 454. Վասն զի են ի նմա ոսկեգարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց գարմանալոյ արժանիս. – 458.

ԶԱՐՄԱՆԲ - Աստանօր գարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամէնօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիրբաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի

լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՝ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրոյ յայլոց համբաւոց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայոյ քանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականալոր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն գարմանս: - 450. Ուստի և գարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարգևս կամ ինչս շնորհել ումեք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. - 420.

ՁԱՔԱՐԻԱՅ - Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանային Ձարարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412.

ՁԲՌԱՍԲ ԱԾԵԱԼ - Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թևակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, գրռամբ ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, գայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. - 464.

ՁԲՌԱՍԲ ԱԾԵԼ - Եւ զօրացն մերձ կացեալ գրռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410.

ՁԲՕՍԱՆՔ - և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով գահոյք գրօսանաց, յորում հանդերձ որդուվք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454. Իսկ բարք անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ խնամ ածէ ոչ միայն անձինն գրօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. - 450. որ քաջակորով զհտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն գրօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. - 454. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպազ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկէտեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի գրօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդոցն ի զլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ՁԲՕՍԱՅՈՒՑԱՆՈՂ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զձել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս գրօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տերութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և

ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. Եթէ շարժեցի ծով յուզեալ ի հողոց՝ ծաղկաձև ալիքն գբօսացունողք և վայելուչք երևին. – 452.

ԶԲՕՍՆՈՒԼ - Եւ մինչդեռ կամեր գբօսուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448.

ԶԳԱԼԻ - և Հասանայ զրկեալ ի գգալի լուսոյն՝ ոգոցն Բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կէայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428.

ԶԳԱԾԵԱԼ - և բազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն Բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի գգածեալ հնարիւք: - 426.

ԶԳԵՆՈՒԼ - և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յսկան քթթել զլուսոյն յինքն գգենուցու զգօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօրոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեցէ ճառագայթս – 430. Նկարագրեալ է տեառնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր գգեցալ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. – 462.

ԶԳԵՍ - Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուադիր քողն մարգարտահիւս զարդուն, զգեցեալ զսեաւս ի գգեստից, և պատրաստեալ զլիտյ իւրում արկանելիս թխակերպս – 414.

ԶԳԵՑԵԱԼ - Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուադիր քողն մարգարտահիւս զարդուն, գգեցեալ զսեաւս ի գգեստից, և պատրաստեալ զլիտյ իւրում արկանելիս թխակերպս – 414.

ԶԳԵՑՈՒՑԵԱԼ - Եւ գգեցուցեալ ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և գօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհուռն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442.

ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ - Եւ անդէն ի միում գիշերի կալեալ կապէ զնոսա, և յլէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ գգուշութեամբ: - 418. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապհոյ պաշարէ զբերդն անճողոպրելի գգուշութեամբ. - 430.

ԶԴԷՄ ՈՒՆԵԼ - Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ գղէմ ունել հգօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: - 410.

ԶԵՆՈՒՄՆ - մատուցանէ և պատարագս և զոհս գենմանց բազմաբիր գանձիւք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց,/444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. – 446.

ԶԵՐԾ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցւոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի Բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով,

որպես զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին գուսպ և գեքծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեացի: - 462.

ՋԷՆ - Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի գէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի գէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, զետահետեալ հոսանուտ բարեբողի ուղիսիք՝ իբրև զծով քազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. - 446. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւնս, բարձեալ զգէն և զասպագէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ քազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և գինու՝ և գայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ գղէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն իրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս գինուք ի ծածուկ: - 410. Յայնժամ արքայ վառեալ ի գէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զզօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդինք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466. Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս գանձուց և գինուց և ասպագինաց անհուն քազմութեանց: - 458. Վասն զի ի պատճառս որսոյ ելեալ շրջեր իշխանն թափուր յիւրոցն զօրացն, միանգամայն և մերկ ի գինուց. 410. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և գինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ՋԻ - զոր օրինակ առիծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն երեոց, սոյնպէս և հզօրին զթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ գի առեալ էր զդուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. - 432. գի յոյժ խանդաղատական և զուարթագին ոգով իւրով սիրէր զնա. - 432. „գի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեսցի կամար. և զճառագայթս ի խոնարհ արձակելով՝ զիմս լուսաւորեսցէ խաւար. - 414. „գի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. ո՞չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414. Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ գի այր արծաթասէր որով գելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան էթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. - 450. այլ գի մի լսողացն խոռվեսցին միտք՝ լոռեսցի որ ինչ վասն այսոցիկ է բանս, և մեք ի պատմութեանցն փութացուք ասպարէզ - 416. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրինեալ և մեծանուն իշխանին, գի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և

փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՝ զի ձինապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՝ զի ձինապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՝ զի ձինապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Եւ մինչդէռ կամեր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեցեն - 456. Եւ առաքէ զայր մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսր զօրօք բազմօք, զի երթեալ պատերազմեցէ ընդ իշխանին: - 426. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարացէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. - 444. Եւ մեծանուն տիկինն Մովի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդատին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մեջ եղբարց իւրոց. - 416. Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապուրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Չռէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. զի բեկեալ էր սիրտ նորա առ ուշի, քաջութեան մանկանն, և սպասէր գաղտ կորուսանել զնա: - 418. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղխէր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420. զի կատարեցի ասացեալն ի մարգարէէն, թէ «զգուրն զոր փորեաց՝ անկցի ի խորխորատն զոր և գործեաց», - 428. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարինս անձանցն պարզևս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեցեն զոր տեսին: 468. Իսկ նա զգրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառագարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեցէ. - 410. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց

նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածեր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն – 432. հրաման տայցէ, զի լինիցի տեղի ապաստանի ամենայն հինից ի թշնամեաց եկելոց. – 456. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: - 432. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարգևս կամ ինչս շնորհել ումէք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. – 420. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո ոք առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,: - 412.

ՋԻԱՐԴ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիւր ըր բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436.

ՋԻՆԱԿԻՐ - ուստի և զունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ զայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466.

ՋԻՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆ - Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեանն. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464.

ՋԻՆԶ - և ապա հանէ զԳագիկ. և ածեալ զմտաւ վասն նորա՝ ոչ զիտէր զինչ առնիցէ. – 418. Եւ ինայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, զրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւնս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468.

ՋԿՆԻ - բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, զոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք

արնգաց և հեշտալուր քնարացն տալիդք հանդերձ դրօշիք նշանաց առաջի և գլնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դորդեալ բանակն արքունական գորուն: - 442. Ջլնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւետ ի վեր զբղիտումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. - 430. Բայց գլնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև երկոտասանից: - 416. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով գլնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. Եւ ապա գլնի այսոցիկ այսպէս եղելոց՝ անիշխանանայ երկիրն Պարսից: - 448. և գան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսիպ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և գլնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ գիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել գլնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձնացեաց. - 468. և գլնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան զառաւել: - 456. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեալ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և գլնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ գնա իբրև զանգօր տղայ: - 442. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ գլնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. և նորա տուեալ զեղբայրն զԳագիկ, և գլնի Է ամսոյ առաքէ զԳուրգէն զկրտսերն և դարձուցանէ զԳագիկ: - 424. Եւ նորայ գնացեալ գլնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: - 438. զոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և գլնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. Իսկ գլնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմռեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդոցն Հագարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446. մանաւանդ թէ և ոչ իշխանն իսկ ոչ թողացուցանէ ումեք գլնի իւր անցանել: - 410. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդուց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ գլնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ գլնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախուռն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420. որոց գլնի և ինքն չարաչար դառնութեամբ ընդունի զվախճանն: - 426. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան գլնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարազայ, զոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացուց. - 406. ՄԿԻԶԲՆ

ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ ԶԿՆԻ ԵՂԲՕԲ ԻԻՐՈՅ ԱՇՈՏԻ, ԵՒ ԳՈՐԾՔ ՆՈՐԻՆ ՔԱԶՈՒԹԵԱՆ: - 428.

ԶՀԵՏ - և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ գիւտ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ գիւտ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զղիդրամայն /ճիշտը՝ զղիդրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,“ - 440. Զայս խնդրէ Սմբատ պարգևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, գուցէ գնասցէ Աշոտ միւսսանգամ գիւտ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422.

ԶՀԵՏ ՄՏԵԱԼ - Եւ նորա գիւտ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: - 436.

ԶՄԱՅԼԵԱԼ - Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրու յանապակ գինոյ գմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. - 466.

ԶՄԱՅԼԵՑՈՒՑԱՆԵԼ - Ո՞ւր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս ոսկեզարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն գմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416.

ԶՄՍԱԻ ԱԾԵԱԼ - և ապա հանէ զԳագիկ. և ածեալ գմտաւ վասն նորա՝ ոչ զիտէր զինչ առնիցէ. - 418.

ԶՄՍԱԻ ԱԾԵԼ - Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածէր գմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432.

ԶՆՈՅՆ ՕՐԻՆԱԿ - Ի սոյն աւուրս գնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամգայն անուն ճանաչիւր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճունսն անուանեալ ամրոցի: - 430.

ԶՈՂ - մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիւր գանձիւք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց, /444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. - 446.

ԶՈՎԱՑՈՒՑԻՉ - եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի զեղզեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրն զմի պատկեր: - 458. իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զդրօշեալ պատկերատիպսն և

զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ԶՈՐ ՕՐԻՆԱԿ - գոր օրինակ առիծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն էրեոց, սոյնպէս և հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. - 432. Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերոց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւետ ի վեր զրդխումն արձակիցէ՝ գոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խորխտայցէ. - 430. Այլ գոր օրինակ ի բազում փայտից գուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ գոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458.

ԶՈՒԱՐԹԱԳԻՆ - զի յոյժ խանդաղատական և զուարթագին ոգով իւրով սիրէր զնա. - 432.

ԶՈՒԱՐԹԱՌԱՏ - Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառաստ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436.

ԶՈՒԱՐԹՈՒՆ - Տէգբ մորուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ գունագեղ այտից՝ ի կերպս զուարթնոց տեսողացն զնա ցուցանէր: - 470.

ԶՈՒԱՐՃԱՆԱԼ - Այլ գոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408.

ԶՈՒՍՊ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեցի: - 462.

ԶՈՒՏ - և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յակն քթթել զլուսոյն յինքն զգէնուցու զօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօրոցն դաժանութիւն՝ զուս զլուսոյն յերկիր ծաւալեցէ ճառագայթս - 430. Եւ եղեալ թագ ի զլուխ նորա զուս ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442. և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր զնա զուս և նագելի/438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրն զոսկի որ ի բազում բովս փորձեալ իցէ: - 440. Իսկ բարբ անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուս և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ ինամ ածէ ոչ միայն անձինն զքօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. - 450.

ԶՈՒՐԱՐԻՎ ԱԶԳ - Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի յիշխանատանն Աղձնեաց ի գեղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Զուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպառ կորուսեալ ջնջէ զազգն – 460.

ԶՈՒԷԼ ԲԵՐԴ - Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Զուէլ և զգաւառն կոչեցեալ Զերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432.

ԶՏԵԱԼ - Շրթունք նորա իբրև զլար կարմիր, ատամունք նորա հուպ առ միմեանս, գտեալք յաղտոյ: - 470.

ԶՐԱԻ - Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ գրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդւոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և գրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416.

ԶՐԿԵԱԼ - և Հասանայ գրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգւոցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուիս դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. – 450.

ԶՐՈՒՑԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ - համբաւեր ի լսելիս նորա զգրուցաբանութիւն հնոցն թագաւորաց դարուց ի դարս, և զեղեալս առ նոքօք զպատերազմունս: - 440.

ԶՐՈՒՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ - Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զգրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. – 454. թերևս յաջողեցէ մեզ Աստուած ծայրագունին հանդիպել լրման, բազմավեպ զգրուցատրութեանց քաջի արանց տանն Արծրունեաց: - 416.

ԶՓՈՐՁ ԱՌԵԱԼ - Եւ տեսեալ եթէ ոչ որ է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ զիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442.

ԶՕՐ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. իշխանն Աշոտ եղբարքք հանդերձ և ամենայն տիրակոյտ ազատագունդ զօրօքն խորհուրդ արարեալ ասեն – 424. Այսու ժամանակաւ առաքին յարքունուստ պատգոսք պատուաւորք զօրօք բազմօք, որոց հրաման տուեալ՝ անցանել յԱտրպատական: - 444. Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զօր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ գիշերի անթիւ

բազմութեամբ: - 436. Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ գօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ – 428. և առաքեալ գօրս ի վերայ նոցա՝ և ըմբոնեալ ածեն որդու վրն հանդերձ առաջի նորա. – 432. Եւ մինչդեռ կամեր զբօսնու ի կարծեալն իւրումն իսողաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային գօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ գայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ գօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. և այնուհետև առն ամբարշտի գօր գումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, գունակ այլոց ոմանց զնա կարծելով. – 466. Եւ առաքէ զայր մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսր գօրօք բազմօք, զի երթեալ պատերազմեսցէ ընդ իշխանին: - 426. Եւ արձակեալ գօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր յափշտակեալ էր Գազկայ որդու Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426. և արքայի յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ ել զնաց գօրօք բազմօք զհարազատին ինդրել զքէն վրիժուց: - 464. Եւ արքայն Յուսի ել զնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զգօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. Բազմութիւնք գօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դորդեալ բանակն արքունական գօրուն: - 442. և բազմութիւնք գօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դորդեալ բանակն արքունական գօրուն: - 442. և գան պատահեն միմեանց յուսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ գօրքն Յուսիայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ զիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ գօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձնացեաց. – 468. Եւ գօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ զբաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուռն Դելմկացն գօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխիւ դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. – 468. և ինքն հասեալ ի դուռն արքունի՝ առնու և անտի ևս գօրս բազումս յօգնականութիւն. – 448. Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ գօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: - 436. և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնատր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով գահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդու վր և ազատակոյտ գօրօք միշտ ուրախանայր

արքայ: - 454. Եւ փախստական արարեալ զօրսն ամիրային Յուսփայ, ձերբակալ ևս արարեալ և զինքն՝ բառնան ի դուռն արքունի - 444. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. Եւ քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/Ճիշտը՝ գեղջ, կամ՝ գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զգէն և զասպագէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զգէն և զասպագէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. Ընդէ՞ր ոչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախուռն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձումն կենաց,,: - 416. Իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տայր բերանոյ սրոյ և յանխնայ կոտորէր, երբեմն անձամբ և երբեմն ք ձեռն զօրացն: - 460. Իսկ այրն այլազգի քանզի գիտէր զմաննէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և գայ հասանէ ի վերայ Մմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուագունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. - 428. Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարբքն հանդերձ և ամենայն զօրօքն խոյս տուեալ ամրանայ ի ձորն Որսիրանից: - 424. Իսկ մեծանուն իշխանն վաղվաղակի զօր գումարեալ ասպատակեալ յերկիրն Մոկաց յաւուրս ձմերայնոյ: - 434. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագիկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երկելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրն Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում

աւարաւ: - 464. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի գորացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ գորացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգորսն զնոյն հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդինք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն գորացեալ լինէր արքայ իւրականն զգորօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466. ՅԱՐԶԱԿՈՒՄՆ ԴԵԼՄԿԱՅՆ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՀԱԴԱՄԱԿԵՐՏ ԵՒ Ի ԳԱԻԱՌՆ ԱՂԲԱԳ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԶՕՐԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Ի ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ: - 468. Յաւուրս յայնոսիկ մասն ինչ ի գորաց Դելմկաց դիմեալ, անցանել կամելով յաշխարհն Ասորեստանի. – 468. նորա գնացեալ անթիւ բազմութեամբ զգորու՝ թողու ուսիկան Պարսից զմի յիւրոց հոմանեաց, որում անուն էր Փէթք. – 448. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զգորացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց գորուն այլազգեաց. – 466. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ գորացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զգորուն այլազգեաց. – 466. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թևակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, գայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. – 464. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թևակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, գայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. – 464. ուր և անդէն իսկ երկուք յորդոց իւրոց, ևս և բազումք ի զգորաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա – 426. Վասն զի ի պատճառս որոյ ելեալ շրջէր իշխանն թափուր յիւրոցն զգորացն, միանգամայն և մերկ ի զինուց. 410. Վասն զի ազատագունդ զօրքն տիրակորոյսք ցրուեալ ի լերինս և ի դաշտս – 412. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ գորաւոր և մտահարուստ ոմն հոռտոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զգորացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. – 410.

ԶՕՐԱԳԼՈՒԻՒ - Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարձի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի

մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436.

ԶՕՐԱԺՈՂՈՎ - Եւ ի գալ գարնանույն այր մի ներքինի գոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, գօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ գնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426.

ԶՕՐԱՅՍ/անհասկանալի բառ/ - և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև գօրայս անդոյ լիոյ յաւուրս հնձոց. - 466.

ԶՕՐԱՎԻԳ - Վասն զի էլիք օգնականն, լուեաց գօրավիզն, և առաջնորդն մեծ իշխանական ճոխութեամբն առաւ այսօր ի գլխոյ ձերմէ:- 412.

ԶՕՐԱՅԵԱԼ - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն գօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, էլեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466. Յայնմ ժամանակի գօրացեալ լինէր հարստահարութիւնն Տաճկաց ի վերայ քրիստոնէից. - 438.

ԶՕՐԱԻՈՐ - Եւ քանզի այր գօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր գնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438. Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և գօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստիւ - 460. Նա յոսկեգարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նագելի ճոխութեամբ իբրև զառիւծ գօրաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեառն: - 472. Պարսպէ և զծովակողմն գօրաւոր վիմօք, դնելով զհիմունսն յանհնարին խորութեան - 452. Վասն որոյ սրամտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, գոր այլ գօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440. աշտարակ բարձրաբերձ գօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ԶՕՐԵՂՈՒԹԻԻՆ - Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին գօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածէր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432.

ԶՕՐԷՆ - Տէգք մորուաց նորա գօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ զունագեղ այտից՝ ի կերպս զուարթոնց տեսողացն գնա ցուցանէր: - 470.

ԶՕԲՈՒԹԻՒՆ - և գիտելով զնա թե այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի գորութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա գասացեալն ի մարգարէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,„: - 420. և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց, „ վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ գորութիւնն Աստուծոյ զնդին Հայոց, թեպէտ և յոյժ էին նուազունք. - 436. Իսկ գորութիւն վերին իննամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թեպէտ և նուազունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. - 428. Իսկ տիկինն խիզախեալ յանպարտելի գորութիւն հզօրին՝ ասէ - 414. Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր գորութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահեր յերկիրդ և ի գաղտածիզ նետից թշնամեաց: - 472. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ գորութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ զլիոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցւոյ և որ ինչ եկեղեցւոյ են կարգք: - 422. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսիւն երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս գորութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422. Սա գորութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. - 432. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զեն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի գորութիւնն Աստուծոյ: - 436. քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ գորութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքձագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. - 422. և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգորութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօղոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեսցէ ճառագայթս - 430.

Է

Է /թիվ յոթ/ - Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասեր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս

խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. և նորա տուեալ զեղբայրն զԳագիկ, և զկնի Է ամսոյ առաքէ զԳուրգէն զկրտսերն և դարձուցանէ զԳագիկ: - 424. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիրն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս Է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,„ - 444.

ԷԱԿԱՆ - ի ձեռն անմահ պատարագին Էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեալ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446.

ԷՆ - Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ Էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,„: - 442.

ԷՋ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցւոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջան ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462.

ԷԴԷ - զոր օրինակ առիւծ յագեալ յոքսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն էրեոց, սոյնպէս և հզօրին գրացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. - 432.

Ը

Ը /թիվ ուր/ - և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444.

ԸԴԶԱԼԻ - Յաղագս սորա հաւաստապէս և յոյժ ըղձալի է ինձ առնել բանից դեգերանս ի սմա, և ի սորին գործս և զովեստս - 420. որ է յոյժ ըղձալի իմաստնոց - 462.

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ - անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. ուստի և զունդ զգնդիւ

անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէզն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466.

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻԿ - Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զդէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուրք ի ծածուկ: - 410.

ԸՄԲՌՆԵԱԼ - և առաքեալ զօրս ի վերայ նոցա՝ և ըմբռնեալ ածեն որդուվքն հանդերձ առաջի նորա. – 432. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. – 418.

ԸՄԲՌՆԵԼ - Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամբանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ զնա իբրև զանզօր տղայ: - 442. Ո՞վ ոք զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ ոք զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջազգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբռնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. – 414.

ԸՆԴ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,„: - 446. Անդ քաջին և հզօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ երիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն անդր անցանէ յորձան: - 410. Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. – 426. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցւոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարածն աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեցի: - 462. Եւ մինչդեռ կամէր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելովնի և սահմանաց նորա: - 448. և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդաղուղակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440. և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս

արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդադուղակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր էտ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխատրին Պետրոսի: - 440. Եւ առաքէ զայր մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսր զօրօք բազօք, զի երթեալ պատերազմեսցէ ընդ իշխանին: - 426. Եւ արդ սիրելի էր ինձ ևս հրաշափառագունիւ անցանել բանին ընդ ողբերգականացս հանդէս. - 416. Եւ Գագիկ իշխանն Վասպուրական երթալով երթայր և մեծանայր, և Տէր Ամենակալ էր ընդ նմա: - 432. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Եւ ընդ այնր ժամանակս փոխի յաշխարհէս Գուրգէն եղբայր թագաւորին, խաղաղութեամբ ննջեալ առ հարս իւր. - 444. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր էհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղոջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. - 420. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութին, տալով հարկս և պատանդս. - 468. և ինքն դարձեալ երթայ ի քաղաքն Նախճաւան, զոր ընդ իւրումն կարգեալ էր իշխանութեամբ. - 428. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. - 418. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. - 444. Եւ կացեալ ի հանդիպոջ՝ ոչ կարէին ընդ գիրկս խառնել միմեանց: - 410. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. Եւ յարքունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապուրրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418. և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տփղիս, ոչ սակաւ հարստահարութին արարեալ գլխոյ Սմբատայ՝ առնու հարկս բազումս: - 424. և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութին սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410. Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436.

Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պողոանս, ի գաւառին Լուսբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. Զայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և զարթուցանել ջանայր զայլազգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: - 438. Ընդ այնր ժամանակս դեռ ևս բռնակալութեամբ տիրէր Պարսից և/446/ Հայոց Յուսփ որդին Ապուսաճայ - 448. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական բերմամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410. Իսկ զայլազգիս այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զղէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: - 410. կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին զիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿդարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կալկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿդարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կալկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿդարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կալկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. ՅԱՂԱԳՍ ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԴ ԱՌՆՆ ԱՐԱԲԱՅԻՈՅ Ի ԴՐՈՒՆՍ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ԴՈՒՆԱՅ - 464. Յայնժամ Աշոտ իշխանն Վասպուրական, ճանապարհ արարեալ ընդ գաւառն Բագրևանդ՝ արագ յիւրն անցանէ աշխարհ: - 424. յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գոեհս և ի փողոցս բացազլխաւ ընդ երկիր զանձինս իւրեանց քարշէին: - 412. Նաև զգաւառն Ըննայ ... բռնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406. որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարզուածսն, գունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. - 456. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք

հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէզն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թնակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, գայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. – 464. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թնակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, գայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. – 464. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զմանս շղթայակապս յղէ յանառն Դարինս: - 468. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զմանս շղթայակապս յղէ յանառն Դարինս: - 468. Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. – 432. Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս զուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. – 458.

ԸՆԴ ԱՌԱՋ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յղին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն – 410.

ԸՆԴ ԳԻՐԿՍ ԽԱՌՆԵԼ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումս յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն զունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,„: - 446. Եւ կացեալ ի հանդիպոջ՝ ոչ կարելին ընդ գիրկս խառնել միմեանց: - 410.

ԸՆԴ ԴԵՍ, ԸՆԴ ԴԵՍ - Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի խնամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղխես – 450. Ջայտսիկ և ևս յաւէտ քան զսոյնս ասէ տիկինն ընդդէմ լալականացն: - 414. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի զիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. նմանահան ճշգրտութեամբ յօրինեալ է ընդդէմ Փրկչին և փառագարդ պատկեր արքային Գագկայ – 462. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. – 452. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցւոյն

զիռլովս երեոց և զերսմս հաւուց, միանգամայն և զդասս գազանաց, խոզից և առիւծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462.

ԸՆԴԴԻՄԱԿԱՅ - Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բոնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն բարձր և անդրդուելի վէմ: - 472.

ԸՆԴԴԻՄԱՆԱԼ - Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամբանայր ի բերդին Կապուտայ. և բոնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամբոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբոնէ զնա իբրև զանգոր տղայ: - 442.

ԸՆԴԵԲԿՆԱՀԱՋ - Նան շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.

ԸՆԴԷ՞Ր - և եթէ զարեզակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի խնամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղխես – 450. և մինչդեռ արեզակն յերբորդ ժամուն արփիաթևեր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւէժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466. Ընդէ՞ր ոչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախուռն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձումն կենաց,,: - 416. „զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. ո՞չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414.

ԸՆԴԶԱՆՈՒԲ - Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Զաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412.

ԸՆԴՈՒՆԻԼ - Եւ քանզի առեալ էր Գազկայ զբոյրն Հասանայ կնութեան՝ վասն այնորիկ և սիրով խաղաղութեամբ ընդունի զնա յամբոցն: - 408. որոց զկնի և ինքն չարաչար դառնութեամբ ընդունի զվախճանն: - 426.

ԸՆԴՈՒՆՈՂ - Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթատատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436.

ԸՆԹԱՅԵԱԼ - և ընթացեալք այսր անդր սուրհանդակք լալականացս՝ խցին զլուսանցոյց պատուհանս հրաշակերտ ապարանիցն, հրամանաւ տիկնոջն. – 414.

ԸՆԹԵՌՆՈՒԼ - և մինչդեռ արեզակն յերբորդ ժամուն արփիաթևեր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և

յաւէժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեան,,: - 466.

ԸՆԹԵՐՑԱՍԷՐ - Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով գելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան էթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. - 450.

ԸՆԾԱՅ - ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեաւ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446.

ԸՆԾԱՅԵԱԼ - զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօղ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450.

ԸՆԾԱՅԵԼ - Բայց մեր զդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք զեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460. և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բագնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիղրամայն/ճիշտը՝ զդիղրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,, - 440. Զայս մեզ ընծայեցին՝ որք տեսօղք լեալ էին գործոցն և որք ի գիրկս զմանկունքն կրէին - 414. զոր ընծայեաց մեզ հաւաստեաւ Բիւզանդն պատմող. - 426.

ԸՆԿԵՆՈՒԼ - Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և զայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մազապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վէմս ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենու յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. - 454. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. - 428.

ԸՆԿԵՅԵԱԼ - Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուադիր քողն մարգարտահիւս զարդուն, զգեցեալ զսեւս ի զգեստից, և պատրաստեալ գլխոյ իւրում արկանելիս թխակերպս - 414.

ԸՆԿԵՅԻԿ ԱՌՆԵԼ - Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան ւանի յասպարիսին տեղոջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. - 420.

ԸՆԿԼՈՒԶԱՆԵԼ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամս... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու

յիւրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ – 410.

ԸՆՁԱՀԻՅ ՁՈՐ - Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. – 432.

ԸՆՏԻՐ - զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղխէր առաւել քան զոսկի ընտիք, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420.

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ - Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն նկատեալ զերջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց – 420.

ԸՌ - ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավեժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զոմանս շղթայակապս յդէ յանառն Դարիւնս: - 468.

ԸՌՆԱՅ ԳԱԻԱՌ - Նաև զգաւառն Ըռնայ... բռնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406.

ԸՍՏ - Ջկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւետ ի վեր զբղխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. – 430. քանզի էին ի դրան արքունի զումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն – 456. անդ կալցեն զերեզմանս անյայտս մինչև յազդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434. Բայց ամք իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրայիին ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարիւնս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերոյն Մակուայ. – 444. Գրէ և առ իշխանն ըստ օրինակի և ըստ պատշաճի գործոյն եղելոյ. – 408. Գրէ և առ իշխանն ըստ օրինակի և ըստ պատշաճի գործոյն եղելոյ. – 408. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր եւ ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն զոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,„: - 442. և արքայ յուղարկէ զնոսա ըստ ինդրոյն արքունի. և նոցա երթեալ պատերազմեցան յարևելից կողմանն: - 444. և եթէ զարեզակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի ինման տիեզերաց ըստ հրամանի ինամոդին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղխես – 450. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել

զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, գոասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ քստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսեամբ: - 462. և քստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած ինդրողաց իւրոց, , վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ գնդին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուագունք. - 436. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, քստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ մեծանուն իշխանն քստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. Եւ մինչդեռ այս ամենայն զաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, քստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408. Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր քստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապուրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգէւք ի վերուստ. վասն զի նա քստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Բարայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470. և նորա քստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զգինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տայ զբերդն ի ձեռս Սմբատայ թագաւորին Հայոց: - 438. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր քստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս զանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդէայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, քստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Բարայէլի, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464. Զայս խնդրէ Սմբատ պարգևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, գուցէ զնացէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի քստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր քստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց զործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ - 430. Զսոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագկի իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, զոր վերագրեցաք քստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց - 430. Զսոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագկի իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, զոր վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան քստ օրինակի պատմողաց - 430. Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, քստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական բերմամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ քստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ

հոր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ:- 422. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրն զքաղաք ամուր,“ սկսաւ պաճառանալ օր. քստ օրէ յաթոռ հոր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ:- 422. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, քստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորհ առ պարգևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ իշխաննն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. – 408. կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ քստ նմանութեան իշխանականին գիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ գաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. – 430. կերպագրեալ որթս իսաղողաբերս այգեգործովք և գագանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ գանազանութեամբք քստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն գտեսակս: – 462. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, գտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, քստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, գտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս քստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, քստ իմում զհտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում զհտութեան, մանաւանդ քստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրն զփեսայ յառագաստէ ծագիւր քստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախառն գարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին իրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի քստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: – 410. Յուցանէր նմա զականս պատուականս և գեղեցիկ մարգարիտս լուսածինս, ելեալս յերկրէ և ի ծովէ, քստ օրինակի թագաւորաց. – 440.

ԸՍՏ ԱՐԺԱՆԻ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, զտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456.

ԸՍՏ ԱՐԺԱՆԵԱՅ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460.

ԸՍՏ ՊԱՏՇԱՃԻ - Գրէ և առ իշխանն ըստ օրինակի և ըստ պատշաճի գործոյն եղելոյ. – 408.

Թ

ԹԱԳ - եղեալ թագ ի գլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442. առաքէ և թագ և հանդերձս երևելիս թագաւորին Հայոց Գագկայ՝ հաստատել ի ձեռս նորա զՀայաստան աշխարհս: - 444. Եւ զլիսաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին իրոյիտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ

յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին իրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. – 444.

ԹԱԳԱԻՈՐ - „աւա՜ղ և եղո՜ւկ քեզ, քաղաք, որ թագաւորոյ քո որդի աղախնոյ է,„ – 448. ամենայն ակն գնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակէին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ,„ – 470. այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամբոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեռնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: - 452. առաքէ և թագ և հանդերձս երևելիս թագաւորին Հայոց Գագկայ՝ հաստատել ի ձեռս նորա զՀայաստան աշխարհս: - 444. Աստ բազմաց մրմռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիրէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոգովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. – 444. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեացի: - 462. և առնաբար ունի զիշխանութիւն, օգնականութեամբ հօր իւրոյ Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 416. և թագաւորն զթացեալ ոչ արգելու զինդրեալ պարզսն. – 456. և յառաջ կոչեալ զդասերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս եբրայեցիս և զթագաւորացն Բսրայելի նուագել տայ զողբս: - 414. և արդարև արժանի էր օծեալն Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զսոյնս զովութեանց: - 470. և զիտելով գնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ էտ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,„: - 420. Եւ ընդ այնր ժամանակս փոխի յաշխարհէս Գուրգէն եղբայր թագաւորին, խաղաղութեամբ ննջեալ առ հարս իւր. – 444. և ինդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. – 444. և նորա ըստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զգինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տայ զբերդն ի ձեռս Սմբատայ թագաւորին Հայոց: - 438. Չայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և զարթուցանել ջանայր զայլազգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: - 438. Չայսով ժամանակաւ զայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի գլխոց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. – 428. Չոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոխս պահել վասն ունելոյն գնա Գագկայ որդոյ Վահանայ: - 422. թագընկալ փառօք պատուիլ ումեք յարքունուստ,

մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդւոյ թագաւորի սեփական և բնաբար տիրոջի Հայոց. – 442. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464. Իսկ բարք անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ իննամ ածէ ոչ միայն անձինն զբոսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. – 450. Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմռեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդոցն Հազարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և գրաւական տալով զորդին իւր զանդրանիկ. – 424. համբաւէր ի լսելիս նորա զգրուցաբանութիւն հնոցն թագաւորաց դարուց ի դարս, և զեղեալս առ նոքօք զպատերազմունս: - 440. Հարցանէր ի նմանէ զտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. – 440. Հարցանէր ի նմանէ զտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. – 440. Յայնժամ ի թիկունս օգնականութեան կոչէ զիշխանն Աշոտ թագաւորն Սմբատ. – 428. Յետ այսորիկ կեցեալ թագաւորն Աշոտ ամ մի և կէս՝ փոխի յաշխարհէս, փառօք ի փառս յուղարկեալ: - 418. Որ թեպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի խնդրեալ պարգևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462. որք և ի ծով անկանելով՝ բոխեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. – 456. ունի և զումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիտոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հագի թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն թագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնս ասացաք. – 444. Յուցանէր նմա զականս պատուականս և զեղեցիկ մարգարիտս լուսաճինս, ելեալս յերկրէ և ի ծովէ, ըստ օրինակի թագաւորաց. – 440.

ԹԱԳԱԻՈՐԱԿԱՆ - և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր գնա զուտ և նագելի/438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրն զոսկի որ ի բազում բովս փորձեալ իցէ: - 440.

ԹԱԳԱԻՈՐԵԱԼ - Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհազարդ փառաց պարգևք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիպ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցւոյ սրբոյ: - 470.

ԹԱԳԱԻՈՐԵՆԼ - Եւ գլխաւորին Տաճկաց, գորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Սոկրոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. ծառայ եթէ թագաւորեսցէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեսցի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ,,. որ արդարև շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448. ծառայ եթէ թագաւորեսցէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեսցի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ,,. որ արդարև շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448.

ԹԱԳԱԻՈՐԵՑՈՒՑԱՆԵԼ - Եւ տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, գորոյ զփորձ առեալ զհտէր զնա այսպիսի այր, գոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442.

ԹԱԳԸՆԿԱԼ - թագրնկալ փառօք պատուիլ ումէք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդւոյ թագաւորի սեփական և բնաբար տիրողի Հայոց. - 442.

ԹԱԴԷՈՍ - Իսկ մեծանուն իշխանին Գագկայ բագում և երևելի պարգևօք շքեղացուցեալ նախապատուէ զյաղթող այրն Թադէոս: - 436. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն զաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բագում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Յայնժամ առնն քաջի Թադէի զաչս յերկինս համբարձեալ յօգնականութիւն կարդալով զՏէրն Քրիստոս. - 436.

ԹԱԽԱՆՁԵԱԼ - Ուր և անդէն իսկ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և բագում խոստմամբք, և իսպառ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438.

ԹԱՆՁՐԱՄԱԾ - Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412.

ԹԱՆՁՐԱՑԵԱԼ - և այնուհետև բագմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև զօրայս անդուոյ լիոյ յաւուրս հնձոց. - 466.

ԹԱՆՁՐՈՒԹԻՒՆ - կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին զիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430. հեր գլխոյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ զիսաւորութեամբ ուղերեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ԹԱՐԳՄԱՆԵԼ - Ընդ որոց մեծ ջանքի աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434.

ԹԱՓԵԱԼ - Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466.

ԹԱՓԵԼ - Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. - 428.

ԹԱՓՈՂ - զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիրն և զիրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ - 430.

ԹԱՓՈՒԻ - Վասն զի ի պատճառս որսոյ ելեալ շրջէր իշխանն թափուր յիրոցն զօրացն, միանգամայն և մերկ ի զինուց. 410.

ԹԵԿՂԻ/սուրբ/ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426.

ԹԵՐԵԻՍ - Ընդէ՞ր ոչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախուռն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձումն կենաց,,: - 416. թերևս յաջողեցէ մեզ Աստուած ծայրագունին հանդիպել լրման, բազմավեպ զրուցատրութեանց քաջի արանց տանն Արծրունեաց: - 416. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աշալուրջ պայծառութեամբ ընդ զիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436.

ԹԵԻ - Նա իրաւանց դատաստանաց արդարով կշռիչ: Նա ամբարտաւանից բարձրաթոյիչ թևոցն հարթող: - 470.

ԹԵԻԱԿՈՒԵԼ - Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան

յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թեակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թեակոխէաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, զայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. - 464.

ԹԷ - Կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին զիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430. Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. Այլ թէպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն - 448. Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460. Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուագք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարախ,, և դարձեալ՝ եթէ „ցնծասցէ երկիր, և ուրախ եղիցին կղզիք բագումք,,: - 464. և հաւաստապէս ճշմարտութեամբ նուագեաց զասելն, քան թէ առատութեամբն յաւելեաց ի բագումս. - 458. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. և զիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,,: - 420. և զիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,,: - 420. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,. - 444. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբագում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած ինդրողաց իւրոց,, , վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ զնդին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուագունք. - 436. Եւ հասեալ ի վերայ ի մեջ զիշերի կարծեր յաղթել, ոչ իմացեալ զիմաստնոյն՝ թէ „ոչ յաջողեսցի մարդոյ յանիրաւութենէ,,: - 426. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայէլի,, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464. Եւ քանզի նախածանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, զիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ ելից զնա իմաստութեամբ հոգովն: - 468. զի կատարեսցի

ասացեալն ի մարգարէն, թէ „զգուրն զոր փորեաց՝ անկցի ի խորխորատն զոր և զործեաց,,: - 428. զոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանն բարձրելոյն և բոլորիցն տեառն: - 442. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբորն, և լսել ի նմանն, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի գիշերի առնու զամրոցն և տիրէ զաւառին: - 406. Իսկ այրն այլազգի քանզի գիտէր զնմանն, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,„՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422. մանաւանդ թէ և ոչ իշխանն իսկ ոչ թողացուցանէ ումէք զկնի իւր անցանել: - 410. ՅԱՂԱԳՄ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵՒ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ՉԶԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵՒ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՑԻՆ: - 452. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462. ունի և զումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլխոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղեբասարացոց և Թեբեացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ԹԷԲԷԱՅԻՔ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղեբասարացոց և Թեբեացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ԹԷՊԷՏ ԵՒ - որ թէպէտ և յառաջ քան զայսուսիկ ի Դաւթայ Սահառունոյ և յՌաշամայ Ռշտունոյ և ի Բաղափրանայ ասի առեալ շինութիւն - 454. Այլ թէպէտ և յառաջ

մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվադակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն – 448. և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց, , վաղվադակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ գնդին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուագունք. – 436. Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուագունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. – 428. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. – 466. Որ թէպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի խնդրեալ պարգևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462.

ԹԻԿՆԱՊԱՀ - Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412.

ԹԻԿՈՒՆՍ ԴԱՐՁՈՒՑԱՆԵԼ - Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Բարայէլի՝ ապաշնորհ առ պարգևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. – 408.

ԹԻԿՈՒՆՔ - և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց, , վաղվադակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ գնդին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուագունք. – 436. ածեալ զթիկամբք եկեղեցւոյն և շրջապատ պարունակ մի պանծալի մանրամասն հատուածովք յօրինեալ – 462. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Բարայէլի՝ ապաշնորհ առ պարգևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. – 408. Յայնժամ ի թիկունս օգնականութեան կոչէ զիշխանն Աշոտ թագաւորն Սմբատ. – 428. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորին առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբագուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին զոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբագում զանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և զաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուագունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. – 428.

ԹԻԻ - անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց գագանաց. և անդ երամբ հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ որ կամիցի արկանել՝ բագում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458.

ԹԻԱԿԵՐՊ - Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուադիր քողն մարգարտահիւս զարդուն, զգեցեալ զսեւաւս ի զգեստից, և պատրաստեալ զլիտոյ իւրում արկանելիս թխակերպս – 414.

հեր գլխոյ նորա թխակերպ, գանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուննախիտ թանձրութեամբ. մրագարդ կամարածն կցուացք յունիցն, և բիբք և արտնանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրն զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ԹՄԲԲԵԱԼ - և ի խորովակսկիծ կիզմանէ աղեացն դիաթաւալ յերկիր կործանեալ թմբբեալք լինէին ի դառնաճաշակ մահարբոյց բաժակէն: - 412.

ԹՆԴԱԿԱՆ - այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ հասարակ դղրդեալ բիր բիրոց մարդկան - 470.

ԹՆԴԻԻՆ - Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետն սուսերամերկացն հոյք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդինք և փայլատակմունք իբրն յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466.

ԹՆԴՈՒՄՆ - և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442.

ԹՇՆԱՄԻ - գոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանզէն էրեոց, սոյնպէս և հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի՝ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՝ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. - 432. „զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. ո՞չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414. Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ - 428. բորբոքէր /406/ և զթշնամիս խաչին Քրիստոսի. - 408. հրաման տայցէ, զի լինիցի տեղի ապաստանի ամենայն հինից ի թշնամեաց եկելոց. - 456. Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանիցք քնով դուղեալ իբրն զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրն զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահեր յերկիրդէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472. Նա գաղտնի նենգութեանց թշնամեաց նախատեսող և կարթ կորզիչ: - 470. որ քաջակորով զիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զքօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. - 454. որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ գլխոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ են կարգք: - 422. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրն զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրն զսիւն երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝

տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց որ փախիցէ յերեսաց: - 422. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց որ փախիցէ յերեսաց: - 422. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և զաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքծագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. - 422.

ԹՈՂԱՅՈՒՑԱՆԵԼ - մանաւանդ թէ և ոչ իշխանն իսկ ոչ թողացուցանէ ումեք զկնի իւր անցանել: - 410.

ԹՈՂԵԱԼ - Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ակամայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն զորս թողեալ էր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին - 426. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասեր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ տեսեալ եթէ ոչ որ է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ գիտեր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գռեհս և ի փողոցս բացազխաւ ընդ երկիր զանձինս իւրեանց քարշէին: - 412. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգագանաբարոյ գործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. - 448.

ԹՈՂՈՒԹԻԻՆ - որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462.

ԹՈՂՈՒԼ - Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուռն հարկանել, առ ի յիշատակ թողով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. Եւ արդ ոչ ներէ մեզ բանս առանց մեծի և արժանաւորապէս ողբոց թողով զյիշատակ կորստեան ամէնօրինեալ հզօրին: - 412. Եւ նորա գնացեալ անթիւ բազմութեամբ զօրու՝ թողու ոստիկան Պարսից զմի յիւրոց հոմանեաց, որում անուն էր Փէթք. - 448. Իսկ ամիրային թողով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում

հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիւր առաջնոյն Սափի. – 426.

ԹՈՅԼ ՏՄԼ - Այլ Աստուած ոչ էտ թոյլ ձեռին նորա մխել յարին արդարոյն: - 418. Սա, որպէս կարծեմ՝ թոյլ տալով Աստուծոյ առնու զվրէժ արեան հօր իւրոյ ի գլխոյ Ապումրուանայ: - 420.

ԹՈՇՆԱԿԱՅՈՒՑԱՆԵԼ - գորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թռչնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցխուժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460.

ԹՈՌՆԱԻԱՆ - և եկեալ հասանէ ի գաւառն Թորնաւան յաւուրս ձմերայնոյ: - 424. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախունկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹորնաւան և ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ԹՈՒԻԼ - և որպէս թուի ինձ՝ զանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ. – 456.

ԹՈՒԶՔ - և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցլուխ նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456.

Ժ

Ժ/թիվ տասն/ - որ թեպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. – 466.

ԺԱՍ - Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղոջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. – 420. և մինչդեռ արեզակն յերրորդ ժամուն արփիաթներ զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի

սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւեժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466.

ԺԱՄԱՆԱԿ - Այսու ժամանակաւ առաքին յարքունուստ պատգոսք պատուաւորք զօրօք բազմօք, որոց հրաման տուեալ՝ անցանել յԱտրպատական: - 444. դէռ ևս ցայն ժամանակս անդ յփացեալ ամբացեալ կային մարդիկ դարուն Ութմանիկք կոչեցեալ ազգաւ: - 434. Եւ արդ քանզի չն ևս է ժամանակ գովասանութեան, այլ պատմութեան՝ առ նոյն անդր փութասցոյք կարգ: - 422. և գան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ զիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. Եւ ընդ այնր ժամանակս փոխի յաշխարհէս Գուրգէն եղբայր թագաւորին, խաղաղութեամբ ննջեալ առ հարս իւր. - 444. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառաւ վեր մեծ անթժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն եհաս իբրև ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. Զայսով ժամանակաւ գայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի գլխոց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. - 428. Ընդ այնր ժամանակս դէռ ևս բռնակալութեամբ տիրէր Պարսից և/446/ Հայոց Յուսփ որդին Ապուսաճայ - 448. Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հոչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գագկայ, հարստահարել զգագանաբարոյ ազգն Իսմայէլի. - 460. Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464. Իսկ ամիրայն Յուսփ քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական բերամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. Յայնմ ժամանակի զօրացեալ լինէր հարստահարութիւնն Տաճկաց ի վերայ քրիստոնէից. - 438. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յիւն անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն - 410. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսելին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ գաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ գաւուրս Է իսկ

անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,. – 444. կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ գնացելում եղբորն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. – 446. և ժամանակս ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայտական ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. – 454. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անձողոպրելի զգուշութեամբ. – 430.

ԺԱՄԱՆԵԱԼ - և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգորութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօդոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեցէ ճառագայթս – 430. և կամ լուսինն ի լրմանն ժամանեալ ամանակ, արուսեկին հանդերձ և բնաւ զարդուն աստեղաց՝ զիմս փարատեցէ մեզ – 414.

ԺԱՄԱՆԵԼ - Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. – 468. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. – 444. ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շղթայակապ արարեալ յէ գնա յաւանն Վան և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամրոցի: – 408.

ԺԱՆՏ - Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424.

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ - Եւ հանեալ զնոսա անտի՝ տայ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ և տիրեցուցանէ սեփհական ժառանգութեանն հանդերձ իշխանական ճոխութեամբ: – 420. և նոցա զաղաղակ բարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի՛ իսպառ մերժեր զմեզ ժառանգութենէ մերմէ: – 432. ինայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամրոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց գաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզօրին: – 432.

ԺԳՌ - և այնուհետև առն ամբարշտի զօր գումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, զունակ այլոց ոմանց զնա կարծելով. – 466.

ԺԵ - կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին զիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. – 430.

ԺԻԲ - Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիք մատռուակին, և ասեմ, „ո որ առնէր զզուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայելի,,: - 412.

ԺՈՂՈՎԵԱԼ - Եւ այնուհետն ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեցեն – 456. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի զումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն – 456.

ԺՈՂՈՎՈՒԲԴ - Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդէռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: - 436. Չայս հրաման տերունեան յետս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցոյ և ժողովրդեանն տեառն: - 440. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացե՛ք, լացե՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացե՛ք, լացե՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412.

ԺՈՅԺ - Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. – 440.

ԺՈՒԺԵԱԼ - Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418.

ԺՈՒԺԵԼ - ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անզերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. – 428.

ԺՊՏՈՒՄՆ - Ո՞ւր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս ոսկեզարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն զմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416.

ԺԲԱԳԼՈՒԽ - Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436.

Ի /նախդիրը հոլովների հետ/ - օգտագործված է 385 անգամ

Ի /3/ /նախդիրը հոլովների հետ/ - օգտագործված է 472 անգամ

Ի ԲԱՅ - Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուադիր քողն մարգարտահիւս զարդուն, զգեցեալ զսեաւս ի զգեստից, և պատրաստեալ զլիտյ իւրում արկանելիս թխակերպս – 414. գորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցմութաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460. ուստի և յայսցանէ ի բաց որոշելով զմեր միտս՝ յօգտակարն մեր փութացուցիք պատմութեանցն հանդէս. – 454.

Ի ԲԱՅ ԱՌՆՈՒԼ - Ի բաց առան ի դրաց սենեկացն ոսկեհուն կամարաձև երանգոցն տարազք, և սեաւք խոշորագոյնք և յոյժ տխրալիք գտեղին փոխաբերեցին. – 414. ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիտյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: – 458.

ԻԲԲ - յորոյ վերայ լար եղեալ ձգէ զպարիսպն շուրջանակի իբր ձիարշաւանօք հինգ. – 454. ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիտյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: – 458.

ԻԲԲԵԻ - Այլ ոչ ուրեք երբեք յայտնել իշխելին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյսացի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,,: – 408. Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: – 460. Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև երկոտասանից: – 416. եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: – 458. և այնուհետև առն ամբարշտի զօր գումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, գունակ այլոց ոմանց զնա կարծելով. – 466. և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև զօրայս անդույ լիոյ յաւուրս հնձոց. – 466. և անկեալ յախտ հիւանդութեան մահու՝ փոխի յաշխարհէս ամաց իբրև ԻԹ: –

428. Եւ ապա իբրև աւուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418. Եւ գլխաւորին Տաճկաց, գորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթդիր, իբրև զիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. և գտանէր զնա իբրև զլեանն մի բարձր անշարժ ի հողմոց պատերազմացն հնչմանց. որոց և յաղթէր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, զետահետեալ հոսանուտ բարեբուղիս ուղխիւք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. - 446. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայտակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխոյի դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. - 468. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխոյի դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. - 468. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրոդական բանիւք և խոստամբք դաւաճանէ զայրն գոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. - 438. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբոնէ զնա իբրև զանգօր տղայ: - 442. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբոնէ զնա իբրև զանգօր տղայ: - 442. Եւ իբրև զգագանս արիւնարբուս մրմոեալ՝ զան հասանեն մինչև ցքաղաքն Սաղամաս: - 436. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղոջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. - 420. Եւ հեծեալ յերիվարն քաջակազմ ոսկեհրաշ սարուցն փայլէր իբրև զարեգակն ի մէջ աստեղաց. - 442. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական զաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տևեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր զնա զուտ և նազելի/438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրև զոսկի որ ի բազում բովս փորձեալ իցէ: - 440. գոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ - 430. իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց զաւառին ի մէջ քաղաքին երկի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուազեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Իսկ իբրև

ստուգեցաւ իրն և համբաւն ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ գերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով գլխոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ «եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր»,՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. հեր գլխոյ նորա թխակերպ, գանգուրագեղ զիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրագարդ կամարածն կցուացք յունիցն, և բիրք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զզօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդինք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466. Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահեր յերկիւղէ և ի զաղտածիգ նետից թշնամեաց: - 472. Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահեր յերկիւղէ և ի զաղտածիգ նետից թշնամեաց: - 472. Նա յոսկեզարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նագելի ճոխութեամբ իբրև զառիծ զօրաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեառն: - 472. Շրթունք նորա իբրև զլար կարմիր, ատամունք նորա հուպ առ միմեանս, զտեալք յաղտոյ: - 470. որ քաջութեամբ և աշխարհաշէն խաղաղասիրութեամբ հոգաբարձեր իբրև զհայր և խնամածու ի վերայ աշխարհիս Հայոց - 450. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462. որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարգուածսն, գունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. - 456. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց,

յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղեգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց գռագմաց զօրուն այլազգեաց. – 466. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահեալ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղեգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց գռագմաց զօրուն այլազգեաց. – 466. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժսն սաստակեցան արք իբրև ՇՆ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ գումանս շղթայակապս յղէ յանառն Դարիւնս: – 468. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբոսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պատեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսելին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խորխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լտերս իբրև ՄՌ. – 458. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց որ փախիցէ յերեսաց: – 422. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց որ փախիցէ յերեսաց: – 422. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմիտս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: – 422. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուղս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզուջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 454. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: – 418.

ԻԲԲՈՒ - գոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: – 450. գորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ

արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից գրուոր Ատրպատական, մինչև ցԽուժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, գայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհագարս և զբիրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460. Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրու յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիրումն սահմանեալ վայրի. – 466.

Ի ԴԷՄՍ - յինքն գրաւէ զմիտս տերանց և ազատաց աշխարհին, ասելով օրինակ գայս. եթէ ք դ ե մ ս Աշոտոյ առնեմ տեղապահութիւն աշխարհիս – 418.

Ի ԴԷՊ Է - զոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ք դ ե մ ս, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446.

Ի ԴԻՄԻ ՀԱՐԵԱԼ - և ք դ ե մ ս ի հ ա ր ե ա լ քաջամարտիկ նիզակախուն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխի դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հագար. – 468. և նոցա ք դ ե մ ս ի հ ա ր ե ա լ զպատերազմի նշանակէն/ճիշտը՝ նշանակէն/ հանդէս: - 428. ուստի և զունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցս ուզմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հագարք. որոց ք դ ե մ ս ի հ ա ր ե ա լ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զուզմաց զօրուն այլազգեաց. – 466.

Ի ԴԻՄԻ ՀԱՐԿԱՆԵԼ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս գայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարացուք ք դ ե մ ս ի հ ա ր կ ա ն ե լ զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեալ եղեալ մագապուր մնային յամբոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ք դ ե մ ս ի հ ա ր կ ա ն ե լ հօրին: - 434. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ք դ ե մ ս ի հ ա ր կ ա ն ե լ բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեցէ զսա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. – 464.

ԻԹ - և անկեալ յախտ հիւանդութեան մահու՝ փոխի յաշխարհէս ամաց իբրև ԻԹ: - 428.

Ի ԹԻԻ ԱՐԿԱՆԵԼ - անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ք թ ի ու որ կամիցի ա ր կ ա ն ե լ՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458.

Ի ԽՈՆԱՐՀ - „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեսցի կամար. և զճառագայթս ք ի ս ո ն ա ր հ ի ւ ր դ ի ւ ր դ՝ զիմս լուսաւորեցէ խաւար. – 414. Երկինք ի վեր և երկիր ք ի ս ո ն ա ր հ ի ւ ր դ ի ւ ր դ զծառայակցին ողբացին զկորուստ: - 412. Ի ծայրից անտի զագաթանն ք ի ս ո ն ա ր հ ի ւ ր դ ի ւ ր դ մինչև ցեզր ծովուն լի և լի պարսպաւորէ անմերձենալի

ամրութեամբ: - 434. ո՞վ որ զբարձրաթիռ արծիւն քաջահնչող և ահարկու ձայնիւ ի խնարհ սուգել լինէր ձեռնհաս. - 414.

Ի ԽՈՐ - Իսկ գլխաւորսն խազմարարս՝ քարավէժս արարեալ ի խորս խաղացուցանէ սրտից ծովուն. - 434. որք զարիւնարբու գազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, գաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408.

Ի ԾԱԾՈՒԿ - Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ գղէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուր ի ծածուկ: - 410.

Ի ՀԵՏԻՈՍՍՍ - Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿդարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454.

Ի ՁԵՆՆ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426. Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426. անդ վաղագոյնս աճապարեալ հասանէ ի ձեռն աւետաւոր հրեշտակաց և իշխանն Աշոտ եղբարբքն հանդերձ. - 428. առաքէ և թագ և հանդերձս երևելիս թագաւորին Հայոց Գագկայ՝ հաստատել ի ձեռս նորա զՀայաստան աշխարհս: - 444. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիորամայն /ճիշտը՝ զդիորաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,“ - 440. և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. - 444. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեաւ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446. իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տայր բերանոյ սրոյ և յանխնայ կոտորէր, երբեմն անձամբ և երբեմն ի ձեռն զօրացն: - 460. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Սարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել

զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեսցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410.

ԻՄ - „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեսցի կամար. և զճառագայթս ի խոնարհ արձակելով՝ զիմս լուսաւորեսցէ խաւար. - 414. Այս ինձ սիրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. - 442. և կամ լուսինն ի լրմանն ժամանեալ ամանակ, արուսեկինն հանդերձ և բնաւ զարդուն աստեղաց՝ զիմս փարատեսցէ մեզ - 414. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօղ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. Իսկ զբերդն Ամիւկ զզարմանալին զամրոցն, զոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս գիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդուց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդուց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմումս զփտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ զերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբէլին, Նոյին և Աբրահամուն - 446.

ԻՄԱՆԱԼ - գոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտե. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446.

ԻՄԱՍՍ - Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և ինդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. Նա որդւոց իւրոց կրթարան բարեաց և մշտաբուղիս աղբիւր /470/ իմաստից: - 472.

ԻՄԱՍՍԱԿԻՐ - Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 450. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. Իսկ ամիրայն Յուսիք քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438.

ԻՄԱՍՍՈՒԹԻԻՆ - և զիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,,: - 420. Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և զօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստիւ – 460. Եւ քանզի նախածանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, զիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ ելից զնա իմաստութեամբ հոգւովն: - 468. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղիւնէր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420. գորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւրք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցնութաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգագանաբարոյ գործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. – 448.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ - Այլ թեպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն իմաստնոյն – 448. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ գաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ գտովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ գաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ գաւուրս է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,. – 444. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ գաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ գաւուրս է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,. – 444. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ գոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Եւ հասեալ ի վերայ ի մէջ զիշերի կարծէր յաղթել, ոչ իմացեալ զիմաստնոյն՝ թէ „ոչ յաջողեցի մարդոյ յանիրաւութենէ,,: - 426. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զբաղաք ամուր,,՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ:- 422. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անձողոպրելի զգուշութեամբ. - 430. Նա հարցափորձող իմաստնոց խորք ծովու կամ բարձութիւնք երկնից որ անհասն է: - 472. որ է յոյժ ըղձալի իմաստնոց – 462. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. – 456.

ԻՄԱՅԵԱԼ - Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ գաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ գտովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ գաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ գաւուրս է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,. – 444. Եւ հասեալ ի վերայ ի մէջ զիշերի կարծէր յաղթել, ոչ իմացեալ զիմաստնոյն՝ թէ „ոչ յաջողեցի մարդոյ յանիրաւութենէ,,: - 426. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս

անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբողջին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430.

Ի ՄԷՋ - Եւ հասեալ ի վերայ ի մէջ զիշերի կարծեր յաղթել, ոչ իմացեալ զիմաստնոյն՝ թէ „ոչ յաջողեցի մարդոյ յանիրաւութենէ,„: - 426. Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. - 428. Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ – 428. Եւ այսքան և այսպիսեօք բարձրանշան յաղթութեամբք հռչակաւոր և երևելի ի մէջ Հայաստանեայց այրն լինէր: - 406. և զայն տեսեալ ամենիմաստ հզօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասան: - 408. Եւ ի վերայ քաջասէր առ միմեանս լինելոյն՝ և զշինողութեան երկրի առնեն փոխադարձութիւն գաւառաց և բերդից ի մէջ երկոցունց: - 432. Եւ հեծեալ յերիվարն քաջակազմ ոսկեհրաշ սարուցն փայլէր իբրև զարեգակն ի մէջ աստեղաց. - 442. Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. - 416. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410. գորս վաղվադակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, գոր ոռոգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456. Ընդէ՞ր ոչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախտոն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձումն կենաց,„: - 416. իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուագեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Յայնժամ Ապումրուան յառաջ մատուցեալ, խորհուրդ ի մէջ առեալ, կամեցաւ տիրել իշխանութեանն Վասպուրականի – 418. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոյով ամենայնի, որ ի թշնամեաց որ փախիցէ յերեսաց: - 422. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Մմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա

պատշաճիւր: - 438. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսագարդ /468/ և հասակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մտեղեաց բանական ազգի. – 470.

Ի ՄԻԱՄԻՆ - Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճակեցուցանելին զսիրտս: - 416.

Ի ՄԻՏ ԱՐԿԱՆԵԼ - Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդեռ չն ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպումբուան: - 420.

ԻՄՆ - Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուռն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 450. Դարձեալ և այլ իմն օրինակ խաբէութեան համբաւէ ի մարդիկ, ասելով այսպէս. – 418. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Եւ է փառք տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի. – 458. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճակեալ թռչնակացուցաներ, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցխուժաստան, որում կամեր աւանդեր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզեր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցաներ, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակեր. – 460. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհուռն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և սկամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450. որ քաջակորով գիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զքօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. – 454. որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ – 454. ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել ոք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր գլխոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

Ի ՄՏԻ ԵՂԵԱԼ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղազրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն այս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատնացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցաներ զոգի զնացելոյն յաշխարհէս. –

444. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս„: - 446.

ԻՆՉ - Ահա ասացաք որ ի նչ յաղագս սրբոյ եկեղեցւոյն: - 464. այլ զի մի լսողացն խոռվեցին միտք՝ լռեսցի որ ի նչ վասն այտոցիկ է բանս, և մեք ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարէզ - 416. Այլ թէպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ի նչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն - 448. Աստ բազմաց մրմոռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ի նչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիւղէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ի նչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վաղաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454. և ժամանակաւ ի նչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրն ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆՆ ԳՈՐԾՔ ՔԱԶՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵՒ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱԶ ՔԱՆ ԶԶԵՆՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵՒ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ Ի նչ ՅԻՇԱՍԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՅԻՆ: - 452. ՅԱՐԶԱԿՈՒՄՆ ԴԵԼՄԿԱՅՆ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՀԱՂԱՄԱԿԵՐՏ ԵՒ Ի ԳԱԻԱՌՆ ԱՂԲԱԳ, ԵՒ ՈՐ Ի նչ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԶՕՐԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Ի ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ: - 468. Յաւուրս յայնոսիկ մասն ի նչ ի զօրաց Դելմկաց դիմեալ, անցանել կամելով յաշխարհն Ասորեստանի. - 468. Նան զբազում զործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգնեւուագ մարգարէութիւն դարթեան երգոցն, եթէ „զամենայն զոր ի նչ արասցէ յաջողեսցի նմա„: - 406. ՈՐ Ի նչ ՅԱՂԱԳՍ ԱՆԻՇՆԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ՊԱՐՄԻՑ - 448. որով և զմասն ի նչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ - 454. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ գլխոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխորխտացեալսն ի վերայ եկեղեցւոյ և որ ի նչ եկեղեցւոյ են կարգք: - 422. ՎԱՄՆ ԲԱՌՆԱԼՈՑ ՍԳՈՅՆ ՄԵԾԻ, ԽԱՂԱՂԱՑՈՒՑԱՆԵԼՈՑ ԱՐՔԱՅԻ ԶԱՇԽԱՐՀՍ, ԵՒ ՈՐ Ի նչ ՅԱՂԱԳՍ ՅՈՒՍԲԱՅ ՈՐԴԻՈՑ ԱՊՈՒՍԱՃԱՅ: - 446. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱԶԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՍՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՍՐՈՒՄԱՆԱՅ Ի ԶԵՆԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ Ի նչ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420. Եւ ասպա իբրն աւուրք ի նչ լինէին

պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418. Եւ ապա իբրև աւուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումէք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. - 420. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարացէ քաջն աճապարել ինչ ուրէք. և հարեալ գեղարդեամբն՝ զբաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464.

ԻՆՉ/Ք/ - և այլ ոմանք Հայաստանեայք ինչս և պարզևս խոստանային: - 408. որք և ի ծով անկանելով՝ բղիսեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումէք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. - 420. և հասեալ ի քաղաքն Հաղամակերտ և ի գաւառն Աղբագ, գերփեալ զինչս և գերեալ զկանայս և զտղայս, որչափ և ձեռն հասանէ: - 468.

ԻՆՔՆ - և ինքն աճապարեալ հասանէ ի քաղաքն Պարտաւ: - 426. դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարեբուղիս ուղիսիք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. - 446. և ինքն Սմբատ ոչ ինդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիդրամայն /ճիշտը՝ զդիդրամայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,„ - 440. Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. „Ո՛ւր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիւրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամբոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտոս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդաւարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձինսահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի ոք առնուլ: - 452. եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամբացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. - 444. եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամբացեալ

զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. – 444. և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգորութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօրոցն դաժանութիւն՝ զուս զլուսոյն յերկիր ծաւալեսցէ ճառագայթս – 430. և գան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ գիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: – 448. Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ակամայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն զորս թողեալ էր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին – 426. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա ինդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468. Եւ ինքն զագաթն ամրոցին է ծովահայեաց և յոյժ վայելուչ. – 452. և ինքն դարձեալ երթայ ի քաղաքն Նախճաւան, զոր ընդ իւրումն կարգեալ էր իշխանութեամբ. – 428. և ինքն երթեալ ի գաւառն Աղբագ՝ դադարէ ի Յաղամակերտն աւանի: – 426. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. – 418. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. – 418. և ինքն հասեալ ի դուռն արքունի՝ առնու և անտի ևս զօրս բազումս յօգնականութիւն. – 448. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: – 418. Եւ յառնելն արքայի զայսոսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ասորեստանի և գաւառս բազումս ամրոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորգեաց: – 460. և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով զահոյք զբոսանաց, յորում հանդերձ որդովք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: – 454. Եւ փախստական արարեալ զգօրսն ամիրային Յուսփայ, ձերբակալ ևս արարեալ և զինքն՝ բառնան ի դուռն արքունի – 444. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ գնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. – 464. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: – 456. Չսոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, զոր վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց – 430. Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: – 464. յինքն գրաւէ զմիտս տերանց և

ազատաց աշխարհին, ասելով օրինակ գայս. եթէ ի դէմս Աշոտոյ առնեմ տեղապահութիւն աշխարհիս – 418. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ուն գինքն կարծելով: - 430. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. – 452. Ո՞վ որ գայո գործել համարձակեցաւ, ո՞վ որ զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջագգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբոնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. – 414. ո՞վ որ զանյաղթ վիշապն սանձել մերձենայր, և ապրեալ լինէր ինքն,: - 414. որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422. որոց զկնի և ինքն չարաչար դառնութեամբ ընդունի զվախճանն: - 426. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ, գոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. – 406. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորին առիւծու յարուցեալ սիզաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ԻՆՔՆԱԳԼՈՒԽ - Ի տոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464.

ԻՆՔՆԱՀԱՍ - գոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձեալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430.

ԻՇԽԱՆ - Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամգա/ճիշտը՝ Ապուհամգայ/ որդուվքն իւրովք յիւրումն կործանեալ գաւառի. – 432. Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս գայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս գայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագկի՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել

զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Այլ ոչ ուրեք երբեք յայտնել իշխեին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,„: - 408. Անդ քաջին և հզօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ երիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն անդր անցանէ յորձան: - 410. անդ վաղագոյնս աճապարեալ հասանէ ի ձեռն աւետաւոր հրեշտակաց և իշխանն Աշոտ եղբարքն հանդերձ. - 428. Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. - 428. Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ - 428. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՝ զի ձինապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արբանեկութիւնն Հասանայ որդոյ Վասակայ դենադարձի, զոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426. Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև երկոտասանից: - 416. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Մմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. Բայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: - 430. Գրէ և առ իշխանն ըստ օրինակի և ըստ պատշաճի գործոյն եղելոյ. - 408. Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեցեն - 456. Եւ առաքէ զայր մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսր զօրօք բազմօք, զի երթեալ պատերազմեցէ ընդ իշխանին: - 426. Եւ առեալ զպարզն և բան արեան իշխանին՝ զան բոլոր ազգն ի ծառայութիւն հնազանդել առ ոտս հզօրին. - 430. Եւ Գագիկ իշխանն Վասպուրական երթալով երթայր և մեծանայր, և Տէր Ամենակալ էր ընդ նմա: - 432. Եւ դարձուցեալ զիշխանն Աշոտ մեծաւ պատուով և բազում և երևելի պարգևօք. - 424. Եւ երթեալ զնայ առ Մմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. և զբազումս ձերբակալս արարեալ՝ ածեն առաջի իշխանին մեծաւ յաղթութեամբ: - 436. Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ զարինս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամէր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: -

408. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս Իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն Եհաս իբրև ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. Եւ նորայ գնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զԻշխանն: - 438. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ Իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական Իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ջոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ Իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յանել. - 438. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց Իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ Իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. Զայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և զարթուցանել ջանայր զայլազգիսն կրկին անգամ ի վերայ Իշխանին: - 438. Զայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զայնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ Իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440. զոր տեսեալ տերանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ Իշխանին մեծի: - 434. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զհարն և զհարոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ Իշխանին Գագկայ - 430. Զոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զԻշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոխս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդւոյ Վահանայ: - 422. Զսոյն օրինակ և խոհական հանձարեղութեամբ Գագիկ Իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, զոր վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց - 430. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն Իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեսանէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. Իսկ

մեծանուն և քաջամարտիկ Իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի գիշերի առնու զամբոցն և տիրէ գաւառին: - 406. Իսկ ամիրայն Յուսիփ քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն Իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր Իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիւք եպիսկոպոսաց և Իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464. Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց Իշխանին, թէպէտ և նուազունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. - 428. Իսկ Իշխանն Աշոտ եղբարքք հանդերձ և ամենայն տիրակոյտ ազատագունդ զօրօքն խորհուրդ արարեալ ասէն - 424. Իսկ Իշխանն Աշոտ եղբարքքն հանդերձ և ամենայն զօրօքն խոյս տուեալ ամբանայ ի ձորն Որսիբանից: - 424. Իսկ Իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զբաղաք ամուր,“ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ:- 422. Իսկ մեծանուն Իշխանին Գագկայ բազում և երևելի պարզևօք շքեղացուցեալ նախապատուէ զյաղթող այրն Թաղէոս: - 436. Իսկ մեծանուն Իշխանն վաղվաղակի զօր գումարեալ ասպատակեալ յերկիրն Մոկաց յաւուրս ձմերայնոյ: - 434. Իսկ նա զցրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զԻշխանն, զի գոնեա փառագարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեցէ:- 410. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորհ առ պարզևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յԻշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական Իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անձողոպրելի զգուշութեամբ. - 430. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդւոց մեծանուն և քաջամարտիկ Իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես Իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. մանաւանդ թէ և ոչ Իշխանն իսկ ոչ թողացուցանէ ումէք զկնի իւր անցանել: - 410. Սօտ գայ յԻշխանն, և զիրկս զպարանոցան արկեալ տայ զյուդայեանն համբոյր: - 410. Յայնժամ Աշոտ Իշխանն Վասպուրական, ճանապարհ արարեալ ընդ գաւառն Բագրևանդ՝ արագ յիւրն անցանէ աշխարհ: - 424. Յայնժամ ի թիկունս օգնականութեան կոչէ զԻշխանն Աշոտ թագաւորն Սմբատ. - 428. Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն Իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն

Ընձահից, մինչև ցերկուս ամբոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. – 432. նմանապես և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին գնախանձուն վառեալ հուր՝ ոխս մախանաց արկաներ ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. – 406. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբոր իւրում Գազկայ Վասպուրական իշխանի: - 432. Որք յաշխարելն իւրեանց ասէին այսպէս, „վա՛, կորեաւ մեծանուն իշխանն, և անտերունչ մնաց երկիրս Հայոց„: - 414. Ուր և անդէն իսկ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և բազում խոստմամբք, և իսպառ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438. ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շղթայակապ արարեալ յդէ գնա յաւանն Վան և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամբոցի: - 408. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. գոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. գոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410. Վասն զի ի պատճառս որոտյ ելեալ շրջէր իշխանն թափուր յիւրոցն զօրացն, միանգամայն և մերկ ի զինուց. 410. Փորձեալ քննէր զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ գնովաւ ջոկադրեալ լրտեսս արս պատերազմողս. – 440.

ԻՇԽԱՆԱԿԱՆ - Եւ հանեալ գնոսա անտի՝ տայ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ և տիրեցուցանէ սեփհական ժառանգութեանն հանդերձ իշխանական ճոխութեամբ: - 420. կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին զիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ գաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումեք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. – 420. Վասն զի ելիք օգնականն, լռեաց զօրավիզն, և առաջնորդն մեծ իշխանական ճոխութեամբն առաւ այսօր ի զլիտյ ձերմէ: - 412.

ԻՇԽԱՆԱՍԱՍՍ - Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տերութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տերութեան. – 432.

ԻՇԽԱՆԱՍՏՈՒՆ - Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամբոց մի իշխանատանն Աղձնեաց ի գեղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Ջուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն – 460.

ԻՇԽԱՆՈՒԹԻԻՆ - Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գազիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուազեալ՝ միւսն ևս յաւետ ի վեր զբոխումն արձակիցէ՝ գոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս իրոխտայցէ. – 430. Բայց ամբ իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. և առնաբար ունի զիշխանութիւն, օգնականութեամբ հօր իւրոյ Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 416. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան

աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. գոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է ի իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. և ինքն դարձեալ երթայ ի քաղաքն Նախճաւան, գոր ընդ իւրումն կարգեալ էր ի իշխանութեամբ. - 428. և վաղվադակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդւոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ ի իշխանութեամբ: - 464. Յայնժամ Ապումբուան յառաջ մատուցեալ, խորհուրդ ի մէջ առեալ, կամեցաւ տիրել ի իշխանութեանն Վասպուրականի - 418. ՍԿԻԶԲՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ ԶԿՆԻ ԵՂԲՕԴ ԻԻՐՈՅ ԱՇՈՏԻ, ԵԻ ԳՈՐԾՔ ՆՈՐԻՆ ՔԱԶՈՒԹԵԱՆ: - 428.

ԻՇԽԵԼ - Աստ բազմաց մրմոռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ ի իշխէին յերկիրէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418.

Ի ՊԱՏԵՆ - Աստ ապա ի պատեհս գտեալ հարազատաց սոցա՝ սկսան յափշտակել գտեղիս տեղիս ի ձեռաց մանկանցն: - 418. Եւ ի պատեհս գտեալ Հասանայ առնու զամբոցն: - 408.

Ի ՊԱՏՃԱՆՍ - և զայն տեսեալ ամենիմաստ հզօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասան: - 408. Վասն զի ի պատճառս որոյ ելեալ շրջէր իշխանն թափուր յիւրոցն զօրացն, միանգամայն և մերկ ի զինուց. 410.

Ի ՊԷՏՍ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամբոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի զարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդաւարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի ոք առնուլ: - 452. բղխեն և աղբիւրք /450/ բարեխառնք շուրջ զքաղաքան, օգնականութիւն մատուցանելով մարդկան ի բազում պէտս - 452. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամբութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և զանառիկ ամբոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խոովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ԻԶԱՆԵԼ - Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անճահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ զայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464. Նան ի գլխոյ լերինն հոսեալ իջանէն գետք սահանակարկաջք յորդահոսք, որով ոռոգանի երկիրն առ հասարակ. - 452.

ԻԶԵԱԼ - գոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբոցին ստոր իջեալ

անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. որք զարինարբու զագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտեին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզեին ճարակ գտանել, գաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408.

ԻՄԿ/2./ - եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երկին իբրև զմի պատկեր: - 458. իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքքն հանդերձ և ամենայն զօրօքն խոյս տուեալ ամրանայ ի ձորն Որսիբանից: - 424. Արդարև սա եր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդույն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս Ե իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,. – 444. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի գիշերի առնու զամրոցն և տիրէ զաւառին: - 406. իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ զայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464. իսկ ամիրային թողով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յԱստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիւր առաջնոյն Սափի. – 426. իսկ ամիրայն այնուհետև անց զնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, զոր վերագոյնն ասացաք: - 426. իսկ ամիրայն Յուսփ քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարև անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրու յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. – 466. իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տայր բերանոյ սրոյ և յանխնայ կոտորէր, երբեմն անձամբ և երբեմն ի ձեռն զօրացն: - 460. իսկ այրն այլազգի քանզի զհտէր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. իսկ ապա այտոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգակնայն բերմամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410. իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարինս անձանցն պարզևս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեսցեն զոր տեսինն: 468. իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և զայ

հասանելի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ բարք անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ խնամ ածէ ոչ միայն անձինն զբօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. - 450. Իսկ զլիսաւորսն խազմարարս՝ քարավէժս արարեալ ի խորս խաղացուցանէ սրտից ծովուն. - 434. Իսկ և զգլուխս պարսպին ածեալ ի կիրճս դժուարամաճս քարանձախն՝ ի համբոյրս միմեանց մերձեցուցանէ. - 454. Իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուազեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զղէմ ունել հօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: - 410. Իսկ զբերդն Ամիւկ զգարմանալին զամբոցն, զոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս զիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434. Իսկ զԳագիկ խաղացուցանէ ի ճուաշ գաւառ, յամբոցն Շամիրամ. - 418. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. Իսկ զղորունս կազմեալ կամարաձևս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջաշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զզանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսօղացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452. Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմոեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդոցն Հագարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446. Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիւք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464. Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուազունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. - 428. Իսկ ի գալ գարնայնոյն, փախստեալ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ զայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ զղաշինս սիրոյ. - 424. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհունն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք - 462. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ զագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցւոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբաւն ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուիետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով զլիտոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414. Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքք հանդերձ և ամենայն տիրակոյտ ազատագունդ զօրօքն խորհուրդ արարեալ ասեն - 424. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,,՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ

ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412. Իսկ մեծանուն իշխանին Գագկայ բագում և երևելի պարզևօք շքեղացուցեալ նախապատուէ գյաղթող այրն Թադէոս: - 436. Իսկ մեծանուն իշխանն վաղվադակի զօր գումարեալ ասպատակեալ յերկիրն Մոկաց յաւուրս ձմերայնոյ: - 434. Իսկ մեր ի բագմաց զսակաւն յիշատակելով՝ ահա ասացաք որ ինչ յաղագս Ոստանն աւանի: - 452. Իսկ նա զգրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառագարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեցէ: - 410. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորհ առ պարզևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ իշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408. Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն - 406. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և գրաւական տալով գորդին իւր զանդրանիկ. - 424. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամբոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. Իսկ տիկինն խիզախեալ յանպարտելի զօրութիւն հզօրին՝ ասէ - 414. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բագումս, զայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ, երկոքումք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անձողպրելի զգուշութեամբ. - 430. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածէր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բագմախումն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420. Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապումբուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418. և գտանէր զնա իբրև զլեառն մի բարձր անշարժ ի հողմոց պատերազմացն հնչմանց. որոց և յաղթէր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ զագագթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից անտարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցւոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: - 432.

ԻՄԿ/թարմատար/ - եթէ զայսուսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զհտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարէաբար

ԽԱԼ գայս առնէր մեծ օրհորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. Որ և անդստին ԽԱԼ ի տղայական հասակէն արմատ բարութեան ի վեր երևէր: - 420. ուր և անդէն ԽԱԼ երկուք յորդոց իւրոց, ևս և բազումք ի զօրաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա - 426. Ամենեցուն ԽԱԼ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով գելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուծել յարծաթոյն. - 450. Ուր և անդէն ԽԱԼ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և բազում խոստամբք, և իսպ առ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438. Յայժամ և իւր ԽԱԼ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զքօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տերութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր ԽԱԼ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466. մանաւանդ թէ և ոչ իշխանն ԽԱԼ ոչ թողացուցանէ ումէք զկնի իւր անցանել: - 410. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօղ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով ԽԱԼ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450.

ԻՄԿՈՅՆ - և Հասանայ զրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգւոցն բացան աչք. և ԽԱԼ կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428.

ԻՄՄԱՅԷԼ - Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հռչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գագկայ, հարստահարել զգագանաբարոյ ազգն Իւմայելի. - 460.

ԻՄՄԱՅԷԼԱԿԱՆ - Յետ այսորիկ խաղաղանայ երկիրս Հայոց ի հինից չարահնար Իւմայելական ազգին: - 426.

ԻՄՄԱՅԷԼԱՅԻՔ - Եւ գայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իւմայելացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ, զոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իւմայելացոց. - 406.

Ի ՍՈՒՐ ՍՈՒՍԵՐԻ - Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464.

ԻՄՊԱՌ - և գան պատահեն միմեանց յնսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին խապառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակա ժամանակի սպանանի, ոչ զիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. և նոցա զաղաղակ բարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի՛ խապառ մերժեր զմեզ ժառանգութենէ մերմէ: - 432. Ուր և անդէն իսկ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և բազում խոստմամբք, և խապառ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438.

ԻՄԲԱՅԷԼ - և յառաջ կոչեալ զդստերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս եբրայեցիս և զթագաւորացն Իսրայելի նուազել տայ զողբս: - 414. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսփայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայելի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատուակին, և ասեմ, „ո ոք առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայելի,: - 412. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայելի, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայելի՝ ապաշնորհ առ պարզևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408.

Ի ՎԱՅԸ - Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետն սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466.

Ի ՎԵԼ - Ջկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուազեալ՝ միւսն ևս յաւետ ի վեր զրդխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խորոխտայցէ. - 430. Երկինք ի վեր և երկիր ի խոնարհ զճառայակցին ողբացին զկորուստ: - 412. և արդարև արժանի էր օճեալն Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զսոյնս գովութեանց: - 470. Եւ զգեցուցեալ ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և գօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհունն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցլուխ նորին ի թոյնս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայելի, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464. զոր ի վեր անդր ցուցաք - 460. իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս

հիացուցանէ զտեսօղացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց զիտութիւն: - 452.
Որ և անդասին իսկ ի տղայական հասակէն արմատ բարութեան ի վեր երևեր: - 420.

Ի ՎԵՐԱՅ - և սուր ի վերայ եղեալ կոտորեցին և լցին զբերան դաշտին յանկելոց դիակացն յոյժ խտացեալ առ միմեանս. - 436. և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդոյ գթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղիւտելն ի Հագարեանն ազգէ: - 432. Նա ի վերայ դրացեաց իւրոց և իւրոց հնագանդելոց հովանի ամրապահեստ, և արագ ... : - 472. /ձեռագիրն այստեղ ընդհատվում է/: տեսեալ էթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զվորձ առեալ զիտեր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. „ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն զոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիւմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,,: - 418. Այլ ոչ ուրեք երբէք յայտնել իշխելին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասելին, և սլացեալ խոյսացի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,,: - 408. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրհնեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Սոկաց. և մի՛ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցւոյն յօրինեալ է տեղի զահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարածն աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերձ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462. էթէ զայստսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. և առաքեալ զօրս ի վերայ նոցա՝ և ըմբռնեալ ածեն որդուվքն հանդերձ առաջի նորա. - 432. Եւ մինչդեռ կամեր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի զան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. և այնուհետն առն ամբարշտի զօր զումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, զունակ այլոց ոմանց զնա կարծելով. - 466. և այնուհետն բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև զօրայս անդոյ լիոյ յաւուրս հնձոց. - 466. և զիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,,: - 420. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացւոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զբարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցւոյն, կանգնելով

փոխանակ բազմաձև պոծալից յարկացն գտաճար փառաց: - 460. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրն ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. Եւ ի վերայ քաջասէր առ միմեանս լինելոյն՝ և զշինողութեան երկրի առնեն փոխադարձութիւն գաւառաց և բերդից ի մէջ երկոցունց: - 432. Եւ իբրն ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ գնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղոջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. - 420. Եւ հասեալ ի վերայ ի մէջ գիշերի կարծէր յաղթել, ոչ իմացեալ զիմաստնոյն՝ թէ „ոչ յաջողեցի մարդոյ յանիրաւութենէ,,: - 426. Եւ յառնելն արքայի զայսոսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ասորեստանի և գաւառս բազումս ամրոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորգեաց: - 460. և նորա առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպառնալեօք, ոիսս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. - 424. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ գնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. Չայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և զարթուցանել ջանայր զայլազգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: - 438. Չայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զայնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսի, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գազկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440. Չայս հրաման տէրունեան յետս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցոյ և ժողովրդեանն տեսոն: - 440. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բոլիւր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. զոր տեսեալ տէրանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գազկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գազկայ իշխանին մեծի: - 434. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրն զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գազկայ - 430. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թռչնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ասորպատական, մինչև ցխուժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորգէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. - 460. Իսկ այրն այլազգի քանզի գիտէր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ գնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և զայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424.

Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, գոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. Իսկ գորունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփնէրփն շրջշրջելով գորօշեալ պատկերատիպն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ գագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբաւն ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով զլիտյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անձողոպրելի զգուշութեամբ. - 430. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զբաւ նորում ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Իսկ զլիտյ նորա թխակերպ, գանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրագարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիրք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի զլիտց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. Յայնմ ժամանակի զօրացեալ լինէր հարստահարութիւնն Տաճկաց ի վերայ քրիստոնէից. - 438. Նաև զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգեւորագ մարգարէութիւն դարութեան երգոցն, եթէ „զամենայն գոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,,: - 406. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ յիս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. - 406. որ քաջութեամբ և աշխարհաշէն խաղաղասիրութեամբ հոգաբարձէր իբրև զհայր և ինամածու ի վերայ աշխարհիս Հայոց - 450. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ զթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուիս դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. - 450. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանայիւն և իբրև զտուփ

մի ոսկի անուշահոտությամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462. որք զարիւնարբու գազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, գաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումէք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. - 420. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ զլիսց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ են կարգք: - 422. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ զլիսց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ են կարգք: - 422. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին զոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում զանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440. Տէգք մորուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ գունազեղ այտից՝ ի կերպս զուարթնոց տեսողացն զնա ցուցանէր: - 470. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱՋԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՄՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒՄԱՆԱՅ Ի ՁԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420. Եւ զլիաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյիր, իբրև զիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442.

Ի ՎԵՐԱՅ /Յ...ՎԵՐԱՅ/ - և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուն Դելմկացն զօրաց՝ կռիւն լինին իբրև զխոյ դաշտաց յոսս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. - 468. յորոյ վերայ լար եղեալ ձգէ զպարիսպն շուրջանակի իբր ձիարշաւանօք հինգ. - 454.

Ի ՎԵՐՈՒՄՍ - Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագկի ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարիւնս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ

յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերոյն Մակուայ. – 444. Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: – 408. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: – 470.

ԻՐ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրհնեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իքս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՛ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: – 434. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իքէ բունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 450. Ջայն տեսեալ Մմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իքսն, և զարթուցանել ջանայր զայլազգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: – 438. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իքն և համբաւն ճմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով գլխոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: – 414. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Մմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իքք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: – 438.

ԻՐԱԻՈՒՆՔ - Նա իքաւանց դատաստանաց արդարով կշռիչ: Նա ամբարտաւանից բարձրաթոյիչ թնոցն հարթող: – 470. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ զթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իքաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. – 450.

ԻԻՐ /ստացական դ./ - Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամզա/ճիշտը՝ Ապուհամզայ/ որդուլքն իւրովք իքրումն կործանեալ գաւառի. – 432. Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և զօրաւոր ի գործս իքր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստիւ – 460. զոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանզէն էրէոց, սոյնպէս և հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իքր կնութեան. – 432. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդուց իմոց այրասիրտ նման հօր իքրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ զերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի զլիսոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: – 414. „ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն զոր առեալ էր Աշոտ իքր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,,: – 418. ... Տուեալ եղև նմա ի տեսանէ և այլ եւս որդի մի, զոր անուանէ յանուն հորեղբոր իքրոյ Գուրգէն: – 406. առ որ նայեցեալ տիկինն՝ յուսացեալ արձանացուցանէ զսիրտ իքր – 416. Աստանօր նախապատուէ զիքր ազգային ուն

որում անուն էր Գագիկ, տալով նաև զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարծի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Բայց ամբ իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. Բայց ամբ իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև երկոտասանից: - 416. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցւոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարածև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462. և առնաբար ունի զիշխանութիւն, օգնականութեամբ հօր իւրոյ Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 416. Եւ մինչդեռ կամէր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. և եթէ մաքուր յօդոյ լինիցի՝ զամենեցուն աչս զրաւէ զիւրն տեսանել ծաւալումն. - 452. Եւ ելաց զնա արքայ լալիւն մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիրն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս Է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց„. - 444. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. - 468. և զայն տեսեալ ամենիմաստ հօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զբեռորդի իւր զՀասան: - 408. Եւ ընդ այնր ժամանակս փոխի յաշխարհէս Գուրգէն եղբայր թագաւորին, խաղաղութեամբ ննջեալ առ հարս իւր. - 444. և ըստ զրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց, , վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ զնդին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուագունք. - 436. Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուադիր քողն մարգարտահիւս զարդուն, զգեցեալ զսեաւս ի զգեստից, և պատրաստեալ զլիտոյ իւրում արկանելիս թխակերպս - 414. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր Էհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղուջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. - 420. և ինքն դարձեալ երթայ ի քաղաքն Նախճաւան, զոր ընդ իւրումն կարգեալ էր իշխանութեամբ. - 428. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. և խնդրէ զարիւնն իւր և զիւրոյ ազգին՝ պարզևք և զինք վարձուց ծառայութեան յախտենականի, և աննենգ կալ ի դրան արքունի: - 430. և Հասանայ զրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգւոցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428. Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամզա/ճիշտը՝ Ապուհամզայ/ որդուվքն իւրովք յիւրումն կործանեալ գաւառի. - 432. Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ

Գարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412. Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. - 416. Եւ նորա գնացեալ անթիւ բազմութեամբ զօրու՝ թողու ոստիկան Պարսից զմի իւրոց հումանեաց, որում անուն էր Փէթք. - 448. և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ «դատաւոր ոչ գոյր Իսրայէլի», և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464. Եւ քանզի նախաձանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, գիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ ելից զնա իմաստութեամբ հոգւովն: - 468. Եւ քանզի որդի քեռ էր Ապումրուան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակէ զնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: - 416. Զայս խնդրէ Սմբատ պարգևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, զուցէ զնասցէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422. զի յոյժ խանդադատական և զուարթագին ոգւով իւրով սիրէր զնա. - 432. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւնս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. զոր տեսեալ Շապիոյ զբաջազօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց զործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի զոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ - 430. Զոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոյս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդոյ Վահանայ: - 422. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւրք զկզակս նոցա ճնկեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցԽուժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զքիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. - 460. Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հռչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գագկայ, հարստահարել զգազանաբարոյ ազգն Իսմայէլի. - 460. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի զիշերի առնու զամբոցն և տիրէ գաւառին: - 406. Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրու յանապակ զինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ իւրումն

սահմանեալ վայրի. – 466. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ գղէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: – 410. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ գղէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: – 410. Իսկ ի գալ գարնայնոյն, փախստեայ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ գայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ զղաշինս սիրոյ. – 424. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,“ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: – 422. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և զրաւական տալով զորդին իւր զանդրանիկ. – 424. Իսկ քաջարին երրերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ զումարեալ զօրս բագումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեսցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: – 436. մանաւանդ թէ և ոչ իշխանն իսկ ոչ թողացուցանէ ումեք զկնի իւր անցանել: – 410. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի զլիտց այնոցիկ, որք զայս ինձ հասուցին խաւար,,: – 414. ՅԱՂԱԳՄ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅՅՕԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ – 460. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բագում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծէլ, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, զտեղիս զքօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. Յայնժամ Աշոտ իշխանն Վասպուրական, ճանապարհ արարեալ ընդ գաւառն Բագրևանդ՝ արագ յիւրն անցանէ աշխարհ: – 424. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466. Յայնժամ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... Բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ – 410. Յետ խաղաղանալոյ երկրին զթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. – 432. յորոց ի բագում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ

եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450. Նա ի վերայ դրացեաց իւրոց և իւրոց հնազանդելոց հովանի ամրապահեստ, և արագ ... : - 472. Նա ի վերայ դրացեաց իւրոց և իւրոց հնազանդելոց հովանի ամրապահեստ, և արագ ... : - 472. /ձեռագիրն այստեղ ընդհատվում է/: Նա որդոց իւրոց կրթարան բարեաց և մշտաբուղի աղբիւր /470/ իմաստից: - 472. Նա սիրելեաց և կամարարաց իւրոց անձախ պարզև, այլ և անուշահոտ բուրաստան, լի համապայծառ ծաղկովք: - 470. Նա տուն իւրում կանաչ տունկ ոսկեսաղարթ, լի աստուածայորդոր սիրով և բերկրաբեր աւետիք: - 470. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեզակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. – 452. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամենան սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. – 466. որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զյիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գազկայ Վասպուրական իշխանի: - 432. ուր և անդէն իսկ երկուք յորդոց իւրոց, ևս և բազումք ի զօրաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա – 426. Ուր և անդէն իսկ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և բազում խոստմամբք, և իսպառ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438. Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդէռ չև ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպուրուան: - 420. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Մղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ, զոր ի վաղնջոց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. – 406. Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. – 432. Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. – 432. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորինն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին զոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորինն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին

գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիրականն գաւառ: - 410. Սա, որպէս կարծեմ՝ թոյլ տալով Աստուծոյ առնու զվրէժ արեան հօր իւրոյ ի գլխոյ Ապումրուանայ: - 420. ՄԿԻԶԲՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ ԶԿՆԻ ԵՂԲՕԸ ԻԻՐՈՅ ԱՇՈՏԻ, ԵԻ ԳՈՐԾՔ ՆՈՐԻՆ ՔԱԶՈՒԹԵԱՆ: - 428. Վասն զի ի պատճառս որսոյ ելեալ շրջեր իշխանն թափուր յիւրոցն զօրացն, միանգամայն և մերկ ի զինուց. 410. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418. Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն նկատեալ զերջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց - 420.

ԻԻՐ/ԻԻՐԵԱՆՔ /անձնական դ./ - Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նագելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեալ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. - 458. Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւոդք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. անդ կալցեն զերեզմանս անյայտս մինչև յազդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434. զոր տեսեալ տէրանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434. խնայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամրոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց գաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզօրին: - 432. յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գոեհս և ի փողոցս բացագլխաւ ընդ երկիր զանձինս իւրեանց քարշէին: - 412. որք զարինարբու գագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին գատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, գաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408. Որք յաշխարելն իւրեանց ասէին այսպէս, „վա՛յ, կորեաւ մեծանուն իշխանն, և անտերունչ մնաց երկիրս Հայոց,,: - 414.

ԻԻՐԱԿԱՆ - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում

ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տևեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչե գլեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. գոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410.

ԻԻԲԱՔԱՆՉԻԻԲ - և առեալ զբանակս նոցա յաւարի, փրկեալ և զգերեալսն՝ դարձան յիւրաքանչիւր տեղիս մեծաւ յաղթութեամբ: - 468. և գոր վերագոյնն ցուցաբ կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտեր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարեից և առաքելոց յօրինեալ ըստ յիւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և գազանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ յիւրաքանչիւր մասին առբերեն զտեսակս: - 462. Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Սարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Աղանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեսաք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416. անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիւրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454.

ԻԻԲԱՔԱՆՉԻԻԲ ՈՔ - Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայելի,, , և յիւրաքանչիւր որ զիւր միտս հաճէր: - 464.

Ի ՓԱԽՈՒՍ ԴԱՐՁՈՒՅԱՆԵԼ - Իսկ այրն այլազգի քանզի գիտէր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա քիսիուստ դարձուցանէ: - 464.

Լ

ԼԱԼ - Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ գաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիրն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ գաւուրս

Է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,- 444. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց ևարուեստականացն լքեալ յիրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդեձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովաւ հանդեձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո ոք առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանսս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Բսրայէլի,,: - 412.

ԼԱԼԱԿԱՆ - և ընթացեալք այսր անդր սուրհանդակք լալականացս՝ խցին զլուսանցոյց պատուհանս հրաշակերտ ապարանիցն, հրամանաւ տիկնոջն. - 414. Չայտասիկ և ևս յաւէտ քան զսոյնս ասէ տիկինն ընդդէմ լալականացն: - 414.

ԼԱԼԻԻՆ - Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս Է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,- 444.

ԼԱՅՆԱՆԻՍ - և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով զահոյք զքօսանաց, յորում հանդերձ որդուովք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454.

ԼԱՅՆՈՒԹԻՆ - որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարզուածսն, գունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. - 456. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. - 456.

ԼԱՆՁ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին յսրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ԼԱՐ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլաք ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորտոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զքօսացուցանողս

վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. յորոյ վերայ լաք եղեալ ձգէ զպարիսպն շուրջանակի իբր ձիարշաւանօք հինգ. – 454. Շրթունք նորա իբրև զլաք կարմիր, ատամունք նորա հուպ առ միմեանս, զտեալք յաղտոյ: - 470.

ԼԱԻԱԳՈՅՆ - Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով գելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. – 450. Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412.

ԼԵԱԼ - Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Չայս մեզ ընծայեցին՝ որք տեսողք լեալ էին գործոցն և որք ի գիրկս զմանկունքն կրէին – 414. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անձողոպրելի զգուշութեամբ. - 430.

ԼԵԱՌՆ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտուս, որ ի զարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: - 452. Աստանօք զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամէնօրհնեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՝ զի ձիւնապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. և գտանէր զնա իբրև զլեառն մի բարձր անշարժ ի հողմոց պատերազմացն հնչմանց. որոց և յաղթէր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440. Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարև անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրու յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. – 466. Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմռեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդոցն Հազարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեալ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև Գհղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուսնն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս զնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. Յայժամ և իւր իսկ արքայի

ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել ան ստորոտով լեքինն, որ է գագաթն կղզոյն, գտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բոնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն բարձր և անդրդուելի վէմ: – 472. Նան ի գլխոյ լեքինն հոսեալ իջանեն գետք սահանակարկաջք յորդահոսք, որով ոռոգանի երկիրն ան հասարակ. – 452. Սա դարձեալ վերստին սեփականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ ան ստորոտով լեքինն Վարազգայ, զոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. – 406. Վասն զի ազատագունդ զօրքն տիրակորոյսք ցրուեալ ի լեքինն և ի դաշտս – 412. և որպէս թուի ինձ՝ զանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն որ ան ստորոտով լեքինն Վարազգայ. – 456.

ԼԻ - և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև զօրայս անդոյ լիոյ յաւուրս հնձոց. – 466. Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ ան ի պատմել, և անշահ լսողաց ան ի լսել. – 454. Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և զօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստիւ – 460. Ի ծայրից անտի գագաթանն ի խոնարհ մինչև ցեղր ծովուն լի և լի պարսպաւորէ անմերձենալի ամրութեամբ: – 434. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհունն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462. Նա սիրելեաց և կամարարաց իւրոց անձախ պարզն, այլ և անուշահոտ բուրաստան, լի համապայծառ ծաղկովք: – 470. Նա տուն իւրում կանաչ տունկ ոսկեսաղարթ, լի աստուածայորդոր սիրով և բերկրաբեր աւետիք: – 470. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեցէ մեղաց: – 462. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զեն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: – 436.

ԼԻԱԿԱՏԱՐ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս ան մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատնացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար զիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. – 444.

ԼԻ ԵԻ ԼԻ - ծայրից անտի գազաթանն ի խոնարհ մինչև ցեզր ծովուն լի և լի պարսպաւորէ անմերձենալի ամրութեամբ: - 434.

ԼԻՆԵԼ - և ահագին օրն սկսաւ լինել: - 466. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. - 468. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. - 468. Եւ ի վերայ քաջասէր առ միմեանս լինելոյն՝ և զշինողութեան երկրի առնեն փոխադարձութիւն գաւառաց և բերդից ի մէջ երկոցունց: - 432. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. - 418. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայէլի,, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464. Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի յիշխանատանն Ադանեաց ի գեօղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Զուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն - 460. Եւ քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝ գեղջ, կամ՝ գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426. զոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. Ի տոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464. Իսկ նա զգրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառազարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեցէ.- 410. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին գնախանձուն վառեալ հուր՝ յիս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. - 406. որ քաջակորով զիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաւստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. - 454. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուգեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. - 428. Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն

նկատեալ զերջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց – 420.

ԼԻՆԵԼՈՅ - և գիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,„: - 420. Եւ քանզի նախածանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, գիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ ելից զնա իմաստութեամբ հոգւովն: - 468.

ԼԻՆԻԼ - և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդւոյ գթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղիւեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. աւուրք սաստկութեան են և գործ պատերազմի, ո՞վ գիտէ, ո՞ր ուրուք յաղթութիւնն լինիցի,„: - 424. ... Տուեալ եղև նմա ի տեառնէ և այլ եւս որդի մի, զոր անուանէ յանուն հորեղբոր իւրոյ Գուրգէն: - 406. Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. – 428. Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460. Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուազք, թէ „ուրախ լէր, անապատ ծարաւի,, և դարձեալ՝ եթէ „ ցնծացէ երկիր, և ուրախ եղիցին կողիք բազումք,„: - 464. Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուազք, թէ „ուրախ լէր, անապատ ծարաւի,, և դարձեալ՝ եթէ „ ցնծացէ երկիր, և ուրախ եղիցին կողիք բազումք,„: - 464. Եթէ զայսոսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռնն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ գիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարէաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ զայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. Եւ այսքան և այսպիսեօք բարձրանշան յաղթութեամբք հոչակաւոր և երևելի ի մէջ Հայաստանեայց այրն լինէր: - 406. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւետ ձեռակերտք և շինուածք յիւրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղէն – 454. և եթէ մաքուր յօդոյ լինիցի՝ զամենեցուն աչս գրաւէ զիւրն տեսանել ծաւալումն. – 452. և եղև օր վախճանի նորա սուգ մեծ ամենայն Հայաստան աշխարհին: - 444. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուն Դելմկացն զօրաց՝ կռիւան լինին իբրև զխոյր դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. – 468. և ի խորովակսկիծ կիզմանէ աղեացն դիաթաւալ յերկիր կործանեալ թմբեալք լինէին ի դառնաճաշակ մահարբոյց բաժակէն: - 412. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղոջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. – 420. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի

իմաստակիր բանիք՝ լսեր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիւեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չն ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ որ էր որ վրեժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412. Ջայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զայնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսիփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ գալստեանն նորա առ նա: - 440. Ընդէ՞ր ոչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախուռն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձուն կենաց,,: - 416. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աուր ընդ աջակողմանն զունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ զիրկս խառնել երբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զբաղաք ամուր,„ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ:- 422. հրաման տայցէ, զի լինիցի տեղի ապաստանի ամենայն հինից ի թշնամեաց եկելոց. - 456. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466. Յայնմ ժամանակի զօրացեալ լինէր հարստահարութիւնն Տաճկաց ի վերայ քրիստոնէից. - 438. Նան զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնատու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգնուագ մարգարէութիւն դաւթեան երգոցն, եթէ „զամենայն զոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,,: - 406. ո՞վ որ զբարձրաթիւն արծիւն քաջահնչօղ և ահարկու ձայնիւ ի խոնարհ սուգել լինէր ձեռնհաս. - 414. ո՞վ որ զանյաղթ վիշապն սանձել մերձենայր, և ապրեալ լինէր ինքն,,: - 414. Եւ ապա իբրև աուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարքքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418.

ԼԻՏԸ - Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լսէրս իբրև ՄՌ. - 458.

ԼՆՈՒԼ - և սուր ի վերայ եղեալ կոտորեցին և լցին զբերան դաշտին յանկելոց դիակացն յոյժ խտացեալ առ միմեանս. - 436. Եւ քանզի նախածանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, գիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ էլից զնա իմաստութեամբ հոգուովն: - 468. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղիւկեր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420.

ԼՈՅՍ - Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460. և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօղոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեսցէ ճառագայթս - 430. և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօղոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեսցէ ճառագայթս - 430. և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի ինամս տիեզերաց ըստ հրամանի ինամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյն ինձ ոսկի ոչ բղխես - 450. և Հասանայ գրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգւոցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պատեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումոն զարդուցն ի զլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ԼՈՒԵԱԼ - Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարացեն յայտնել. - 442. Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ականայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն զորս թողեալ էր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին - 426. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանէն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձնացեաց. - 468. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածեր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432.

ԼՈՒԾԱՆԵԼ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէք զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438.

ԼՈՒՄԲՍՑ ԳԱԻԱՌ - Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական սասարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426.

ԼՈՒՍԱԶԱՐԴ - Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսազարդ /468/ և հասակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մսեղեաց բանական ազգի. - 470.

ԼՈՒՍԱԾԻՆ - Տուցանէր նմա զականս պատուականս և գեղեցիկ մարգարիտս լուսածինս, ելեալս յերկրէ և ի ծովէ, ըստ օրինակի թագաւորաց. - 440.

ԼՈՒՍԱՀՐԱՇ - Ունչք երկայնագոյնք և վայելչաւորք, լսելիք դիրալուրք և դիրահաւանք ի բարիս և պայծառք լուսահրաշ նմանեալ գունով: - 470.

ԼՈՒՍԱՃԱՃԱՆՉ - ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել ոք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիտյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

ԼՈՒՍԱՆՅՈՅՑ - և ընթացեալք այսր անդր սուրհանդակք լալականացս՝ իցին զլուսանցոյց պատուհանս հրաշակերտ ապարանիցն, հրամանաւ տիկնոջն. - 414. Իսկ գորունս կազմեալ կամարաձևս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով գործեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ԼՈՒՍԱՏԵՍԱԿ - Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երկի արքայ նագելի ճոխութեամբ, շուրջ զիրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. - 458.

ԼՈՒՍԱՌՈՐ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ - 410.

ԼՈՒՍԱՌՈՐԵԼ - „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեցի կամար. և զճառագայթս ի խոնարհ արձակելով՝ զիմն լուսաւորեցէ խաւար. - 414. Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466.

ԼՈՒՍԱՌՈՐԻՉ - որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրք Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամենանն սահմի, որ օր ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466.

ԼՈՒՄԻՆ - և կամ լուսինն ի լրմանն ժամանեալ ամանակ, արուսեկին հանդերձ և բնաւ զարդուն աստեղաց՝ զիմս փարատեսցէ մէզ – 414.

ԼՈՒԲ - Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամզա/ճիշտը՝ Ապուհամզայ/ որդուվքն իւրովք յիւրումն կործանեալ գաւառի. – 432.

ԼՈՒԵԼ - այլ զի մի լտղացն խոռվեսցին միտք՝ լռեսցի որ ինչ վասն այսոցիկ է բանս, և մէք ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարէզ – 416. Վասն զի ելիք օգնականն, լռեսաց զօրավիզն, և առաջնորդն մեծ իշխանական ճոխութեամբն առաւ այսօր ի գլխոյ ձերմէ:- 412.

ԼՍԵԼ - ամենայն ակն զնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակէին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ,„ – 470. Այլ ոչ ուրեք երբէք յայտնել իշխէին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,„ - 408. Այս ինձ սխարալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. – 442. Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բռնն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լտղաց առ ի լսել. – 454. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիւսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ զիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,„ - 446. Իսկ ամիրայն Յուսի քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. Իսկ ամիրայն Յուսի քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438.

ԼՍԵԼԻՔ - համբաւէր ի լսելիս նորա զզրուցաբանութիւն հնոցն թագաւորաց դարուց ի դարս, և զեղեալս առ նոքօք զպատերազմունս: - 440. Ունչք երկայնագոյնք և վայելչաւորք, լսելիք դիրալուրք և դիրահաւանք ի բարիս և պայծառք լուսահրաշ նմանեալ զունով: - 470.

ԼՍՈՂ - այլ զի մի լտղացն խոռվեսցին միտք՝ լռեսցի որ ինչ վասն այսոցիկ է բանս, և մէք ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարէզ – 416. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց գազանաց. և անդ

երամբ հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Եւ այսուիկ համոզեալ հաւանեցուցանէ զլսողսն. - 418. Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454.

ԼԲԱՅՈՒՑԱՆԵԼ - Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցւոյ սրբոյ: - 470. մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիւր գանձիւք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց,/444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. - 446. վայիւք և ողբովք և յորդահոս արտասուօք զերկիրն լրացուցանելին դառնութեամբ - 412.

ԼԲՈՒՄՆ - Բայց մեր զդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք զեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460. և կամ լուսինն ի լրմանն ժամանեալ ամանակ, արուսեկիւն հանդերձ և բնաւ զարդուն աստեղաց՝ զիմս փարատեցէ մեզ - 414. Զսոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, զոր վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց - 430. թերևս յաջողեցէ մեզ Աստուած ծայրագունին հանդիպել լրմանն, բազմավեպ զրուցատրութեանց քաջի արանց տանն Արծրունեաց: - 416.

ԼԲՏԵՍ - Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զօր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ գիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436. Փորձեալ քննէր զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ զնովաւ ջոկադրեալ լրտեսս արս պատերազմողս. - 440.

ԼԲԵԱԼ - և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. - 444. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեցէ մեղաց: - 462.

ԼԲԱՆԵԼ - Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուազունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. - 428. Վասն զի էլիք օգնականն, լռեաց զօրավիզն, և առաջնորդն մեծ իշխանական ճոխութեամբն առաւ այսօր ի գլխոյ ձերմէ: - 412.

ԼՔԵԱԼ - „Ո՞ր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416.

Խ

Խ /թիվ՝ քառասուն / - Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ գաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ գաւուրս է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,. - 444. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. - 456.

ԽԱԲԵԱԼ - քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաքեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ԽԱԲԷՈՒԹԻԻՆՆ - Դարձեալ և այլ իմն օրինակ խաքելութեան համբաւէ ի մարդիկ, ասելով այսպէս. - 418.

ԽԱԶՄԱՐԱՐ - Իսկ զլիաւորսն խազմարարս՝ քարավէժս արարեալ ի խորս խաղացուցանէ սրտից ծովուն. - 434.

ԽԱՂ - Վասն զի են ի նմա ոսկեգարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զհրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. - 458.

ԽԱՂԱԼ - Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմոնք ի վերայ քաջին Գազկայ իշխանին մեծի: - 436. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438.

ԽԱՂԱՂ - որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ - 454.

ԽԱՂԱՂԱՆԱԼ - - Յետ խաղաղանայոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. – 432. Բայց ամբ իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. Եւ զայս ամենայն յաջողեալ ամա շնորհացն Աստուծոյ՝ խաղաղանայ երկիրն Վասպուրական: - 432. Յետ այսորիկ խաղաղանայ երկիրս Հայոց ի հինից չարահնար իսմայելական ազգին: - 426.

ԽԱՂԱՂԱՅՈՒՅԱՆԵԼ - Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմոեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդոցն Հագարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446. ՎԱՄՆ ԲԱՌՆԱԼՈՅ ՍԳՈՅՆ ՄԵԾԻ, ԽԱՂԱՂԱՅՈՒՅԱՆԵԼՈՅ ԱՐՔԱՅԻ ԶԱՇԽԱՐՀՍ, ԵԻ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ՅՈՒՍՓԱՅ ՈՐԴԻՈՅ ԱՊՈՒՍԱՃԱՅ: - 446.

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻԻՆ - Եւ մինչդեռ կամեր զբունուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելովնի և սահմանաց նորա: - 448. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարեբողիս ուղիւիւք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. – 446. Եւ երթեալ գնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. Եւ ընդ այնր ժամանակս փոխի յաշխարհէս Գուրգէն եղբայր թագաւորին, խաղաղութեամբ ննջեալ առ հարս իւր. – 444. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիպրամայն /ճիշտը՝ զդիպրամայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,“ - 440. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խնորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408. Եւ նորայ գնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: - 438. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. և տայ ի ձեռն արքայի զաշխարհս Հայոց և Վրաց և ուխտ խաղաղութեան եղեալ գնայ յերկիրն Պարսից: - 448. Եւ քանզի առեալ էր Գագկայ զքոյրն Հասանայ կնութեան՝ վասն

այնորիկ և սիրով խաղաղութեամբ ընդունի զնա յամրոցն: - 408. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւնս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և գրաւական տալով զորդին իւր զանդրանիկ. - 424. որ քաջութեամբ և աշխարհաշէն խաղաղասիրութեամբ հոգաբարձէր իբրև զհայր և խնամածու ի վերայ աշխարհիս Հայոց - 450. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգազանաբարոյ զործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. - 448. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438. Վասն զի նա խաղաղութեան և շինութեան առիթ: Նա աւագակաց խանձող և հերքիչ: - 470.

ԽԱՂԱՅՈՒՑԱՆԵԼ - Իսկ գլխաւորսն խազմարարս՝ քարավէժս արարեալ ի խորս խաղացուցանէ սրտից ծովուն. - 434. Իսկ զԳագիկ խաղացուցանէ ի ճուաշ գաւառ, յամրոցն Շամիրամ. - 418.

ԽԱՂՈՂԱԲԵՐ - կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և գազանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն զտեսակս: - 462.

ԽԱՆԴԱԿԱԹ - Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տասն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434.

ԽԱՆԴԱՂԱՏԱԿԱՆ - զի յոյժ խանդաղատական և զուարթագին ոգով իրով սիրէր զնա. - 432.

ԽԱՆՁՈՂ - Վասն զի նա խաղաղութեան և շինութեան առիթ: Նա աւագակաց խանձող և հերքիչ: - 470.

ԽԱԶ - բորբոքէր /406/ և զթշնամիս խաչին Քրիստոսի. - 408.

ԽԱՌՆԵԱԼ - որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարզուածսն, զունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. - 456.

ԽԱՌՆԵԼ - Եւ կացեալ ի հանդիպոջ՝ ոչ կարէին ընդ գիրկս խառնել միմեանց: - 410. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ

աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոր մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս„: - 446.

ԽԱՌՆԻԼ - Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466.

ԽԱՐԴԱԽՈՂ - Նա խարդախող և կարծեցուցիչ հրովարտակաց և պատգամաց յղելոց առ նա հուր ծախիչ: - 472.

ԽԱՐԻՍԽ - Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ԽԱԻԱՐ - „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեցի կամար. և զճառագայթս ի խոնարհ արձակելով՝ զիմն լուսաւորեցէ խաւար. – 414. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբան ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով զխոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ զերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,: - 414. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն...դայեակն խաւարի, արեան մտեալ սատարն, խրատեալն ի սատանայէ, անհամբոյրն ի բարեաց, արբանեակն չարին – 410. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ – 410.

ԽԱԻԱՐԱՅԻՆ - Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի – 412.

ԽԱԻԱՐՈՒՄՆ - Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. – 428.

ԽԱՓԱՆԵԼ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՛րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - /436/

ԽԵՂԴ - Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412.

ԽԵԼ /քաղաք/- Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեղ քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408.

ԽԵՐԱԿԱՆ ԴԱՇՏ - Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410.

ԽԻԶԱԽԵԱԼ - Իսկ տիկինն խիզախեալ յանպարտելի զօրութիւն հզօրին՝ ասէ - 414.

ԽԻՍՍ - Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զյիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գազկայ Վասպուրական իշխանի: - 432.

ԽՄԲԵԼ - և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ զայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428.

ԽՄՈՐ - Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408.

ԽՆԱՍ - և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի ինսամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղիես – 450. Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թեպէտ և նուագունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. – 428.

ԽՆԱՍ ԱՇԵԼ - Իսկ բարք անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ խնամ ածէ ոչ միայն անձինն զբօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. – 450.

ԽՆԱՄԱՇՈՒ - որ քաջութեամբ և աշխարհաշէն խաղաղասիրութեամբ հոգաբարձէր իբրև զհայր և խնամածու ի վերայ աշխարհիս Հայոց – 450.

ԽՆԱՄՈՂ - և եթե զարեգակն տեսանիցե արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի խնամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասե, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բոխես – 450. զորս վաղվաղակի ածեալ ի կատարումն հասուցանե զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոր ոռոգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456.

ԽՆԱՅԵԱԼ - Եւ խնայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424.

ԽՆԱՅԵԼ - խնայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամբոցին՝ հաստատե նոցա զժառանգութիւն իւրեանց գաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հօրին: - 432.

ԽՆԴԻԲ - Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. – 428. և արքայ յուղարկե զնոսա ըստ խնդրոյն արքունի. և նոցա երթեալ պատերազմեցան յարևելից կողմանն: - 444. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434.

ԽՆԴԻԵԱԼ - և թագաւորն գթացեալ ոչ արգելու զխնդրեալ պարգևսն. – 456. և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. – 444. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. Որ թեպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի խնդրեալ պարգևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462.

ԽՆԴԻԵԼ - որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեացէ մեղաց: - 462. բայց քանզի կասկած ի սրտից երկոցունցն ոչ մեկնեցաւ՝ գրաւականս խնդրէ Ափշին.- 424. Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեացեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436. և արքայի յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ ել գնաց զօրօք բազմօք զհարազատին խնդրել զքէն վրիժուց: - 464. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասիս, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն

զիսադադութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիպրամայն /ճիշտը՝ զդիպրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,“ – 440. և խնդրէ զարիւնն իւր և զիւրոյ ազգին՝ պարզևք և զինք վարձուց ծառայութեան յաւիտենականի, և աննենգ կալ ի դրան արքունի: – 430. Ձայս խնդրէ Սմբատ պարզևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, գուցէ գնացէ Աշոտ միսսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: – 422.

ԽՆԴԻՈՂ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդադուղակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: – 440. և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց,“ , վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ գնդին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուագունք. – 436.

ԽՈԶ - Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երեոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գագանաց, խոզից և առիծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462.

ԽՈԿԱԼ - Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: – 408. որք զարիւնարբու գագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս էլից հնարել խոկային: – 408.

ԽՈՀԱԿԱՆ - Ձոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, զոր վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց – 430.

ԽՈՀԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ - Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան զործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 450. Իսկ ամիրայն Յուսի քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բագում ժամանակաց տեսանել զնա: – 438.

ԽՈՅԱՆԱԼ - Այլ ոչ ուրեք երբէք յայտնել իշխէին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյսացի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,“: – 408.

ԽՈՅՍ ՏՈՒԵԱԼ - Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքն հանդերձ և ամենայն զօրօքն խոյս տուեալ ամրանայ ի ձորն Որսիբանից: – 424.

ԽՈՅԸ - ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեգարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել ոք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիտյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

ԽՈՆԱՐՀ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտի և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զտվորական աղօթան, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. Ի ծայրից անտի գագաթանն ի խոնարհ մինչև ցեղր ծովուն լի և լի պարսպաւորէ անմերձենալի ամբութեամբ: - 434.

ԽՈՇՈՐԱԳՈՅՆ - Ի բաց առան ի դրաց սենեկացն ոսկեհուն կամարաձև երանգոցն տարազք, և սեւաք խոշորագոյնք և յոյժ տխրալիք զտեղին փոխաբերեցին. - 414.

ԽՈՍՏԱՆԱԼ - և այլ ոմանք Հայաստանեայք ինչս և պարգևս խոստանային: - 408.

ԽՈՍՏՈՎԱՆԵԱԼ - և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410.

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ - Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին - 424.

ԽՈՍՏՈՒՄՆ - Այլ զոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն զործեցին դարան: - 408. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիւք և խոստմամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամբոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. - 438. Ուր և անդէն իսկ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և բազում խոստմամբք, և իսպառ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438. Վասն զի բազում խոստումն պարգևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422.

ԽՈՐ - զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. Իսկ զլիաւորսն խազմարարս՝ քարավէժս արարեալ. ի խորս խաղացուցանէ սրտից ծովուն. - 434.

ԽՈՐԱԳՈՅՆ - և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. – 410.

ԽՈՐԱՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ - Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408.

ԽՈՐԱՅԱՏԱԿ - ի շրթունս խորայատակ հիմանց ծովուն դնէ դրունս ահաւորատեսս, հաստահեղոյսս, բնեռապինդս. – 454.

ԽՈՐԱՆ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեացի: - 462. Է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն որ այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարացէ: - 458. Նկարագրեալ է տեառնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. – 462. Ունի և խորանս կամարակիցս և անկիւնս /456/ և շրջապատս գեղապաճոյճս, անթիւ մտաց և անգննելի աչաց. – 458.

ԽՈՐԱՆԱՅԱՐԿ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել որ կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460.

ԽՈՐԱՆԱՆՄԱՆ - և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով գահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդուվք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454.

ԽՈՐԱՍՈՅՁ ԱՌՆԵԼ - Մա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ԽՈՐԻՆ - Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսիպ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր

զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408.

ԽՈՐԽՈՐԱՏ - զի կատարեսցի ասացեալն ի մարգարէէն, թէ „զգուրն զոր փորեաց՝ անկցի ի խորխորատն զոր և գործեաց,„: - 428. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ – 410.

ԽՈՐՀԵԼ - Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն – 456. Աստ բազմաց մրմռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիւղէ մեծին Աշտոյ թագաւորին Հայոց: - 418.

ԽՈՐՀՈՒԲԴ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդք: - 408. Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և ինդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բիւելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. և զայն տեսեալ ամենիմաստ հօրին՝ խորհուրդք բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասան: - 408. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. – 418. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդք մեծ՝ ի զիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ իշխանն Աշտո եղբարքք հանդերձ և ամենայն տիրակոյտ ազատագունդ զօրօքն խորհուրդք արարեալ ասեն – 424. Յայնժամ Ապուրրուան յառաջ մատուցեալ, խորհուրդք ի մէջ առեալ, կամեցաւ տիրել իշխանութեանն Վասպուրականի – 418. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յղին անօրէնութեամբ, ծնօղն

զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն – 410. որք զարիւնարբու գազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: – 408. Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդեռ չն ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպումրուան: – 420. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցխուժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460.

ԽՈՐՀՐԴԱԿԻՑ - Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղոջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. – 420.

ԽՈՐՈՎԱԿՍԿԻԾ - և ի խորովակսկիծ կիզմանէ աղեացն դիաթաւալ յերկիր կործանեալ թմբբեալք լինէին ի դառնաճաշակ մահարբոյց բաժակէն: – 412.

ԽՈՐՈՒԹԻՒՆ - հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վէմն ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. – 454. Պարսպէ և զծովակողմն զօրաւոր վիմօք, դնելով զհիմունսն յանհնարին խորութեան – 452.

ԽՈՐՏԱԿԵԼ - ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466.

ԽՈՐՏԱԿՈՒՄՆ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408.

ԽՈՐՔ - Նա հարցափորձող իմաստնոց խորք ծովու կամ բարձութիւնք երկնից որ անհասն է: – 472.

ԽՈՒԺԱՍՏԱՆ - զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցխուժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460.

- ԽՈՒՌՆԱՄԻՏ - հեր գլխոյ նորա թխակերպ, գանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խումնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիրք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.
- ԽՈՒԻԻ - և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախումն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխիւ դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. - 468.
- ԽՈՒՎԻՄ - այլ զի մի լսողացն խռովեցին միտք՝ լռեսցի որ ինչ վասն այսոցիկ է բանս, և մեր ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարէզ - 416.
- ԽՈՒՎՈՒԹԻԻՆ - տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և գանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս սպաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.
- ԽՏԱՅԵԱԼ - և սուր ի վերայ եղեալ կոտորեցին և լցին զբերան դաշտին յանկելոց դիակացն յոյժ խտացեալ առ միմեանս. - 436.
- ԽՏՂՏԱՆՔ - շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. - 452.
- ԽԴԱԽՈՒՍԵԱԼ - Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի գիշերի առնու զամրոցն և տիրէ գաւառին: - 406.
- ԽԴԱՏԵԱԼ - Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զդէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: - 410. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն...դայեակն խաւարի, արեան մտեալ սատարն, խրատեալն ի սատանայէ, անհամբոյրն ի բարեաց, արբանեակն չարին - 410.
- ԽԴՈՒՏ - և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկանն ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսի որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438.
- ԽԴՈՒՏԱՆԱԼ - Ջկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղխումն արձակիցէ՝ գոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. - 430.
- ԽԴՈՒՏԱՅԵԱԼ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպազ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղբասարացոց և Թեբեացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա

յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական սօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախոտն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. Սա սուսեր քանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ գլխոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցւոյ և որ ինչ եկեղեցւոյ են կարգք: - 422.

ԽԴՈՍԱԿ - Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուագունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. – 428.

ԽՅԵԼ - և ընթացեալք այսր անդր սուրհանդակք լալականացս՝ լիցին զլուսանցոյց պատուհանս հրաշակերտ ապարանիցն, հրամանաւ տիկնոջն. – 414.

ԽՕՄԻԼ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցւոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462.

Ծ

ԾԱԳ - Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ. ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450.

ԾԱԳԵԼ - Իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զդրօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ԾԱԳԷ Ի ԾԱԳ - Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասիս, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա ինդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468.

ԾԱԳԻԼ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառոց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ԾԱԳՈՂՈՒԹԻԻՆ - և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն` յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօդոցն դաժանութիւն` զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեսցէ ճառագայթս – 430.

ԾԱԽԻԶ - Նա խարդախող և կարծեցուցիչ հրովարտակաց և պատգամաց յղելոց առ նա հուր ծախիչ: - 472.

ԾԱԽՔ - Իսկ զբերդն Ամիւկ զգարմանալին զամրոցն, զոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս զիտէ անուանել բան` բագում ծախիւր և բագմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434.

ԾԱՂԻԿ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի զարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զճինահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկացի որ առնուլ: - 452. Նա սիրելեաց և կամարարաց իւրոց անծախ պարգև, այլ և անուշահոտ բուրաստան, լի համապայծառ ծաղկովք: - 470.

ԾԱՂԿԱԶԵԻ- եթէ շարժեսցի ծով յուզեալ ի հողմոց` ծաղկաձև ալիքն զքօսացուցանողք և վայելուչք երևին. – 452.

ԾԱՂԿԵԱԼ - հեր զլիտյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ զիսաւորութեամբ ուղերեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խումնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիրք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470. Տէգք մորուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ գունագեղ այտից` ի կերպս զուարթնոց տեսողացն զնա ցուցանէր: - 470.

ԾԱՂԿՈՑ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բագում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զճագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զքօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից

տերութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456.

ԾԱՅԲ - գոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գազկայ – 430. Ի ծայրից անտի զագաթանն ի խոնարհ մինչև ցեզր ծովուն լի և լի պարսպաւորէ անմերձենալի ամրութեամբ: - 434. իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուազեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս զանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: - 458.

ԾԱՅԲԱԳՈՅՆ - Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. թերևս յաջողեցէ մեզ Աստուած ծայրագունին հանդիպել լրման, բազմավեպ զրուցատրութեանց քաջի արանց տանն Արծրունեաց: - 416.

ԾԱՆՈՒՑԵԱԼ - որ քաջակորով զիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. – 454.

ԾԱՆԲ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զորունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վէմս ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. – 454. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախուռն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420.

ԾԱՆԲԱՏԱՂՏՈՒԿ - Ո՞ք զօրն զայն ոչ ողբասցէ, ո՞ք յր ուրուք ոչ զելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,: - 412.

ԾԱՆԲ ԾԱՆԲ - Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախուռն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420.

ԾԱՌ - նան ծառովք պտղաբերովք սաղարթեալ և այգևետ բազմութեամբք յոյժ վայելչացեալ զարդարի. – 450.

ԾԱՌԱՅ - Այլ թեպետ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն – 448. ծառայ եթէ թագաւորեացէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեցի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ,,. որ արդարն շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448. ծառայ եթէ թագաւորեացէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեցի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ,,. որ արդարն շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448.

ԾԱՌԱՅԱԿԻՑ - Երկինք ի վեր և երկիր ի խոնարհ զծառայակցին ողբացին զկորուստ: - 412.

ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ - Եւ առեալ զպարզն և բան արեան իշխանին՝ զան բոլոր ազգն ի ծառայութիւն հնազանդել առ ոստ հգորին. – 430. և խնդրէ զարիւնն իւր և զիւրոյ ազգին՝ պարզք և զինք վարձուց ծառայութեան յաւիտենականի, և աննենգ կալ ի դրան արքունի: - 430. Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. – 432.

ԾԱՌԱՏՈՒՆԿ - զորս վաղվաղակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոր ռոճեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456.

ԾԱՐԱԻԻ - Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուագք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարաւի, և դարձեալ՝ եթէ „ցնծացէ երկիր, և ուրախ եղիցին կղզիք բազումք,,: - 464. Արդարն սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ զետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւազանէն և ի յանապական արենէ Որդոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. Արդարն սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ զետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւազանէն և ի յանապական արենէ Որդոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464.

ԾԱՐԱԻԻԼ - և եթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարաւի, և ոչ երբեք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450.

ԾԱԻԱԼԵԼ - և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յակն քթթել զլուսոյն յինքն զզենուցու զգորութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօղոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեացէ ճառագայթս – 430. հեր զլիտյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ԾԱԻԱԼՈՒՄՆ - և եթէ մաքուր յօդոյ լինիցի՝ զամենեցուն աչս գրաւէ զիւրն տեսանել ծաւալումն. – 452.

ԾԵՐ - Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ձեռք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468.

ԾՆՆԴԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ - Կատարեցաւ կարգ ճննդաբանութեան երից որդոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զբաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416.

ԾՆՕՂ - Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ճնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յին անօրէնութեամբ, ճնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն – 410.

ԾՆՕՏ - Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ճնկաց և ճնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416.

ԾՈՎ - Եթէ շարժեսցի ծով յուզեալ ի հողմոց՝ ծաղկաձն ալիքն զբոսացուցանողք և վայելուչք երևին. – 452. և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդադուղակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարեբուղխ ուղիսիք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. – 446. և զշինուածս ամբողջին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձն պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. – 454. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. Ի ծայրից անտի գագաթանն ի խոնարհ մինչև ցեզր ծովուն լի և լի պարսպաւորէ անմերձենալի ամրութեամբ: - 434. ի շրթունս խորայատակ հիմանց ծովուն դնէ դրունս ահաւորատեսս, հաստահեղոյսս, բնեռապինդս. – 454. Իսկ զլխաւորսն խազմարարս՝ քարավլեծս արարեալ ի խորս խաղացուցանէ սրտից ծովուն. – 434. իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձնս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջաշրջելով զդրօշեալ պատկերատիպան և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսօղացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452. հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան

զիատեալ վէմն ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. – 454. յորոց ի բազում ամբոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450. Նա հարցափորձող իմաստնոց խորք ծովու կամ բարձութիւնք երկնից որ անհասն է: – 472. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. – 452. որով և գմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ – 454. որք և ի ծով անկանելով՝ բղխեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: – 452. Յուցանէր նմա զականս պատուականս և գեղեցիկ մարգարիտս լուսածինս, ելեալս յերկրէ և ի ծովէ, ըստ օրինակի թագաւորաց. – 440.

ԾՈՎԱԿՈՂՄՆ - Պարսպէ և զծովակողմն զօրաւոր վիմօք, դնելով զհիմունսն յանհնարին խորութեան – 452.

ԾՈՎԱՀԱՅԵԱՅ - Եւ ինքն զագաթն ամբոցին է ծովահայեաց և յոյժ վայելուչ. – 452.

ԾՈՎԱՅԻՆ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն զործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ – 410.

ԾՈՎԵԶԸ - Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. – 434.

ԾՈՒՂԱԿ - Նա որջացելոց բազմաց ի բարձրաբերձ ամբոցաց ստորիջոյց: Նա ապստամբաց անգերծանելի ծուղակ: – 470. Ո՞վ որ գայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ որ զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջազգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբռնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. – 414. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու գնա ի ձեռս արանց քաջաց. – 428.

ԾՈՒՆԿՆ - Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: – 416.

- ԿԱԶՄԵԱԼ - և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցզուխ նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջաշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց զիտութիւն: - 452.
- ԿԱԹՆ - Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն զսովորականն մոռացան դիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412.
- ԿԱԹՈՏ - և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454.
- ԿԱԼ - և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի զարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկացի ոք առնուլ: - 452. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462. դեռ ևս ցայն ժամանակս անդ յփացեալ ամրացեալ կային մարդիկ դարուն Ութմանիկք կոչեցեալ ազգաւ: - 434. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. և խնդրէ զարինն իւր և զիւրոյ ազգին՝ պարզև և զինք վարձուց ծառայութեան յախտենականի, և աննենզ կայ ի դրան արքունի: - 430. Եւ մինչդեռ այս ամենայն զաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408. Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապումրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418. զորս վաղվաղակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բագում, զոր

ռոռգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անապառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456.

ԿԱԼԱՆՔ - Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր յափշտակեալ էր Գագկայ որդւոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426.Ծ

ԿԱԼԵԱԼ - Եւ անդէն ի միում զիշերի կալեալ կապէ զնոսա, և յղէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454.

ԿԱԼՈՒԱԾ - և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Արասայ որդւոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464.

ԿԱԼՈՒԼ - անդ կայցեն զերեզմանս անյայտս մինչև յագդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434.

ԿԱԿԱՆԵՄ/ԻՄ/ - Այլ թեպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին/ճիշտը՝ կականէին/ որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն - 448.

ԿԱԿԵՆԻՑ ԳԻԻՂ - Եւ քանզի նորա ամբացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝ գեղջ, կամ՝ գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամբութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426.

ԿԱՍ - Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբոխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խորխտայցէ. - 430. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարինս անձանցն պարզս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեցեն զոր տեսինն: 468. Նա հարցափորձող իմաստնոց խորք ծովու կամ բարձրութիւնք երկնից որ անհասն է: - 472. Ո՞վ ոք զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ ոք զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջագգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբոնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. - 414. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզս կամ ինչս շնորհել ումէք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. - 420.

ԿԱՄԱՐ - „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեցի կամար. և զճառագայթս ի խոնարհ արձակելով՝ զիմս լուսաւորեցէ խաւար. - 414. և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթներ զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւէ՞ժ աղօթէ

տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլագգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,:
- 466. Նկարագրեալ է տեառնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր
զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. - 462.

ԿԱՄԱՐԱԿԻՑ - Ունի և խորանս կամարակիցս և անկիւնս /456/ և շրջապատս գեղապաճոյճս,
անթիւ մտաց և անգննելի աչաց. - 458.

ԿԱՄԱՐԱՁԵԻ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն
յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն
ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի
միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462. Ի բաց առան ի դրաց
սենեկացն ոսկեհուն կամարաձև երանգոցն տարազք, և սեւաք խոշորագոյնք և յոյժ
տխրալիք գտեղին փոխաբերեցին. - 414. իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս,
օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի
մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս
տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զդրօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան
յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսօղացն, և ի վեր անդր անցանէ քան
զպատմողաց գիտութիւն: - 452. հեր գլխոյ նորա թխակերպ, գանգուրագեղ
գիսաւորութեամբ ուղերեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ
խունդախիտ թանձրութեամբ. մրագարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիքք և
արտնանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ
ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ԿԱՄԱՐԱՐ - Նա սիրելեաց և կամարարաց իւրոց անձախ պարզև, այլ և անուշահոտ
բուրաստան, լի համապայծառ ծաղկովք: - 470.

ԿԱՄԵԼ - Տէ՛ս ԿԱՄԻԼ

ԿԱՄԵՑԵԱԼ - Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշուն
Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին
Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464.

ԿԱՄ ԹԷ - և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում գիտութեան,
մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան
բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց,
Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն - 446. կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ
նմանութեան իշխանականին գիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ
զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430. եթէ զայստսիկ
ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ,
ոչ զիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարէաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն
Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց
այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ
զերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ,
որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414.

ԿԱՄԻԼ - Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխա, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468. Յաւուրս յայնոսիկ մասն ինչ ի զօրաց Դելմկաց դիմեալ, անցանել կամելով յաշխարհն Ասորեստանի. – 468. Եւ մինչդեռ կամեր զբունուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվադակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել որ կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց զագանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ որ կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցխուժաստան, որում կամեր աւանդէր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցխուժաստան, որում կամեր աւանդէր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460. Յայնժամ Ապուրուան յառաջ մատուցեալ, խորհուրդ ի մէջ առեալ, կամեցաւ տիրել իշխանութեանն Վասպուրականի – 418. ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր գլխոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

ԿԱՄՔ - Բայց ամք իշխանութեանն Աշոտոյ ոչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդաղուղակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440. Եւ խնայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, զբաւ մահու գանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. Եւ տեսեալ եթէ ոչ որ է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ գիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝

թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Եւ տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ գիտեր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. զոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեսան: - 442. զոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեսան: - 442. Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ակամայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն զորս թողեալ էր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին – 426.

ԿԱՅԵԱՆ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456.

ԿԱՅԹՈՒՄՆ - այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ հասարակ դրդեալ բիւր բիւրոց մարդկան – 470.

ԿԱՅԻՒՆ - Եւ արքայ այնուհետև կայիւն սրտի և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զտվորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեսան է պատերազմ,, և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466.

ԿԱՅԾԱԿ - ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ զայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէզն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466.

ԿԱՅՈՒՄՆ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամբացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի զնացելոյն յաշխարհէս. – 444.

ԿԱՅՄԻԿ - Զայսով ժամանակաւ զայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի զլիսոց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. – 428.

ԿԱՅՄԸ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. – 426. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ

անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիպրամայն /ճիշտը՝ զդիպրամայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,“ - 440. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիպրամայն/ճիշտը՝ զդիպրամայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,“ - 440.

ԿԱՅՏԱՌ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդադուդակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440.

ԿԱՅՔ - Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածազարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438.

ԿԱՆԱԶ - Նա տուն իւրում կանաչ տունկ ոսկեսաղարթ, լի աստուածայորդոր սիրով և բերկրաբեր աւետիք: - 470.

ԿԱՆԱՅԻ - յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գոռես և ի փողոցս բացագլխաւ ընդ երկիր զանձինս իւրեանց քարշէին: - 412.

ԿԱՆԳՆԵԱԼ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղազրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամբացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. - 444. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօղ հիւսամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ԿԱՆԳՆԵԼ - և զհտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,,: - 420. և զշինուածս ամբողջին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազմաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայտակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454.

ԿԱՆԳՈՒՆ - և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայտակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ

բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. – 454. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, և կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. – 456.

ԿԱՆԽԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ - Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն նկատեալ զերջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց – 420.

ԿԱՆԽԵԼ - Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական բերմամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410.

ԿԱՊԱՆՔ - Եւ անդէն ձերբակալ արարեալ կրկին կապանօք քարշեն ի դուռն բերդին Սևան կոչեցեալ. – 428. քանզի որդի քեռ էր Ապուրուան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակէ գնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: - 416.

ԿԱՊԱՐ - որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարզուածսն, գունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. – 456.

ԿԱՊԱՐԱՅՕԴ - Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօն հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսիւն երկայթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ԿԱՊԵԼ - Եւ անդէն ի միում գիշերի կալեալ կապէ գնոսա, և յէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւրք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցմութաստան, որում կամեր աւանդէր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սաստակէր. – 460.

ԿԱՊՈՅՏ ԲԵՐԴ - Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամբանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամբոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ գնա իբրև զանզօր տղայ: - 442.

ԿԱՊՈՒՏ - Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամբոցն և տիրէ զաւառացն: - 434. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ

զաշխարհին ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464.

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ - և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգորութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօդոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեսցէ ճառագայթս - 430.

ԿԱՍԿԱԾ - բայց քանզի կասկած ի սրտից երկոցունցն ոչ մեկնեցաւ՝ գրաւականս խնդրէ Ափշին.- 424. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. - 418. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թևակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. Զայս խնդրէ Սմբատ պարգևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, զուցէ գնասցէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշին ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422.

ԿԱՍՊԻՑ ԴՈՒՌՆ - Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440.

ԿԱՏԱՂԵԱԼ - Նան շունք տիրասէրք ի տեղուջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգագանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեգակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.

ԿԱՏԱՐ - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466.

ԿԱՏԱՐԵԱԼ - Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ գաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զտվորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466.

ԿԱՏԱՐԵԼ - Այլ թէպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն - 448. Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: -

460. Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուագք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարաւի,, և դարձեալ՝ եթէ „ցնծասցէ երկիր, և ուրախ եղիցին կողիք բազումք,, - 464. և գիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,, - 420. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ զնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. զի կատարեցի ասացեալն ի մարգարէէն, թէ „զգուրն զոր փորեաց՝ անկցի ի խորխորասն զոր և գործեաց,, - 428. Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիւք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարել մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Նաև զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգեմուտ զմարգարէութիւն դարթեան երգոցն, եթէ „զամենայն զոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,, - 406.

ԿԱՏԱՐՈՒՄՆ - Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդէայս արջառոց և զհօսս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456. զորս վաղվաղակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոր ոռոգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն ինամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգազանաբարոյ գործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. - 448.

ԿԱՐԱՅԵԱԼ - Եւ քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝ գեղջ, կամ՝ գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք ինդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ ինդրոյն: - 434. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հօրին: - 434. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգազանաբարոյ գործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. - 448.

ԿԱՐԳ - և յառաջ կոչեալ գրստերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս եբրայեցիս և զթագաւորացն Իսրայելի նուագել տայ զողբս: - 414. և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգորութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօղոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեացէ ճառագայթս - 430. Եւ արդ քանզի չն ևս է ժամանակ գովասանութեան, այլ պատմութեան՝ առ նոյն անդր փութասցուք կարգ: - 422. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն որ այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն որ այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրն ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայելի՝ վերագոյն քան գնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470. Եւ քանզի ոչ որ ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մեք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448. Կատարեցաւ կարգ ճննդաբանութեան երից որդոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորում ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ զլիսոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ են կարգք: - 422. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երեոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գագանաց, խոզից և առիւծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ - 462.

ԿԱՐԳԵԱԼ - և յառաջ կոչեալ գրստերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս եբրայեցիս և զթագաւորացն Իսրայելի նուագել տայ զողբս: - 414. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն տրա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Եւ ի գալ զարնանոյն այր մի ներքինի զոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրածողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ գնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426. Եւ իբրն այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիք և խոստմամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Սմիկ, որում անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. - 438. և ինքն դարձեալ երթայ ի քաղաքն Նախճաւան, զոր ընդ իւրումն կարգեալ էր իշխանութեամբ. - 428. կարգեալ ատուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս

անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ գնացելում եղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. – 446. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436.

ԿԱՐԴԱԼ - Յայնժամ առնն քաջի Թադէի զաչս յերկինս համբարձեալ յօգնականութիւն կարդալով զՏէրն Քրիստոս. – 436.

ԿԱՐԵԼ - Այս ինձ սիրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. – 442. և դարձեալ յայլում տեղոջ ասէ, „երիւք շարժի երկիր, և չորրորդին ոչ կարէ հանդուրժել. – 448. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ գեղարդեամբն՝ զբաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ասեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն որ այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեսցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիւք և խոստմամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. – 438. Եւ կացեալ ի հանդիպոջ՝ ոչ կարէին ընդ գիրկս խառնել միմեանց: - 410. Եւ տեսեալ այլազգեացն գեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զի ա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապուսաարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զղէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն իրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: - 410. ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիւոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հագիւ թէ նշմարել կարիցէ զզանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումեք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոր կարէր. – 420.

ԿԱՐԹ - Նա գաղտնի նենգութեանց թշնամեաց նախատեսող և կարթ կորզիչ: - 470.

ԿԱՐԻ - յորոց ի բագում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450.

ԿԱՐԾԵԱԼ - Եւ մինչդեռ կամեր գրօնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային գօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448.

ԿԱՐԾԵԼ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբեթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել որ կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. Այլ թեպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն – 448. և այնուհետև առն ամբարշտի գօր գումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, գունակ այլոց ոմանց գնա կարծելով. – 466. Եւ հասեալ ի վերայ ի մէջ գիշերի կարծէր յաղթել, ոչ իմացեալ զիմաստնոյն՝ թէ „ոչ յաջողեցի մարդոյ յանիրաւութենէ,,: - 426. Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնազուլիս լինել: - 464. Ծառայ եթէ թագաւորեցէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեցի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ, որ արդարև շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոզավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430. Սա, որպէս կարծեմ՝ թոյլ տալով Աստուծոյ առնու զվրէժ արեան հօր իւրոյ ի գլխոյ Ապումրուանայ: - 420.

ԿԱՐԾԵՅՈՒՅԻԶ - Նա խարդախող և կարծեցուցիչ հրովարտակաց և պատգամաց յղելոց առ նա հուր ծախիչ: - 472.

ԿԱՐՄԻՐ - Շրթունք նորա իբրև զլար կարմիր, ատամունք նորա հուպ առ միմեանս, զտեալք յաղտոյ: - 470.

ԿԱՐՈՂԱՆԱԼ - Եւ տեսեալ եթէ ոչ որք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ զհտէր գնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ գնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեցէ գնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. – 464. զորոյ և ոչ զհամբան որ դարուց ի դարս յիշատակել կարողանայ առ նա հասելոցն – 406. Ո՞վ որք զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ որք զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջազգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբռնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. – 414.

ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ - Այլ եթե զամենայն զգարոյ շինուածոյն, զոսկեզարոյ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. Բայց մեր զդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք գեղեցիկ քոյոցոյ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460. զոր և մերս բան զարդարեն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446.

ԿԱՐՈՒՅ ԲԵՆԴ - Եւ անտի դարձեալ պաշարէ զբերոյն Կարուց, և բացեալ զմթերեալ տունս զանձուց առնու աւար բազում: - 424.

ԿԱՅԵԱԼ - Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիրոյն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. - 428. Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ - 428. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ գեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Եւ կացեալ ի հանդիպոջ՝ ոչ կարէին ընդ զիրկս խառնել միմեանց: - 410.

ԿԱՅՈՒՅԱՆԵԼ - Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերոյն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարձի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. և յառաջ կոչեալ զդասերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս եբրայեցիս և զթագաւորացն Իսրայէլի նուագել տայ զողբս: - 414.

ԿԱԻԿՈՍ - մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿդարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս զնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454.

ԿԵԱԼ - Հասանայ զրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգւոցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կէայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428.

ԿԵԱՆՔ - մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի զլիցոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւարս,,: - 414. Եղեալ ի

մտի զանօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. – 444. Եւ ելաց զնա արքայ լալիւն մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ զաւուրս Է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց„. – 444. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ գեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: – 410. Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ իւեղոյ զպարանոցան արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: – 412. Ընդէ՞ր ոչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախումն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձումն կենաց„: – 416. Ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս„: – 446. Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական բերմամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: – 410. Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիրահաւան գնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն – 406. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար„: – 414.

ԿԵՂ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. – 426.

ԿԵՂԾԱԻՈՐ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յոին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն – 410.

ԿԵՂԾԱԻՈՐԱԿԱՆ - որք զարիւնարբու զազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, գաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: – 408.

ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ - Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երեոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս զազանաց, խոզից և առիւծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462.

ԿԵՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ - Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութիւնսն կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմեքս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զշորիս, զանդէայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքժագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446. Վա՛յ և աւա՛ղ մերոյս կենդանութեան: - 416.

ԿԵՆՅԱՂ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհի շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի զնացելոյն յաշխարհէս. – 444.

ԿԵՆՅԱՂԱԿԱՆ - Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418.

ԿԵՆԻՔ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդաղողակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440.

ԿԵՐԱԿՈՒԲ - Այլ ոչ ուրեք երբեք յայտնել իշխելին յայսպիսեաց աստի, „զուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյսացի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,„: - 408.

ԿԵՐՊ - Տէգք մորուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ զունագեղ այտից՝ ի կերպս զուարթնոց տեսողացն զնա ցուցանէր: - 470.

ԿԵՐՊԱԳՐԵԱԼ - կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և զագանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն զտեսակս: - 462. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեսուն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462.

ԿԵՐՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ - ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵՐՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՁԻՆ ԵՒ ՓԱՌԱՅ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ: - 468. ունի և զումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր գլխոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հագիւ թէ նշմարել կարիցէ զզանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

ԿԵՐՊԱՐԱՆՔ - կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և զագանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն զտեսակս: - 462.

- ԿԵՑԵԱԼ - Յետ այսորիկ կեցեալ թագաւորն Աշոտ ամ մի և կէս՝ փոխի յաշխարհէս, փառօք ի փառս յուղարկեալ: - 418.
- ԿԵՑՈՒՑԱՆԵԼ - ամենայն ակն զնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակէին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ,, - 470.
- ԿԶԱԿ - զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցխուժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. - 460.
- ԿԷՍ - Յետ այսորիկ կեցեալ թագաւորն Աշոտ ամ մի և կէս՝ փոխի յաշխարհէս, փառօք ի փառս յուղարկեալ: - 418.
- ԿԻԶԵԼ - որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցուլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422.
- ԿԻԶՈՒՄՆ - և ի խորովակսկիծ կիզմանէ աղեացն դիաթաւալ յերկիր կործանեալ թմբեալք լինէին ի դառնաճաշակ մահարբոյց բաժակէն: - 412. Նաև շունք տիրաւէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեգակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.
- ԿԻՆ - Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. և հասեալ ի քաղաքն Հաղամակերտ և ի գաւառն Աղբազ, զերփեալ զինչս և զերեալ զկանայս և զտղայս, որչափ և ձեռն հասանէ: - 468. Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն - 406.
- ԿԻՐ - որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարզուածսն, գունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. - 456.
- ԿԻՐՃ - Իսկ և զգլուխս պարսպին ածեալ ի կիրճս դժուարամածս քարանձաւին՝ ի համբոյրս միմեանց մերձեցուցանէ. - 454. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ զումարեալ զօրս բազումս, զայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեացէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436.

ԿՂԱՐՁՔ - մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև Գլարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454.

ԿՂԶԻ - Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուագք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարաւի,, և դարձեալ՝ եթէ „ ցնծասցէ երկիր, և ուրախ եղիցին կղզիք բազումք,,: - 464. Իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուագեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456. որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոչս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ - 454. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուղս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզւոջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 454.

ԿՆՈՒԹԻՒՆ - զոր օրինակ առիծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն երեոց, սոյնպէս և հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի՝ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՝ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնուքեան. - 432. „ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն զոր առեալ էր Աշոտ իւր կնուքեան. երկնչիմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,,: - 418. Եւ քանզի առեալ էր Գագկայ զքոյրն Հասանայ կնուքեան՝ վասն այնորիկ և սիրով խաղաղութեամբ ընդունի զնա յամբոցն: - 408.

ԿՇՈՒԻՉ - Նա իրաւանց դատաստանաց արդարով կշռիչ: Նա ամբարտաւանից բարձրաթոյն թնոցն հարթող: - 470.

ԿՈԳՈՎԻՏ - Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարիւնս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. - 444. և անտի յառաջ մատուցեալ առնու զբերդն Ուղեոյ և տիրէ գաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: - 444.

ԿՈՒՄՆ ԼԻՆԻԼ - և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախումն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխոյի դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. - 468.

ԿՈՒԵԼ - Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ

փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամբոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հօրին: - 434.

ԿՈԾՈՂ - Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիրն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416.

ԿՈԿՈԶԱՎԻԶ - Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոզավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամբոցին, մեծ ուն զինքն կարծելով: - 430.

ԿՈՂՄՆ - և արքայ յուղարկէ զնոսա ըստ խնդրոյն արքունի. և նոցա երթեալ պատերազմեցան յարևելից կողմանն: - 444. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիջելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զւեր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446. Իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուագեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմռեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդոցն Հագարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհոռն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ գագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից անտարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. – 432.

ԿՈՅՍ - և ի հարաւակողմն կուսէ ամբոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդաւարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիննահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի ոք առնուլ: - 452. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջան ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462. որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ – 454.

ԿՈՉԵԱԼ - և յառաջ կոչեալ գոստերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս եբրայեցիս և զթագաւորացն Իսրայելի նուագել տայ զողբս: - 414. Յետ խաղաղանալոյ երկրին զթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր Գոուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջոմարայ. - 432.

ԿՈՉԵԼ - Եւ ապա իբրև աւուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418. Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ակամայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն զորս թողեալ էր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին - 426. Յայնժամ ի թիկունս օգնականութեան կոչէ զիշխանն Աշոտ թագաւորն Սմբատ. - 428. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Ջաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. Ուր և անդէն իսկ վաղվադակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և բազում խոստմամբք, և իսպառ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438.

ԿՈՉԵՅԵԱԼ - և վաղվադակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. դեռ ևս ցայն ժամանակս անդ յղփացեալ ամրացեալ կային մարդիկ դարուն Ութմանիկք կոչեցեալ ազգաւ: - 434. Եւ անդէն ի միում զիշխանի կալեալ կապէ զնոսս, և յէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. Եւ անդէն ձերբակալ արարեալ կրկին կապանօք քարշեն ի դուռն բերդին Սևան կոչեցեալ. - 428. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամէր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի իշխանատանն Աղձնեաց ի գեղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Ջուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն - 460. Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի իշխանատանն Աղձնեաց ի գեղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Ջուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն - 460. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ջոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. Ջայսով ժամանակաւ գայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի զլիսոց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. - 428. Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարև անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրու յանապակ զինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. - 466. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամաձ խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս,

մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի – 412. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. հանգուցանէ զշիրթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում պակասում են որոշ բառեր/կոչեցեալ ազգէ – 430. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թնակոյնեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ անեալ և զօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, գայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. – 464. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուլս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզուջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 454. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ԿՈՉՈՂ - Եւ նորայ գնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: - 438. Զայս խնդրէ Սմբատ պարգևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, զուցէ զնասցէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410.

ԿՈՉՈՒՄՆ - և նորա առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպառնալեօք, ոյս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. – 424.

ԿՈՏՈՄ ԳԵՕՂ - Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի յիշխանատանն Աղձնեաց ի գեղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփականաբար Զուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն – 460.

ԿՈՏՈՐԵԼ - և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխռի դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. – 468. և սուր ի վերայ եղեալ կոտորեցին և լցին զբերան դաշտին յանկելոց դիակացն յոյժ խտացեալ առ միմեանս. – 436. իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տայր բերանոյ սրոյ և յանխնայ կոտորէր, երբեմն անձամբ և երբեմն ի ձեռն զօրացն: - 460.

ԿՈՏՈՐՈՅ ԲԵՐԴ - Եւ ապա իբրև աւուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418. և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինոտ, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ – 420.

ԿՈՐԶԵԱԼ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդադուղակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր էտ ընդ արարչական զլխոյն և ընդ զլխաւորին Պետրոսի: - 440.

ԿՈՐԶԵԼ - Եւ յառնելն արքայի զայսոսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ասորեստանի և զաւառս բազումս ամրոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորզեաց: - 460. կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրոս դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցԽուժաստան, որում կամեր աւանդէր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. - 460. Նակ զգաւառն Ըռնայ ... բռնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և զաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ԿՈՐԶԻԶ - Նա զադտնի նենգութեանց թշնամեաց նախատեսող և կարթ կորզիչ: - 470.

ԿՈՐԻԻՆ - Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբոլորսն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խորխտայցէ. - 430. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և զաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ԿՈՐԾԱՆԵԱԼ - Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամգա/ճիշտը՝ Ապուհամգայ/ որդուովքն իւրովք յիւրումն կործանեալ զաւառի. - 432. և ի խորովակսկիծ կիզմանէ աղեացն դիաթաւալ յերկիր կործանեալ թմբբեալք լինէին ի դառնաճաշակ մահարբոյց բաժակէն: - 412.

ԿՈՐԾԱՆՈՒՄՆ - և բազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգածեալ հնարիւր: - 426.

ԿՈՐՆԶԻԼ - Որք յաշխարելն իւրեանց ասէին այսպէս, „վա՛յ, կորեալ մեծանուն իշխանն, և անտերունչ մնաց երկիրս Հայոց,,: - 414.

- ԿՈՐՈՒՍԱՆԵԼ - „Ո՞ր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. զի բեկեալ էր սիրտ նորա առ ուշի, քաջութեան մանկանն, և սպասէր գաղտ կորուսանել զնա: - 418.
- ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ - Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի յիշխանատանն Աղձնեաց ի գեօղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Զուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն – 460.
- ԿՈՐՈՒՍՏ - Երկինք ի վեր և երկիր ի խոնարհ զծառայակցին ողբացին զկորուստ: - 412. Եւ արդ ոչ ներէ մեզ բանս առանց մեծի և արժանատրապէս ողբոց թողուլ զյիշատակ կորստեան ամէնօրինեալ հզօրին: - 412. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբան ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով գլխոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի – 412. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յղին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն – 410. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ – 410.
- ԿՈՒՇՏ - Անդ քաջին և հզօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ երիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն անդր անցանէ յորձան: - 410.
- ԿՈՒՌ - Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուր զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախուռն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420.
- ԿՈՒՏԵԼՈՅ - մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիր զանձիւք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց,/444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. – 446.
- ԿՈՒՐԱՅԵԱԼ - Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորհ առ պարզևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. – 408.
- ԿՐԵԱԼ - Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434.
- ԿՐԵԼ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարացուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և

խափանեցան խորհուրդը չարին նոցա: - 436. Չայս մեզ ընծայեցին՝ որք տեսողք լեալ էին գործոցն և որք ի գիրկս զմանկունքն կրէին – 414. Ո՞րք զօրն զայն ոչ ողբասցէ, ո՞րք ուրուք ոչ գելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,- 412.

ԿՐԹԱՐԱՆ - Նա որդուց իւրոց կրթարան բարեաց և մշտաբուղիս աղբիւր /470/ իմաստից: - 472.

ԿՐԾԱԲԱԽ - Ուստի և ի կրծաբախ ճակատահար ճայթմանցն և ի բարձրաճիչ աղաղակացն հնչեաց դուռն դարպասու արփիագեղ./412/ տիկնոջն մեծին Սովեայ: - 414.

ԿՐԿԻՆ - Եւ անդէն ձերբակալ արարեալ կրկին կապանօք քարշէն ի դուռն բերդին Սևան կոչեցեալ. – 428. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. – 444.

ԿՐԿԻՆ ԱՆԳԱՍ - և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. – 418. Չայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և զարթուցանել ջանայր զայլազգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: - 438. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. – 444.

ԿՐՃՏԵԼ - որք զարիւնարբու զազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408.

ԿՐՈՒՆԿ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդը չարին նոցա: - /436/

ԿՐՏՍԵՐ - և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. – 418. և նորա տուեալ զեղբայրն զԳագիկ, և զկնի Է ամսոյ առաքէ զԳուրգէն զկրտսերն և դարձուցանէ զԳագիկ: - 424.

ԿՐՕՆ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Սահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408.

ԿՐՕՆԱԻՈՐ - Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեցեն – 456. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462.

ԿՐՕՆԱԻՈՐԵԱԼ - և Հասանայ զրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգւոցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428.

ԿՅՈՒԱԾ - հեր զլիտյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ զիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք/ճիշտը՝ կցուածք/ յունիցն, և բիրք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

Հ

ՀԱԳԱՐ - Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմռեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդոցն Հագարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446.

ՀԱԳԱՐԵԱՆ ԱԶԳ - և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդոյ գթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղիսեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432.

ՀԱԴԱՄԱԿԵՐՏ - և հասեալ ի քաղաքն Հադամակերտ և ի գաւառն Ադրագ, զերփեալ զինչս և զերեալ զկանայս և զտղայս, որչափ և ձեռն հասանէ: - 468. ՅԱՐԶԱԿՈՒՄՆ ԴԵԼՄԿԱՅՆ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՀԱԴԱՄԱԿԵՐՏ ԵՒ Ի ԳԱԻԱՌՆ ԱՂԲԱԳ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԶՕՐԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Ի ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ: - 468.

ՀԱԶԱՐ - զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցմութաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհագարս և զբիրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460.

ՀԱԶԻԻ ԹԷ - Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւագակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հագիլ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424. ունի և գումրէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել ոք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր գլխոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հագիլ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

ՀԱԼԱԾԱԿԱՆ ԱՌՆԵԼ - Նաև շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգագանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.

ՀԱԼՈՒԱԾ - որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարզուածսն, գունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. – 456.

ՀԱԿԱՌԱԿ ԿԱԼ - Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ գաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466.

ՀԱՃԵԱԼ - յորոց ի բագում ամբոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օղոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450.

ՀԱՃԵԼ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդադուղակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց ինդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ զրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայէլի,, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464.

ՀԱՃՈՅ Է - Եւ ինայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424.

ՀԱՄԱԿԵԱԼ - կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և գագանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն զտեսակս: - 462.

ՀԱՄԱՀԱԻԱՍԱՐ - ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում զիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբէլին, Նոյին և Աբրահամուն – 446.

ՀԱՄԱՊԱՅԾԱՌ - Նա սիրելեաց և կամարարաց իւրոց անձախ պարզև, այլ և անուշահոտ բուրաստան, լի համապայծառ ծաղկովք: - 470.

ՀԱՄԱԲԵԼ/ԻԼ/ - Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռոք իւրովք՝ իւեղոյ զպարանոցան արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412. Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով գելուլ զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. - 450. զոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեառն: - 442.

ՀԱՄԱԲՁԱԿԱԲԱՐ - Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամգա/ճիշտը՝ Ապուհամգայ/ որդուլքն իւրովք յիւրումն կործանեալ գաւառի. - 432.

ՀԱՄԱԲՁԱԿԻԼ - Ո՞վ ոք զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ ոք զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջազգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբոնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. - 414.

ՀԱՄԲԱԿ - Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբագուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոսից իւրոց, և ահարկու ձայնին զոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբագում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ՀԱՄԲԱՐԱՆՈՅ - Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս զանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: - 458.

ՀԱՄԲԱՐՁԵԱԼ - Յայնժամ առնն քաջի Թադէի զաչս յերկինս համբարձեալ յօգնականութիւն կարդալով զՏէրն Քրիստոս. - 436.

ՀԱՄԲԱԻ - Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամգա/ճիշտը՝ Ապուհամգայ/ որդուլքն իւրովք յիւրումն կործանեալ գաւառի. - 432. Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. - 442. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռոք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. զորոյ և ոչ զհամբաւն ոք դարուց ի դարս յիշատակել կարողանայ առ նա հասելոցն - 406. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբաւն

ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ գերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով զլիտյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412.

ՀԱՄԲԱԻԵԼ - Դարձեալ և այլ իմն օրինակ խաբէութեան համբաւէ ի մարդիկ, ասելով այսպէս. - 418. համբաւէր ի լսելիս նորա զգրուցաբանութիւն հնոցն թագաւորաց դարուց ի դարս, և գեղեալս առ նոքօք զպատերազմունս: - 440.

ՀԱՄԲՈՅՐ - Իսկ և զգլուխս պարսպին ածեալ ի կիրճս դժուարամածս քարանձաւին՝ ի համբոյրս միմեանց մերձեցուցանէ. - 454. Մօտ գայ յիշխանն, և գիրկս զպարանոցան արկեալ տայ զյուդայեանն համբոյր: - 410.

ՀԱՄԵՍՏՈՒԹԻՒՆ - և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր զնա զուտ և նազելի/438/համեստութեամբ զարդարեալ, իբրև զոսկի որ ի բազում բովս փորձեալ իցէ: - 440. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղխէր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420.

ՀԱՄՈԶԵԱԼ - Եւ այսուիկ համոզեալ հաւանեցուցանէ զլսողսն. - 418. և համոզեալ հաւանեցուցանէ զբնակիչս աշխարհին: - 418.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւոդք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստանն աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426. Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այտորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստանն աշխարհս: - 466. առաքէ և թագ և հանդերձս երևելիս թագաւորին Հայոց Գագիկայ՝ հաստատել ի ձեռս նորա զՀայաստանն աշխարհս: - 444. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստանն աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստանն, գետահետեալ հոսանուտ բարեբուղիս ուղիսիւք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. - 446. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարեբուղիս ուղիսիւք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստանն աշխարհի. - 446. և եղև օր վախճանի նորա սուգ մեծ ամենայն Հայաստանն աշխարհի: - 444. Որով և

փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախուռն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՔ - և այլ ոմանք Հայաստանեայք ինչս և պարզևս խոստանային: - 408. Եւ այսքան և այսպիսեօք բարձրանշան յաղթութեամբք հռչակաւոր և երևելի ի մէջ Հայաստանեայց այրն լինէր: - 406. Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթդիր, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրեւ զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդւոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440. Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դողեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ ոխս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. - 406. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի զանձս արքունի: - 440. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն զաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436.

ՀԱՅԵԼ - Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. - 416.

ՀԱՅԵՑԵԱԼ - Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464.

ՀԱՅԿ - և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454.

ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀ - և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն – 454. և տայ ի ձեռն արքայի զաշխարհս Հայոց և Վրաց և ուխտ խաղաղութեան եղեալ գնայ յերկիրն Պարսից: - 448. Եւ տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ զհտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Իսկ բարք անարծաթասէր զոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ խնամ ածէ ոչ միայն անձինն զբօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. – 450. որ քաջութեամբ և աշխարհաշէն խաղաղասիրութեամբ հոգաբարձէր իբրև զհայր և խնամածու ի վերայ աշխարհիս Հայոց – 450.

ՀԱՅԸ - և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդոյ զթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղիսեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432. Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև երկոտասանից: - 416. և առնաբար ունի զիշխանութիւն, օգնականութեամբ հօր իւրոյ Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 416. Եւ ընդ այնր ժամանակս փոխի յաշխարհէս Գուրգէն եղբայր թագաւորին, խաղաղութեամբ ննջեալ առ հարս իւր. – 444. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ քանզի որդի քեռ էր Ապուրուան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակէ զնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: - 416. ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեաւ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446. ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեաւ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի զիշերի առնու զամրոցն և տիրէ գաւառին: - 406. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,„՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. որ քաջութեամբ և աշխարհաշէն խաղաղասիրութեամբ հոգաբարձէր իբրև զհայր և խնամածու ի վերայ աշխարհիս Հայոց – 450. որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն

պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422. Մա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. Մա, որպէս կարծեմ՝ թոյլ տալով Աստուծոյ առնու զվրէժ արեան հօր իւրոյ ի գլխոյ Ապումրուանայ: - 420. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մուլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին - 424.

ՀԱՅԲԱՊԵՏ - Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթոցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղետ սգոյն դառնութեան: - 416. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466.

ՀԱՅԲԵՆԻ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամբոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մուլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին - 424.

ՀԱՅՑՈՒԱԾՔ - ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում զհտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ զերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբէլին, Նոյին և Աբրահամուն - 446.

ՀԱՅՔ - Զայսով ժամանակաւ զայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի գլխոց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. - 428. տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ զհտեր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. „Ո՞ւր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիրար մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416.

առաքել և թագ և հանդերձս երևելիս թագաւորին Հայոց Գագկայ՝ հաստատել ի ձեռս նորա զՀայաստան աշխարհս: - 444. Աստ բազմաց մրմռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիրէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 450. և առնաբար ունի զիշխանութիւն, օգնականութեամբ հօր իւրոյ Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 416. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիր Յուսի որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց,, , վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ գնդին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուազունք. – 436. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխիւ դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. – 468. և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. – 444. և կացեալ ի քանտի գամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. և նորա ըստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զգինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տայ զբերդն ի ձեռս Սմբատայ թագաւորին Հայոց: - 438. ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԳՈՐԾՔ ՔԱՋՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆՆ ԳՈՐԾՔ: - 464. Զայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և զարթուցանել ջանայր զայլազգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: - 438. Զոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքել զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի յիսս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդոյ Վահանայ: - 422. Ընդ այնր ժամանակս դեռ ևս բռնակալութեամբ տիրէր Պարսից և/446/ Հայոց Յուսի որդին Ապուսաճայ – 448. թագընկալ փառօք պատուիլ ումեք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդոյ թագաւորի սեփիական և բնաբար տիրողի Հայոց. – 442. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ զայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և զայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մազապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և զքաւական տալով զորդին իւր զանդրանիկ. – 424. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵՐՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՁԻՆ ԵՒ ՓԱՌԱՅ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ: - 468. ՅԱՐԶԱԿՈՒՄՆ ԴԵԼՄԿԱՅՆ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՀԱՂԱՄԱԿԵՐՏ ԵՒ

Ի ԳԱԻԱՌՆ ԱՂԲԱԳ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԶՕՐԱՑՆ ՀԱՅՈՑ Ի ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ: - 468. Յետ այսորիկ խաղաղանայ երկիրս Հայոց ի հինից չարահնար իսմայելական ազգին: - 426. Որք յաշխարելն իւրեանց ասէին այսպէս, „վա՛յ, կորեաւ մեծանուն իշխանն, և անտերունչ մնաց երկիրս Հայոց,: - 414. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. - 466. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուլս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզւոջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 454.

ՀԱՆԳԻՍ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456. որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430.

ՀԱՆԳՈՅՆ - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466.

ՀԱՆԳՈՒՑԱՆԵԼ - հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում պակասում են որոշ բառեր/ կոչեցեալ ազգէ - 430.

ՀԱՆԳՈՒՑԻՉ - Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436.

ՀԱՆԳՉԻԼ - Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460.

ՀԱՆԴԱՐՏ - Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար

յօրինէ զիրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդինք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466.

ՀԱՆԴԵՐՁ՝ - և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդւոյ գթայր և դռնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղիսեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432. անդ վաղագոյնս աճապարեալ հասանէ ի ձեռն աւետաւոր հրեշտակաց և իշխանն Աշոտ եղբարքքն հանդերձ. – 428. և առաքեալ զօրս ի վերայ նոցա՝ և ըմբռնեալ ածեն որդւովքն հանդերձ առաջի նորա. – 432. և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ գայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,„: - 442. Եւ ապա իբրև աւուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարքքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418. և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442. Եւ զգեցուցեալ ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և գօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհուն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442. և կամ լուսինն ի լրմանն ժամանեալ ամանակ, արուսեկիւն հանդերձ և բնաւ զարդուն աստեղաց՝ զիմս փարատեսցէ մեզ – 414. Եւ հանեալ զնոսա անտի՝ տայ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ և տիրեցուցանէ սեփական ժառանգութեանն հանդերձ իշխանական ճոխութեամբ: - 420. Եւ յառնելն արքայի զայտոսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ասորեստանի և գաւառս բազումս ամրոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորգեաց: - 460. և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով զահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդւովք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454. Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքք հանդերձ և ամենայն տիրակոյտ ազատագունդ զօրօքն խորհուրդ արարեալ ասեն – 424. Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքքն հանդերձ և ամենայն զօրօքն խոյս տուեալ ամրանայ ի ձորն Որսիրանից: - 424. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կռիւեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և զազանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն զտեսակս: - 462. հեր զլիտոյ նորա թխակերպ, գանգուրագեղ զիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խումնախիտ թանձրութեամբ. մրագարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան

ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, գտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, էլեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Ջաքարիաս, և նովաւ հանդէձ էլանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. որ զՊաղեստինացոց աշխարհն հանդերձ Հիւրկանեաւ քահանայիւ գերեալ ած բնակեցոյց յերկրիս մերում - 454. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, որ և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ՀԱՆԴԵՐՁ² - առաքէ և թագ և հանդերձս երևելիս թագաւորին Հայոց Գագկայ՝ հաստատել ի ձեռս նորա զՀայաստան աշխարհս: - 444. Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթդիթ, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագկկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. - 444.

ՀԱՆԴԵՐՁԵԱԼ - զոր և մերս բան զարդարեն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա պսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. Որ թեպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի խնդրեալ պարգևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462.

ՀԱՆԴԵՊ - էթէ զայսոսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռնն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Մովի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ էլեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. Եւ կացեալ ի հանդիպոջ՝ ոչ կարէին ընդ գիրկս խառնել միմեանց: -

410. գոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումբէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468.

ՀԱՆԴԵՍ - Եւ արդ սիրելի էր ինձ ևս հրաշափառագունիւ անցանել բանինն ընդ ողբերգականացս հանդէպ. - 416. և գոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զբարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթէ և մինչն ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. և նոցա ի դիմի հարեալ զպատերազմի նշանակէն/ճիշտը՝ նշանակէն/ հանդէպ: - 428. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէպ պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. ուստի և յայցանէ ի բաց որոշելով զմեր միտս՝ յօգտակարն մեր փութասցուք պատմութեանցն հանդէպ. - 454.

ՀԱՆԴԻՊԵԼ - գոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. թերևս յաջողեցէ մեզ Աստուած ծայրագունին հանդիպել լրման, բազմավէպ զրուցատրութեանց քաջի արանց տանն Արծրունեաց: - 416.

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆ - և գտեալ զպարզնն մահառիթ՝ գայ ի հանդիպումն հօրին: - 410. Ուր և անդէն իսկ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և բազում խոստմամբք, և իսպառ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438.

ՀԱՆԴԻՍԱԻՈՐ - Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս զանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զզորիս, զանդէայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446.

ՀԱՆԴՈՒԲԺԵԼ - և դարձեալ յայլում տեղոջ ասէ, „երիւք շարժի երկիր, և չորրորդին ոչ կարէ հանդուրժել. - 448. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգազանաբարոյ գործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. - 448.

ՀԱՆԵԱԼ - Եւ հանեալ զնոսա անտի՝ տայ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ և տիրեցուցանէ սեփական ժառանգութեանն հանդերձ իշխանական ճոխութեամբ: - 420.

ՀԱՆԵԼ - Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460. և ապա հանէ զԳագիկ. և ածեալ զմտաւ վասն նորա՝ ոչ զիտէր զինչ առնիցէ. - 418. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի

ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. – 418.

ՀԱՆՃԱՐԸ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438.

ՀԱՆՃԱՐԵՂ - Իսկ ամիրայն Յուսփ քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. – 456.

ՀԱՆՃԱՐԵՂՈՒԹԻՒՆ - Զսոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագկի իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, զոր վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց – 430.

ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ - ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեաւ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446.

ՀԱՌԱՉԱՆՔ - և նոցա զաղաղակ բարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի՛ իսպառ մերժեր զմեզ ժառանգութենէ մերմէ: - 432. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408.

ՀԱՍԱԿ - Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. – 416. Եւ տեսեալ զպայծառագարդ հասակ մանկութեանն և զգարմանալի գեղ երեսացն վայելչութեանն՝ զարմանայր բռնաւորն. - 438. Որ և անդստին իսկ ի տղայական հասակէն արմատ բարութեան ի վեր երևէր: - 420. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն

հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսազարդ /468/ և հասակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մտեղեաց բանական ազգի. - 470. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսազարդ /468/ և հասակ փառաց ... հարթ և ուղիղ հասակալ, վայելուչ և պայծառ երեսօք. - 470.

ՀԱՍԱՆ - Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. - 428. Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արքանեկութիւնն Հասանայ որդոյ Վասակայ դենադարձի, գորարար առ ամիրայն Ափշին: - 426. Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, գորյափշտակեալ էր Գագկայ որդոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426. և զայն տեսեալ ամենիմաստ հօգօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասան: - 408. Եւ ի պատեհս գտեալ Հասանայ առնու զամրոցն: - 408. և Հասանայ զրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգւոցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428. և նստեալ շուրջանակի սակաւաւորս՝ ապա փորեցին զաչս Հասանայ և առին զամրոցն: - 428. Եւ քանզի առեալ էր Գագկայ զքոյրն Հասանայ կնութեան՝ վասն այնորիկ և սիրով խաղաղութեամբ ընդունի զնա յամրոցն: - 408. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ զնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լուսբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թեպէտ և նուագունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. - 428. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին - 424.

ՀԱՍԱՆԵԼ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել որ կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. անդ վաղագոյնս աճապարեալ հասանէ ի ձեռն աւետաւոր հրեշտակաց և իշխանն Աշոտ եղբարքն հանդերձ. - 428. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ գայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. Եւ անտի յառաջ մատուցեալ գայ հասանէ մինչև յաւանն Վան յաշխարհն Վասպուրական անթիւ բազմութեամբ: - 424. Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դուսայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց

զՀայաստան աշխարհ: - 466. և եկեալ հասանէ ի գաւառն Թոռնաւան յաւուրս ձմերայնոյ: - 424. և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց, , վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ գնդին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուագունք. - 436. Եւ իբրև զգազանս արիւնարբուս մրմռեալ՝ զան հասանեն մինչև ցքաղաքն Սաղամաս: - 436. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղոջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. - 420. և ինքն աճապարեալ հասանէ ի քաղաքն Պարտաւ: - 426. և հասեալ ի քաղաքն Հաղամակերտ և ի գաւառն Աղբագ, գերփեալ զինչս և գերեալ զկանայս և զտղայս, որչափ և ձեռն հասանէ: - 468. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառաւն վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեան: - 436. Եւ նորայ գնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: - 438. Չայտով ժամանակաւ զայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի գլխոց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. - 428. Իսկ այրն այլազգի քանզի զիտէր զմանն, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և զայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ ի գալ գարնայնոյն, փախստեալ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ զայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ զդաշինս սիրոյ. - 424. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թնակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, զայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. - 464. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ՀԱՍԱՆԻԼ - Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից իսաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. - 428.

ՀԱՍԱՐԱԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամբոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեանն Արտոս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձինսահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի ոք առնուլ: - 452.

ՀԱՍԵԱԼ - Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զօր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ զիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436. և ինքն հասեալ ի դուռն արքունի՝ առնու և անտի ևս զօրս բազումս յօգնականութիւն. - 448. Եւ հասեալ ի վերայ ի մէջ զիշերի կարծէր յաղթել, ոչ իմացեալ զիմաստնոյն՝ թէ „ոչ յաջողեցի մարդոյ

յանիրաւութենէ,,: - 426. և հասեալ ի քաղաքն Հաղամակերտ և ի գաւառն Աղբագ, գերփեալ զինչս և գերեալ զկանայս և գողայս, որչափ և ձեռն հասանէ: - 468. Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամգա/ճիշտը՝ Ապուհամգայ/ որդուլքն իւրովք յիւրումն կործանեալ գաւառի. - 432. Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապուրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չն ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ որ էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեսնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուագունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. - 428. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս զնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454.

ՀԱՍԵԼՈՑ - գորոյ և ոչ զհամբաւն որ դարուց ի դարս յիշատակել կարողանայ առ նա հասելոցն - 406.

ՀԱՍՈՂՈՒԹԻՒՆ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորտոտվ լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զքօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և զահս ըստ զահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456.

ՀԱՍՈՒՑԱՆԵԼ - գորս վաղվաղակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոր ռոռգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456.

ՀԱՍՍԱԿԱՌՈՅՑ - և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454.

ՀԱՍՍԱՀԵՂՈՅՍ - ի շրթունս խորայատակ հիմանց ծովուն դնէ դրունս ահաւորատեսս, հաստահեղոյսս, բնեռապինդս. - 454. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք,

կապարայօղ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսիւն երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ՀԱՍՏԱՀԻՄՆ - գորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցնոժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհագարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. - 460.

ՀԱՍՏՍԵԱԼ - Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. գոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442.

ՀԱՍՏՍԵԼ - առաքէ և թագ և հանդերձս երևելիս թագաւորին Հայոց Գագկայ՝ հաստատել ի ձեռս նորա զՀայաստան աշխարհս: - 444. Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև երկոտասանից: - 416. Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեցեն - 456. Ինայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամրոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց զաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզօրին: - 432.

ՀԱՍՏՍՏՈՒԹԻՒՆ - և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցզլուիս նորին ի թոխս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456.

ՀԱՍԱՆԵԼ - որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ - 454.

ՀԱՍԱՆՈՂ - Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ զլից թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցւոյ և որ ինչ եկեղեցւոյ են կարգք: - 422.

ՀԱՏԵԱԼ - և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինոտ, ուր էրն Գուրգն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ - 420. հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վէմս ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. - 454.

ՀԱՏՈՒԱԾ - ածեալ զթիկամբք եկեղեցոյն և շրջապատ պարունակ մի պանծալի մանրամասն հատուածովք յօրինեալ – 462. եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս զոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. և զայն տեսեալ ամենիմաստ հզօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասան: - 408.

ՀԱՏՈՒՑԱՆԵԼ - մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդուց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414.

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆ - Որ թէպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի խնդրեալ պարգևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462.

ՀԱՐԱԶԱՍ - Աստ ապա ի պատեհս գտեալ հարազատաց սոցա՝ սկսան յափշտակել զտեղիս տեղիս ի ձեռաց մանկանցն:- 418. և արքայի յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ ել գնաց զօրօք բազմօք զհարազատին խնդրել զքէն վրիժուց: - 464.

ՀԱՐԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ - և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ զայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. և արքայի յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ ել գնաց զօրօք բազմօք զհարազատին խնդրել զքէն վրիժուց: - 464.

ՀԱՐԱԻ - Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանային Զաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412.

ՀԱՐԱԻԱԿՈՂՄ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462.

ՀԱՐԱԻԱԿՈՂՄՆ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնու: - 452.

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ - Եւ մինչդեռ կամեր զքօնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելովնի և սահմանաց նորա: - 448.

ՀԱՐԵԱԼ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և

ինքն իշխանն իցե յարդարիչ պատերազմին. և գահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բունն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զքոսմբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցե քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ գեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախոտն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխոյի դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. - 468. և նոցա ի դիմի հարեալ զպատերազմի նշանակէն/ճիշտը՝նշանակէն/ հանդէս: - 428. Եւ քանզի ոչ ոք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մեք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448. Ջայս հրաման տերունեան յէտս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցոյ և ժողովրդեանն տեան: - 440. Իսկ այրն այլազգի քանզի գիտէր զմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուագունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. - 428. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետնակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղեգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. - 466. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետնակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղեգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. - 466.

ՀԱՐԹ - Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանէլ հզօրին: - 434. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսազարդ /468/ և հասակ փառաց ... հարթ և ուղիղ հասակաւ, վայելուչ և պայծառ երեսօք. - 470.

ՀԱՐԹՈՂ - Նա իրաւանց դատաստանաց արդարով կշռիչ: Նա ամբարտաւանից բարձրաթոյն թնոցն հարթող: - 470.

ՀԱՐԿ - Եւ զլիաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց զրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև զիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. - 468. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի,

որպէս հրամայեաց տէր զասկ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիդրամայն /ճիշտը՝ զդիդրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,„ - 440. և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տփղիս, ոչ սակաւ հարստահարութիւն արարեալ զլիտյ Սմբատայ՝ առնու հարկս բազումս: - 424. Չայտով ժամանակաւ գայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի զլիտյ Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. - 428. զոր տեսեալ տէրանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438.

ՀԱՐԿԱՆԵԼ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունսս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի. դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանել զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ քունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ զիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր .ի. դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի. դիմի հարկանել հզօրին: - 434.

ՀԱՐԿԱՊԱՀԱՆՁ - և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդւոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464.

ՀԱՐԿԵՅՈՒՅԱՆԵԼ - Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումեք ձեռնհաս եր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. - 420.

ՀԱՐԿԻԼ - գոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեառն: - 442.

ՀԱՐՈՒՍՏ - Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսամար շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսիւն երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ՀԱՐՍՍԱՀԱՐԵԼ - զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հոչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գազկայ, հարստահարել զգազանաբարոյ ազգն Իսմայելի. - 460.

ՀԱՐՍՍԱՀԱՐՈՒԹԻԻՆ - և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տփղիս, ոչ սակաւ հարստահարութիւն արարեալ զլիտյ Սմբատայ՝ առնու հարկս բազումս: - 424. Յայնմ ժամանակի զօրացեալ լինէր հարստահարութիւնն Տաճկաց ի վերայ քրիստոնէից. - 438.

ՀԱՐՅԱՆԵԼ - Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440.

ՀԱՐՅԱՓՈՐՁ ԱՐԱՐԵԱԼ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438.

ՀԱՐՅԱՓՈՐՁՈՂ - Նա հարցափորձող իմաստնոց խորք ծովու կամ բարձութիւնք երկնից որ անհասն է: - 472.

ՀԱՐՅՈՒՄՆ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438.

ՀԱՅ - ծառայ եթէ թագաւորեացէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հազեցի հացիւ՝ նոյնպէս առնիցէ,,. որ արդարև շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448.

ՀԱԻ - Այլ ոչ ուրեք երբեք յայտնել իշխեին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և պացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,,- 408. անդ են և սուսերամերկաց հոյլք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց զագանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. գոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ որ կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երէոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս զագանաց, խոզից և առիծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ - 462.

ՀԱԻԱՀԱՐ - Ո՞վ ոք զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ ոք զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջազգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբռնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. - 414.

ՀԱԻԱՆԵԼ - Վասն զի բազում խոստումն պարզևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422.

ՀԱԻԱՆԵՑՈՒՑԱՆԵԼ - Եւ այսուիկ համոզեալ հաւանեցուցանէ զլսողսն. - 418. և համոզեալ հաւանեցուցանէ զբնակիչս աշխարհին: - 418.

ՀԱԻԱՍՏԱՊԷՍ - Յաղագս սորա հաւաստապէս և յոյժ ըղձալի է ինձ առնել բանից դեգերանս ի սմա, և ի սորին գործս և զովեստս - 420. և հաւաստապէս ճշմարտութեամբ նուազեաց զասելն, քան թէ առատութեամբն յաւելեաց ի բազումս. - 458. գոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450.

ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ - գոր ընծայեաց մեզ հաւաստեալ Բիւզանդն պատմող. - 426. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻՒՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՑՈՒՔ - 460.

ՀԱԻԱՍ - Նա յոսկեզարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նազելի ճոխութեամբ իբրև զառիծ զօրաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեառն: - 472. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանայիւն և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն ինդրեսցէ մեղաց: - 462. որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422.

ՀԱԻԱՍԱՐԻՄ - Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի

ձեռք նոցա. – 444. Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լտերս իբրև ՄՌ. – 458.

ՀԱԻՍՏԱՅԵԱԼ - և բազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բնայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգածեալ հնարիւք: - 426. Եւ խնայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. Թագրնկալ փառօք պատուիլ ումէք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդոյ թագաւորի սեփհական և բնաբար տիրողի Հայոց. – 442. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն զնորին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466.

ՀԱԻԱՔԵԱԼ - Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեսարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416.

ՀԵԶ - Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածէր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն – 432.

ՀԵԶԱՀԱՄԲՈՅՐ - Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466.

ՀԵԾԵԱԼ - Եւ հեծեալ յերիվարն քաջակազմ ոսկեհրաշ սարուցն փայլէր իբրև զարեգակն ի մէջ աստեղաց. – 442. Իսկ ամիրային թողլով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիւր առաջնոյն Սափի. – 426.

ՀԵՂՈԻԼ - Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ զարինս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չև ևս յարքունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղուլ անարգապէս: - 412.

ՀԵՂՈԻՄՆ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապուսարայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար

օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414.

ՀԵՇՏԱԼՈՒՐ - և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442.

ՀԵՌԱՍՏԱՆ - ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ - 460.

ՀԵՌԱԻՈՐ - մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռալուր աշխարհս, մինչև ցԿդարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454.

ՀԵՏԱՄՈՒՏ ԵՂԵԱԼ - և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տփղիս, ոչ սակաւ հարստահարութիւն արարեալ գլխոյ Մմբատայ՝ առնու հարկս բազումս: - 424.

ՀԵՏԱՄՈՒՏ ԼԻՆԵԼ - Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. – 468.

ՀԵՏԵՒԱԿ - ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ զայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէզն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466.

ՀԵՏԷ - և զկնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան գառաւել: - 456.

ՀԵՐ - հեք գլխոյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ զիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խունախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ՀԵՐՔԻԶ - Վասն զի նա խաղաղութեան և շինութեան առիթ: Նա աւագակաց խանձող և հերքիչ: - 470.

ՀԶՕՐ - գոր օրինակ առիժ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանզկն երեոց, սոյնպէս և հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. – 432. Անդ քաջին և հզօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ երիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն

անդր անցանէ յորձան: - 410. Եւ առեալ զպարզնն և բան արեան իշխանին՝ գան բոլոր ազգն ի ծառայութիւն հնազանդել առ ոտս հզօրին. - 430. Եւ արդ ոչ ներէ մեզ բանս առանց մեծի և արժանաւորապէս ողբոց թողուլ զիշատակ կորստեան ամենօրինեալ հզօրին: - 412. և գտեալ զպարզնն մահառիթ՝ գայ ի հանդիպումն հզօրին: - 410. և գայն տեսեալ ամենիմաստ հզօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասան: - 408. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և գնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գազկայ - 430. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ գղէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուր ի ծածուկ: - 410. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ էլեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մազապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. Իսկ տիկինն խիզախեալ յանպարտելի զօրութիւն հզօրին՝ ասէ - 414. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածէր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432. ինայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամրոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց գաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզօրին: - 432. Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472.

ՀԷՆ - Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. հրաման տայցէ, զի լինիցի տեղի ապաստանի ամենայն հինից ի թշնամեաց եկելոց. - 456. Յետ այսորիկ խաղաղանայ երկիրս Հայոց ի հինից չարահնար իսմայէլական ազգին: - 426. որ քաջակորով զիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. - 454. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախուռն պատերազմաց

եղելոց ի նորայն դարս: - 420. տայ զվթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և զանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ՀԻԱՅՈՒՄՆ - որ քաջակորով գիտութեամբ նայեցեալ ի տեղւոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. - 454.

ՀԻԱՅՈՒՅԱՆԵԼ - իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զդրօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսօղացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ՀԻՄՆ - և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բագնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցզլուխ նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարն արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. ի շրթունս խորայտակ հիմանց ծովուն դնէ դրունս ահաւորատեսս, հաստահեղոյսս, բնեռապինդս. - 454. խնայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամրոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց գաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզօրին: - 432. Պարսպէ և զծովակողմն զօրաւոր վիմօք, դնելով զհիմունսն յանհնարին խորութեան - 452.

ՀԻՄՆ ԱՐԿԱՆԵԼ - որ քաջակորով գիտութեամբ նայեցեալ ի տեղւոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. - 454.

ՀԻՆ - համբաւեր ի լսելիս նորա զգրուցաբանութիւն հնոցն թագաւորաց դարուց ի դարս, և զեղեալս առ նոքօք զպատերազմունս: - 440.

ՀԻՆԳ - և զկնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան զառաւել: - 456. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրն ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. յորոյ վերայ լար եղեալ ձգէ զպարիսպն շուրջանակի իբր ձիարշաւանօք հինգ. - 454.

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ - և անկեալ յախտ հիւանդութեան մահու՝ փոխի յաշխարհէս ամաց իբրն ԻԹ: - 428.

ՀԻՒՍԵԱԼ - Եւ եղեալ թագ ի գլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442.

ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՀԻՒՍԵԼ - Եւ քանզի ոչ ոք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մէք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448.

ՀԻՒՍԻՍ - Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Ջաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412.

ՀԻՒՍԻՍԱԿԱՆ - մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454.

ՀԻՒՍՈՒՄՆ - Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բևեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսիւն երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ՀԻՒԴԿԱՆՈՍ - որ զՊաղեստինացոց աշխարհն հանդերձ Հիւրկանեալ քահանայիւ գերեալ ած բնակեցոյց յերկրիս մերում – 454.

ՀՄՈՒՏ - Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464. Իսկ այրն այլազգի քանզի գիտէր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464.

ՀՄՍԱԳՈՅՆ - և գտանէր զնա ամենայնի ճարտարապետ և յոյժ հմտագոյն: - 440.

ՀՄՍԱՆԱԼ - Բանայր առաջի նորա զիրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և ինդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440.

ՀՆԱԶԱՆԴ - Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպառ ջնջեաց զյիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գազկայ Վասպուրական իշխանի: - 432.

ՀՆԱԶԱՆԴԵԱԼ - Նա ի վերայ դրացեաց իւրոց և իւրոց հնազանդելոց հովանի ամրապահեստ, և արագ ... : - 472. /ձեռագիրն այստեղ ընդհատվում է/

ՀՆԱԶԱՆԴԵԼ - Եւ առեալ զպարզն և բան արեան իշխանին՝ զան բոլոր ազգն ի ծառայութիւն հնազանդել առ ոտս հզօրին. – 430.

ՀՆԱՐՔ/ - Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնաք նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամբանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամբոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ զնա իբրև զանգոր տղայ: - 442. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնաք ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գետն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. և բազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգածեալ հնաքիւք: - 426. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնաքիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի զիշերի առնու զամբոցն և տիրէ գաւառին: - 406.

ՀՆԱՐԵԱԼ - Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսս. և ապա հնաքեալ խորհուրդ մեծ՝ ի զիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434.

ՀՆԱՐԵԼ - որք զարինարբու զազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնաքել խոկային: - 408.

ՀՆԱՐԻՄԱՑ - և հնաքիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդւոյ զթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղխեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432.

ՀՆԳԵՏԱՍԱՆ - Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդեռ չևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպումբուան: - 420.

ՀՆԴԻԿՔ - Հարցանէր ի նմանէ զտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Սարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440.

ՀՆԴԿԱՅԻՆ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ՀՆՈՑ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն

գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ – 410.

ՀՆՉԵԼ - Ուստի և ի կրծաբախ ճակատահար ճայթմանցն և ի բարձրաճիչ աղաղակացն հնչեաց դուռն դարպասու արփիագեղ./412/ տիկնոջն մեծին Սուփեայ: - 414.

ՀՆՉԵԼՈՅ - քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամբոցի, շուրջանակի պարսպեալ գորութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքծագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. – 422.

ՀՆՉՈՒՄՆ - այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ հասարակ դղրդեալ բիւր բիւրոց մարդկան – 470. և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական գորուն: - 442. և գտանէր զնա իբրն զլեառն մի բարձր անշարժ ի հողմոց պատերազմացն հնչմանց. որոց և յաղթեր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440.

ՀՈԳԱԲԱՐՉԵԼ- որ քաջութեամբ և աշխարհաշէն խաղաղասիրութեամբ հոգաբարձէր իբրն զհայր և խնամածու ի վերայ աշխարհիս Հայոց – 450.

ՀՈԳԵՆՈՒԱԳ - Նան զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգենուազ մարգարեութիւն դաւթեան երգոցն, եթէ „զամենայն գոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,,: - 406.

ՀՈԳԻ - ամենայն ակն զնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակէին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ,,: - 470. Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրն զբերան իմ եղիցի, , , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460. և զհտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,,: - 420. Եւ քանզի նախածանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, զհտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ ելից զնա իմաստութեամբ հոգւովն: - 468.

ՀՈԼՈՎ - Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցւոյն զհոլովս երեոց և զերանս հաւուց, միանգամայն և զդասս գազանաց, խոզից և առիւծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462.

ՀՈԼՈՎԵԱԼ - Նան շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեայք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեայք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի, մինչն ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.

ՀՈՂՄ - եթէ շարժեցի ծով յուզեալ ի հողմոց՝ ծաղկաձև ալիքն զբոսացուցանողք և վայելուչք երկին. – 452. և գտանէր զնա իբրն զլեառն մի բարձր անշարժ ի հողմոց

պատերազմացն հնչմանց, որոց և յաղթէր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440. Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բռնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն բարձր և անդրդուելի վէմ: - 472. քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքծագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. - 422.

ՀՈՄԱՆԻ - Եւ նորա գնացեալ անթիւ բազմութեամբ զօրու՝ թողու ոստիկան Պարսից գմի յիւրոց հումանեաց, որում անուն էր Փէթթ. - 448.

ՀՈՅԱԿԱՊ - Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հոչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գազկայ, հարստահարել զգազանաբարոյ ազգն Իսմայէլի. - 460.

ՀՈՅԼՔ - Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետն սուսերամերկացն հոյք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458.

ՀՈՄԱՆՈՒՏ - Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարերուղիս ուղիսիւք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. - 446.

ՀՈՄԱՆՔ - այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ հասարակ դրդեալ բիւր բիւրոց մարդկան - 470.

ՀՈՍԵԱԼ - Նան ի գլխոյ լերինն հոսեալ իջանեն գետք սահանակարկաջք յորդահոսք, որով ոռոգանի երկիրն առ հասարակ. - 452.

ՀՈՍԵԼ - հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վէմս ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. - 454.

ՀՈՎԱՆԻ - Նա ի վերայ դրացեաց իւրոց և իւրոց հնագանդելոց հովանի ամրապահեստ, և արագ ... : - 472. /ձեռագիրն այստեղ ընդհատվում է/

ՀՈՎԻՏ - հեր գլխոյ նորա թխակերպ, գանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտնանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս,

ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս . – 456.

ՀՈՏ - ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեալ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոս անուշից: - 446.

ՀՈՐԵՂԲԱՅՐ - ... Տուեալ եղև նմա ի տեառնէ և այլ եւս որդի մի, զոր անուանէ յանուն հորեղբոր իւրոյ Գուրգէն: - 406.

ՀՈՒՂ - սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուղս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզոջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 454.

ՀՈՒՆԶ - և այնուհետև բազմութիւն դիակացն յերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև զօրայս անդոյ լիոյ յաւուրս հնձոց. – 466.

ՀՈՒՊ - եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. Շրթունք նորա իբրև զլար կարմիր, ատամունք նորա հուպ առ միմեանս, զտեալք յաղոյ: - 470.

ՀՈՒԲ - Այլ զոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. Նա խարդախող և կարծեցուցիչ հրովարտակաց և պատգամաց յղելոց առ նա հուր ծախիչ: - 472. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ ոյս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. – 406. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամ... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ – 410.

ՀՊԱՐՏԱՆԱԼ - „Ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն զոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ զուցէ հպարտացի ի վերայ իմ Աշոտ,,: - 418.

ՀՊԱՐՏԱՑԵԱԼ - Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464.

ՀՌԵՏՈՐ - Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ՀՐԶԱԿԱԻՈՐ - Եւ այսքան և այսպիսեօք բարձրանշան յաղթութեամբք հռչակաւոր և երևելի ի մէջ Հայաստանեայց այրն լինէր: - 406. Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հռչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս

զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գագկայ, հարստահարել զգագանաբարոյ ազգն Իսմայելի. – 460.

ՀՐԱԺԱՐԵԱԼ - Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418.

ՀՐԱԶԳՈՒԹԻԻՆ - այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ հասարակ դղրդեալ բիւր բիւրոց մարդկան – 470.

ՀՐԱՄԱՅԵԼ - և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիպրամայն/ճիշտը՝ զդիպրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ, - 440. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զգէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարինս անձանցն պարզս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեցեն զոր տեսինն: 468. Իսկ նա զցրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառագարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեցէ.- 410. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. – 456.

ՀՐԱՄԱՆ - և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօրոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեցէ ճառագայթս – 430. Եւ արքայն Յուսի ել զնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զգօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսի որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանէն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. – 468. և ընթացեալք այսր անդր սուրհանդակք լալականացս՝ խցին զլուսանցոյց պատուհանս հրաշակերտ ապարանիցն, հրամանաւ տիկնոջն. – 414. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք

պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն – 456. Եւ քանզի որդի քեռ էր Ապումրուան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակէ զնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: – 416. Չայս հրաման տերունեան յետս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցոյ և ժողովրդեանն տեառն: – 440. զոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեառն: – 442. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումէք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. – 420. Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. – 432. և եթէ զարեզակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի խնամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղիես – 450.

ՀՐԱՄԱՆ ՏԱԼ - Եւ մինչդեռ կամեր զբօնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք էլեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: – 448. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. – 468. հրաման տայցէ, զի լինիցի տեղի ապաստանի ամենայն հինից ի թշնամեաց եկելոց. – 456.

ՀՐԱՄԱՆ ՏՈՒԵԱԼ - Այսու ժամանակաւ առաքին յարքունուստ պատգոսք պատուաւորք զօրօք բազմօք, որոց հրաման տուեալ՝ անցանել յԱտրպատական: – 444. հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վէմս ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. – 454.

ՀՐԱՇԱԶԱՐԴ - Եթէ զայսուսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռնս ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զհտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: – 414. Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. – 416. հեր գլխոյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ զիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրագարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիրք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւային հրաշագարդ յօրինմամբ: – 470. Փորձեալ քննէր զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ զնովաւ ջոկադրեալ լրտեսս արս պատերազմողս. – 440.

ՀՐԱՇԱԼԻ - Եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս

գովով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհուռն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք - 462. որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ - 454. վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, գոր ոչ բաւեմ պատմել: - 452.

ՀՐԱՇԱԿԵՐՏ - և ընթացեալք այսր անդր սուրհանդակք լալականացս՝ խցին զլուսանցոյց պատուհանս հրաշակերտ ապարանիցն, հրամանաւ տիկնոջն. - 414. և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով զահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդուկք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454. միայն զմերս գրաւեաց զմիտս և զտեսութիւն հրաշակերտն և քան զբազումս նորանշանն և զարմանալին Աղթամար. - 454.

ՀՐԱՇԱԿԵՐՏԵԼ - բարձրագոյն հրաշակերտեաց քան զԱղէքսանդրին ի Մակեդովն քաղաքի - 456. Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և զօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստիւ - 460. Իսկ զբերդն Ամիւկ զզարմանալին զամբոցն, գոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս զիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434.

ՀՐԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆ - ՅԱՂԱԳՍ ԱՇԽԱՐՀԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ԳԱԳԿԱՅ ԵՒ ԲԱԶՈՒՄ ՏԵՂԵԱՅ ՆՈՐՈԳՄԱՆՅ ԵՒ ՀՐԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՍՍԱՆՆ ԱԻԱՆԻ: - 450.

ՀՐԱՇԱՓԱՌԱԳՈՅՆ - Եւ արդ սիրելի էր ինձ ևս հրաշափառագունի անցանել բանին ընդ ողբերգականացս հանդէս. - 416. կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին զիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430.

ՀՐԱՇԱՓԱՌԱՊԷՍ - գոր հրաշափառապէս եցոյց մեզ երկրորդ Երուսաղէմ, միանգամայն և դուռն վերին Միօնի: - 462.

ՀՐԱՊՈՒՐԵԼ - Այլ գոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408.

ՀՐԱՑԵԱԼ - Նա ի սիրտս բռնաւորաց Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Յունաց և բարբարոսաց, հրացեալ և յարաշարժ բնեռ: - 472. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ զլիոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ են կարգք: - 422.

ՀՐԵՇՏԱԿ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն գոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426. անդ վաղագոյնս աճապարեալ հասանէ ի ձեռն աւետաւոր հրեշտակաց և իշխանն Աշոտ եղբարքն հանդերձ. - 428. Եւ մինչդեռ կամեր զբունուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. - Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և գրաւական տալով զորդին իւր զանդրանիկ. - 424. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում զանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ՀՐԷԱՍՏԱՆ - Հարցանէր ի նմանէ զտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Սարաց և Պարսից, Հրեաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440.

ՀՐԶԻԳ ԱՌՆԵԼ - Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասիս, կամելով հրձիգ առնել զբաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. - 468.

ՀՐԶԻԳ ԱՐԱՐԵԱԼ - Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464.

ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ - Ուր և անդէն իսկ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և բազում խոստմամբք, և իսպառ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438. Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. - 444. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. Նա խարդախող և կարծեցուցիչ հրովարտակաց և պատգամաց յղելոց առ նա հուր ծախիչ: - 472. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց

թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ՀՐՈՎԱՐՏԱԿԱՆՈՐ - Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մեջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438.

ՀՕՏ - Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօսս ոչխարաց՝ ի չորեքծագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446.

2

ԶԱՅՆ - անդ կալցեն գերեզմանս անյայտս մինչև յազդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434. և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանզինք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիդք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442. ո՞վ ոք զբարձրաթիռ արծիւն քաջահնչօղ և ահարկու ձայնի ի խոնարհ սուզել լինէր ձեռնհաս. - 414. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Զաքարիաս, և նովաւ հանդեձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ՁԱՅՆԱԿՑԵԼ - Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն գտովորականն մոռացան դիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412.

ՁԱՅՆ ԱՐԿԱՆԵԼ - Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464.

ՁԳԵԱԼ - Եթէ զայսոսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռնսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարէաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. Եւ յառնելն արքայի զայսոսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ասորեստանի և գաւառս բազումս ամրոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորզեաց: - 460. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ՁԳԵԼ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, գտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456. յորոյ վերայ լար եղեալ ձգէ զպարիսպն շուրջանակի իբր ձիարշաւանօք հինգ. - 454.

ՁԵՂՈՒՆ - ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. - 428.

ՁԵՌԱԳՈՐԾ - Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբան ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով գլխոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414.

ՁԵՌԱԿԵՐՏ - Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեսցեն - 456. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիւրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454.

ՁԵՌՆ - Այլ Աստուած ոչ ետ թոյլ ձեռին նորա միսել յարիւն արդարոյն: - 418. Աստ ապա ի պատեհս գտեալ հարազատաց սոցա՝ սկսան յափշտակել գտեղիս տեղիս ի ձեռաց

մանկանցն: - 418. Եթէ զայսուսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարոյ մանկանն Գագկայ, ոչ գիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրհորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստէք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր յափշտակեալ էր Գագկայ որդւոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրէք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ զրա կենաց քաջին առնէին: - 410. և կացեալ ի բանտի գամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Եւ հանեալ զնոսս անտի՝ տայ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ և տիրեցուցանէ սեփհական ժառանգութեանն հանդերձ իշխանական ճոխութեամբ: - 420. և հասեալ ի քաղաքն Հաղամակերտ և ի գաւառն Աղբազ, զերփեալ զինչս և զերեալ զկանայս և զտղայս, որչափ և ձեռն հասանէ: - 468. Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412. Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապուրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418. և նորա ըստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զզինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տայ զբերդն ի ձեռս Սմբատայ թագաւորին Հայոց: - 438. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. - 444. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. - 444. և տայ ի ձեռն արքայի զաշխարհս Հայոց և Վրաց և ուխտ խաղաղութեան եղեալ զնայ յերկիրն Պարսից: - 448. զոր տեսեալ տէրանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւրք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցՄուծաստան, որում կամեր աւանդէր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. - 460. Իսկ ի գալ զարնայնոյն, փախստեայ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ գայ հասանէ առ եղբարս

իւր ցրեալ գդաշինս սիրոյ. – 424. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զձեզ, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տերութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեսարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: – 416. Նան զգաւառն Ըռնայ ... բռնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: – 406. Ո՞ւր առատ ձիրք ձեռինն պարգևաբաշխ, որ երևելի զարդուք ցանկ զմեզ շքեղացուցանէր: – 416. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անզերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. – 428. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամբութեամբ զբլուրս զագաթնաւորս և զանառիկ ամբոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. – 450. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱԶԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԱՅՅ, ԵՒ ՄՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒՄԱՆԱՅ Ի ՁԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: – 420.

ՁԵՌՆԱՍՈՒՆ - Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ իւեղդ զպարանոցան արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: – 412.

ՁԵՌՆԱՐԿԵԱԼ - վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, զոր ոչ բաւեմ պատմել: – 452.

ՁԵՌՆԱՐԿԵԼ - ՅԱՂԱԳՄ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵՒ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ԶՁԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵՒ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՑԻՆ: – 452. որ քաջակորով զփտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. – 454.

ՁԵՌՆՀԱՍ - Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզես կամ ինչս շնորհել ումեք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. – 420.

ՁԵՌՆՀԱՍ ԼԻՆԻԼ - ո՞վ որ զբարձրաթիռ արծիւն քաջահնչող և ահարկու ձայնի ի խոնարհ սուգել լինէր ձեռնհաս. – 414.

ՁԵՌՆ ՏԱԼ - և գոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զբարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտեր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դէնադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424.

ՁԵՌՆ ՏՈՒԵԱԼ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնադրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408.

ՁԵՌՆՏՈՒ ԼԻՆԻԼ - Նան զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգենուագ մարգարէութիւն դաւթեան երգոցն, էթէ „զամենայն գոր ինչ արասցէ յաջողեցցի նմա,,: - 406.

ՁԵՐ - Վասն զի էլիք օգնականն, լռեաց զօրավիզն, և առաջնորդն մեծ իշխանական ճոխութեամբն առաւ այսօր ի գլխոյ ձեռքէ:- 412.

ՁԵՐԲԱԿԱԼ ԱՐԱՐԵԱԼ - Եւ անդէն ձեռքակալ արարեալ կրկին կապանօք քարշէն ի դուռն բերդին Սևան կոչեցեալ. – 428. և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձեռքակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ գիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: – 448. և զբազումս ձեռքակալս արարեալ՝ ածեն առաջի իշխանին մեծաւ յաղթութեամբ: - 436. Եւ փախստական արարեալ զգօրսն ամիրային Յուսփայ, ձեռքակալ ևս արարեալ և զինքն՝ բառնան ի դուռն արքունի – 444. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձեռքակալս արարեալ՝ զմանս շղթայակապս յէ յանառն Դարինս: - 468.

ՁԻ - Եւ ոչ այսքանիք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդէայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքծագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446.

ՁԻԱԿԱՆ - Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426.

ՁԻԱՐՇԱԻԱՆՔ - յորոյ վերայ լար եղեալ ձգէ զպարիսպն շուրջանակի իբր ձիարշաւանօք հինգ. - 454.

ՁԻԳ - և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթնէր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ զայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւեժ աղօթե տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեան„: - 466.

ՁԻԲՔ - Ո՞ր ար առատ ձիքք ձեռինն պարգևաբաշխ, որ երևելի զարդուք ցանկ զմեզ շքեղացուցանէր: - 416.

ՁԻԻՆԱՀՈՐՄ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեռնն Արտոս, որ ի զարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: - 452.

ՁԻԻՆԱՊԱՍ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրհնեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՛ զի ձիւնապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434.

ՁԿՏԵԱԼ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցն և զգումբեթակապ խորանայարկսն և զզանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել որ կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454.

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ - Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգակն բերմամբ մարդկայինս չափին կէանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410.

ՁՄԵՐԱՅՆԻ - և եկեալ հասանէ ի գաւառն Թոռնաւան յաւուրս ձմերայնոյ - 424. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. Իսկ մեծանուն իշխանն վաղվաղակի զօր գումարեալ ասպատակեալ յերկիրն Մոկաց յաւուրս ձմերայնոյ: - 434.

ՁՄԵՐՈՅ - Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410.

ՁՈԸ - Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և գայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434. և հատեալ զզլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինտտ, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձաւիոյ, յորում էրն Աշոտ – 420. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձաւիոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամէր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքքն հանդերձ և ամենայն զօրօքն խոյս տուեալ ամրանայ ի ձորն Որսիբանից: - 424. Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտի կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձաւից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. – 432.

ՁՈԻԿՆ - որք և ի ծով անկանելով՝ բղխեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452.

Ղ

ՂՈԻՂԵԱԼ - Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն ղուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. – 430. Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով ղուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472.

Ճ /թիվ՝ հարյուր/ - Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառաւն վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տևեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434.

ՃԱԽՈՒԿ - Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն որում անուն էր Գագկկ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ գնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարծի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ջոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամբոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ՃԱԿԱՏ¹ - հեր զլիտյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ զհասարոթեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ Ճակատուն յոյժ խոռոնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ՃԱԿԱՏ² - և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթներ զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւէժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա Ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ Ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466.

ՃԱԿԱՏԱՀԱՐ - Ուստի և ի կրծաբախ Ճակատահար ճայթմանցն և ի բարձրաձիչ աղաղակացն հնչեաց դուռն դարպասու արփիագեղ./412/ տիկնոջն մեծին Սոփեայ: - 414.

ՃԱԿԱՏԵԼ - և գան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի Ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ գիտեմ որախում պատահեալ վիճակի մահու: – 448. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս Ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426.

ՃԱՃԱՆՉ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառոց զոսկէտեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՃԱՅԹՈՒՄՆ - քազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահելէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, զոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466. Ուստի և ի կրծաբախ ճակատահար ճայթմանցն և ի բարձրաճիչ աղաղակացն հնչեաց դուն դարպասու արփիագեղ./412/ տիկնոջն մեծին Սովիտայ: - 414.

ՃԱՆԱՉԵԼ - Ի սոյն աւուրս զնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդւոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիւք, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճուճնն անուանեալ ամրոցի: - 430. և ելեալ հրամանաւ արքունի ռոսիկան ուն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւք Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիւք և խոստամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիւք Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. – 438. Իսկ ամիրային թողլով երկուս ռոսիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիւք առաջնոյն Սափի. – 426.

ՃԱՆԱՊԱՐՀ - և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. – 444. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ զումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436.

ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԱՌՆԵԼ - և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. – 444.

ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԱՐԱՐԵԱԼ - Յայնժամ Աշոտ իշխանն Վասպուրական, ճանապարհ արարեալ ընդ գաւառն Բագրևանդ՝ արագ յիւրն անցանէ աշխարհ: - 424.

ՃԱՇԱԿՈՒՄՆ - Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան գնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն - 406.

ՃԱՌԱԳԱՅԹ - „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեցի կամար. և զճառագայթս ի խոնարհ արձակելով՝ զիմս լուսաւորեցէ իսաւար. - 414. և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգորութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօդոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեցէ ճառագայթս - 430. և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի ինամս տիեզերաց ըստ հրամանի ինամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղխես - 450.

ՃԱՌԱԳԱՅԹԱՁԵԻ - շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. - 452.

ՃԱՌԱԳԱՅԹԱՐՁԱԿ - Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ զլիսոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ են կարգք: - 422.

ՃԱՌԱԳԱՅԹԵԼ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբեացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախոտն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ՃԱՐԱԿ - որք զարիւնարբու գագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408.

ՃԱՐՊ - Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորհ առ պարգևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408.

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ - և գտանէր զնա ամենայնի ճարտարապետ և յոյժ հմտագոյն: - 440. Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և զօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստիւ - 460. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել

տաճար մի քառանկյին, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. – 456.

ՃԱՐՏԱՐՈՒԹԻՒՆ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, զտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456.

ՃԳՆԱԻՈՐ - Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416.

ՃԳՆԵԱԼ - Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,„՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422.

ՃԵՄԱՐԱՆՈՅ - շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեգարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. – 452.

ՃԵՄԻԼ - „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեացի կամար. և զճառագայթս ի խոնարի արձակելով՝ զիմս լուսաւորեցէ խաւար. – 414.

ՃԻԻԱՂԵԱԼ - ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուգեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. – 428.

ՃՄԼԵԱԼ - գորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցխուժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460.

ՃՄԼԵՅՈՒՑԱՆԵԼ - Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416.

ՃՇԳՐՏԱԳՈՐԾ - և գոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462.

ՃՇԳՐՏԱԳՈՐԾԵԱԼ - Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ գազաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից անտարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462.

ՃՇԳՐՏՈՒԹԻՒՆ - նմանահան ճշգրտութեամբ յօրինեալ է ընդդէմ Փրկչին և փառագարդ պատկեր արքային Գագկայ – 462.

ՃՇՄԱՐՏԵԼ - Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբան ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով գլխոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414.

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ - և հաւաստապէս ճշմարտութեամբ նուագեաց զասելն, քան թէ առատութեամբն յաւելեաց ի բազումս. – 458.

ՃՈԽՈՒԹԻՒՆ - Եւ հանեալ զնոսա անտի՝ տայ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ և տիրեցուցանէ սեփեակն ժառանգութեանն հանդերձ իշխանական ճոխութեամբ: - 420. Նա յոսկեգարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նագելի ճոխութեամբ իբրև զառիծ զօրաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեան: - 472. Նաև զգաւառն Ըննայ ... բռնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զղարանակալս ի շաղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. Վասն զի ելիք օգնականն, լռեաց զօրավիգն, և առաջնորդն մեծ իշխանական ճոխութեամբն առաւ այսօր ի գլխոյ ձերմէ: - 412. Վասն զի են ի նմա ոսկեգարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նագելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս զուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. – 458.

ՃՈՒԱՇ - Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. Իսկ զԳագիկ խաղացուցանէ ի Ճուաշ գաւառ, յամրոցն Շամիրամ. – 418. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ՃՕՃ - որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ Ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422.

ՄԱԶԱՊՈՒՐ - Եւ Աբաս այնուհետև փախստեայ եղեալ մագապուր անկանի յաշխարհն Վրաց:

- 464. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և գայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հօրին: - 434.

ՄԱԽԱՆՔ - նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ ոխս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. - 406.

ՄԱԽԱՅԵԱԼ - Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. Զայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և զարթուցանել ջանայր զայլազգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: - 438.

ՄԱԿԵՂՈՎՆ ՔԱՂԱՔ - բարձրագոյն հրաշակերտեաց քան զԱղէքսանդրին ի Մակեդովն քաղաքի - 456.

ՄԱԿՈՒԱՅ ԲԵՐԴ - Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոգովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. - 444.

ՄԱՀ - Այլ զոր օրինակ ի բազում փայտից գուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յովստից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև երկոտասանից: - 416. և անկեալ յախտ հիւանդութեան մահու՝ փոխի յաշխարհէս ամաց իբրև ԻԹ: - 428. և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ զիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. Եւ ինայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ զարինս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412.

ՄԱՀԱԲԵՐ - և բազում վնաս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգածեալ հնարիւք: - 426.

ՄԱՀԱՌԻԹ - և գտեալ զպարզին մահառիթ` գայ ի հանդիպումն հզօրին: - 410.

ՄԱՀԱՐԲՈՅՅ - և ի խորովակսկիծ կիզմանէ աղեացն դիաթաւալ յերկիր կործանեալ թմբեալք լինէին ի դառնաճաշակ մահաբբոյց բաժակէն: - 412.

ՄԱՀԱՅՈՒ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յղին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր սոնտուն - 410.

ՄԱՀԱՅՈՒՅԱՆԵԼ - Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիրահաւան գնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն - 406.

ՄԱՀՈՒՄԱԹ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս` ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և գնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408.

ՄԱՂԹԱԿԱՆ - ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում զհտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից` տէրունեան բանին` երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբէլին, Նոյին և Աբրահամուն - 446.

ՄԱՅՄԱՆԻԿ - Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430.

ՄԱՅՐ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք` լսեր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. Եւ քանզի նախաձանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, զիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդաստին յորովայնէ մօք իւրոյ ելից զնա իմաստութեամբ հոգւովն: - 468. Հասասմ - Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւագակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին - 424.

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ - Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թնակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբաւր ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ զաւառի, զայ հասանէ մինչն ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. – 464. ՅԱՂԱԳՍ ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԴ ԱՌՆՆ ԱՐԱԲԱՅԻՈՅ Ի ԴՐՈՒՆՍ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ԴՈՒՆԱՅ – 464.

ՄԱՆԱՆԱՅ - որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զաւփորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462.

ՄԱՆԱԻԱՆԴ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զի ա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. – 454. Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գազկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. – 416. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. Թագրնկալ փառօք պատուիլ ումեք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդւոյ թագաւորի սեփիական և բնաբար տիրողի Հայոց. – 442. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի – 412. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում զիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ զերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գովով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդուցն ի զլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՄԱՆԱԻԱՆԴ ԶԻ - Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածէր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն – 432. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն

գորացեալ լինէր արքայ իւրականն գօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466.

ՄԱՆԱԻԱՆԴ ԹԷ - Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի գիշերի առնու զամբոցն և տիրէ գաւառին: - 406. մանաւանդ թէ և ոչ իշխանն իսկ ոչ թողացուցանէ ումեք զկնի իւր անցանել: - 410. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէրէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախառն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ - Եւ տեսեալ զպայծառագարդ հասակ մանկութեանն և զգարմանալի գեղ երեսացն վայելչութեանն՝ զարմանայր բռնաւորն. - 438.

ՄԱՆԿՏԻ - Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն գտվորականն մոռացան ղիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412.

ՄԱՆՈՒԷԼ - Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և գօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստիւ – 460.

ՄԱՆՈՒԿ - Աստ ապա ի պատեհս գտեալ հարազատաց սոցա՝ սկսան յափշտակել զտեղիս տեղիս ի ձեռաց մանկանցն: - 418. Աստ բազմաց մրմռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիւղէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. եղեալ ի մտի գառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամբացեալ զմտացն այս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. – 444. Եթէ զայսոսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարէաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրհորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412. Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ

փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. – 416. Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդատին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. – 416. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չն ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: – 412. Չայս մեզ ընծայեցին՝ որք տեսողք լեալ էին գործոցն և որք ի գիրկս զմանկունքն կրէին – 414. զի բեկեալ էր սիրտ նորա առ ուշի, քաջութեան մանկանն, և սպասէր գաղտ կորուսանել զնա: – 418. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ «եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զբաղաք ամուր»,՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ:– 422. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումէք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. – 420. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱԶԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՄՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒԱՆԱՅ Ի ՁԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՄ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: – 420. քանզի իբրև զմանունք տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: – 418. Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն նկատեալ զերջանիկ մանունքն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց – 420.

ՄԱՆՈՒՇԱԿ - Տեգք մորուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ գունագեղ այտից՝ ի կերպս զուարթնոց տեսողացն զնա ցուցանէր: – 470.

ՄԱՆԸ - եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանք յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: – 458. որք և ի ծով անկանելով՝ բղխեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: – 452.

ՄԱՆԸԱՄԱՄՆ - ածեալ զթիկամբք եկեղեցւոյն և շրջապատ պարունակ մի պանծալի մանրամասն հատուածովք յօրինեալ – 462.

ՄԱՆԸԱՄԱՄՆԱԲԱՐ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեգարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: – 460.

ՄԱՇԵԱԼ - Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: – 464.

- ՄԱՇԵԼ - կամ թե՛ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին գիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430.
- ՄԱՌԱԿԱՆ - Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410.
- ՄԱՄԵԱՅ ՈՏՆ - և անտի յառաջ մատուցեալ առնու զբերդն Ուղեոյ և տիրէ գաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց օտն: - 444.
- ՄԱՄՆ - և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր զնա զուտ և նազելի/438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրև զոսկի որ ի բագում բովս փորձեալ իցէ: - 440. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ձոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ձերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և զազանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն զտեսակս: - 462. Յաւուրս յայնոսիկ մասն ինչ ի զօրաց Դելմկաց դիմեալ, անցանել կամելով յաշխարհն Ասորեստանի. - 468. որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բագում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ - 454.
- ՄԱՄՆԱԿԻՑ - Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408.
- ՄԱՏԱԿԱՐԱՐԵԼ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ զիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446.
- ՄԱՏԱՂ - Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն զսովորականն մոռացան դիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412.
- ՄԱՏԱՆԻ - Եւ հանեալ զնոսա անտի՝ տայ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ և տիրեցուցանէ սեփիական ժառանգութեանն հանդերձ իշխանական ճոխութեամբ: - 420.
- ՄԱՏՈՒՑԱՆԵԼ - բղխեն և աղբիւրք /450/ բարեխառնք շուրջ զքաղաքան, օգնականութիւն մատուցանելով մարդկան ի բագում պէտս - 452. և եթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարաւի, և ոչ երբէք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450. մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բագմաբիւր գանձիւք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց,/444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. - 446.

ՄԱՏՈՒՑԵԱԼ - Այլ թեպետ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն – 448. և անտի յառաջ մատուցեալ առնու զբերդն Ուղեոյ և տիրէ գաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: - 444. Եւ անտի յառաջ մատուցեալ գայ հասանէ մինչև յաւանն Վան յաշխարհն Վասպուրական անթիւ բազմութեամբ: - 424. Յայնժամ Ապուսարուան յառաջ մատուցեալ, խորհուրդ ի մէջ առեալ, կամեցաւ տիրել իշխանութեանն Վասպուրականի – 418. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466.

ՄԱՏՉԻԼ - ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեալ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446.

ՄԱՏՈՒՈՒԱԿ - Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո որ առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,: - 412.

ՄԱՐԳԱՍԱՐԷ - և գիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,,: - 420. Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթէ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. զի կատարեսցի ասացեալն ի մարգարէէն, թէ „զգուրն զոր փորեաց՝ անկցի ի խորխորատն զոր և գործեաց,,: - 428. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Զաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացե՛ք, լացե՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո որք առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,: - 412.

ՄԱՐԳԱՐԷԱԲԱՐ - եթէ զայսոսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գազկայ, ոչ գիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարէաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարև անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրու յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. – 466.

ՄԱՐԳԱՐԷՈՒԹԻԻՆ - Նաև զբազում գործն արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգենուագ մարգարէութիւն դարբան երգոցն, եթէ „գամենայն գոր ինչ արասցէ յաջողեսցի նմա,,: - 406. Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուագք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարաւի,, և դարձեալ՝ եթէ „ցնծասցէ երկիր, և ուրախ եղիցին կղզիք բազումք,,: - 464.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ - „Ո՞ւր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. Եւ եղեալ թագ ի գլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկելոյ խորխորատ – 410. Յուցանէր նմա զականս պատուականս և գեղեցիկ մարգարիտս լուսածինս, ելեալս յերկրէ և ի ծովէ, ըստ օրինակի թագաւորաց. – 440.

ՄԱՐԳԱՐՏԱՒՈՒՌՆ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսելին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախտուն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՄԱՐԳԱՐՏԱՆԻՄ - Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուադիր քողն մարգարտահիւ զարդուն, զգեցեալ զսեւս ի զգեստից, և պատրաստեալ զլիտ իւրում արկանելիս թխակերպս – 414. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհուն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւ զարդիւք և պէսպէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462.

ՄԱՐԴ - Եւ հասեալ ի վերայ ի մէջ զիշերի կարծեր յաղթել, ոչ իմացեալ զիմաստնոյն՝ թէ „ոչ յաջողեսցի մարդոյ յանիրաւութենէ,,: - 426. Նկարագրեալ է տեսանագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. – 462.

ՄԱՐԴԱՍՏԱՆ - Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գալ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր Գուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեսցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436.

ՄԱՐԴԻԿ - „զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. ո՞չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414. այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ հասարակ դրողեալ բիր բիրոց

մարդկան – 470. Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460. Դարձեալ և այլ իմն օրինակ խաբէութեան համբաւէ ի մարդիկ, ասելով այսպէս. – 418. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջան ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեցցի: - 462. դեռ ևս ցայն ժամանակս անդ յղփացեալ ամրացեալ կային մարդիկ դարուն Ութմանիկք կոչեցեալ ազգաւ: - 434. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. – 438. կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին գիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430. հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վէմն ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. – 454. բղիսեն և աղբիւրք /450/ բարեխառնք շուրջ զքաղաքան, օգնականութիւն մատուցանելով մարդկան ի բազում պէտս – 452.

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ - Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական բերմամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410.

ՄԱՐԶ/ՄԱՐԶ/ - Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարձի /մարգի/: - 408.

ՄԱՐՄԻՆ - ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեաւ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446. Նկարագրեալ է տեառնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. – 462.

ՄԱՐՏ - Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երէոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գագանաց, խոզից և առիւծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462.

ՄԱՐՔ - Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագիկայ իշխանին մեծի: - 436. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք,

իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցԽուծաստան, որում կամեր աւանդէր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհագարս և զբիրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460. Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Աղանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. – 440. Նա ի սիրտս բռնաւորաց Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Յունաց և բարբարոսաց, հրացեալ և յարաշարժ բնեռ: – 472.

ՄԱՔՈՒԲ - և եթէ մարութ յօդոյ լինիցի՝ զամենեցուն աչս զրաւէ զիրն տեսանել ծաւալումն. – 452. Իսկ բարք անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մարութ մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ խնամ ածէ ոչ միայն անձինն զբոսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. – 450.

ՄԱՔԵԱԼ - և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յակն քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգորութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մարքեալ զօրոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեցէ ճառագայթս – 430.

ՄԵԾ - „Ո՞ր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: – 416. Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդւոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: – 464. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուռն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 450. Բայց մեր զդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք զեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: – 460. Բայց մեր զդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք զեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: – 460. Եթէ զայստսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: – 414. Եւ արդ ոչ ներէ մեզ բանս առանց մեծի և արժանաւորապէս ողբոց թողուլ զյիշատակ կորստեան ամենօրինեալ հզօրին: – 412. Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: – 466. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիրն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուր զաւուրս է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,,. – 444. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիր Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր

խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան գնա էին: - 438. և եղև օր վախճանի նորա սուգ մեծ ամենայն Հայաստան աշխարհին: - 444. Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառաւն վեր մեծ անթշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տեսեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԳՈՐԾՔ ՔԱԶՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆՆ ԳՈՐԾՔ: - 464. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. զոր տեսեալ տէրանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք ինդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ ինդրոյն: - 434. Ընդէ՞ր ոչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախուռն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձումն կենաց,,: - 416. Իսկ Աբաս որդին Մմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464. Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարև անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրու յանապակ զինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիրումն սահմանեալ վայրի. - 466. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսս. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի զիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուազեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմռեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդոցն Հագարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446. Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիւք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464. ՅԱՂԱԳՍ ԱՇԽԱՐՀԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ԳԱԳԿԱՅ ԵՒ ԲԱԶՈՒՄ ՏԵՂԵԱՅ ՆՈՐՈԳՄԱՆՅ ԵՒ ՀՐԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆՅ ՈՍՏԱՆՆ ԱԻԱՆԻ: - 450. ՅԱՂԱԳՍ ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

ԸՆԴ ԱՌՆՆ ԱՐԱԲԱՑԻՈՅ Ի ԴՐՈՒՆՍ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ԴՈՒՆԱՅ – 464. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵՐՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՁԻՆ ԵՒ ՓԱՌԱՅ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ: - 468. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, վեճ ոմն զինքն կարծելով: - 430. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զվեճ մարգարէն զգարմանային Ջաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացե՛ք, լացե՛ք, արնելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ զթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և վեճի գովութեանց արժանաւոր. – 450. Ուստի և զօր զումարեալ յանկարծօրէն թնակոյնեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, զայ հասանէ մինչև ցվեճ մայրաքաղաքն Դուին. – 464. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուղս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզուջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս վեճի արքային Հայոց Գագկայ – 454. ՎԱՍՆ ԲԱՌՆԱԼՈՅ ՍԳՈՅՆ ՄԵԾԻ, ԽԱՂԱՂԱՑՈՒՑԱՆԵԼՈՅ ԱՐՔԱՅԻ ԶԱՇԽԱՐՀՍ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ՅՈՒՍՓԱՅ ՈՐԴԻՈՅ ԱՊՈՒՍԱՃԱՅ: - 446. Վասն զի ելիք օգնականն, լռեաց զօրավիզն, և առաջնորդն վեճ իշխանական ճոխութեամբն առաւ այսօր ի գլխոյ ձերմէ: - 412. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր վեճ նախ քան զվեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440. Աստ բազմաց մրմռեալ ազգականաց սոցս, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիրէ վեճին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. Իսկ ամիրային թողլով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի վեճն Վան և յՈւստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիր առաջնոյն Մափի. – 426. Ուստի և ի կրծաբախ ճակատահար ճայթմանցն և ի բարձրաճիչ աղաղակացն հնչեաց դուռն դարպասու արփիագեղ./412/ տիկնոջն վեճին Սոփեայ: - 414. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց վեճն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466.

ՄԵԾԱԳՆԻ - Եւ եղեալ թագ ի գլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և վեճագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442.

ՄԵԾԱՄԵԾ - Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ վեճավեճ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն վեճամեճս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս

ապատամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումբ ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. - 420. Պարսպէ անմերձենալի ամբութեամբ և զծայրս ամբոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս զանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: - 458.

ՄԵԾԱՆԱԼ - Եւ Գագիկ իշխանն Վասպուրական երթալով երթայր և մեծանայք, և Տէր Ամենակալ էր ընդ նմա: - 432.

ՄԵԾԱՆՈՒՆ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամէնօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Սոկաց. և մի՛ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամէր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Սառական: - 410. Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. - 416. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեսնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի գիշերի առնու զամբոցն և տիրէ գաւառին: - 406. Իսկ ամիրայն Յուսիք քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. Իսկ մեծանուն իշխանին Գագկայ բազում և երևելի պարզևօք շքեղացուցեալ նախապատուէ զյաղթող այրն Թադէոս: - 436. Իսկ մեծանուն իշխանն վաղվաղակի զօր գումարեալ ասպատակեալ յերկիրն Սոկաց յաուրս ձմերայնոյ: - 434. Կատարեցաւ կարգ ճննդաբանութեան երից որդոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամբոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. - 432. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ ոյսս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. - 406. Որք յաշխարելն իւրեանց ասէին այսպէս, „վա՛՛, կորեաւ մեծանուն իշխանն, և անտերունչ մնաց երկիրս Հայոց,,: - 414. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410.

ՄԵԾԱՊԱՐԾ - Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսի և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածազարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. – 438. Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիւք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրն զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրն զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462.

ՄԵԾԱՊԷՍ - ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱՋԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՍՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒՄԱՆԱՅ Ի ՁԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՋՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420.

ՄԵԾԱՎԷՐ - Իսկ բարք անարծաթասէր զուով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավէր ախտէ՝ խնամ ածէ ոչ միայն անձինն զբօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. – 450.

ՄԵԾԱԻ - Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ – 428. և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ գայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. Եւ անդէն ի միում զիշերի կալեալ կապէ զնոսա, և յղէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. և առեալ զբանակս նոցա յաւարի, փրկեալ և զգերեալսն՝ դարձան յիւրաքանչիւր տեղիս մեծաւ յաղթութեամբ: - 468. և գտանէր զնա իբրն զլեառն մի բարձր անշարժ ի հողմոց պատերազմացն հնչմանց. որոց և յաղթէր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440. Եւ դարձուցեալ զիշխանն Աշոտ մեծաւ պատուով և բազում և երևելի պարգևօք. – 424. և զբազումս ձերբակալս արարեալ՝ ածեն առաջի իշխանին մեծաւ յաղթութեամբ: - 436. և նորա առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպառնալեօք, ոյսս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. – 424. Եւ նորայ զնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: - 438. Եւ քանզի նոքա ամբացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝ գեղջ, կամ՝ գեաւղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամբութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ իրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի գիշերի առնու զամբոցն և տիրէ զաւառին: - 406. Իսկ ամիրայն այնուհետև անց զնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, զոր վերագոյնն ասացաք: - 426. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրն Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. Նան զգաւառն Ըռնայ ...

բռնաբար կորզել ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438.

ՄԵԾԱՔԱՅԼՈՒԹԻՒՆ - որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարզութեան, գունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. - 456.

ՄԵԾԻՄԱՍՏ - Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436.

ՄԵԿՆԻԼ - բայց քանզի կասկած ի սրտից երկոցունցն ոչ մեկնեցաւ՝ գրաւականս խնդրէ Ափշին. - 424.

ՄԵԿՈՒՍԱՆԱԼ - Ձոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոլիս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդւոյ Վահանայ: - 422.

ՄԵՂԱԴՐԱՆՔ - Եւ խնայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ էլ գնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք էլ և էլս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424.

ՄԵՂՔ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ էլեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամ... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ - 410. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանայիւն և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462.

ՄԵՌԱՆԻԼ - Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. Ո՞վ ոք զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ ոք զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջազգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբոնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. - 414.

ՄԵՏԱՂՔ - ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շղթայակապ արարեալ յղէ զնա յաւանն Վան և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամրոցի: - 408.

ՄԵՐ - Որ թէպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի ինդրեալ պարգևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462. Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զոր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ գիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454. և նոցա զաղաղակ բարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի՛ իսպառ մերժեր զմեզ ժառանգութենէ մերմէ: - 432. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվհատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410. զոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. զոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. Չսոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, զոր վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց - 430. Ընդէ՞ր ոչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախուռն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձումն կենաց,,: - 416. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. միայն զմերս գրաւեաց զմիտս և զտեսութիւն հրաշակերտն և քան զբազումս նորանշանն և զարմանալին Աղթամար. - 454. որ զՊաղեստինացոց աշխարհն հանդերձ Հիւրկանեաւ քահանայի զերեալ ած բնակեցոյց յերկրիս մերում - 454. ուստի և յայցանէ ի բաց որոշելով զմեր միտս՝ յօգտակարն մեր փութասցուք պատմութեանցն հանդէս. - 454. Վա՛յ և աւա՛ղ մերոյս կենդանութեան: - 416.

ՄԵՐԺԵԼ - և նոցա զաղաղակ բարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի՛ իսպառ մերժեր զմեզ ժառանգութենէ մերմէ: - 432.

ՄԵՐԿ - Վասն զի ի պատճառս որսոյ ելեալ շրջէր իշխանն թափուր յիրոցն զօրացն, միանգամայն և մերկ ի զինուց. 410.

ՄԵՐԶ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեռոնն Արսոս, որ ի զարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի ոք առնուլ: - 452. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրէք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց

մի յիշխանատանն Աղձնեաց ի գեօղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Ջուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն – 460.

ՄԵՐՁԱԿԱՅ - Ջկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւետ ի վեր զբղխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խորխտայցէ. – 430.

ՄԵՐՁԱԻՈՐ - Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ջոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432.

ՄԵՐՁԵԱԼ - Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: - 436.

ՄԵՐՁԵՆԱԼ - և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթներ զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւէժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466. ո՞վ որ զանյաղթ վիշապն սանձել մերձենայր, և ապրեալ լինէր ինքն,,: - 414.

ՄԵՐՁԵՅՈՒՅԱՆԵԼ - Իսկ և զզլուխս պարսպին ածեալ ի կիրճս դժուարամաճս քարանձաւին՝ ի համբոյրս միմեանց մերձեցուցանէ. – 454.

ՄԷԳ - և կամ լուսինն ի լրմանն ժամանեալ ամանակ, արուսեկիւն հանդերձ և բնաւ զարդուն աստեղաց՝ զիմս փարատեսցէ մեզ – 414.

ՄԹԵՐ - Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամբութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և զանաթիկ ամբոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ՄԹԵՐԵԱԼ - Եւ անտի դարձեալ պաշարէ զբերդն Կարուց, և բացեալ զմթերեալ տունս գանձուց առնու աւար բազում: - 424.

ՄԻ/թվ./ - ... Տուեալ եղև նմա ի տեառնէ և այլ եւս որդի մի, զոր անուանէ յանուն հորեղբոր իւրոյ Գուրգէն: - 406. Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի

այր արծաթասէր որով գելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. – 450. Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զզանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զզանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. Աստի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և ար. սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. եղեալ են ի նմա դրունք հաստուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զվացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. Եւ անդէն ի միում գիշերի կալեալ կապէ զնոսա, և յղէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. Եւ առաքէ զայր մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսր զօրօք բազմօք, զի երթեալ պատերազմեսցէ ընդ իշխանին: - 426. և գտանէր զնա իբրև զլեառն մի բարձր անշարժ ի հողմոց պատերազմացն հնչմանց. որոց և յաղթէր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումէք կարասցէ: - 458. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումէք կարասցէ: - 458. Եւ ի գալ զարնանոյն այր մի ներքինի զոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ զնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղոջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. – 420. Եւ նորա զնացեալ անթիւ բազմութեամբ զօրու՝ թողու ոստիկան Պարսից զմի յիւրոց հոմանեաց, որում անուն էր Փէթք. – 448. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. – 410. Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի յիշխանատանն Աղձնեաց ի գեօղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Ջուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն – 460. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապուսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ

հգորին, և զմուլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. գոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հգորին, և զվայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիրն և զիրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ վի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Ի սոյն ժամանակս այր վի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464. իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ վի բլուր, ոչինչ նուազեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անձողոպրելի զգուշութեամբ. - 430. Կարգեալ էր և զօրագլուխ վի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Յորոց վի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոզավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամբոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար վի ճեմարանոց ոսկեգարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խտղտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. – 452. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ վի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն ինդրեսցէ մեղաց: - 462. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար վի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. – 456. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոց, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անզերծանելի ծուղակ՝ սուղեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. – 428. Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան վի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լտերս իբրև ՄՌ. – 458. Վասն զի և նա վի էր ի գործակցաց չարին, գոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստէպ ստէպ միշտ զտորայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420. „ես այր վի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն գոր առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,,: - 418. ածեալ զթիկամբք եկեղեցւոյն և շրջապատ պարունակ վի պանծալի մանրամասն հատուածովք յօրինեալ – 462.

ՄԻ/նախ, և երկրորդ՝ կամ միւս ևս/ - Զոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ վի մեկուսանալ ի նմանէ և մի նիս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդոյ Վահանայ: - 422. գոր օրինակ առիւծ յազեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանզէն էրեոց, սոյնպէս և հգորին զթացեալ ի նոսա, վի՝ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և վի՝ զի

առեալ էր գրուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. – 432. Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս նիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՝ զի ձինապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434.

ՄԻ՛/արգել.մասիկ/ - Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ գեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. և նոցա զաղաղակ բարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի իսպառ մերժեր զմեզ ժառանգութենէ մերմէ: - 432. Եւ արդ սիրելի էր ինձ ևս հրաշափառագունիւ անցանել բանին ընդ ողբերգականացս հանդէս. այլ զի մի լսողացն խռովեցին միտք՝ լռեցի որ ինչ վասն այսոցիկ է բանս, և մեք ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարէզ – 416. „զի մի, ասէ, արեգակն յանհաս բարձրութեանն երկնից ճեմեցի կամար. և զճառագայթս ի խոնարհ արձակելով՝ զիմս լուսաւորեցէ իսաւար. – 414.

ՄԻԱԲԱՆԵԼ - Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440.

ՄԻԱՄԻՏ - Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագիկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436.

ՄԻԱՅՆ - Եւ ոչ այսքանիք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446. Եւ տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, քայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ զիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. միայն զմերս գրաւեաց զմիտս և զտեսութիւն հրաշակերտն և քան զբազումս նորանշանն և զարմանալին Աղթամար. – 454. Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն զտվորականն մոռացան դիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412.

ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ - զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. Եւ զգեցուցեալ ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և գօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհուն փայլեալ զարդոյ, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442. Եւ զօրացն մերձ կացեալ

զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զբաշահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ գեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զԲայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսեր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղիէր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420. զոր հրաշափառապէս եցոյց մեզ երկրորդ Երուսաղէմ, միանգամայն և դուռն վերին Սիօնի: - 462. Իսկ ամիրայն Յուսի քանզի լսելով լսեր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գազկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջաշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց զիտութիւն: - 452. հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում պակասում են որոշ բառեր/ կոչեցեալ ազգէ - 430. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456. որք զարինարբու գագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408. Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս գանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: - 458. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսամբ շարադրեալ իբրն զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրն զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երէոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գագանաց, խոզից և առիւծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ

միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462. Վասն զի ի պատճառս որոյ ելեալ շրջէր իշխանն թափուր յիւրոցն զօրացն, միանգամայն և մերկ ի զինուց. 410. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱԶԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՄՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒԱՆԱՅ Ի ԶԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420.

ՄԻԱՊԵՏԵԱԼ - Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարերուղիս ուղիսիւք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. – 446.

ՄԻ ԵՒ ԿԷՍ - Յետ այսորիկ կեցեալ թագաւորն Աշոտ ամ մի և կէս՝ փոխի յաշխարհէս, փառօք ի փառս յուղարկեալ: - 418.

ՄԻՄԵԱՆՅ - Այլ թէպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն – 448. Եդեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեսցեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436. և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն զունդ առ զունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ զիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. Եւ ի վերայ քաջասէր առ միմեանս լինելոյն՝ և զշինողութեան երկրի առնեն փոխադարձութիւն գաւառաց և բերդից ի մէջ երկոցունց: - 432. Եւ խնայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել զնաց առ Ափշին, զրաւ մահու զանձն եդեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. Եւ կացեալ ի հանդիպոջ՝ ոչ կարէին ընդ զիրկս խառնել միմեանց: - 410. Եւ նորայ գնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: - 438. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ զանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թևակոխէին որպէս յառանցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եդեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեսարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք

զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416. Շրթունք նորա իբրև զլար կարմիր, ատամունք նորա հուպ առ միմեանս, զտեալք յաղտոյ: - 470. որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարզուածսն, զունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. - 456. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախումն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420. որք զարիւնարբու զազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408. Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն զսովորականն մոռացան ղիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երեոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս զազանաց, խոզից և առիծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ - 462.

ՄԻՆ - Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբոխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. - 430. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450.

ՄԻՆԶ - Հարցանէր ի նմանէ զտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440.

ՄԻՆԶԴԵՆ - Եւ մինչդէռ կամեր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր յափշտակեալ էր Գագիկայ որդոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդէռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426. Եւ մինչդէռ այս ամենայն զաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408. Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերասայ՝ այն ինչ մինչդէռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեան: - 436. Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդէռ չև ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպուրուան: - 420. և մինչդէռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթներ զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւէ՞ժ աղօթէ

տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,:
- 466.

ՄԻՆՉԵՒ - Այլ զոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամբոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զղալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձինսահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: - 452. անդ կայցեն գերեզմանս անյայտս մինչև յազդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434. Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեցեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436. և անտի յառաջ մատուցեալ առնու զբերդն Ուղեոյ և տիրէ գաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: - 444. Եւ անտի յառաջ մատուցեալ զայ հասանէ մինչև յաւանն Վան յաշխարհն Վասպուրական անթիւ բազմութեամբ: - 424. Եւ ի գալ գարնանւոյն այր մի ներքինի զոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ գնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426. Եւ իբրև զգագանս արինսարբուս մրմռեալ՝ գան հասանեն մինչև ցքաղաքն Սաղամաս: - 436. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. - 468. և Հասանայ զրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգուցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տևեաց եկն էհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցգլուխ նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարն արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցԽուժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. - 460. Ի ծայրից անտի զագաթանն ի խոնարհ մինչև ցեզր ծովուն լի և լի պարսպաւորէ անմերձենալի ամբութեամբ: - 434. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև

ցԿդարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,,: - 414. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466. Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. - 432. Նաև շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգագանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թնակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ զաւառի, զայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. - 464. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուդս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզոջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 454. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթէ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462.

ՄԻՆՉ ՉԻ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդաղուդակ կայտառին կեռեաց կորգեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց ինդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440.

ՄԻՇՏ - Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460. եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատնացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. - 444. և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտածն յինքեան ունելով զահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդուովք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454. և տեարք և ազատք աշխարհին միշտ գնորայն սիրովն

գային – 420. կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ գնացելում եղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. – 446. Ո՞ւր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս ոսկեզարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն գմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416. Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, գոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստեպ ստեպ միշտ գտրայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420.

ՄԻ ՈՄՆ - Զկնի այսորիկ յաջորդէ գաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղխումն արձակիցէ՝ գոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. – 430.

ՄԻԶՈՅ - և անտի յառաջ մատուցեալ առնու զբերդն Ուղեոյ և տիրէ գաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: - 444. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և գանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ՄԻՏ/Ք/ - այլ զի մի լսողացն խռովեսցին միտք՝ լռեսցի որ ինչ վասն այսոցիկ է բանս, և մեք ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարէզ – 416. Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462. եղեալ ի մտի գառօրեայ գապականացու և զվաղազրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. – 444. եղեալ ի մտի գառօրեայ գապականացու և զվաղազրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. – 444. և ապա հանէ զԳագիկ. և աձեալ զմտաւ վասն նորա՝ ոչ զիտեր զինչ առնիցէ. – 418. Եւ ելաց գնա արքայ լալիւն մեծ գաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ «իմաստնոյ սուգ գաւուրս է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց», – 444. Եւ զգեցուցեալ

ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և գօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհուն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն որ այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամն նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցգլուխ նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայէլի,, և իւրաքանչիւր որ զիւր միտս հաճէր: - 464. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնս: - 438. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածազարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածէր ի կեանս,,: - 446. իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց զիտութիւն: - 452. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածէր. զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432. միայն զմերս գրաւեաց զմիտս և զտեսութիւն հրաշակերտն և քան զբազումս նորանշանն և զարմանալին Աղթամար. - 454. յինքն գրաւէ զմիտս տերանց և ազատաց աշխարհին, ասելով օրինակ զայս. եթէ ի դէմս Աշոտոյ առնեմ տեղապահութիւն աշխարհիս - 418. Ունի և խորանս կամարակիցս և անկիւնս /456/ և շրջապատս գեղապաճոյճս, անթիւ մտաց և անգննելի աչաց. - 458. ուստի և յայցսնէ ի բաց որոշելով զմեր միտս՝ յօգտակարն մեր փութասցուք պատմութեանցն հանդէս. - 454. Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդեռ չև ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ. ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպուրուան: - 420.

ՄԻԻՍ - Ջկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զրդխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. – 430.

ՄԻԻՍ ԵԻՍ - Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442.

ՄԻԻՍԱՆԳԱՄ - Ջայս խնդրէ Սմբատ պարգևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, զուցէ գնասցէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422.

ՄԽԵԼ - Այլ Աստուած ոչ ետ թոյլ ձեռին նորա միւսել յարին արդարոյն: - 418.

ՄԿԱՆՔ - և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բագնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողաղրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. – 454.

ՄՂԵԼ - „Ո՞ր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիւրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416.

ՄՆԱԼ - Իսկ ամիրայն այնուհետև անց գնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, զոր վերագոյնն ասացաք: - 426. Իսկ բարք անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ ինամ ածէ ոչ միայն անձինն զբօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. – 450. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. Որք յաշխարելն իւրեանց ասէին այսպէս, „վա՛՛, կորեաւ մեծանուն իշխանն, և անտերունչ մնաց երկիրս Հայոց,,: - 414.

ՄՆԱՅԵԱԼ - Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տևեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434.

ՄՇՏԱԲՈՒՂԽ - Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգով ծարաւիս: - 464. Նա որդոց իւրոց կրթարան բարեաց և մշտաբուղիս աղբիւր /470/ իմաստից: - 472.

ՄՇՏՆՁԵՆԱԻՈՐ եղեալ ի մտի գառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամբացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոզի զնացելոյն յաշխարհէս. – 444.

ՄՈԼԱՐ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամբոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմուլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408.

ՄՈԼԵԳՆԻԼ - Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և սպարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մուլեզնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազի թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424.

ՄՈԽԻՐ - Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբաւն ճշմարտեցաւ կորստեան՝ սպա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիք ի վերայ ցանելով զլիտոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414.

ՄՈԿԹԴԻՐ - Եւ զլիաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիսս ևս վերագրեալ Մոկթոյիք, իբրև գիտաց թագաւորելն Գազկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442.

ՄՈԿՔ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՛ զի ձիւնապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Եւ տուեալ Գազկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ջոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. զոր տեսեալ տերանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գազկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց սպաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գազկայ իշխանին մեծի: - 434. Իսկ մեծանուն իշխանն վաղվաղակի զօր գումարեալ ասպատակեալ յերկիրն Մոկաց յաւուրս ձմերայնոյ: - 434.

ՄՈՌԱՆԱԼ - Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն զսովորականն մոռացան դիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412.

ՄՈՐՈՒՔ - Տէգք մորուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ գունագեղ այտից՝ ի կերպս զուարթոնց տեսողացն զնա ցուցանէր: - 470.

ՄՈՒՏ/Ք/ - մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ԳԿդարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտան Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454.

ՄՌ - Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լտերս իբրև ՄՌ. - 458.

ՄՄԵՂԻ - Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսագարդ /468/ և հասակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մսեղեաց բանական ազգի. - 470.

ՄՏԱՀԱՐՈՒՍՏ - Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ՄՏԱՆԵԼ - Իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց զհտութիւն: - 452. Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լտերս իբրև ՄՌ. - 458.

ՄՏԵԱԼ - Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդէռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: - 436. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մազապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն ... դայեակն խաւարի, արեան մտեալ սատարն, իրատեալն ի սատանայէ, անհամբոյրն ի բարեաց, արբանեակն չարին - 410.

ՄՏՐԱԿ - Անդ քաջին և հզօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ երիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն անդր անցանէ յորձան: - 410.

ՄՏԱԶԱՐԴ - հեր գլխոյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ զհասարոյթեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրագարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ՄՐԳԱՊԱՀ - սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուդս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզուջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 454.

ՄՐՄՌԵԱԼ - Աստ բազմաց մրմռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիրդէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. Եւ իբրև

զգազանս արինարբուս մքմռեալ` գան հասանեն մինչև ցքադաքն Սադամաս: - 436.
Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի` խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մքմռեալ
պատերազմացն Պարսից և Սևորդուցն Հագարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446.

ՄՕՏ - Սօս գայ յիշխանն, և գիրկս զպարանոցան արկեալ տայ զյուդայեանն համբոյր: - 410.

3

ՅԱԳԵԱԼ - զոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն էրեոց, սոյնպէս և
հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի` վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ ան սիրելիս և ան
թշնամիս, և մի` զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. - 432.

ՅԱԳԵՆԱԼ - ծառայ էթէ թագաւորեացէ` շարժէ զերկիր, և անմիտն էթէ
հագեացի/ճիշտը`յագեացի/ հացիւ` սոյնպէս առնիցէ,,. որ արդարև շարժեցաւ երկիր,
կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448.

ՅԱԴԱՄԱԿԵՐՏ - և ինքն երթեալ ի գաւառն Աղբագ` դադարէ ի Յադամակերտն աւանի: - 426.
Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ` գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի
գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ,
երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ
Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436.

ՅԱԿԱՆ ՔԹԹԵԼ - և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն` յական քթթել զլուսոյն
յինքն զգենուցու զգօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ
զօդոցն դաժանութիւն` գուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեացէ ճառագայթս - 420.

ՅԱՂԱԳՍ - Յաղագս սորա հաւաստապէս և յոյժ ըղձալի է ինձ առնել բանից դեզերանս ի սմա,
և ի սորին գործս և զովեստս - 420. Ահա ասացաք որ ինչ յաղագս սրբոյ եկեղեցոյն: -
464. Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտներ նմա զխորհուրդս և
զգործս տարակուսելիս և ինդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ ան ի
նմանէ` ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. Իսկ մեր ի
բազմաց զսակաւն յիշատակելով` ահա ասացաք որ ինչ յաղագս Ոստանն աւանի: -
452. ՅԱՂԱԳՍ ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԴ ԱՌՆՆ ԱՐԱԲԱՑԻՈՅ Ի ԴՐՈՒՆՍ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ԴՈՒՆԱՅ - 464. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵԻ ԹԷ
Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱԶ ՔԱՆ ԶԶԵՆՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵԻ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ
ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՅԻՆ: - 452. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵԻ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ,
ՈՐՈՅ ՆԻԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՅՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ.

ՋՈՐՈՑ ՄԵՔ ԶԻԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՑՈՒՔ – 460. ՅԱՂԱԳԱ ԱՇԽԱՐՀԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ԳԱԳԿԱՅ ԵՒ ԲԱԶՈՒՄ ՏԵՂԵԱՅ ՆՈՐՈԳՄԱՆՅ ԵՒ ՀՐԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆՅ ՈՍՏԱՆՆ ԱԻԱՆԻ: - 450. ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳԱ ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ՊԱՐՄԻՑ – 448. ՎԱՍՆ ԲԱՌՆԱԼՈՅ ՍԳՈՅՆ ՄԵԾԻ, ԽԱՂԱՂԱՑՈՒՑԱՆԵԼՈՅ ԱՐՔԱՅԻ ԶԱՇԽԱՐՀՍ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳԱ ՅՈՒՍՓԱՅ ՈՐԴԻՈՅ ԱՊՈՒՍԱՃԱՅ: - 446.

ՅԱՂԹԵԱԼ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս քարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Սոկաց. և մի՛ զի ձինապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. - 444. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորհ առ պարգևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424.

ՅԱՂԹԵԼ - և գտանէր գնա իբրև զլեռն մի քարձր անշարժ ի հողմոց պատերազմացն հնչմանց. որոց և յաղթէր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440. Եւ հասեալ ի վերայ ի մէջ զիշերի կարծէր յաղթել, ոչ իմացեալ զիմաստնոյն՝ թէ „ոչ յաջողեսցի մարդոյ յանիրաւութենէ,,: - 426.

ՅԱՂԹՈՂ - Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք ինդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ ինդրոյն: - 434. Իսկ մեծանուն իշխանին Գազկայ բազում և երևելի պարգևօք շքեղացուցեալ նախապատուէ զյաղթող այրն Թադէոս: - 436.

ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ - „աւուրք սաստկութեան են և գործ պատերազմի, ո՞վ զիտէ, ո՞յր ուրուք յաղթութիւնն լինիցի,,: - 424. Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ քարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ – 428. Եւ այսքան և այսպիսեօք քարձրանշան յաղթութեամբք հռչակաւոր և երևելի ի մէջ Հայաստանեայց այրն լինէր: - 406. և առեալ զբանակս նոցա յաւարի, փրկեալ և զգերեալսն՝ դարձան յիւրաքանչիւր տեղիս մեծաւ յաղթութեամբ: - 468. և զբազումս ձերբակալս արարեալ՝ ածեն առաջի իշխանին մեծաւ յաղթութեամբ: - 436. ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԳՈՐԾՔ ՔԱԶՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՅ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆՆ ԳՈՐԾՔ: - 464. Իսկ քաջարին երրերջանիկ իշխանն Գազիկ՝ զումարեալ զօրս բազումս, զայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր ԳՅՈՒՐԳԷՆ ի քաղաքն Յադամակերտ, երկոքումք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեսցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Մաշեալ ի սուր

սուսերի ի զորացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զորացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. ՅԱՐԶԱԿՈՒՄՆ ԴԵԼՄԿԱՅՆ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՀԱՂԱՄԱԿԵՐՏ ԵՒ Ի ԳԱԻԱՌՆ ԱՂԲԱԳ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԶՕՐԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Ի ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ: - 468. որ թեպէտ և ի բարձանց առեալ զշտրի յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամենան սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466.

ՅԱՃԱԽԵԼ - Եւ յառնելն արքայի զայտոսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ասորեստանի և գաւառս բազումս ամբոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորզեաց: - 460.

ՅԱՅՆԺԱՍ - Յայնժամ Աշոտ իշխանն Վասպուրական, ճանապարհ արարեալ ընդ գաւառն Բագրևանդ՝ արագ յիւրն անցանէ աշխարհ: - 424. Յայնժամ Ապուրուան յառաջ մատուցեալ, խորհուրդ ի մեջ առեալ, կամեցաւ տիրել իշխանութեանն Վասպուրականի - 418. Յայնժամ առնն քաջի Թաղէի զաչս յերկինս համբարձեալ յօգնականութիւն կարդալով զՏէրն Քրիստոս. - 436. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդինք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466. Յայնժամ ի թիկունս օգնականութեան կոչէ զիշխանն Աշոտ թագաւորն Սմբատ. - 428. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դէնադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւագակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին - 424. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466. Յայնժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զձել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, գտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456.

ՅԱՅՏ ԱՌՆԵԼ - ՅԱՂԱԳՄ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՅՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ - 460.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ - և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և

շինուածք յիւրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն – 454. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԿԵՐՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՁԻՆ ԵՒ ՓԱՌԱՅ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԿԿԱՅ: - 468.

ՅԱՅՏՆԱՊԷՍ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի
որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և
հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի,
զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց,
զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար
օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408.

ՅԱՅՏՆԵԼ - Այլ ոչ ուրեք երբէք յայտնել իշխէին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և
սլացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ
զանձինս մեր առնիցէ,,: - 408. Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք
առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի
համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. – 442.
Բանայր առաջի նորա զիրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս
տարակուսելիս և ինդրէր ի նմանէ յաղագս էլից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝
ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440.

ՅԱՅՏՆԻ - Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով
զելուլ զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. – 450.

ՅԱՆԴԳՆԱԳՈՅՆ - զոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօր
զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն
տեառն: - 442.

ՅԱՆԴԳՆԻԼ - „զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք.
ո՛չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414.

ՅԱՆԻՆԱՅ - իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տայր բերանոյ սրոյ և յանխնայ կոտորէր,
երբեմն անձամբ և երբեմն ի ձեռն զօրացն: - 460.

ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ - և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և
յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի
վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ
տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. – 454.

ՅԱՆԿԱՐԾՕՐԷՆ - զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և
զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և
զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր
ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր
իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Ուստի և զօր գումարեալ
յանկարծօրէն թնակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան,
զբռամբ ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, զայ հասանէ մինչև ցմեծ
մայրաքաղաքն Դուին. – 464.

ՅԱՆՀՈԳՍ - Եւ գայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. – 468. Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408.

ՅԱՆԶԻՆ ԿԱԼԵԱԼ - և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայտակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. – 454.

ՅԱՆՁՆ ԱՌՆԵԼ - Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթդիր, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442.

ՅԱՆՁՆ ԱՌՆՈՒԼ - սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410.

ՅԱՋՈՂԵԱԼ - Եւ գայս ամենայն յաջողեալ սմա շնորհացն Աստուծոյ՝ խաղաղանայ երկիրն Վասպուրական: - 432.

ՅԱՋՈՂԵԼ - Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոգովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. – 444. Թերևս յաջողեացէ մեզ Աստուած ծայրագունին հանդիպել լրման, բազմավեպ զրուցատրութեանց քաջի արանց տանն Արծրունեաց: - 416. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեացէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436.

ՅԱՋՈՂԻԼ - Եւ հասեալ ի վերայ ի մեջ գիշերի կարծէր յաղթել, ոչ իմացեալ զիմաստնոյն՝ թէ „ոչ յաջողեացի մարդոյ յանիրաւութենէ,„: - 426. Նաև զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգնետուագ մարգարէութիւն դաւթեան երգոցն, եթէ „զամենայն գոր ինչ արասցէ յաջողեացի նմա,„: - 406.

ՅԱՋՈՂԴԵԼ - Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. – 430.

ՅԱՌԱՋ - Այլ թելպետ և լառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն – 448. և լառաջ կոչեալ զղստերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս երբայեցիս և զթագաւորացն Իսրայէլի նուագել տայ զողբս: - 414. և անտի լառաջ մատուցեալ առնու զբերդն Ուղեոյ և տիրէ գաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: և անտի յառաջ մատուցեալ առնու զբերդն Ուղեոյ և տիրէ գաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: - 444. Եւ անտի լառաջ մատուցեալ գայ հասանէ մինչև յաւանն Վան յաշխարհն Վասպուրական անթիւ բազմութեամբ: - 424. Յայնժամ Ապուրրուան լառաջ մատուցեալ, խորհուրդ ի մէջ առեալ, կամեցաւ տիրել իշխանութեանն Վասպուրականի – 418. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ լառաջ մատուցեալ՝ զունդս զունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդինք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466.

ՅԱՌԱՋԱԳՈՅՆ - Այլ որպէս լառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագիկայ, և առնու ի նմանէ զանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս լառաջագոյն: - 438. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ լառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագիկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զղէմ ունել հզօրին, լառաջագոյն խրատեալ յիւրոց զործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: - 410. Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս լառաջագոյն նկատեալ զերջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց – 420.

ՅԱՌԱՋԱԴԻՍՈՒԹԻԻՆ - Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան լառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագիկայ, զի անդասին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. – 416.

ՅԱՌԱՋԱՏԵՍ - Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, լառաջատես իշխանին Գագիկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում զործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436.

ՅԱՌԱՋԳԻՏՈՒԹԻԻՆ - Եւ քանզի նախաձանօթ և լառաջզգիտութեամբ Աստուծոյ, զիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդասին յորովայնէ մօր իւրոյ էլից զնա իմաստութեամբ հոգւովն: - 468.

ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ - և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ուն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. զոր և մերս բան զարդարեն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵՒ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ՋՋԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵՒ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՑԻՆ: - 452. որ թեպէտ և յառաջ քան զայսոսիկ ի Դաւթայ Սահառունոյ և յՌաշամայ Ռշտունոյ և ի Բաղափրանայ ասի առեալ շինութիւն - 454.

ՅԱՌՆԵԼ - Եւ յառնելն արքայի զայսոսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ասորեստանի և զաւառս բազումս ամրոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորզեաց: - 460. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438.

ՅԱՏԱԿ - հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վէմն ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. - 454.

ՅԱՐԱԿԻՑ - Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ջռէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432.

ՅԱՐԱՇԱՐԺ - Նա ի սիրոս բռնաւորաց Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Յունաց և բարբարոսաց, հրացեալ և յարաշարժ բնէր: - 472.

ՅԱՐԱՏԵՒԱՅԵԱԼ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամբացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի զնացելոյն յաշխարհէս. - 444.

ՅԱՐԴԱՐԵԼ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և զահս ըստ զահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456.

ՅԱՐԴԱՐԻՉ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին,

մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - /436/

ՅԱՐԿ - և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460.

ՅԱՐՁԱԿԵԱԼ - Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434.

ՅԱՐՁԱԿԻԼ - Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆ - ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆ ԴԵԼՄԿԱՅՆ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՀԱԴԱՄԱԿԵՐՏ ԵՒ Ի ԳԱԻԱՌՆ ԱՂԲԱԳ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԶՕՐԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Ի ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ: - 468.

ՅԱՐՈՒՅԱՆԵԼ - զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցնոժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. - 460.

ՅԱՐՈՒՅԵԱԼ - Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին զոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և զաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ՅԱՐՔՈՒՆՈՒՍ - Այսու ժամանակաւ առաքին յարքունուստ պատգոսք պատուաւորք զօրօք բազմօք, որոց հրաման տուեալ՝ անցանել յԱտրպատական: - 444. Եւ արքայն Յուսփ ել զնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զօրս արքունի՝ դեզերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. - 468. Թագընկալ փառօք պատուիլ ումէք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդոյ թագաւորի սեփեական և բնաբար տիրողի Հայոց. - 442. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. - 444.

ՅԱԻԵԼՈՒԼ - և հաւաստապէս ճշմարտութեամբ նուագեաց զասելն, քան թէ առատութեամբն յաւելեաց ի բազումս. – 458.

ՅԱԻԷԺ - և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթներ զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւեժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466.

ՅԱԻԷՏ - Ջկնի այտրիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. – 430. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն – 454. Ջայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զսոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսի, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440. Ջայսոսիկ և ևս յաւէտ քան զսոյնս ասէ տիկինն ընդդէմ լալականացն: - 414.

ՅԱԻԻՏԵԱՆ - կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ զնացելում եղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. – 446.

ՅԱԻԻՏԵՆԱԿԱՆ - և խնդրէ զարիւնն իւր և զիրոյ ազգին՝ պարզևք և զինք վարձուց ծառայութեան յաւիտենականի, և աննենզ կալ ի դրան արքունի: - 430.

ՅԱՓՇՏԱԿԵԱԼ - Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր յափշտակեալ էր Գագկայ որդոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բոնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զվեճն Բասրայ: - 444. զոր այնքան վաղագոյն այլազգեացն յափշտակեալ էին – 406. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորտոտվ լերինն Վարազայ, զոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. – 406.

ՅԱՓՇՏԱԿԵԼ - Աստ ապա ի պատեհս գտեալ հարազատաց սոցա՝ սկսան յափշտակել զտեղիս տեղիս ի ձեռաց մանկանցն: - 418.

ՅԱՓՇՏԱԿՈՒԹԻՒՆ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ,

արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և գնախանձն հայրենի, գլխափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառուսն տանց և զքանդումն ամբոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408.

ՅԵՆՈՒԼ - Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս լենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ զարիւսս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412.

ՅԵՏ - Յետ այսորիկ խաղաղանայ երկիրս Հայոց ի հինից չարահնար իսմայէլական ազգին: - 426. Յետ այսորիկ կեցեալ թագաւորն Աշոտ ամ մի և կէս՝ փոխի յաշխարհէս, փառօք ի փառս յուղարկեալ: - 418. Յետ խաղաղանալոյ երկրին զթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիտուն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամբոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. – 432. որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև լետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430. որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ լետ աշխատութեան: - 430.

ՅԵՏԻՆ - անդ կալցեն զերեզմանս անյայտս մինչև յազդեալ ձայնի փողոյն լետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի լետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աշակողմանն գունդս աշալուրջ պայծառութեամբ ընդ զիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446.

ՅԵՏՍ ՀԱՐԵԱԼ - Չայս հրաման տէրունեան լետս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցւոյ և ժողովրդեանն տեառն: - 440.

ՅԵՐԿԻՐ ԱՆԿԵԱԼ - Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբան ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև լերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով գլխոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414. Նան շունք տիրասէրք ի տեղուջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգագանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին լերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412. և այնուհետև բազմութիւն դիակացն լերկիր անկելոցն էին թանձրացեալք ի վերայ երեսաց դաշտին իբրև զօրայս անդույ լիոյ յաւուրս հնձոց. – 466.

ՅԻՆՔՆԱՀԱՅԵԱՅ - Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ լինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամբոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430.

ՅԻՇԱՏԱԿ - Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուռն հարկանել, առ ի լիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 450. Եւ արդ ոչ ներէ մեզ բանս առանց մեծի և արժանաւորապէս ողբոց թողուլ

գլխատակ կորստեան ամէնօրինեալ հօրին: - 412. Եւ քանզի ոչ ոք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մէք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448. Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիւք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464. կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ գնացելում եղբորն յանվախճանն յայն և յանսպառ յախտենին. - 446. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵԻ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ԶԶԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵԻ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՑԻՆ: - 452. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց գլխատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: - 432.

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼ - Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ - 450. զորոյ և ոչ զհամբանն ոք դարուց ի դարս յիշատակել կարողանայ առ նա հասելոցն - 406. Իսկ մեր ի բազմաց զսակաւն յիշատակելով՝ ահա ասացաք որ ինչ յաղագս Ոստանն աւանի: - 452.

ՅԻՇԵԱԼ - և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ զայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. և արքայի յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ էլ զնաց զօրօք բազմօք զհարազատին խնդրել զքէն վրիժուց: - 464.

ՅԻՇԵԼ - Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արքանեկութիւնն Հասանայ որդոյ Վասակայ դէնադարձի, զոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսեր կատարմանն՝ առեալ զմթերս զանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդէայս արջառոց և զհօսս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446.

ՅԻՍՈՒՍ - Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հոչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գագկայ, հարստահարել զգագանաբարոյ ազգն Իսմայէլի. - 460.

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ - և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթէ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462.

ՅԻԲԱԻԻ - Եւ յիբաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայելի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470.

ՅԻԻՍԸ - Եւ առաքէ զայր մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսք զօրօք բազմօք, զի երթեալ պատերազմեսցէ ընդ իշխանին: - 426.

ՅՂԵԼ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն լիք զՊետրոս և յանդնդադուդակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց ինդրողացն, զոր էտ ընդ արարչական զլիսոյն և ընդ զլիսաւորին Պետրոսի: - 440. Եւ անդէն ի միում զիշերի կալեալ կապէ զնոսա, և լիք զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավեժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զոմանս շղթայակապս լիք յանառն Դարինս: - 468. ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շղթայակապ արարեալ լիք զնա յաւանն Վան և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամրոցի: - 408.

ՅՂԵԼՈՅ - Նա խարդախող և կարծեցուցիչ հրովարտակաց և պատգամաց լիքոց առ նա հուր ծախիչ: - 472.

ՅՂԻ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, լիքն անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն – 410.

ՅՂՓԱՅԵԱԼ - դեռ ևս ցայն ժամանակս անդ լիքացեալ ամրացեալ կային մարդիկ դարուն Ութմանիկք կոչեցեալ ազգաւ: - 434.

ՅՈՅԺ - զոր օրինակ առիծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն երեց, սոյնպէս և հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և լիք բարեգութ և սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. – 432. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն լիք հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օղոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450. Բայց ինձ ահա լիք սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 450. և գտանէր զնա ամենայնի ճարտարապետ և լիք հմտագոյն: - 440. և ըստ գրեցելումն թէ ,պատրաստ գտանի Աստուած ինդրողաց իւրոց,, , վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ զնդին Հայոց, թէպէտ և լիք էին նուագունք. – 436. Եւ ինքն զագաթն ամրոցին է ծովահայեաց և լիք վայելուչ. – 452. և սուր ի վերայ եղեալ կոտորեցին և լցին զբերան դաշտին յանկելոց դիակացն լիք խտացեալ առ միմեանս. – 436. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և լիք խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. – 410. Եւ քանզի ոչ

ինչ քաջին կարելին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր քոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. Չայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զսոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր քոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: – 440. զի քոյժ խանդաղատական և զուարթագին ոգով իւրով սիրէր զնա. – 432. Ի բաց առան ի դրաց սենեկացն ոսկեհուն կամարածն երանգոցն տարագր, և սեւաւք խոշորագոյնք և քոյժ տխրալիք գտեղին փոխաբերեցին. – 414. հեր գլխոյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ զիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն քոյժ խունախիտ թանձրութեամբ. մրագարդ կամարածն կցուացք յունիցն, և բիբք և արտնանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: – 470. Յաղագս սորա հաւաստապէս և քոյժ ըղձալի է ինձ առնել բանից դեգերանս ի սմա, և ի սորին գործս և զովեստս – 420. յորոց ի բագում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է քոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450. նան ծառովք պտղաբերովք սաղարթեալ և այգևետ բազմութեամբք քոյժ վայելչացեալ զարդարի. – 450. որ է քոյժ ըղձալի իմաստնոց – 462. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և քոյժ հնագանդ եղբօր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: – 432. Ուստի և քոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնով ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՅՈՅԼՔ - Հարցանէր ի նմանէ զտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. – 440. Նա ի սիրտս բնաւորաց Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Յունաց և բարբարոսաց, հրացեալ և յարաշարժ բնեռ: – 472.

ՅՈՅՍ - զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղիւք առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: – 420.

ՅՈՎՄԻԱՅ - Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգևք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470.

ՅՈՐԴԱՀՈՍ - և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. – 410. Նաև ի գլխոյ լերինն հոսեալ իջանեն զետք սահանակարկաջք յորդահոսք, որով ոռոգանի երկիրն առ հասարակ. – 452. վայիւք և ողբովք և յորդահոս արտասուօք զերկիրն լրացուցանէին դառնութեամբ – 412.

ՅՈՐԴԱՀՈՍԱՆՔ - Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո որք առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,: - 412.

ՅՈՐԴԱՌԱՏ - ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում զիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ զերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446.

ՅՈՐԺԱՍ - Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրու յանապակ զինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. – 466. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին յարոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՅՈՐԶԱՆ - Անդ քաջին և հզօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ երիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն անդր անցանէ յորձան: - 410.

ՅՈՐՄԷ ՀԵՏԷ - և զկնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան զառաւել: - 456.

ՅՈՐԴԱՅ - և նորա ըստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զգինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տայ զբերդն ի ձեռս Սմբատայ թագաւորին Հայոց: - 438.

ՅՈՐԴԱՅԵԱՆ - - Սօտ գայ յիշխանն, և զիրկս զպարանցան արկեալ տայ զյուդայեանն համբոյր: - 410.

ՅՈՐԶԵԱԼ - եթէ շարժեցի ծով յուզեալ ի հողմոց՝ ծաղկաձև ալիքն զբօսացուցանողք և վայելուչք երևին. – 452.

ՅՈՒԶԵԼ - որք զարինարբու գազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, գաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408.

ՅՈՒՂԱՐԿԵԱԼ - Յետ այսորիկ կեցեալ թագաւորն Աշոտ ամ մի և կէս՝ փոխի յաշխարհէս, փառօք ի փառս յուղարկեալ: - 418.

ՅՈՒՂԱՐԿԵԼ - և արքայ յուղարկէ զնոսա ըստ խնդրոյն արքունի. և նոցա երթեալ պատերազմեցան յարևելից կողմանն: - 444.

ՅՈՒՆՔ - հեր գլխոյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խունախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրն զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ՅՈՒՇ ԱՌՆԵԼ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երէոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գազանաց, խոզից և առիծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ - 462.

ՅՈՒՍԱՅԵԱԼ - Որ թեպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի խնդրեալ պարգևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զհնուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. առ որ նայեցեալ տիկինն՝ յուսացեալ արձանացուցանէ զսիրտ իւր - 416.

ՅՈՒՍՓ - Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ զնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. - 444. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. Եւ արքայն Յուսփ էլ զնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զգօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ զիտեմ որայիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. և ելեալ հրամանաւ արքունի

ուստիկան ուն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսի որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. Եւ փախստական արարեալ զգօրսն ամիրային Յուսի, ձերբակալ ևս արարեալ և զինքն՝ բառնան ի դուռն արքունի - 444. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսի և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438. Չայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զսոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսի, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440. Ընդ այնր ժամանակս դեռ ևս բռնակալութեամբ տիրէր Պարսից և/446/ Հայոց Յուսի որդին Ապուսաճայ - 448. Իսկ ամիրայն Յուսի քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. ՎԱՍՆ ԲԱՌՆԱԼՈՅ ՄԳՈՅՆ ՄԵԾԻ, ԽԱՂԱՂԱՅՈՒՑԱՆԵԼՈՅ ԱՐՔԱՅԻ ԶԱՇԽԱՐՀՍ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ՅՈՒՍՓԱՅ ՈՐԴԻՈՅ ԱՊՈՒՄԱԸԱՅ: - 446. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ուն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ՅՕԴԻՆԵԱԼ - ամեալ զթիկամբք եկեղեցոյն և շրջապատ պարունակ մի պանծալի մանրամասն հատուածովք յօրինեալ - 462. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարածն աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեցի: - 462. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. նմանահան ճշգրտութեամբ յօրինեալ է ընդդէմ Փրկչին և փառագարդ պատկեր արքային Գագկայ - 462. որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ - 454.

ՅՕԴԻՆԵԼ - և յառաջ կոչեալ զդատերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս եբրայեցիս և զթագաւորացն Իսրայելի նուագել տայ զողբս: - 414. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհուռն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէսպէս երևելի և պայծառ սպասիւք - 462. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466.

ՅՕԲԻՆՈՒԱԾ - եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օդաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրն զմի պատկեր: - 458. իսկ գորունս կազմեալ կամարաձևս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով գործեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452. վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 452.

ՅՕԲԻՆՈՒՄՆ - Եւ եղեալ թագ ի գլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442. հեր գլխոյ նորա թխակերպ, գանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղերեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խումնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիրք և արտնանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրն զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

Ն

Ն /թիվ՝ չորս հարյուր/ - Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրն Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464.

ՆԱ - և նոցա ի դիմի հարեալ զպատերազմի նշանակէն/ճիշտը՝ նշանակէն/ հանդէս: - 428. մինչդէռ կամեր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն իսաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426. և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ գայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսեր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա

զգադունիս և բանայր առաջի նորա գորունս աղիսեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդոյ գթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղիսեալն ի Հազարեանն ազգէ: - 432. զի յոյժ խանդաղատական և զուարթագին ոգով իւրով սիրէր զնա. - 432. զոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանզէն երէոց, սոյնպէս և հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. - 432. նորա գնացեալ անթիւ բազմութեամբ զօրու՝ թողու ոստիկան Պարսից զմի յիւրոց հոմանեաց, որում անուն էր Փէթթ. - 448. ուր և անդէն իսկ երկուք յորդոց իւրոց, ևս և բազումք ի զօրաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա - 426. ... Տուեալ եղև նմա ի տեսնել և այլ եւս որդի մի, զոր անուանէ յանուն հորեղբոր իւրոյ Գուրգէն: - 406. ամենայն ակն զնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակէին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ,„ - 470. Այլ զոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յովստից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովա դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. Այլ Աստուած ոչ ետ թոյլ ձեռին նորա միսել յարին արդարոյն: - 418. այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ հասարակ դրդեալ բիր բիրոց մարդկան - 470. Այլ թէպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստոյն - 448. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմոնք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. առաքէ և թագ և հանդերձս երևելիս թագաւորին Հայոց Գագիկայ՝ հաստատել ի ձեռս նորա զՀայաստան աշխարհս: - 444. Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարձի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարձի /մարզի/: - 408. Բայց ի զնալն Յուսիփայ ամիրայի ի Պարսս՝ զնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոգովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. - 444. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսիփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. բայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: - 430. Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ

իմաստիցն: - 440. Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտներ նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրեր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտներ նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրեր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտներ նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրեր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. Եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. և առաքեալ զօրս ի վերայ նոցա՝ և ըմբռնեալ ածեն որդուովքն հանդերձ առաջի նորա. - 432. և առաքեալ զօրս ի վերայ նոցա՝ և ըմբռնեալ ածեն որդուովքն հանդերձ առաջի նորա. - 432. Եւ մինչդէռ կամէր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. և այնուհետև առն ամբարշտի զօր գումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, գունակ այլոց ոմանց զնա կարծելով. - 466. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Եւ անդէն ի միում զիշերի կալեալ կապէ զնոսա, և յղէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454. և ապա հանէ զԳագիկ. և ածեալ զմտաւ վասն նորա՝ ոչ զիտէր զինչ առնիցէ. - 418. և առեալ զբանակս նոցա յաւարի, փրկեալ և զգերեալսն՝ դարձան յիրաքանչիւր տեղիս մեծաւ յաղթութեամբ: - 468. և արքայ յուղարկէ զնոսա ըստ խնդրոյն արքունի. և նոցա երթեալ պատերազմեցան յարևելից կողմանն: - 444. և արքայ յուղարկէ զնոսա ըստ խնդրոյն արքունի. և նոցա երթեալ պատերազմեցան յարևելից կողմանն: - 444. Եւ արքայն Յուսփ ել գնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. Եւ արքայն Յուսփ ել գնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. Եւ Գագիկ իշխանն Վասպուրական երթալով երթայր և մեծանայր, և Տեր Ամենակալ էր ընդ նմա: - 432. և զիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,,: - 420. և զիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա

հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա գասացեալն ի մարգարէն, թէ «թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ», - 420. և գիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ ետ նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա գասացեալն ի մարգարէն, թէ «թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ», - 420. Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. և գտանէր զնա ամենայնի ճարտարապետ և յոյժ հմտագոյն: - 440. և գտանէր զնա իբրև զլեառն մի բարձր անշարժ ի հողմոց պատերազմացն հնչմանց. որոց և յաղթեր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440. Եւ եղեալ թագ ի զլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամփք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442. և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի ինամս տիեզերաց ըստ հրամանի ինամտոյն Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղխես - 450. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ զաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիրն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ «իմաստնոյ սուգ զաւուրս է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց», - 444. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. և եղև օր վախճանի նորա սուգ մեծ ամենայն Հայաստան աշխարհին: - 444. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձնացեաց. - 468. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձնացեաց. - 468. և զայն տեսեալ ամենիմաստ հզօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասան: - 408. և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ զնա իբրև զանզօր տղայ: - 442. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ զնա

իբրև զանգօր տղայ: - 442. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղուջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. - 420. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղուջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. - 420. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասիս, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և գաշխարհն շուրջանակի, մինչն ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. - 468. և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. - 444. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Եւ հանեալ զնսա անտի՝ տայ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ և տիրեցուցանէ սեփիական ժառանգութեանն հանդերձ իշխանական ճոխութեամբ: - 420. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիւտեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիւտեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիւտեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խնորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408. և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր զնա զուտ և նազելի/438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրև զոսկի որ ի բազում բովս փորձեալ իցէ: - 440. Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապուրրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470. և նորա

առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպառնալեօք, յիս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. – 424. Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեան: – 436. Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեան: – 436. և նորա ըստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զգինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տայ զբերդն ի ձեռս Սմբատայ թագաւորին Հայոց: – 438. և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տփղիս, ոչ սակաւ հարստահարութիւն արարեալ զլիտ Սմբատայ՝ առնու հարկս բազումն: – 424. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. – 444. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. – 444. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. – 444. և նորա տուեալ զեղբայրն զԳագիկ, և զկնի Է ամսոյ առաքէ զԳուրգէն զկրտսերն և դարձուցանէ զԳագիկ: – 424. Եւ նորայ գնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: – 438. և նոցա զաղաղակ բարձեալ՝ արտասուս և հառաչանս առաջի արկանէին ասելով, մի՛ իսպառ մերժեր զմեզ ժառանգութենէ մերմէ: – 432. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ զանձս բազումն, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնն: – 438. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանէլ զօրացն, խոստովանեալ զվհատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. – 410. Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: – 436. Եւ տեսեալ եթէ ոչ որ է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ զիտեր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: – 442. Եւ տեսեալ եթէ ոչ որ է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ զիտեր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: – 442. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ջոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նա յարակից: – 432. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. – 464. Եւ քանզի այր

գորաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսի և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. – 438. Եւ քանզի այր գորաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսի և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. – 438. Եւ քանզի առեալ էր Գագկայ զքոյրն Հասանայ կնութեան՝ վասն այնորիկ և սիրով խաղաղութեամբ ընդունի զնա յամբոցն: – 408. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չն ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: – 412. Եւ քանզի նախածանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, գիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ ելից զնա իմաստութեամբ հոգւովն: – 468. Եւ քանզի նախածանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, գիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ ելից զնա իմաստութեամբ հոգւովն: – 468. Եւ քանզի նորա ամբացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝ /ճիշտը՝ գեղջ, կամ՝ գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամբութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: – 426. Եւ քանզի նորա ամբացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝ /ճիշտը՝ գեղջ, կամ՝ գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամբութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: – 426. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զբանդումն ամբոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. Եւ քանզի ոչ ոք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մեք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: – 448. Եւ քանզի որդի քեռ էր Ապումբունան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակէ զնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: – 416. Չայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զայնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսի, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ գալստեանն նորա առ նա: – 440. Չայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զայնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսի, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ գալստեանն նորա առ նա: – 440. զի բեկեալ էր սիրտ նորա առ ուշի, քաջութեան մանկանն, և սպասէր գաղտ կորուսանել զնա: – 418. զի բեկեալ էր սիրտ նորա առ ուշի, քաջութեան մանկանն, և սպասէր գաղտ կորուսանել զնա: – 418. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղխէր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: – 420. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղխէր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: – 420. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն

պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրն զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գազկայ – 430. Չոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի յիս պահել վասն ունելոյն զնա Գազկայ որդոյ Վահանայ: - 422. Չոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի յիս պահել վասն ունելոյն զնա Գազկայ որդոյ Վահանայ: - 422. գորոյ և ոչ զհամբաւն որ դարուց ի դարս յիշատակել կարողանայ առ նա հասելոցն – 406. գորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցմութաստան, որում կամեր աւանդէր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզեր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակեր. – 460. գորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցմութաստան, որում կամեր աւանդէր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզեր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակեր. – 460. Ընդ որոց մեծ ջանի աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիք խնդրեալ ի տեսնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ զիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,„: - 446. Իսկ ամիրայն Յուսի քանգի լսելով լսեր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գազկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. Իսկ այրն այլազգի քանգի գիտեր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ այրն այլազգի քանգի գիտեր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ այրն այլազգի քանգի գիտեր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի զիշերի գողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի զիշերի գողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ առ սա հասեալ

նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ գնասա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ նա զգրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառազարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեսցէ: - 410. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Բարայէլի՝ ապաշնորի առ պարգևատուն գովով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանէն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեսցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեսցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածէր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածէր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432. Ինայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամբոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց գաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզօրին: - 432. Ինայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամբոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց գաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզօրին: - 432. համբաւէր ի լսելիս նորա զգրուցաբանութիւն հնոցն թագաւորաց դարուց ի դարս, և զեղեալս առ նորօք զպատերազմունս: - 440. Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Աղանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440. հեր գլխոյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ զիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիքք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիւր զանձիւք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց, /444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. - 446. ՅԱՂԱԳՄ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵՒ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ԶԶԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵՒ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՅԻՆ: - 452. Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիտուն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև

ցերկուս ամրոցան Սրնգայ և Ջղմարայ. – 432. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օրոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450. Նա ի սենեակս ոսկեգարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև գվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: – 472. Նա ի սենեակս ոսկեգարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև գվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: – 472. Նա հարցափորձող իմաստնոց խորք ծովու կամ բարձութիւնք երկնից որ անհասն է: – 472. Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բոնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն բարձր և անդրդուելի վէմ: – 472. Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բոնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն բարձր և անդրդուելի վէմ: – 472. Նա գաղտնի նենգութեանց թշնամեաց նախատեսող և կարթ կորզիչ: – 470. Նա ի սիրտս բոնաւորաց Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Յունաց և բարբարոսաց, հրացեալ և յարաշարժ բնեռ: – 472. Նա ի վերայ դրացեաց իւրոց և իւրոց հնազանդելոց հովանի ամրապահեստ, և արագ ... : – 472./ձեռագիրն այստեղ ընդհատվում է/ Նա իրաւանց դատաստանաց արդարով կշռիչ: Նա ամբարտաւանից բարձրաթոնիչ թնոցն հարթող: – 470. Նա իրաւանց դատաստանաց արդարով կշռիչ: Նա ամբարտաւանից բարձրաթոնիչ թնոցն հարթող: – 470. Նա խարդախող և կարծեցուցիչ հրովարտակաց և պատգամաց յղելոց առ նա հուր ծախիչ: – 472. Նա խարդախող և կարծեցուցիչ հրովարտակաց և պատգամաց յղելոց առ նա հուր ծախիչ: – 472. Նա յոսկեգարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նազելի ճոխութեամբ իբրև զառիւծ զօրաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեառն: – 472. Նա որդոց իւրոց կրթարան բարեաց և մշտաբուղիս աղբիւր /470/ իմաստից: – 472. Նա որջացելոց բազմաց ի բարձրաբերձ ամրոցաց ստորիջոյց: Նա ապստամբաց անզերձանելի ծուղակ: – 470. Նա որջացելոց բազմաց ի բարձրաբերձ ամրոցաց ստորիջոյց: Նա ապստամբաց անզերձանելի ծուղակ: – 470 Նա սիրելեաց և կամարարաց իւրոց անձախ պարզև, այլ և անուշահոտ բուրաստան, լի համապայծառ ծաղկովք: – 470. Նա տուն իւրում կանաչ տունկ ոսկեսաղարթ, լի աստուածայորդոր սիրով և բերկրաբեր աւետիք: – 470. Նան զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգենուագ մարգարէութիւն դաւթեան երգոցն, եթէ „գամենայն զոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,,: – 406. Նան զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգենուագ մարգարէութիւն դաւթեան երգոցն, եթէ „գամենայն զոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,,: – 406. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ ոխս մախանաց արկանէր ի սիրտս ումանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. – 406. Շրթունք նորա իբրև զլար կարմիր, ատամունք նորա հուպ առ միմեանս, զտեալք յաղտոյ: – 470. Շրթունք նորա իբրև զլար կարմիր, ատամունք նորա հուպ առ միմեանս, զտեալք յաղտոյ: – 470. Ո՞վ ոք գայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ ոք զոսկեփետուր

ախոյանայարձակ քաջազգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբոնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. – 414. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Չաքարիաս, և նովա հանդեձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացե՛ք, լացե՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: – 412. որ քաջակորով գիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. – 454. որ քաջակորով գիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. – 454. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբոր իւրում Գազկայ Վասպուրական իշխանի: – 432. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբոր իւրում Գազկայ Վասպուրական իշխանի: – 432. որք զարիւնարբու զազանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, գաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծատրական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: – 408. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. – 456. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. – 428. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. – 428. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զոմանս շղթայակապս յղէ յանառն Դարիւնս: – 468. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին իրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շղթայակապ արարեալ յղէ զնա յաւանն Վան և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամրոցի: – 408. Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս զանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: – 458. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին զոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և

զմբերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երէոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գագանաց, խոզից և առիծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ - 462. Վասն զի բազում խոստումն պարգևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422. Վասն զի բազում խոստումն պարգևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422. Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. - 458. Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, զոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստէպ ստէպ միշտ զտորայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420 Վասն զի նա խաղաղութեան և շինութեան առիթ: Նա աւազակաց խանձող և հերքիչ: - 470. Վասն զի նա խաղաղութեան և շինութեան առիթ: Նա աւազակաց խանձող և հերքիչ: - 470. վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 452. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսազարդ /468/ և հասակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մսեղեաց բանական ազգի. - 470. Տէգք մորուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ գունազեղ այտից՝ ի կերպս զուարթնոց տեսողացն զնա ցուցանէր: - 470. Տէգք մորուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ գունազեղ այտից՝ ի կերպս զուարթնոց տեսողացն զնա ցուցանէր: - 470. Յուցանէր նմա զականս պատուականս և զեղեցիկ մարգարիտս լուսածինս, ելեալս յերկրէ և ի ծովէ, ըստ օրինակի թագաւորաց. - 440. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱԶԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՍՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒԱՆԱՅ Ի ՁԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱԶԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՍՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒԱՆԱՅ Ի ՁԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420. Փորձեալ քննէր զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ զնովա ջոկադրեալ լրտեսս արս պատերազմողս. - 440. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ

հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ՆԱԵԻ - Նաև զգաւառն Ըոնայ ... բոնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406. Նաև զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգենուագ մարգարէութիւն դարութեան երգոցն, եթէ „զամենայն գոր ինչ արասցէ յաջողեսցի նմա,,: - 406. Նաև ի գլխոյ լերինն հոսեալ իջանեն զետք սահանակարկաջք յորդահոսք, որով ոռոգանի երկիրն առ հասարակ. - 452. Նաև ծառովք պտղաբերովք սաղարթեալ և այգևետ բազմութեամբք յոյժ վայելչացեալ զարդարի. - 450. Նաև շունք տիրասէրք ի տեղուջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.

ՆԱԶԵԼԻ - և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր զնա գուտ և նազելի/438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրև զոսկի որ ի բազում բովս փորձեալ իցէ: - 440. Նա յոսկեզարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նազելի ճոխութեամբ իբրև զառիժ զօրաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեառն: - 472. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիժու յարուցեալ սիզաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և սահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զիրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. - 458.

ՆԱԽ - ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել ոք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր գլխոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

ՆԱԽԱԾԱՆՕԹ - Եւ քանզի նախաճանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, գիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ ելից զնա իմաստութեամբ հոգւովն: - 468.

ՆԱԽԱՀԱՅԸ - Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունեաք ի դրախտին զբնութիւն - 406.

ՆԱԽԱՆԶ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապուսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի,

զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ – 410. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ ոյսս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. – 406.

ՆԱԽԱՊԱՏՈՒԵԼ - Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարծի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Իսկ մեծանուն իշխանին Գագկայ բազում և երևելի պարզևօք շքեղացուցեալ նախապատուէ զյաղթող այրն Թադէոս: - 436.

ՆԱԽԱՏԵՍՈՂ - Նա գաղտնի նենգութեանց թշնամեաց նախատեսող և կարթ կորզիչ: - 470.

ՆԱԽՃԱԻԱՆ - և ինքն դարձեալ երթայ ի քաղաքն Նախճաւան, զոր ընդ իւրումն կարգեալ էր իշխանութեամբ. – 428. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թնակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, զայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. – 464.

ՆԱԽՆԱԿԱՆ - Բայց մեր զդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք զեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450.

ՆԱԽՆԻ - Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունեաք ի դրախտին զբնութիւն – 406.

ՆԱԽՆԻՔ - մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի

հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. վասն որոյ և նախնիք սորա ջանահնար եղեալ՝ ոչ ինչ օգտեցան: - 406.

ՆԱԽ ՔԱՆ - Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ՆԱՀԱՆԳ - Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրեւ զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412.

ՆԱՀԱՏԱԿ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426.

ՆԱՅԵԼ - Տե՛ս ՆԱՅԻԼ

ՆԱՅԵՅԵԱԼ - առ որ նայեցեալ տիկինն՝ յուսացեալ արձանացուցանէ զսիրտ իւր - 416. որ քաջակորով զհտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. - 454.

ՆԱՅԻԼ - ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առջէ զխոյր զլիտյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458.

ՆԱԻ - որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ - 454.

ՆԱԻԱԿԱՏԻՔ - Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464.

ՆԱԻԱՀԱՆԳԻՍ - որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ - 454.

ՆԵՂԵԼ - Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և

նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434.

ՆԵՂՈՒԹԻՒՆ - Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահասս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ - 430.

ՆԵՆԳԱՒՈՐ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յիին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն - 410.

ՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆ - Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամբոցին, մեծ ուն զինքն կարծելով: - 430. Նա զաղտնի նենգութեանց թշնամեաց նախատեսող և կարթ կորզիչ: - 470. որք զարինարբու գագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408.

ՆԵՏ - Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիրդէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472.

ՆԵՐԳՈՐԾԵԼ - որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ - 454.

ՆԵՐԵԱԼ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426. Եւ արդ ոչ ներէ մեզ բանս առանց մեծի և արժանաւորապէս ողբոց թողուլ զյիշատակ կորստեան ամենօրինեալ հզօրին: - 412.

ՆԵՐՍԷՍ - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն արքոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466.

ՆԵՐՔԻՆԻ - Եւ առաքէ զայր մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսր զօրօք բազմօք, զի երթեալ պատերազմեցէ ընդ իշխանին: - 426. Եւ ի գալ զարնանայն այր մի ներքինի գոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ գնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426. Եւ քանզի նորա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ`/ճիշտը`գեղջ, կամ`գեաղջ/ դառնայ ներքինի մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426. Իսկ ամիրային թողլով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիր առաջնայն Սափի. - 426. Իսկ ամիրայն այնուհետև անց գնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, գոր վերագոյնն ասացաք: - 426.

ՆԵՐՔՈՒՍՏ - Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամքք արծաթապատօք և լի ոսկեհունն զարդիք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամքք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիք և պէսպէս երևելի և պայծառ սպասիք - 462. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուն Դելմկացն զօրաց` կոխան լինին իբրև զխոյ դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. - 468. Ընդէ՞ր ոչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախուն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձուն կենաց,,: - 416.

ՆԻՍՏ - Իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուագեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458.

ՆԻԻԹ - և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ` զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. ՅԱՂԱԳՄ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ - 460.

ՆԿԱՆ ԲԵՐԴ - Եւ անդէն ի միում զիշերի կալեալ կապէ զնոսա, և յղէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ` պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: - 418. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ազարակայ հանդերձ ճախուկն կոչեցեալ զաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և ճուաշ զաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ՆԿԱՏԵԱԼ - Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն նկատեալ զերջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց - 420.

ՆԿԱՐԱԳՐԵԱԼ - Նկարագրեալ է տեառնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. - 462.

ՆԿԱՐԱԳՐԵԼ - և գոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462.

ՆԿԱՐԱՊԱՃՈՅՃ - Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապատկոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհունն զարդիք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիք - 462.

ՆՄԱՆ - մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414.

ՆՄԱՆԱՀԱՆ - նմանահան ճշգրտութեամբ յօրինեալ է ընդդէմ Փրկչին և փառագարդ պատկեր արքային Գագկայ - 462.

ՆՄԱՆԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ - և գոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462.

ՆՄԱՆԱՊԷՍ - ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. - 456. Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Աստուածականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինտո, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ - 420. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ ոխս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. - 406.

ՆՄԱՆԵԱԼ - Ունչք երկայնագոյնք և վայելչաւորք, լսելիք դիւրալուրք և դիւրահաւանք ի բարիս և պայծառք լուսահրաշ նմանեալ գունով: - 470.

ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ - Ջկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւետ ի վեր զբոխումն արձակիցէ՝ գոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խորխտայցէ. - 430. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայելի՝

վերագոյն քան գնա լրացոյց գկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470. և նորա ըստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զգինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տայ զբերդն ի ձեռս Սմբատայ թագաւորին Հայոց: - 438. և նորա ըստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զգինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տայ զբերդն ի ձեռս Սմբատայ թագաւորին Հայոց: - 438. Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորի առ պարգևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408. կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին զիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430. Ուստի և յոժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրն զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին իբրիտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ՆՆՋԵԱԼ - Եւ ընդ այնր ժամանակս փոխի յաշխարհէս Գուրգէն եղբայր թագաւորին, իսաղաղութեամբ ննջեալ առ հարս իւր. - 444. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ իսանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս իսաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418.

ՆՇԱՆ - բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442.

ՆՇԱՆԱԿԵԼ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդաղուղակ կայտառին կեռեաց կորգեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց ինդրողացն, զոր էտ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440. և նոցա ի դիմի հարեալ զպատերազմի նշանակէն/ճիշտք՝նշանակէն/ հանդէս: - 428. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զճագրել նշանակել առ ստորտոով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456.

ՆՇԱՆԱԻՈՐ - կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ զնացելում եղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. - 446.

ՆՇՄԱՐԵԼ - ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեգարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիտյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

ՆՈՅ - ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում զհտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն - 446.

ՆՈՅՆ - Ի սոյն աւուրս գնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամգայն անուն ճանաչիր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճունճն անուանեալ ամրոցի: - 430. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարինս անձանցն պարզևս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեցեն զոր տեսինն: 468. ԱԹՈՌԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԱՇՈՏԻ ՈՐԴԻՈՅ ՆՈՐԻՆ ԱՆԴՐԱՆԿԱՆՆ: ԵՒ ՓՈԽՈՒՄՆ ՏԻԿՆՈՋՆ ՍՈՓԵԱՅ ԵՐՋԱՆԿԻ ԵՒ ԲԱՐԵՊԱՇՏԻ - 416. և անդէն ի նոյն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօրոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեցէ ճառագայթս - 430. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454. Եւ արդ քանզի չն ևս է ժամանակ զովասանութեան, այլ պատմութեան՝ առ նոյն անդր փութասցուք կարգ: - 422. և ինդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. - 444. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցզլուխ նորին ի թոխս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Նան զգաւառն Ըննայ ... բռնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406. ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շղթայակապ արարեալ յղէ զնա յաւանն Վան և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամրոցի: - 408. ՄԿԻՋԲՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ ԶԿՆԻ ԵՂԲՕՐ ԻՒՐՈՅ ԱՇՈՏԻ, ԵՒ ԳՈՐԾՔ ՆՈՐԻՆ ՔԱՋՈՒԹԵԱՆ: - 428. Վասն զի են ի նմա ոսկեգարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նագելի ճոխութեամբ, շուրջ զիրեաւ

ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. – 458.

ՆՈՅՆՊԷՍ - ծառայ եթէ թագաւորեցէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեցի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ,, որ արդարև շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448.

ՆՈՐ - Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարոյ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիպ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո ոք առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,: - 412.

ՆՈՐԱՅՆ - և նորա առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպանալեօք, յիսս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. – 424. և տեարք և ազատք աշխարհին միշտ զնորայն սիրովն գային – 420. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ջոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախուռն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420.

ՆՈՐԱՆՇԱՆ - միայն զմերս գրաւեաց զմիտս և զտեսութիւն հրաշակերտն և քան զբազումս նորանշանն և զարմանալին Աղթամար. – 454.

ՆՈՐՈԳՈՒՄՆ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամբացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի զնացելոյն յաշխարհէս. – 444. ՅԱՂԱԳՍ ԱՇԽԱՐՀԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ԳԱԳԿԱՅ ԵՒ ԲԱԶՈՒՄ ՏԵՂԵԱՅ ՆՈՐՈԳՄԱՆՅ ԵՒ ՀՐԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆՅ ՈՍՏԱՆՆ ԱԻԱՆԻ: - 450.

ՆՈՒԱԳ - Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուագք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարախ,, և դարձեալ՝ եթէ „ ցնձացէ երկիր, և ուրախ եղիցին կղզիք բազումք,,: - 464. Ջայս ինդրէ Մմբատ պարգևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, գուցէ զնացէ Աշոտ միսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422.

ՆՈՒԱԳԵԼ - և յառաջ կոչեալ զդստերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս երբայեցիս և զթագաւորացն Իսրայէլի նուագել տայ զողբս: - 414.

ՆՈՒԱԶԵԱԼ - Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուազեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զրդխումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. – 430. Իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուազեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458.

ՆՈՒԱԶԵԼ - և հաւաստապէս ճշմարտութեամբ նուազեաց զասելն, քան թէ առատութեամբն յաւելեաց ի բազումս. – 458.

ՆՈՒԱԶՈՒՆ - և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց, , վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ գնդին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուազունք. – 436. Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուազունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. – 428.

ՆՈՒԱՃԵԱԼ - Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. – 432.

ՆՈՒԱՃԵԼ - և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդւոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450.

ՆՈՒԻՐԵԼ - որք և ի ծով անկանելով՝ բղխեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղբատաց: - 452.

ՆՊԱՍՏԱԻՈՐԵԱԼ - Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440.

ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ - ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՅՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ – 460.

ՆՄԵՄԱՅԵԱԼ - քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքձագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. – 422.

ՆՄՏԵԱԼ - և նստեալ շուրջանակի սակաւ աւուրս՝ ապա փորեցին զաչս Հասանայ և առին զամրոցն: - 428. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար

նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամբոցին, մեծ ուն զինքն կարծելով: - 430.

ՆՍՏԵԼ - Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տիաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438.

Շ

ՇԱՀԻԼ - զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զզէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468.

ՇԱՄԱՅ ԵՐԿԻՐ - Եւ ի գալ զարնանւոյն այր մի ներքինի զոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ զնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426.

ՇԱՄԻՐԱՍ - և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ զաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և ճուաշ զաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ՇԱՄԻՐԱՍ /բերդ/ - Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն զաւառին ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436.

ՇԱՄԻՐԱՍ/ամբոց/ - Իսկ զԳագիկ խաղացուցանէ ի ճուաշ զաւառ, յամբոցն Շամիրամ. - 418.

ՇԱՄԻՐԱՍԵԱՆ - և որպէս թուի ինձ՝ զանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ. - 456.

ՇԱՊՈՒՀ - գոր տեսեալ Շապիոյ գրաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հգորին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիրն և զիրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրն զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գազկայ – 430. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գազկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ գոարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերոյն անճողոպրելի զգուշութեամբ. - 430. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերոյն Ազարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430.

ՇԱՏԱԲԱՆՈՒԹԻԻՆ - Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454.

ՇԱՏԱՅԵԱԼ - Եւ ոչ այսբանիք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զւեր կատարմանն՝ առեալ զմթերս զանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդէայս արջառոց և զհօսս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446.

ՇԱՐ - Եւ քանզի ոչ ոք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մեք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448.

ՇԱՐԱԴԵԱԼ - Մա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրն զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրն զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ իարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ՇԱՐԱՄԱՆԵԼ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկէտեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրն զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՇԱՐԱՅԱՐԵԱԼ - և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրն ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. – 454.

ՇԱՐԺԵԱԼ - Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438.

ՇԱՐԺԵԼ - ծառայ եթէ թագաւորեացէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեացի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ,,. որ արդարն շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ:- 448. եթէ շարժեացի ծով յուզեալ ի հողմոց՝ ծաղկաձև ալիքն զբոսացուցանողք և վայելուչք երևին. - 452. և դարձեալ յայլում տեղոջ ասէ, „երիւք շարժի երկիր, և չորրորդին ոչ կարէ հանդուրժել. - 448. Չայս հրաման տէրունեան յետս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցոյ և ժողովրդեանն տեառն: - 440. ծառայ եթէ թագաւորեացէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեացի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ,,. որ արդարն շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448.

ՇԱՐՈՒՐ - Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թևակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, գայ հասանէ մինչև ցմեճ մայրաքաղաքն Դուին. - 464.

ՇԱԻԻՂ - Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ՇԻՆԵԱԼ - Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս գանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: - 458. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ազարակայ հանդերձ ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ՇԻՆԵԼ - և զկնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան գառաւել: - 456. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. - 452. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. - 456. վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 452.

ՇԻՆՈՂՈՒԹԻՒՆ - Եւ ի վերայ քաջասէր առ միմեանս լինելոյն՝ և զշինողութեան երկրի առնեն փոխադարձութիւն գաւառաց և բերդից ի մէջ երկոցունց: - 432.

ՇԻՆՈՒԱԾ - Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումէք կարասցէ: - 458. Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս զահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեցեն - 456. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454. և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցզլուիս նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. Իսկ զբերդն Ամիւկ զզարմանալին զամրոցն, զոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս զիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորօք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434. ինայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամրոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց գաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզօրին: - 432. Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լտերս իբրև ՄՌ. - 458.

ՇԻՆՈՒԹԻԻՆ - Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հոչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գազկայ, հարստահարել զգազանաբարոյ ազգն Իսմայելի. - 460. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղազրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. - 444. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454. և զկնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան զառաւել: - 456. և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ

մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն գտաճար փառաց: - 460. ՅԱՂԱԳՄ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵՒ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՍԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ՋՁԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵՒ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՅԻՆ: - 452. ՅԱՂԱԳՄ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՅՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿԻԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ՋՈՐՈՅ ՄԵՔ ՋԻԻՐՆ ԵՒ ՋՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ – 460. որ թէպէտ և յառաջ քան զայսոսիկ ի Դալթայ Սահառունոյ և յԻաշամայ Ռշտունոյ և ի Բաղափրանայ սսի առեալ շինութիւն – 454. Վասն զի նա իսաղաղութեան և շինութեան առիթ: Նա աւագակաց իսանձող և հերքիչ: - 470.

ՇՂԹԱՅԱԿԱՊ - ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զումանս շղթայակապս յղէ յանառն Դարինս: - 468. ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շղթայակապ արարեալ յղէ զնա յաւանն Վան և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամրոցի: - 408.

ՇՆՈՐՀ - Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զտվորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զնորքսն խոնարհացն,,: - 466. Եւ զայս ամենայն յաջողեալ սմա զնորքացն Աստուծոյ՝ իսաղաղանայ երկիրն Վասպուրական: - 432. Ջայս ամենայն և նս յաւէտ քան զոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսի, զերևեալ զնորքս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղխէր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն զնորք ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն զնորքացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիրն և զիրոց զործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի զոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի զնորքաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,,՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422. ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆ ԴԵԼՄԿԱՅՆ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՀԱԴԱՄՍԱԿԵՐՏ ԵՒ Ի ԳԱԻԱՌՆ ԱՂԲԱԳ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ՋՕՐԱՅՆ ՀՅՅՈՅ Ի ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ: - 468. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զնորք յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն զնորքս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. – 466. Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, զոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստեպ ստեպ միշտ զտրայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զնորքս: - 420. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱՋԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՍՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒԱՆԱՅ Ի ՋԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՋՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: -

420. Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն նկատեալ գերջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց – 420. Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408.

ՇՆՈՐՀԱԶԱՐԴ - Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիպ թագաւորեալ նորոյ Իսրայելի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցւոյ սրբոյ: - 470.

ՇՆՈՐՀԵԼ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի զնացելոյն յաշխարհէս. – 444. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարիւնս անձանցն պարգևս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեցեն զոր տեսինն: 468. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարգևս կամ ինչս շնորհել ումէք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. – 420. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսագարդ /468/ և հասակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մսեղեաց բանական ազգի. – 470.

ՇՆՈՐՀ ՈՒՆԵԼ - որ թեպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. – 466.

ՇՆՉԵԼ - յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450.

ՇՈՂ - իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջըջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ՇՈՂԱԽԱՂԱՅ - իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջըջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ՇՈՒՆ - Նաև շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի,

մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեգակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.

ՇՈՒՇԱՆ - հեր գլխոյ նորա թխակերպ, գանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրագարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիրք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրն զուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ՇՈՒՇԵԹԱՅԻՔ - մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454.

ՇՈՒԲԹՆ - զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բոխեր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420. ի շրթունս խորայատակ հիմանց ծովուն դնէ դրունս ահաւորատեսս, հաստահեղոյսս, բևեռայինդս. - 454. Շրթունք նորա իբրն զլար կարմիր, առամունք նորա հուպ առ միմեանս, զտեալք յաղտոյ: - 470. Ո՞ր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս ոսկեգարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն զմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416.

ՇՈՒԲՁ - բոխեն և աղբիրք /450/ բարեխառնք շուրջ զքաղաքան, օգնականութիւն մատուցանելով մարդկան ի բազում պէտս - 452. Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. - 432. Վասն զի են ի նմա ոսկեգարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նագելի ճոխութեամբ, շուրջ զիրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. - 458. Փորձեալ քննէր զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ զնովաւ ջոկադրեալ լրտեսս արս պատերազմողս. - 440.

ՇՈՒԲՁԱՆԱԿԻ - Եւ իբրն ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեալ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ զնա իբրն զանգօր տղայ: - 442. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. - 468. և նստեալ շուրջանակի սակաւ աւուրս՝ ապա փորեցին զաչս Հասանայ և առին զամրոցն: - 428. յորոյ վերայ լար եղեալ ձգէ զպարիսպն շուրջանակի իբր ձիարշաւանօք հինգ. - 454. քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքձագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. - 422.

ՇՏԵՄԱՐԱՆ - Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս գանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: - 458. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո ոք առնէր զզլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր քեկման նորոյ Իսրայէլի,„: - 412.

ՇՐՁԱԳԱՅԵԱԼ - - կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին զիշերոյ, որ ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430.

ՇՐՁԱՊԱՏ - անեալ զթիկամբք եկեղեցոյն և շրջապատ պարունակ մի պանծալի մանրամասն հատուածովք յօրինեալ – 462. Ունի և խորանս կամարակիցս և անկիւնս /456/ և շրջապատս գեղապաճոյճս, անթիւ մտաց և անգննելի աչաց. – 458.

ՇՐՁԱՊԱՏԵԱԼ - Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահեր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472.

ՇՐՁԵՑՈՒՑԱՆԵԼ - և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբոնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և անեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. – 418.

ՇՐՁԻԼ - Վասն զի ի պատճառս որոյ ելեալ շրջէր իշխանն թափուր յիւրոցն զօրացն, միանգամայն և մերկ ի զինուց. 410. Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գազկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամզա /ճիշտը՝ Ապուհամզայ/ որդուովքն իւրովք յիւրումն կործանեալ զաւառի. – 432

ՇՐՁՇՐՁԵԼ - իսկ զորունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով /ճիշտը՝ շրջշրջելով/ զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ՇՓՈԹԵԱԼ - հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... /բնագրում պակասում են որոշ բառեր/ կոչեցեալ ազգէ – 430.

ՇՔԵՂԱՑՈՒՑԱՆԵԼ - Եւ նորայ գնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: - 438. Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիւք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464. Ո՞ւր առատ ձիրք ձեռինն պարգևաբաշխ, որ երևելի զարդուք ցանկ զմեզ շքեղացուցանէր: - 416. Սոցա բերեալ կրկին անգամ

թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. – 444.

ՇՔԵՂԱՅՈՒՅԵԱԼ - Իսկ մեծանուն իշխանին Գագկայ բագում և երևելի պարգևօք շքեղացուցեալ նախապատուէ զյաղթող այրն Թաղեոս: - 436.

ՇՕՇԱՓԵԱԼ - զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօղ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք ջօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450.

Ո

ՈԳԻ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. – 444. Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ զետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդւոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգւով ծարաւիս: - 464. զի յոյժ խանդաղատական և զուարթագին ոգւով իւրով սիրէր զնա. – 432. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446.

ՈԳԻՈՅ ԱԶՔ - և Հասանայ զրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգւոցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428.

ՈՒՄ - և նորա առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպառնալեօք, ըիսս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. – 424. Զոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ըիսս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդւոյ Վահանայ: - 422. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ ըիսս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. – 406.

ՈՂԲ - և յառաջ կոչեալ զդստերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս եբրայեցիս և զթագաւորացն Իսրայէլի նուագել տայ զողբս: - 414. Եւ արդ ոչ ներէ մեզ բանս առանց մեծի և արժանաւորապէս ողբոց թողուլ զիշատակ կորստեան ամէնօրհնեալ հգօրին: - 412. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդւոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416. Նաև շունք տիրասէրք ի տեղուջ սպանմանն հովովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգագանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեգակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Զաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արնելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն զսովորականն մոռացան դիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412. վայիւք և ողբովք և յորդահոս արտասուօք զերկիրն լրացուցանէին դառնութեամբ – 412.

ՈՂԲԱԼ - Երկինք ի վեր և երկիր ի խոնարհ զճառայակցին ողբացին զկորուստ: - 412. Ո՞ որ զօրն զայն ոչ ողբասցէ, ո՞ յր ուրուք ոչ զելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,: - 412.

ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ - Եւ արդ սիրելի էր ինձ ևս հրաշափառագունիւ անցանել բանին ընդ ողբերգականացս հանդէս. – 416.

ՈՂՈՐՄԱԾ - զոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն էրեոց, սոյնպէս և հգօրին զթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. – 432.

ՈՂՈՐՄԵԼԻ - Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Զաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արնելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412.

ՈՂԶՈՅՆ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոր մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,„ - 446.

ՈՄՆ - Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ումանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ումն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարծի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408 և այլ ումանք Հայաստանեայք ինչս և պարզնս խոստանային: - 408. և այնուհետև առն ամբարշտի զօր գումարեալ արս իբրև ԺԳՌ դիմէ ի վերայ արքայի, գունակ այլոց ումանց զնա կարծելով. - 466. և էլեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ումն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսի որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթներ զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ումն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւէժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,„ - 466. Զկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ումն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղիտումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. - 430. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդուց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ումանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զումն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղեոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ումն զինքն կարծելով: - 430. որում ցանկացեալ ումն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկին, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. - 456. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ումն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

Ո ՌՔ - „աւուրք սաստկութեան են և գործ պատերազմի, ո՞վ զիտէ, ն՞յր ուրուք յաղթութիւնն լինիցի,„ - 424. Ո՞ք զօրն զայն ոչ ողբացէ, ն՞յր ուրուք ոչ զելուցուն աղիքն, որ

զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,- 412. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո՞ք առնէր զզլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,- 412.

ՈՉ - բայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և նչ առ տէրն Քրիստոս: - 430. Որ թէպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն նչ վրիպի ի խնդրեալ պարգևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462. որ ոչ միայն ինքն նչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցուացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422. Այլ Աստուած նչ ետ թոյլ ձեռին նորա մխել յարին արդարոյն: - 418. Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմունս և այլոց պատմութեանց, զոր նչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ակնաստես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. - 442. Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում նչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426. Աստ բազմաց մրմոեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ նչ իշխէին յերկիրէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. Աստ ի մեջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և նչ հասանի խնդրոյն. - 428. Բայց ամք իշխանութեանն Աշոտոյ նչ խաղաղացան ըստ կամս իւր, երբեմն եղբարց իւրոց և երբեմն յայլոց բազմաց: - 428. Բայց սակայն սիրտք նոցա նչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: - 430. Բայց քանզի կասկած ի սրտից երկոցունցն նչ մեկնեցաւ՝ գրաւականս խնդրէ Ափշին. - 424. Եթէ զայսուսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարոյ մանկանն Գագիկայ, նչ զհտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարէաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրհորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. և թագաւորն գթացեալ նչ արգելու զխնդրեալ պարգևսն. - 456. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր եւ նչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ նչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,- 442. և ապա հանէ զԳագիկ. և ածեալ զմտաւ վասն նորա՝ նչ զհտէր զինչ առնիցէ. - 418. Եւ արդ նչ ներէ մեզ բանս առանց մեծի և արժանաւորապէս ողբոց թողուլ զիշատակ կորստեան ամենօրինեալ հզօրին: - 412. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ նչ զաչս և նչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթան, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,- 466. և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն զունդ առ զունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, նչ զհտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. և դարձեալ յայլում տեղուոջ ասէ, „երիւք շարժի երկիր, և չորրորդին նչ կարէ հանդուրժել. - 448. Եւ եղեալ թագ ի զլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի

ակամբք պատուականօք, գոր նչ բաւեմ պատմել: - 442. և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի խնամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի նչ բղխես - 450. Եւ երթեալ գնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն նչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. և ինքն Սմբատ նչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիղորամայն/ճիշտը՝ զդիղրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,„ - 440. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, նչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ կացեալ ի հանդիպոջ՝ նչ կարէին ընդ զիրկս խառնել միմեանց: - 410. Եւ հասեալ ի վերայ ի մէջ գիշերի կարծէր յաղթել, նչ իմացեալ զիմաստնոյն՝ թէ „նչ յաջողեսցի մարդոյ յանիրաւութենէ,„: - 426. և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տիֆլիս, նչ սակաւ հարստահարութիւն արարեալ զլիտոյ Սմբատայ՝ առնու հարկս բազումս: - 424. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ նչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. - 444. Եւ նչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զտէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքծագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և նչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ նչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվհատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410. Եւ տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագկիկ, զորոյ զփորձ առեալ զհտէր գնա այսպիսի այր, գոր նչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ գնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Եւ քանզի Աբաս նչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ գնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք նչ վրիպէին առնել գոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456. Եւ քանզի ոչ ոք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և նչ մէք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448. գոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, նչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայոյ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով

իսկ ձեռք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. զոր և մերս բան զարդարեն ասել նչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. զոր և մերս բան զարդարեն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ նչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ նչ է կարողութիւն: - 446. զոր նչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ակամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեառն: - 442. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թռչնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից գրոլոր Ատրպատական, մինչև ցխուժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց նչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զքիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. - 460. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, նչ հասեալ ինդրոյն: - 434. Ընդէ՞ր նչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախուռն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձումն կենաց,,: - 416. Իսկ այրն այլազգի քանզի գիտէր զնմանէ, թէ նչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի նչ կարէր անձամբ զղէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: - 410. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, նչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. մանաւանդ թէ և նչ իշխանն իսկ նչ թողացուցանէ ումէք զկնի իւր անցանել: - 410. ՅԱՂԱԳՄ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵԻ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ԶԶԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵԻ ՈՂ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՅԻՆ: - 452. Ո՞ք զօրն զայն նչ ողբասցէ, ո՞յր ուրուք նչ զելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,: - 412. Ո՞վ որ զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ որ զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջազգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբոնել կարողանայր, և նչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. - 414. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զզարմանալին Զաքարիաս, և նովաւ հանդեձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տալ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացէ՛ք, լացէ՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ նչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466. որ նչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգագանաբարոյ գործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. - 448. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի

նչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումեք ձեռնհաս էր, և նչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել գոք կարէր. – 420. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ գլեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. գոր նչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410. Մա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք նչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիւր: - 438. Վասն զի բազում խոստումն պարզևսց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում նչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ գնա յաւուրս բանտին: - 422. Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, գոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստէպ ստէպ միշտ զսորայս նչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420. վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, գոր նչ բաւեմ պատմել: - 452. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում նչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղոսանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր նչ գոյր Իսրայէլի,, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464.

ՈՉ ԳՈՅ - Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ նչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ գնա իբրև զանգօր տղայ: - 442.

ՈՉ ԵՐԲԷՔ - ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, գոր ոչ ի համբաւուց նչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. – 442. և եթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարաւի, և նչ երբէք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450.

ՈՉ ԻՆՉ - Եւ քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝ գեղջ, կամ՝ գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, նչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղւոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426. Եւ քանզի նչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զբանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. գոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւնս, բարձեալ զգէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց նչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. վասն որոյ և նախնիք սորա ջանահնար եղեալ՝ նչ ինչ օգտեցան: - 406.

ՈՉԻՆՉ - գոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց նչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն երեոց, սոյնպէս և հզօրին զթացեալ ի նոսա, մի՝ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ

թշնամիս, և մի՝ զի առեալ էր գրուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. – 432. Եւ իբրև այնու նչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրոզական բանիւք և խոստամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. – 438. Եւ մնացեալ բերոն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրոս իշխանաց Վասպուրականի, որում նչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տևեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: – 434. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, նչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք ինդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ ինդրոյն: – 434. Իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև գմեծ մի բլուր, նչինչ նուագեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: – 458. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և նչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիւր: – 438. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ասեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն որ այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս ելեալ նչինչ յորոց նայեցան պատմել ումէք կարասցէ: – 458.

ՈՉԽԱՐ - Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս նչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446.

ՈՉ ՄԻՍՅՆ - Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթատատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ նչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: – 436. Բայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, նչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: – 430. Իսկ բարք անարծաթասէր գոլով թագաւորին, զուտ և մաքուր մնալով յայսպիսի մեծավեր ախտէ՝ ինամ ասէ նչ միայն անձինն զբօսանաց, այլ և բնաւ աշխարհիս Հայոց. – 450. որ նչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: – 422.

ՈՉ ՈՒՍՏԵՔ - Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „նչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,„: – 442. „զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. նչ ուստեք պատեալ պատերազմ: – 414.

ՈՉ ՈՒՐԵՔ - Այլ նչ ուրեք երբէք յայտնել իշխելին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և սլացեալ խոյացի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,„: – 408.

ՈԶ ՈՔ - Եւ տեսեալ էթէ նչ նք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ գիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չն ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ նչ նք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412. Եւ քանզի նչ նք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մէք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448. Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր նչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և նչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. - 442.

ՈԶ... ՈՔ - զորոյ և նչ զհամբաւն նք դարուց ի դարս յիշատակել կարողանայ առ նա հասելոցն - 406. Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և նչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. - 442. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ նչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410.

ՈՌՈԳԱՆԵԼ - Նա և ի գլխոյ լերինն հոսեալ իջանեն գետք սահանակարկաջք յորդահոսք, որով ռոռգանի երկիրն առ հասարակ. - 452.

ՈՌՈԳԵԱԼ - զորս վաղվաղակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոր ռոռգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456.

ՈՍԻՏ - և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ գիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448.

ՈՍԿԵԶԱՐԴ - Այլ էթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեգարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զզանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. Եւ զգեցուցեալ ոսկեգարդ պատմուճան միանգամայն և գօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհունն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442. Նա ի սենեակս ոսկեգարդ երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472. Նա յոսկեգարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նազելի ճոխութեամբ իբրև զառիւծ զօրաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեառն: - 472. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեգարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեզակնահրաջ

ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. – 452. Ո՞ւր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս նսկեգարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն զմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416. ունի և գումբէթս երկնահարթս նսկեգարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիտյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458. Վասն զի են ի նմա նսկեգարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. – 458.

ՈՍԿԵՀՈՒՌՆ - զգեցուցեալ նսկեգարդ պատմունճան միանգամայն և գօտի սուսերաւ, հանդերձ նսկեհուռն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442. Ի բաց առան ի դրաց սենեկացն նսկեհուռն կամարաձև երանգոցն տարազք, և սեւաւք խոշորագոյնք և յոյժ տխրալիք գտեղին փոխաբերեցին. – 414. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի նսկեհուռն զարդիւք, նսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462.

ՈՍԿԵՀՐԱՇ - Եւ հեծեալ յերիվարն քաջակազմ նսկեհրաշ սարուցն փայլէր իբրև զարեգակն ի մէջ աստեղաց. – 442.

ՈՍԿԵՊԱՏ - Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի նսկեհուռն զարդիւք, նսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462.

ՈՍԿԵՍԱՂԱՐԹ - Նա տուն իւրում կանաչ տունկ նսկեսաղաքթ, լի աստուածայորդոր սիրով և բերկրաբեր աւետիք: - 470.

ՈՍԿԵՏԵՍԱԿ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդոցն ի զլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՈՍԿԵՓԵՏՈՒՐ - Ո՞վ որ զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ որ զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջազգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբոնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. – 414.

ՈՍԿԻ - Եւ եղեալ թագ ի զլուխ նորա գուտ նսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442. և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ

հրամանի խնամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բոլիես – 450. և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր զնա զուտ և նազելի /438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրև զոսկի որ ի բազում բովս փորձեալ իցէ: - 440. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բոլիեր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462.

ՈՍՏ - զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց զործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի զոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430.

ՈՍՏԱՆ - Իսկ ամիրային թողլով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիւր առաջնոյն Սափի. – 426. Իսկ մեր ի բազմաց զակաւն յիշատակելով՝ ահա ասացաք որ ինչ յաղագս Ոստանն աւանի: - 452. ՅԱՂԱԳՍ ԱՇԽԱՐՀԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ԳԱԳԿԱՅ ԵՒ ԲԱԶՈՒՄ ՏԵՂԵԱՅ ՆՈՐՈԳՄԱՆՅ ԵՒ ՀՐԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆՅ ՈՍՏԱՆՆ ԱԻԱՆԻ: - 450. յորոց ի բազում ամբոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակատոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450.

ՈՍՏԻԿԱՆ - և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. Եւ նորա զնացեալ անթիւ բազմութեամբ զօրու՝ թողու ոստիկան Պարսից զմի յիւրոց հոմանեաց, որում անուն էր Փէթք. – 448. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. – 444. և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդու Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. Իսկ ամիրային թողլով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիւր առաջնոյն Սափի. – 426. Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լտերս իբրև ՄՌ. – 458.

ՈՎ - „զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. ո՛չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414. Բայց մեր զղիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան

է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք գեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ն՛վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460. „աւուրք սաստկութեան են և գործ պատերազմի, ն՛վ գիտէ, ո՛ր ուրուք յաղթութիւնն լինիցի,,: - 424.

Ո՞Վ ՈՔ - ն՛վ ոք զբարձրաթիռ արծիւն քաջահնչող և ահարկու ձայնի ի խոնարհ սուգել լինէր ձեռնհաս. - 414. ն՛վ ոք զանյաղթ վիշապն սանձել մերձենայր, և ապրեալ լինէր ինքն,,: - 414. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵՒ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ԶԶԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵՒ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՅԻՆ: - 452. Ո՞Վ ոք զայդ գործել համարձակեցաւ, ն՛վ ոք զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջագգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբռնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. - 414.

ՈՏՆ - Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ գնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղուջ՝ ընկեցիկ առնէ յոսս երիվարին. - 420. Եւ առեալ զպարզն և բան արեան իշխանին՝ զան բոլոր ազգն ի ծառայութիւն հնազանդել առ ոսս հզօրին. - 430. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուռն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխոյ դաշտաց յոսս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. - 468. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ձերք քաղաքին անկեալ առ ոսս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. - 468. և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոսն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. գոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոսս երջանիկ իշխանին Գազկայ - 430. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորին առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոսից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորգէ զբազում զանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ՈՐ /դէր., 2./ - զոք օրինակ առիծ յագեալ յորոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն էրեոց, սոյնպէս և հզօրին զթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. - 432. Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոք յափշտակեալ էր Գազկայ որդոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդէռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426. և ինքն դարձեալ երթայ ի քաղաքն Նախճաւան, զոք ընդ իւրումն կարգեալ էր իշխանութեամբ. - 428. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յոքուս ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին

Լուսնայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. գոք ընծայեաց մեզ հաւաստեալ Բիւզանդն պատմող. - 426. որոց զկնի և ինքն չարաչար դառնութեամբ ընդունի զվախճանն: - 426. գոք տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիրն և զիրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ - 430. Ի սոյն աւուրս զնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդւոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճունն անուանեալ ամրոցի: - 430. Որ թէպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի խնդրեալ պարգևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462. որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, գոք ոչ բաւեմ պատմել: - 452. պատահեալ վրէժխնդրութեանն գոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426. „աւա՜ղ և եղո՜ւկ քեզ, քաղաք, որ թագաւորդ քո որդի աղախնոյ է,„ - 448. „ես այր մի անժառանգ եմ, բայց միայն ի դստերէն գոք առեալ էր Աշոտ իւր կնութեան. երկնչիմ գուցէ հպարտասցի ի վերայ իմ Աշոտ,„: - 418. „Ո՛ւր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. ... Տուեալ եղև նմա ի տեառնէ և այլ եւս որդի մի, գոք անուանէ յանուն հորեղբոր իւրոյ Գուրգէն: - 406. Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով գելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան էթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. - 450. Այլ գոք օրինակ ի բազում փայտից գուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. Այլ էթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զզանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել որ կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: - 452. այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: - 452. Այլ թէպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն - 448. Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց

մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւոդք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որք մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. - 442. Այսու ժամանակաւ առաքին յարքունուստ պատգոսք պատուաւորք զօրօք բազմօք, որք հրաման տուեալ՝ անցանել յԱտրպատական: - 444. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ որ կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ որ կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. առ որ նայեցեալ տիկինն՝ յուսացեալ արձանացուցանէ զսիրտ իւր - 416. Աստ բազմաց մրմռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիրէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460. Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արբանեկութիւնն Հասանայ որդոյ Վասակայ դէնադարձի, զոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426. Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ազարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարձի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462. եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղազրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի զնացելոյն յաշխարհէս. - 444. Եւ մինչդեռ կամեր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելովնի և սահմանաց նորա: - 448. և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնադուղակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց ինդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ զխաւորին Պետրոսի: - 440. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր եւ ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն

գոչման որ ասէ, „ոչ ուստէք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,„: - 442. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստէք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,„: - 442. Եւ առաքէ զայր մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսր զօրօք բազմօք, զի երթեալ պատերազմեսցէ ընդ իշխանին: - 426. Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454. Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. Եւ զլիսաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. և գտանէր զնա իբրև զլեառն մի բարձր անշարժ ի հողմոց պատերազմացն հնչմանց. որոց և յաղթեր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440. Եւ եղեալ թագ ի գլուխ նորա գուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ակամայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն զորոյ թողեալ էր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին - 426. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. - 468. Եւ զգեցուցեալ ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և գօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհուն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442. և զկնի հնգից ամաց յորմէ հէտէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան զառաւել: - 456. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթէ և մինչև ցտեր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն որ այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումէք կարասցէ: - 458. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն որ այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումէք կարասցէ: - 458. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և

յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայտակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, ը մտացն աչօք իբրն ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. – 454. Եւ ի գալ գարնանայն այր մի ներքինի զը կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրածողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ գնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուռն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխոյն դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յը վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. – 468. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիք և խոստմամբք դաւաճանէ գայրն զը կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. – 438. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիք և խոստմամբք դաւաճանէ գայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, ը անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. – 438. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ ը զդիպրամայն/ճիշտը՝ զդիպրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,„ - 440. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զը բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. և հատեալ .զգլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինտո, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յը էրն Աշոտ – 420. և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, ը առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բնայր առաջի նորա զդրունս աղիւտալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանձարոյ և դայեակ իմաստից: - 438. Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յը յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղճ զպարանցան արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, ը ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տեւեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. ը տեւեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր զնա զուտ և նագելի/438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրև զոսկի ը ի բագում բովս փորձեալ իցէ: - 440. Եւ նորա գնացեալ անթիւ բագմութեամբ զօրու՝ թողու ոստիկան Պարսից զմի յիւրոց հոմանեաց, ը անուն էր Փէթք. – 448. Եւ նորայ գնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. ը ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: - 438. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցլուխ նորին ի թոխս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է ը արդարն արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. և որպէս թուի ինձ՝ զանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն ը առ ստորոտով լերինն Վարազայ. – 456. և պարիսպն է

հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկինաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով զահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդուվք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454. և վաղվադակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410. Եւ տեսեալ եթէ ոչ որ է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ գիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Եւ տեսեալ եթէ ոչ որ է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ գիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Եւ տեսեալ եթէ ոչ որ է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ գիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ջոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ զնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լուսբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվադակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվադակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չև ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ որ էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չև ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ որ էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապուսսարայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. Ջայս խնդրէ Սմբատ պարզևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, զուցէ զնասցէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ

առաջնում նուազին, զոք վերագոյնն ասացաք: - 422. Զայս մեզ ընծայեցին՝ որք տեսողք լեալ էին գործոցն և որք ի գիրկս զմանկունքն կրէին - 414. Զայս մեզ ընծայեցին՝ որք տեսողք լեալ էին գործոցն և որք ի գիրկս զմանկունքն կրէին - 414. զի կատարեսցի ասացեալն ի մարգարէէն, թէ „զգուրն զոք փորեաց՝ անկցի ի խորխորասն զոք և գործեաց,,: - 428. Զկնի այսորիկ յաջորդէ զայթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղիտմն արձակիցէ՝ զոք օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խորխտայցէ.- 430. զոք հրաշափառապէս եցոյց մեզ երկրորդ Երուսաղէմ, միանգամայն և դուռն վերին Սիօնի: - 462. զոք տեսեալ տերանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434. զոք այնքան վաղագոյն այլազգեացն յափշտակեալ էին - 406. զոք առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զգէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. զոք և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. զոք ի վեր անդր ցուցաք - 460. զոք ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ ականայ կամօք զայս բոնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեսոն: - 442. զոք վերագոյնն ասացաք - 424. Զոք տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր ԳԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոխս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդւոյ Վահանայ: - 422. զորոյ և ոչ զհամբաւն որ դարուց ի դարս յիշատակել կարողանայ առ նա հասելոցն - 406. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւրք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցնթուժաստան, որում կամեր աւանդէր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզէր, զայս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհագարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. - 460. զորս վաղվաղակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, զոք ոռոգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ականարկելովն ինամոդին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456. Զսոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, զոք վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց - 430. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք ինդրեալ ի տեսոնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ ինդրոյն: - 434. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի

նմանե, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, ը բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,„ - 446. Ի սոյն աւուրս գնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդւոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիր, ը բունեալ որջացեալ էր յԱրճուճն անուանեալ ամրոցի: - 430. Իսկ ամիրային թողլով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, ը անուն ճանաչիր առաջնոյն Սափի. - 426. Իսկ ամիրայն այնուհետև անց գնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, զ վերագոյնն ասացաք: - 426. Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, ը արդարև անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրու յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. - 466. Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, ը ընդ արեգական բերմամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարինսս անձանցն պարգևս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեցեն զ տեսինն: 468. Իսկ զբերոն Ամիկ զգարմանալին զամրոցն, զ երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս գիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յ սքանչելի և անառիկ բերոն Ամիկ, զ բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. Իսկ զորունս կազմեալ կամարաձևս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, ը ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452. Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմոեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդոցն Հագարու ը զկողմամբք լերանցն: - 446. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ զագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից անտարանչացն պատկերս, ը և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցւոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. Իսկ չարարուեստ բանասարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան գնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զ ունէաք ի դրախտին զբնութիւն - 406. ծառայ եթէ թագաւորեացէ՝ շարժէ զերկիր, և անմիտն եթէ հագեցի հացի՝ նոյնպէս առնիցէ, ը արդարև շարժեցաւ երկիր, կարծելով թագաւորել ծառայիցս այսոցիկ: - 448. կամ թէ ևս հրաշափառագոյն ասացից՝ ըստ նմանութեան իշխանականին գիշերոյ, ը ընդ թանձրութիւն ամպոց շրջագայեալ զաւուրս ԺԵ անյայտ ի մարդկանէ՝ զբոլորն մաշիցէ արփի. - 430. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդւոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յ և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն զաւառին ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և

քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և գազանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն զտեսակս: - 462. Հարցանէր ի նմանէ զտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Սարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Աղանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի զլիտց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի զլիտց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. ՅԱՂԱԳՄ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՅՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՇԵՆԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻՒՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ - 460. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հատողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և զահս ըստ զահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. - 456. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ - 410. յորոյ վերայ լար եղեալ ձգէ զպարիսպն շուրջանակի իբր ձիարշաւանօք հինգ. - 454. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ

չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ուն զինքն կարծելով: - 430. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ուն զինքն կարծելով: - 430. յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գոեհս և ի փողոցս բացագլխաւ ընդ երկիր զանձինս իւրեանց քարշէին: - 412. Նա հարցափորձող իմաստնոց խորք ծովու կամ բարձութիւնք երկնից որ անհասն է: - 472. Նաև զգաւառն Ըննայ ... բռնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406. Նաև զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգեւորագ մարգարէութիւն դաւութեան երգոցն, եթէ „զամենայն գոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,,: - 406. Նաև ի գլխոյ լերինն հոսեալ իջանեն զետք սահանակարկաջք յորդահոսք, որով ոռոգանի երկիրն առ հասարակ. - 452. Նկարագրեալ է տեառնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. - 462. Ո՞րք զօրն զայն ոչ ողբասցէ, ո՞յր ուրուք ոչ զելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,: - 412. Ո՞ւր առատ ձիրք ձեռինն պարզևաբաշի, որ երևելի զարդուք ցանկ զմեզ շքեղացուցանէր: - 416. Ո՞ւր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս ոսկեզարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն զմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416. որ քաջակորով զիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. - 454. որ քաջութեամբ և աշխարհաշէն խաղաղասիրութեամբ հոգաբարձէր իբրև զհայր և ինամածու ի վերայ աշխարհիս Հայոց - 450. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամող գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուիս դներ ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. - 450. որ զՊաղեստինացոց աշխարհն հանդերձ Հիւրկանեաւ քահանայիւ գերեալ ած բնակեցոյց յերկրիս մերում - 454. որ է յոյժ ըղձալի իմաստնոց - 462. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466. որ թէպէտ և յառաջ քան զայսուիկ ի Դաւթայ Սահառունոյ և յԵաշամայ Ռշտունոյ և ի Բաղափրանայ ասի առեալ շինութիւն - 454. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանայիւն և իբրև զտուփ

մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգազանաբարոյ գործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. - 448. որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422. որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարգուածսն, գունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. - 456. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զյիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գազկայ Վասպուրական իշխանի: - 432. որով և զմասն ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանգիստ - 454. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախուռն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420. որով ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430. որք անյուսացեալ էին փրկութեան անձանց: - 420. որք և ի ծով անկանելով՝ բղխեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, գոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452. որք և ի ծով անկանելով՝ բղխեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452. որք զարիւնարբու զագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408. որք էին արք սպստամբք, գողակիցք գողոց, ապականիչք աշխարհի և արհամարհողք տերութեանն: - 430. Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն զսովորականն մոռացան դիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412. Որք յաշխարելն իւրեանց ասէին այսպէս, „վա՛յ, կորեաւ մեծանուն իշխանն, և անտերունչ մնաց երկիրս Հայոց,,: - 414. ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիտոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորով էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէզն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. - 466. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէզն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. - 466. Մա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայոյ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսիւն երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ,

կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, ը ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, ը առ ստորոտով լերինն Վարագայ, գոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. - 406. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ, զը ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. - 406. Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և ըը շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. - 432. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, ը ոչ միայն ի զէն զհնուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զը ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զը վերագոյնն ասացաք. - 444. Վասն զի բազում խոստումն պարզկաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. ըը ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422. Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յը բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս յուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. - 458. Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, զը վերագոյնն ասացաք, ուր և ստէպ ստէպ միշտ գտրայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղետից ի վերայ մեր հասին, զը այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ՈՐԲ - մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիր գանձիք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, ըը և այրեաց, /444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. - 446. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գրութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր ըը և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. - 450. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող ըը և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զհնուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436.

ՈՐԴԻ - Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամգա/ճիշտը՝ Ապուհամգա/ ըը իւրովք յիւրումն կործանեալ գաւառի. - 432. և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ ըը գթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել

և բանալ գաղխեալն ի Հագարեանն ազգէ. : - 432. Եւ քանզի որդի քեռ էր Ապուսրուան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակէ զնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: - 416. „աւա՞ղ և եղո՞ւկ քեզ, քաղաք, որ թագաւորդ քո որդի աղախնոյ է,„ - 448. ... Տուեալ եղն նմա ի տեառնէ և այլ եւս որդի մի, զոր անուանէ յանուն հորեղբոր իւրոյ Գուրգէն: - 406. ԱԹՈՌԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԱՇՈՏԻ ՈՐԴԻՈՅ ՆՈՐԻՆ ԱՆԴՐԱՆԿԱՆՆ: ԵՒ ՓՈԽՈՒՄՆ ՏԻԿՆՈՋՆ ՍՈՓԵԱՅ ԵՐՋԱՆԿԻ ԵՒ ԲԱՐԵՊԱՇՏԻ - 416. Այլ թէպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն - 448. Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արբանեկութիւնն Հասանայ որդույ Վասակայ դէնադարձի, զոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426. Բայց զկնի մահուան երջանիկ իշխանին հաստատի յաթոռ հօր իւրոյ անդրանիկն Աշոտ որդի ամաց իբրև երկոտասանից: - 416. և առաքեալ զօրս ի վերայ նոցա՝ և ըմբռնեալ ածեն որդուվքն հանդերձ առաջի նորա. - 432. Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր յափշտակեալ էր Գագկայ որդույ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդէռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիր Յուսփ որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով գահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդուվք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454. և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդույ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապուսաբայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. Զոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոխս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդույ Վահանայ: - 422. Ընդ այնր ժամանակս դէռ ևս բռնակալութեամբ տիրէր Պարսից և/446/ Հայոց Յուսփ որդին Ապուսաճայ - 448. թագրնկալ փառօք պատուիլ ումէք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդույ թագաւորի սեփեական և բնաբար տիրողի Հայոց. - 442. Ի սոյն աւուրս զնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդույ Վասակայ, որոյ Ապուհամգայն անուն ճանաչիր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճուճն անուանեալ ամրոցի: - 430. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ զայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ

պարծանս: - 464. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և գրաւական տալով գորդին իւր զանդրանիկ. - 424. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդւոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդւոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւագակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին - 424. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ազարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430. Նա որդւոց իւրոց կրթարան բարեաց և մշտաբուղիս աղբիւր /470/ իմաստից: - 472. ուր և անդէն իսկ երկուք յորդւոց իւրոց, ևս և բազումք ի զօրաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա - 426. ՎԱՍՆ ԲԱՌՆԱԼՈՅ ՍԳՈՅՆ ՄԵԾԻ, ԽԱՂԱՂԱՑՈՒՑԱՆԵԼՈՅ ԱՐՔԱՅԻ ԶԱՇԽԱՐՀՄ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ՅՈՒՍՓԱՅ ՈՐԴԻՈՅ ԱՊՈՒՍԱՃԱՅ: - 446.

ՈՐԴԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ - Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդւոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464.

ՈՐ ԵՒ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբեթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրոյ յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօղ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. զոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. Որ և անդստին իսկ ի տղայական հասակէն արմատ բարութեան ի վեր երևեր: - 420. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմաներ, զգերեալս դարձուցաներ, զզրկեալս փրկեր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և գլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի զովութեանց արժանաւոր. - 450.

ՈՐ ԷՆ - Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն

գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,»: - 442.

ՈՐԹ - կերպագրեալ որքօս խաղողաբերս այգեգործովք և գազանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն զտեսակս: - 462.

ՈՐ ԻՆՉ - Ահա ասացաք որ ինչ յաղագս սրբոյ եկեղեցոյն: - 464. այլ զի մի լսողացն խռովեցին միտք՝ լռեցի որ ինչ վասն այսոցիկ է բանս, և մեր ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարեզ - 416. Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւետ ձեռակերտք և շինուածք յիւրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն - 454. ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԳՈՐԾՔ ՔԱՋՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆՆ ԳՈՐԾՔ: - 464. Իսկ մեր ի բազմաց զսակաւն յիշատակելով՝ ահա ասացաք որ ինչ յաղագս Ոստանն աւանի: - 452. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածէր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432. ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆ ԴԵԼՄԿԱՅՆ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՀԱՂԱՄԱԿԵՐՏ ԵՒ Ի ԳԱԻԱՌՆ ԱՂԲԱԳ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԶՕՐԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Ի ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ: - 468. Նաև զբազում գործս արութեան ցուցանէր, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգենուագ մարգարէութիւն դաւթեան երգոցն, եթէ „զամենայն զոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,»: - 406. ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ՊԱՐՄԻՑ - 448. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ զլիսոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ են կարգք: - 422. ՄԵԾԻ, ԽԱՂԱՂԱՅՈՒՑԱՆԵԼՈՅ ԱՐՔԱՅԻ ԶԱՇԽԱՐՀՍ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ՅՈՒՍՓԱՅ ՈՐԴԻՈՅ ԱՊՈՒՍԱՃԱՅ: - 446. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱՋԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՍՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՍՐՈՒԱՆԱՅ Ի ԶԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՔ: - 420.

ՈՐՄ - որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարզուածսն, զունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. - 456.

ՈՐՈՇԵԱԼ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից

տերութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456.

ՈՐՈՇԵԼ - ուստի և յայցանէ ի բաց որոշելով զմեր միտս՝ յօգտակարն մեր փութասցուք պատմութեանցն հանդէս. - 454.

ՈՐՈՎԱՅՆ - Եւ քանզի նախածանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, զիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ ելից զնա իմաստութեամբ հոգովն: - 468.

ՈՐՈՎՀԵՏԵԻ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - /436/

ՈՐՉԱՓ - և հասեալ ի քաղաքն Հաղամակերտ և ի գաւառն Աղբագ, գերփեալ զինչս և գերեալ զկանայս և զտղայս, որչափ և ձեռն հասանէ: - 468.

ՈՐՊԷՍ - Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դառողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թելդեայ սրբոյ. – 426. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիդրամայն/ճիշտը՝ զդիդրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,„ - 440. և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդւոյ գթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղիսեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432. և որպէս թուի ինձ՝ զանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն որ առ ստորոտով լերինն Վարազայ. – 456. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայէլի,„ և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ զանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն – 406. որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430. Սա, որպէս կարծեմ՝ թոյլ տալով Աստուծոյ առնու զվրէժ արեան հօր իւրոյ ի զլիոյ Ապումրուանայ: - 420. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուդս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզւոջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 454.

ՈՐՊԷՍ ԶԻ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցւոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգրադապէս ընդ Աստուծոյ խօսեսցի: - 462.

ՈՐՊԷՍ ԹԷ - որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462.

ՈՐՊԻՄԻ - և գան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն զունդ առ զունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ գիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448.

ՈՐՋԱՅԵԱԼ - Նա որջացելոց բազմաց ի բարձրաբերձ ամրոցաց ստորիջոյց: Նա ապստամբաց անգերծանելի ծուղակ: - 470. Ի սոյն աւուրս զնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիւր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճուճսն անուանեալ ամրոցի: - 430.

ՈՐՄ - զոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն էրեոց, սոյնպէս և հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. - 432. Վասն զի ի պատճառս որսոյ ելեալ շրջէր իշխանն թափուր յիւրոցն զօրացն, միանգամայն և մերկ ի զինուց. 410.

ՈՐՄԻՐԱՆՔ - Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքքն հանդերձ և ամենայն զօրօքն խոյս տուեալ ամրանայ ի ձորն Որսիքանից: - 424.

ՈՐՔԱՆ - Բայց մեր զղիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք զեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջազգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460.

ՈՐԹՄԱՆԻԿ - Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեսցեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436.

ՈՐԹՄԱՆԻԿՔ - դեռ ևս ցայն ժամանակս անդ յղփացեալ ամրացեալ կային մարդիկ դարուն Ութմանիկք կոչեցեալ ազգաւ: - 434.

ՈՐԺԳԻՆ - Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածեր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432.

ՈՐԺԵՂ - զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիւմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւրք զկզակս նոցա ճմլեալ թռչնակացուցաներ, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցխուժաստան, որում կամեր աւանդեր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզեր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցաներ,

և զհազարս և զքիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զդէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: – 410.

ՈՒԻՄՏ - Այլ զոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այս այս ի խոստմանց և ուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: – 408. եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղազրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. – 444. Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և ինդրեսցեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: – 436. և տայ ի ձեռն արքայի զաշխարհս Հայոց և Վրաց և ուխտ խաղաղութեան եղեալ գնայ յերկիրն Պարսից: – 448. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք ինդրեալ ի տեսոնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ ինդրոյն: – 434. Իսկ նա զցրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառազարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեսցէ. – 410. Վասն զի բազում խոստումն պարգևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: – 422.

ՈՒԻՄՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ - կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ գնացելում եղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. – 446.

ՈՒՂԵԲԵԿ - հեր զլիտյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղերէկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խումնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտևանուք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: – 470.

ՈՒՂԵՈՅ ԲԵՐԴ - և անտի յառաջ մատուցեալ առնու զբերդն Ուղեոյ և տիրէ գաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: – 444.

ՈՒՂԻՂ - բայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: – 430. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսազարդ /468/ և հասակ փառաց ... հարթ և ուղիղ հասակաւ, վայելուչ և պայծառ երեսօք. – 470.

ՈՒՂԻՄ - Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարեբոլիս ուղիսիւք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. – 446.

ՈՒՂՂԱՓԱՌ - թագընկալ փառօք պատուիլ ումեք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդւոյ թագաւորի սեփեական և բնաբար տիրողի Հայոց. – 442.

ՈՒՆԱՅՆԱՆԱԼ - որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ սոնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. – 466.

ՈՒՆԵԼ - Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցւոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարածն աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին գուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անգբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեցցի: - 462. և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտածն յինքեան ունելով գահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդւովք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454. Եւ տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ գիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Չոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր ԳԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոխս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդւոյ Վահանայ: - 422. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ գղէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: - 410. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ սոնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. – 466. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. – 456. Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երկի արքայ նագելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. – 458.

ՈՒՆԻԼ - Աստանօք զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՛ զի ձինապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. և առնաբար ունի զիշխանութիւն, օգնականութեամբ հօր իւրոյ Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 416. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցգլուխ նորին ի թռիչս

կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարեր անձամբ գղէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: - 410. Իսկ չարարուեստ քանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն - 406. որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462. որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարզուածսն, զունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. - 456. ունի և զունբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլխոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458. ունի և խորանս կամարակիցս և անկիւնս /456/ և շրջապատս զեղապաճոյճս, անթիւ մտաց և անգննելի աչաց. - 458.

ՈՒՆՉ - ունչք երկայնագոյնք և վայելչաւորք, լսելիք դիւրալուրք և դիւրահաւանք ի բարիս և պայծառք լուսահրաշ նմանեալ զունով: - 470.

ՈՒՇ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ արնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմուլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. զի բեկեալ էր սիրտ նորա առ յուշի, քաջութեան մանկանն, և սպասէր գաղտ կորուսանել զնա: - 418. Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երեոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս զազանաց, խոզից և առիծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ արնէլով զմարտ - 462.

ՈՒՍ - եթէ զայսոսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ գիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարէաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սովիի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414.

ՈՒՍՏԵՔ - „զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. ո՞չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414.

ՈՒՍՏԻ ԵՒ - ուստի և զունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ զայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէզն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. - 466. ուստի և զօր զումարեալ յանկարծօրէն թնակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զգօրս Շարուրն կոչեցեալ զաւառի, զայ հասանէ մինչև ցմեծ

մայրաքաղաքն Դուին. – 464. ամենայն ակն զնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակելին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ,, – 470. Եւ երթեալ զնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. Ուստի և ի կրծաբախ ճակատահար ճայթմանցն և ի բարձրաձիչ աղաղակացն հնչեաց դուռն դարպասու արփիագեղ./412/ տիկնոջն մեծին Սովեայ: - 414. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում գիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեռունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. – 428. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումեք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. – 420. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զոմանս շղթայակապս յղէ յանառն Դարինս: - 468. ուստի և յայսցանէ ի բաց որոշելով զմեր միտս՝ յօգտակարն մեր փութասցուք պատմութեանցն հանդէս. - 454. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին իրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին իրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՈՒՐ - կատարի ասացեալն ի մարգարէէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանատուեր լոյսն: - 460. անդ կայցեն գերեզմանս անյայտս մինչև յազդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434. և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինոտ, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ – 420.

Ո՞ՒՐ - „Ո՞ւր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիւրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. Ո՞ւր առատ ձիրք ձեռինն պարզևաբաշխ, որ երևելի զարդուք ցանկ զմեզ շքեղացուցանէր: - 416. Ո՞ւր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ

բազմերանգ բազմականս ոսկեզարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն զմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416.

ՈՒՐԱՄԱԼԻՑ - Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտի կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամբոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. - 432.

ՈՒՐԱՄԱՆԱԼ - և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով գահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդուվք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454.

ՈՒՐԱՄ ԱՌՆԵԼ - Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարև անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրու յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. - 466.

ՈՒՐԱՄԱՐԱՐ - Ո՞ւր է բարեժմիտ շրթանցն ժպտումն, որ բազմերանգ բազմականս ոսկեզարդ գահոյիցն միշտ զմեզ ուրախարարն զմայլեցուցանէր բաժակաւ: - 416.

ՈՒՐԱՄ ԼԻՆԻԼ - Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուագք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարաւի,, և դարձեալ՝ եթէ „ ցնձացէ երկիր, և ուրախ եղիցին կղզիք բազումք,,: - 464. Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուագք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարաւի,, և դարձեալ՝ եթէ „ ցնձացէ երկիր, և ուրախ եղիցին կղզիք բազումք,,: - 464. Չայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զսոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածազարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ գալստեանն նորա առ նա: - 440.

ՈՒՐԱՄՈՒԹԻՒՆ - Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ զագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. Նա յոսկեզարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նագելի ճոխութեամբ իբրև զառիւծ զօրաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեառն: - 472. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. - 452. Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նագելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս զուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. - 458.

ՈՒՐԱՆՕՐ - Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդէռ չև ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպումրուան: - 420.

ՈՒՐ ԵԻ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. Եւ խնայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել զնաց առ Ափշին, զրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. ուր և անդէն իսկ երկուք յորդոց իւրոց, ևս և բազումք ի զօրաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա - 426. Ուր և անդէն իսկ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ հրովարտակօք և բազում խոստմամբք, և իսպառ թախանձեալ զիշխանն՝ կոչէ ի հանդիպումն իւր: - 438. ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շրթայակապ արարեալ յէ զնա յաւանն Վասն և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամրոցի: - 408. Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, զոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստէպ ստէպ միշտ գտորայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ՈՒՐԵՔ - „զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. ո՛չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410.

ՈՔ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբեթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել ք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զղալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիննահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկացի ք առնուլ: - 452. Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումն և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. - 442. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լտղաց: - 458. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամն նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամն նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք

վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայէլի,, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410. գոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զգէն և զասպագէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բագում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468. թագընկալ փառօք պատուիլ ումեք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդոյ թագաւորի սեփիական և բնաբար տիրողի Հայոց. - 442. մանաւանդ թէ և ոչ իշխանն իսկ ոչ թողացուցանէ ումեք զկնի իւր անցանել: - 410. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵԻ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ԶԶԵՆՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵԻ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՍԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՑԻՆ: - 452. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ ոխս մախանաց արկանէր ի սիրտս մանց Հայաստանեայց, զործակից նոցա լինել. - 406. Ո՞ք ոք զօրն զայն ոչ ողբացել, քոք ուրուք ոչ գելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,: - 412. ք.վ ոք զբարձրաթիւ արծիւն քաջահնչող և ահարկու ձայնի ի խոնարհ սուզել լինէր ձեռնհաս. - 414. Ո՞վ ոք զայդ գործել համարձակեցաւ, ք.վ ոք զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջազգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբոնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. - 414. ք.վ ոք զանյաղթ վիշապն սանձել մերձենայր, և ապրեալ լինէր ինքն,,: - 414. ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել ոք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիտյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումեք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. - 420. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարզևս կամ ինչս շնորհել ումեք ձեռնհաս էր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել ոք կարէր. - 420. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժան սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբագումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զմանս շղթայակապս յէլ յանառն Դարինս: - 468. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ք.վ ոք առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,: - 412.

Չ/Ժխտ.մասնիկ/ - Այլ եթե զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. և եթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարաւի, և ոչ երբէք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450. ուստի և առ ի չժուծել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անզերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. - 428.

ՉԱՐ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն...դայեակն խաւարի, արեան մտեալ սատարն, խրատեալն ի սատանայէ, անհամբոյրն ի բարեաց, արբանեակն չարին - 410. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճակեցուցանէին զսիրտս: - 416. Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, զոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստէպ ստէպ միշտ գտորայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410.

ՉԱՐԱԲԱՐՈՅ - Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արբանեկութիւնն Հասանայ որդւոյ Վասակայ դենադարձի, զոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426.

ՉԱՐԱՀՆԱՐ - Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գազկայ իշխանին մեծի: - 436. Յետ այսորիկ խաղաղանայ երկիրս Հայոց ի հինից չարահնար իսմայէլական ազգին: - 426. Յորոց մի էր Շապուհ որդի Մայմանկին, որոյ չարահնար նենգութեամբ առեալ էր զբերդն Ազարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և կոկոցավիզ յինքնահայեաց ամբարտաւանութեամբ նստեալ յամրոցին, մեծ ոմն զինքն կարծելով: - 430.

ՉԱՐԱՄԱՀ - ուր և անդէն իսկ երկուք յորդոց իւրոց, ևս և բազումք ի զօրաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա - 426.

ՉԱՐԱՄԱՅՐ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յիին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն - 410.

ՉԱՐԱԶԱՐ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն գոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ գնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. – 426. որոց զկնի և ինքն չարաչար դառնութեամբ ընդունի զվախճանն: - 426.

ՉԱՐԱՐՈՒԵՍՍ - Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիրահաւան գնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, գոր ունեաք ի դրախտին զբնութիւն – 406.

ՉԱՐԻՔ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն գոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ գնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. – 426. և բազում վնասս կործանման ստանայ /424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգաձեալ հնարիւք: - 426. Չայս հրաման տէրունեան յետս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցոյ և ժողովրդեանն տեառն: - 440. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մուլեզնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424.

ՉԱՐՈՒԹԻԻՆ - Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսիպ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգագանաբարոյ գործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. – 448. որք զարինարբու գագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, գաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408.

ՉԱՓ - որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարգուածսն, գունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. – 456. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. – 456.

ՉԱՓԵԼ - Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. – 438. Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական բերմամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410.

ՉԵԻ ԵԻՍ - Ուրանօր արհաբար վառեալ, այն ինչ մինչդէռ չև ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպումբուան: - 420. Եւ արդ քանզի չև ևս է ժամանակ գովասանութեան, այլ պատմութեան՝ առ նոյն անդր փութասցուք կարգ: - 422. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չև ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412.

ՉԻՔ - „զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. ո՞չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414.

ՉՈՐԵՔԾԱԳԵԱՆ - Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգուր կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զզորիս, զանդէայս արջառոց և զհօսս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446. քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքձագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. – 422.

ՉՈՐԸՈՐԴ - և դարձեալ յայլում տեղուջ ասէ, „երիւք շարժի երկիր, և չորրորդին ոչ կարէ հանդուրժել. – 448.

ՉՈՐՔ - Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ գագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցւոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ գագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցւոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. յորոց ի բագում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450.

ՉՈՐՔ ՀԱԶԱՐ - ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466.

ՉՈՒ ԱՐԱՐԵԱԼ - Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410.

Պ

ՊԱԿԱՍ - Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարիւնս անձանցն պարզես նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեցցեն զոր տեսինն: 468.

ՊԱԿՈՒՑԵԱԼ - զոր տեսեալ տէրանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434.

ՊԱՀԱԿ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յղին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն – 410.

ՊԱՀԱՆՋԵԼ - և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիպրամայն/ճիշտը՝ զդիպրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ, - 440. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօղ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. Զայսով ժամանակաւ գայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի գլխոց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. – 428.

ՊԱՀԵԱԼ - և նորա առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպառնալեօք, յիս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. – 424. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424.

ՊԱՀԵԼ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամբոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեռանն Արտօս, որ ի զարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պետս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկացի որ առնուլ: - 452. Զոր տեսեալ

Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոխս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդոյ Վահանայ: - 422. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումքք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահել յերկիրէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472. քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամբոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքծագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. - 422. Եւ անդէն ի միում զիշերի կալեալ կապէ զնոսա, և յդէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահել մեծաւ զգուշութեամբ: - 418.

ՊԱՂԱՅ ԲԵՐԴ - Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարիուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամբոցն և տիրէ գաւառացն: - 434.

ՊԱՂԵԱԼ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրհնեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Սոկաց. և մի՛ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434.

ՊԱՂԵՍՏԻՆԱՅԻՔ - որ զՊաղեստինացոց աշխարհն հանդերձ Հիւրկանեաւ քահանայիւ զերեալ ած բնակեցոյց յերկրի մերում - 454.

ՊԱՃՈՒՃԱՆՔ - անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմոնք. անդ և դասք առիծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ ոք կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458.

ՊԱՃՈՒՃԵԱԼ - զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօղ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խտղտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. - 452.

ՊԱՅԾԱՌ - Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամքք արծաթապատօք և լի ոսկեհուռն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ականքք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէսպէս երևելի և պայծառ սպասիւք - 462. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն

կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Ունչք երկայնագոյնք և վայելչաւորք, լսելիք դիւրալուրք և դիւրահաւանք ի բարիս և պայծառք լուսահրաշ նմանեալ գունով: - 470. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսագարդ /468/ և հասակ փառաց ... հարթ և ուղիղ հասակաւ, վայելուչ և պայծառ երեսօք. - 470.

ՊԱՅԾԱՌԱԶԱՐԴ - Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմիտքս զանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զզորիս, զանդէայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքծագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446. Եւ տեսեալ զպայծառագարդս հասակ մանկութեանն և զգարմանալի գեղ երեսացն վայելչութեանն՝ զարմանայր բռնաւորն. - 438.

ՊԱՅԾԱՌԱՆԱԼ - Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,“ սկսաւ պայծառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422.

ՊԱՅԾԱՌԱՅԵԱԼ - և զկնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան զառաւել: - 456.

ՊԱՅԾԱՌԱՅՈՒՅԱՆԵԼ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամբացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. - 444.

ՊԱՅԾԱՌՈՒԹԻՒՆ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ գալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն զունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ զիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,“: - 446.

ՊԱՆԾԱԼԻ - ածեալ զթիկամբք եկեղեցւոյն և շրջապատ պարունակ մի պանծալի մանրամասն հատուածովք յօրինեալ - 462. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿԻԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՑՈՒՔ - 460.

ՊԱՇԱՐԵԱԼ - Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարիւնս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. - 444.

ՊԱՇԱՐԵԼ - Եւ անտի դարձեալ պաշարէ զբերդն Կարուց, և բացեալ զվթերեալ տունս զանձուց առնու աւար բագում: - 424. Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր յափշտակեալ էր Գագկայ որդւոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426. Իսկ քաջին և իմաստոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անճողոպրելի զգուշութեամբ. - 430.

ՊԱՇԱՐՈՒՄՆ - Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեալ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ զնա իբրև զանգօր տղայ: - 442. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվհատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410.

ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ - Յայնմ աւուր սուգ առին սուրբ եկեղեցիք և դասք պաշտօնէից: - 414.

ՊԱՍԵՔ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբեացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասէք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ՊԱՏԱՀԵԱԼ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426. և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ զիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. Իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տայր բերանոյ սրոյ և յանխնայ կոտորէր, երբեմն անձամբ և երբեմն ի ձեռն զօրացն: - 460. Փորձեալ քննէր զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ զնովաւ ջոկաղդեալ լրտեսս արս պատերազմողս. - 440.

ՊԱՏԱՀԵԼ - և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ զիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448. Ընդէ՞ր ոչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախումն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձումն կենաց,,: - 416. ուստի և գունդ զգնդիւ անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահէ արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղեգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. - 466.

ՊԱՏԱՆԴ - Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասիս, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. – 468.

ՊԱՏԱՆԵԱԿ - Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նագելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. – 458.

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ - և հարցափորձ արարեալ զնա խորին և անհետագօտելի իմաստակիր բանիւք՝ լսէր ի նմանէն զպատասխանիս բարձրագոյնս ծանունս, միանգամայն և խորինս և դժուարիմացս, որովք առատապէս և անարգել լուծանէր զհարցմունս նորա զգաղտնիս և բանայր առաջի նորա զդրունս աղիւտեալս և զանիմանալիս ի մարդկանէ, և լինէր նմա մայր հանճարոյ և դայեակ իմաստից: - 438.

ՊԱՏԱՐԱԳ - ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեաւ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446. մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիւր գանձիւք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց, /444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. – 446. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում գիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ գերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար զովով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446.

ՊԱՏԱՐԱԳԵՑԵԱԼ - ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեաւ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: - 446.

ՊԱՏԳԱՍ - Նա խարդախող և կարծեցուցիչ հրովարտակաց և պատգամաց յղելոց առ նա հուր ծախիչ: - 472.

ՊԱՏԳՈՍ - Այսու ժամանակաւ առաքին յարքունուստ պատգոսք պատուաւորք զօրօք բազմօք, որոց հրաման տուեալ՝ անցանել յԱտրպատական: - 444.

ՊԱՏԵԱԼ - „զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. ո՞չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամբանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամբոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ զնա իբրև զանգօր տղայ: - 442.

ՊԱՏԵՐԱԶՍ - „աւուրք սաստկութեան են և գործ պատերազմի, ո՞վ գիտէ, ո՞յր ուրուք յաղթութիւնն լինիցի,,: - 424. „զի՞ դուք, ո՞վ մարդիկք, և ընդէ՞ր գործել զայդ յանդգնիք. չի՞ք ուրեք թշնամիք. ո՞չ ուստեք պատեալ պատերազմ: - 414. „Ո՞ւր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիւրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. - անդ են և սուսերամերկաց հոյքք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիծուց և այլոց զագանաց. և անդ երամք հաւուց

Կարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. գոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ որ կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Եւ մինչդեռ կամեր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. և նորա յիշեալ զգութ արեան հարագատութեանն՝ գայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Մմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեսոն է պատերազմ, , և թէ „տեր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. և գտաներ զնա իբրև զլեռն մի բարձր անշարժ ի հողմոց պատերազմացն հնչմանց. որոց և յաղթեր իսկ մեծաւ արութեամբ: - 440. Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսայելացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. Եւ յառնելն արքայի զայստսիկ յաճախեաց պատերազմաւ և ի վերայ Ասորեստանի և գաւառս բազումս ամբոցովքն հանդերձ յինքն ձգեալ կորզեաց: - 460. և նոցա ի դիմի հարեալ զպատերազմի նշանակէն /ճիշտը՝ նշանակէն/ հանդէս: - 428. Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - 436. Եւ քանզի ատուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ զնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426. Ընդէ՞ր ոչ պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախուռն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձումն կենաց,,: - 416. Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնազուլիս լինել: - 464. իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տայր բերանոյ սրոյ և յանխնայ կոտորէր, երբեմն անձամբ և երբեմն ի ձեռն զօրացն: - 460. Իսկ այրն այլազգի քանզի զիտեր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի զիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, գոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434. Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմռեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդոցն Հազարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ, երկոքուրբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ

Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն զաւառին ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակեացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բագում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. համբաւէր ի լսելիս նորա զգրուցաբանութիւն հնոցն թագաւորաց դարուց ի դարս, և զեղեալս առ նոքօք զպատերազմունս: - 440. ՅԱՂԱԳՍ ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԴ ԱՌՆՆ ԱՐԱԲԱՅԻՈՅ Ի ԴՐՈՒՆՍ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ԴՈՒՆԱՅ - 464. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղետից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախուռն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420. Փորձեալ քննէր զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ զնովաւ ջոկադրեալ լրտեսս արս պատերազմողս. - 440.

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ - զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւրք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցեթուժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. - 460.

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ - Եւ առաքէ զայր մի ներքինի, որում անուն էր Յիւսր զօրօք բազմօք, զի երթեալ պատերազմեսցէ ընդ իշխանին: - 426. և արքայ յուղարկէ զնոսա ըստ խնդրոյն արքունի. և նոցա երթեալ պատերազմեցան յարևելից կողմանն: - 444.

ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՂ - Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդեռ չև ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպուրրուան: - 420. Փորձեալ քննէր զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ զնովաւ ջոկադրեալ լրտեսս արս պատերազմողս. - 440.

ՊԱՏԻԻ - Եւ դարձուցեալ զիշխանն Աշոտ մեծաւ պատուով և բագում և երևելի պարգևօք. - 424. յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գոեհս և ի փողոցս բացագլխաւ ընդ երկիր զանձինս իւրեանց քարշէին: - 412.

ՊԱՏԻԻ ԱՌՆԵԼ - ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել ոք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր գլխոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զզանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

ՊԱՏԿԵՐ - եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն

սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհուռն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ զագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից անտարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. Նկարագրեալ է տեսոնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. – 462. նմանահան ճշգրտութեամբ յօրինեալ է ընդդէմ Փրկչին և փառագարդ պատկեր արքային Գագկայ – 462. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսագարդ /468/ և հասակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մսեղեաց բանական ազգի. – 470.

ՊԱՏԿԵՐԱԿԵՐՊ - վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 452.

ՊԱՏԿԵՐԱՏԻՊ - իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ՊԱՏՃԱՌԵԼ - Եւ ինայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ էլ գնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք էլ և էլս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424.

ՊԱՏՄԵԱԼ - Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով գելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. – 450.

ՊԱՏՄԵԼ - Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. – 454. Եւ եղեալ թագ ի գլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն որ այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայելի„, և իւրաքանչիւր որ զիւր միտս հաճէր: - 464. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ

զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. – 442. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարիւնս անձանցն պարզևս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեսցեն զոր տեսինն: 468. Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լտերս իբրև ՄՌ. – 458. վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 452.

ՊԱՏՄՈՂ - Եւ զգեցուցեալ ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և գօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհունն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442. զոր ընծայեաց մեզ հաւաստեաւ Բիւզանդն պատմող. – 426. Ձտյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, զոր վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց – 430. իսկ զորունս կազմեալ կամարածևս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զդրօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - Որ թէպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի խնդրեալ պարզևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462. այլ զի մի լտողացն խոռվեսցին միտք՝ լոեսցի որ ինչ վասն այսոցիկ է բանս, և մեք ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարէզ – 416. Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. – 442. Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բունն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լտողաց առ ի լսել. – 454. արդ քանզի չև ևս է ժամանակ զովասանութեան, այլ պատմութեան՝ առ նոյն անդր փութասցուք կարգ: - 422. Եւ քանզի ոչ որ ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մեք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամեսանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. – 466. ուստի և յայսցանէ ի բաց որոշելով զմեր միտս՝ յօգտակարն մեր փութասցուք պատմութեանցն հանդէս. - 454.

- ՊԱՏՄՈՒՃԱՆ - Եւ զգեցուցեալ ոսկեգարդ պատմունճան միանգամայն և գօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհուռն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442.
- ՊԱՏՇԱՃԱԲԱՐ - Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466.
- ՊԱՏՇԱՃԱԻՈՐ - Բայց մեր զդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք զեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՛վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460.
- ՊԱՏՇԱՃ - Գրէ և առ իշխանն ըստ օրինակի և ըստ պատշաճի գործոյն եղելոյ. – 408.
- ՊԱՏՇԱՃԻԼ - Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիւր: - 438.
- ՊԱՏՈՒԱԴԻՐ - Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուադիր քողն մարգարտահիւս զարդուն, զգեցեալ զսեւս ի զգեստից, և պատրաստեալ զլիտ իւրում արկանելիս թխակերպս – 414.
- ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ - „Ո՞ր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի., , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460. Եւ եղեալ թագ ի գլուխ նորա զուտ ոսկի բազմարուեստ յօրինմամբ, հիւսեալ մարգարտովք և մեծագնի ակամբք պատուականօք, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 442. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհուռն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462. Նան շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգագանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեգակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. – 444. Յուցանէր նմա զականս պատուականս և զեղեցիկ մարգարիտս լուսածինս, ելեալս յերկրէ և ի ծովէ, ըստ օրինակի թագաւորաց. – 440.
- ՊԱՏՈՒԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ - Եւ ապա իբրև աւուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարբքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418.

- ՊԱՏՈՒԱԻՈՐ - Այսու ժամանակաւ առաքին յարքունուստ պատգոսք պատուաւորք զօրօք բազմօք, որոց հրաման տուեալ՝ անցանել յԱտրպատական: - 444. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվադակի և գործն առնոյր զկատարումն - 456.
- ՊԱՏՈՒԻԼ - Թագընկալ փառօք պատուիլ ումէք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդւոյ թագաւորի սեփհական և բնաբար տիրողի Հայոց. - 442.
- ՊԱՏՈՒՀԱՆ - և ընթացեալք այսր անդր սուրհանդակք լալականացս՝ խցին զլուսանցոյց պատուհանս հրաշակերտ ապարանիցն, հրամանաւ տիկնոցն. - 414.
- ՊԱՏՈՒՀԱՍ - Աստ ի մէջ կացեալ բազմաջան լինի Գագիկ եղբայր իշխանին՝ թափել զՀասան ի պատուհասից խաւարմանն, և ոչ հասանի խնդրոյն. - 428.
- ՊԱՏՐԱՍՍ - և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց, , վաղվադակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ գնդին Հայոց, թէպէտ և յոյժ էին նուագունք. - 436.
- ՊԱՏՐԱՍՍԵԱԼ - անդ կալցեն գերեզմանս անյայտս մինչև յազդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434. Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուաղիք քողն մարգարտահիւս զարդուն, զգեցեալ զսեւաւս ի զգեստից, և պատրաստեալ զլիտոյ իւրում արկանելիս թխակերպս - 414.
- ՊԱՏՐՈՂԱԿԱՆ - Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիւք և խոստմամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. - 438.
- ՊԱՏՐՈՒԱԿԵԱԼ - Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408.
- ՊԱՐԱՆՈՅ - Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով զելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. - 450. Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ իւեղդ զպարանոցան արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412. Մօտ գայ յիշխանն, և զիրկս զպարանոցան արկեալ տայ զյուդայեանն համբոյր: - 410. ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել ոք կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիտոյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զզանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.
- ՊԱՐԱՆՈՅԱՍԱՆՁ - Իսկ զբերդն Ամիւկ զգարմանալին զամբոցն, զոր երկնապիշ և պարանոցատանջ իմս զիտէ անուանել բան՝ բազում ծախիւք և բազմագումար արուեստաւորք յերևելիս հրաշակերտէ շինուածս: - 434.

ՊԱՐԱՊ - Եւ ապա իբրև աւուրք ինչ լինէին պարապոյ՝ կոչէ զԱշոտ եղբարքն հանդերձ ի բերդն Կոտորոց, պատուասիրութեան ինչ աղագաւ: - 418. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր եհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղուջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. - 420.

ՊԱՐԱՊԵԱԼ - Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն գտվորականն մոռացան դիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412.

ՊԱՐԱԻՈՐ - և յառաջ կոչեալ զդստերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս եբբայեցիս և զթագաւորացն Իսրայէլի նուագել տայ զողբս: - 414.

ՊԱՐԳԵԻ - Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհազարդ փառաց պարգևք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470. Որ թէպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի խնդրեալ պարգևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462. և թագաւորն զթացեալ ոչ արգելու զխնդրեալ պարգևսն. - 456. և այլ ոմանք Հայաստանեայք ինչս և պարգևս խոստանային: - 408. Եւ առեալ զպարգևն և բան արեան իշխանին՝ գան բոլոր ազգն ի ծառայութիւն հնազանդել առ ոտս հզօրին. - 430. և գտեալ զպարգևն մահառիթ՝ գայ ի հանդիպումն հզօրին: - 410. Եւ դարձուցեալ զիշխանն Աշոտ մեծաւ պատուով և բազում և երևելի պարգևօք. - 424. և խնդրէ զարիւնն իւր և զիւրոյ ազգին՝ պարգևք և զինք վարձուց ծառայութեան յաւիտենականի, և աննենգ կալ ի դրան արքունի: - 430. Զայս խնդրէ Սմբատ պարգևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, գուցէ գնասցէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարիւնս անձանցն պարգևս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեսցեն զոր տեսինն: 468. Իսկ մեծանուն իշխանին Գագկայ բազում և երևելի պարգևօք շքեղացուցեալ նախապատուէ զյաղթող այրն Թադէոս: - 436. Նա սիրելեաց և կամարարաց իւրոց անձախ պարգև, այլ և անուշահոտ բուրաստան, լի համապայծառ ծաղկովք: - 470. Ուստի և զարմանք մեծամեծք են ինձ ի վերայ մանկանն, զի ոչ պարգևս կամ ինչս շնորհել ումէք ձեռնհաս եր, և ոչ իշխանական ինչ հրամանաւ հարկեցուցանել զոք կարէր. - 420. Վասն զի բազում խոստումն պարգևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422.

ՊԱՐԳԵԻԱԲԱՇԽ - Ո՞ր առատ ձիրք ձեռինն պարգևաբաշխ, որ երևելի զարդուք ցանկ զմեզ շքեղացուցանէր: - 416.

ՊԱՐԳԵԻԱՏՈՒ - Իսկ նորա ճարպոյ զակամբ եկեալ, ըստ նմանութեանն կուրացելոյ Իսրայէլի՝ ապաշնորհ առ պարգևատուն գոլով՝ զթիկունս դարձուցանէ յիշխանն, ապստամբութեանն յաղթեալ ախտիւ. - 408.

ՊԱՐԶՈՒԱԾ - որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարզուածսն, գունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. – 456.

ՊԱՐԻՍՊ - և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով զահոյք զբոսանաց, յորում հանդերձ որդովք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454. Իսկ և զգլուխս պարսպին ածեալ ի կիրճս դժուարամածս քարանձաւին՝ ի համբոյրս միմեանց մերձեցուցանէ. – 454. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զձել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. յորոյ վերայ լար եղեալ ձգէ զպարիսպն շուրջանակի իբր ձիարշաւանօք հինգ. – 454. Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանիւնջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահեր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472. շինէ և ի գլուխս պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. – 452. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստաահեղոյս բնեմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոյով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ՊԱՐԾԱՆՔ - „Ո՞ւր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարձանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարձանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 450. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ զայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարձանս: - 464. Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիւք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ մեծապարծ պարձանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464.

ՊԱՐՈՒՆԱԿ - ածեալ զթիկամբք եկեղեցոյն և շրջապատ պարունակ մի պանծալի մանրամասն հատուածովք յօրինեալ – 462.

ՊԱՐՍՊԱԻՈՐԵԼ - Ի ծայրից անտի զագաթանն ի խոնարհ մինչև ցեզր ծովուն լի և լի պարսպաւորէ անմերձենալի ամրութեամբ: - 434. տայ զմթերս զանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս

գագաթնաւորս և գանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ՊԱՐՄՊԵԱԼ - քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքծագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. - 422.

ՊԱՐՄՊԵԼ - Պարսպէ անմերձենայի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս գանձուց և զինուց և սապազինաց անհուն բազմութեանց: - 458. Պարսպէ և զծովակողմն զօրաւոր վիմօք, դնելով զհիմունսն յանհնարին խորութեան - 452. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418.

ՊԱՐՄՊԵԼՈՅ - յորոց ի բագում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450.

ՊԱՐՄՔ - Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն ճախուկ, և զօրագլուխ գնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարծի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Բայց ի գնալն Յուսփայ ամիրային ի Պարսս՝ գնաց և թագաւորն Գագիկ ի գաւառն Կոզովիտ, և պաշարեալ զանառն Դարինս՝ գողացեալ առնու ի գիշերի, ըստ յաջողելոյ նմա ի վերուստ, առնու և զբերդն Մակուայ. - 444. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. Եւ ապա զկնի այսոցիկ այսպէս եղելոց՝ անիշխանանայ երկիրն Պարսից: - 448. Եւ արքայն Յուսփի ել գնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բագումս, և փախստական արարեալ զօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիւր Յուսփի որդի Ապուսաճայ, այր իւրոյստ և բարձրանշան և ահարկու քան զբագումս որ յառաջ քան գնա էին: - 438. Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեալ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ գնա իբրև զանգօր տղայ: - 442. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Եւ նորա գնացեալ անթիւ բազմութեամբ զօրու՝ թողու ոստիկան Պարսից զմի յիւրոց հոմանեաց, որում անուն էր Փէթք. - 448. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն

Պարսից Յուսի և տիաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկաներ, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. – 438. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայէլի,, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: - 464. Չայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զսոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսի, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440. գորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թռչնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ասորպատական, մինչև ցԽուժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհագարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460. Ընդ այնր ժամանակս դեռ ևս բռնակալութեամբ տիրէր Պարսից և/446/ Հայոց Յուսի որդին Սպուսաճայ – 448. Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմռեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդոցն Հագարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416. Հարցանէր ի նմանէ զտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. – 440. Նա ի սիրտս բռնաւորաց Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Յունաց և բարբարոսաց, հրացեալ և յարաշարժ բնեռ: - 472. ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ՊԱՐՍԻՑ – 448. և տայ ի ձեռն արքայի զաշխարհս Հայոց և Վրաց և ուխտ խաղաղութեան եղեալ զնայ յերկիրն Պարսից: - 448.

ՊԱՐՏԱԻ - Եւ ի գալ զարնանւոյն այր մի ներքինի գոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զորաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ զնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426. և ինքն աճապարեալ հասանէ ի քաղաքն Պարտաւայ: - 426.

ՊԱՐՏԵԼ - Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ – 428.

ՊԱՐՏԷԶ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հաստողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և զսիս ըստ զսից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456.

ՊԱՐՏԻԼ - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ

հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466.

ՊԵՏՐՈՍ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յէ զՊետրոս և յանդնդադուդակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440. և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յէ զՊետրոս և յանդնդադուդակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զղիղրամայն/ճիշտը՝ զղիղրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ, - 440.

ՊԷՍՊԷՍ - անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց զազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ որ կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խտղտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. – 452.

ՊԷՍ-ՊԷՍ - Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհունոն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէսպէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462.

ՊԷՏ/Ք/ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեռոնն Արտօս, որ ի զարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկացի որ առնուլ: - 452. անդ են և սուսերամերկաց հոյք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց զազանաց. և անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ որ կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. որք և ի ծով անկանելով՝ բղիւնն ձկունս մանունս առ. ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի զանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452. բղիւնն և աղբիւրք /450/ բարեխառնք շուրջ զբաղաբան, օգնականութիւն մատուցանելով մարդկան ի բազում պէտս – 452. տայ զմթերս զանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս զագաթնաւորս և զանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

- ՊԻՂԾ - Իսկ գայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարեր անձամբ զղեմ ունել հզորին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուք ի ծածուկ: - 410.
- ՊՂԻՆՁ - որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարգուածսն, գունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. - 456.
- ՊՂԾԱԼԻՑ - և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բագնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460.
- ՊՂՆՁԻ - Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինչ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզոր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահեր յերկիրէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսիսաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.
- ՊՂՈՒԱՆՔ ԳԵՕՂ - Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գետոն Պղղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426.
- ՊՆԴԱԿԱԶՍ - որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422.
- ՊՆԴՈՒԹԻԻՆ - զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջազօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզորին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ - 430.
- ՊՈՂՈՎԱՏԻԿ - Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրէք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410.
- ՊՍԱԿ - Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ զագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462.
- ՊՏՂԱԲԵՐ - նան ծառովք պտղաբերովք սաղարթեալ և այգևետ բազմութեամբք յոյժ վայելչացեալ զարդարի. - 450.

ՊՏՈՒՂ - գոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագորն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոստ երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Իսկ չարարուեստ բանսարկուն սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ, դիւրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի կենաց, գոր ունեաք ի դրախտին զբնութիւն – 406. Իեր գլխոյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղերեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ՊՐՇԱԿ - ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. – 428.

Ջ

ՋԱՀ - քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքծագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. – 422.

ՋԱՆ - Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեսնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434.

ՋԱՆԱԼ - Ջայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և զարթուցանել ջանայր զայլազգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: - 438.

ՋԱՆԱՀՆԱԸ ԵՂԵԱԼ - վասն որոյ և նախնիք սորա ջանահնար եղեալ՝ ոչ ինչ օգտեցան: - 406.

ՋԱՏԱԳՈՎ - Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի գիշերի առնու զամրոցն և տիրէ զաւառին: - 406.

ՋԱՓՐ - Եւ գլխաւորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Սոկրոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝

առաքել նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442.

ՋԵՐՄԱԶՈՐ - Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ջոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432.

ՋՂՄԱՐ - Յետ խաղաղանալոյ երկրին զթասիրաբար և ուրախալից սրտի կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. - 432.

ՋՆՋԵԼ - Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի յիշխանատանն Աղձնեաց ի գեօղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Ջուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն - 460. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զրնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբոր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: - 432.

ՋՈԿԱԴԴԵԱԼ - Փորձեալ քննէր զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ զնովաւ ջոկադդեալ լրտեսս արս պատերազմողս. - 440.

ՋՈԿԱԴԴԵԼ - Ստեղծագործեալ ջոկադդէ և ի կարգս եկեղեցւոյն զհոլովս երեոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գագանաց, խոզից և առիւծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ - 462.

ՋՈԿԱՅԵԱԼ - հեր զլիոյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ զիսաւորութեամբ ուղերէկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտնանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ՋՈՐԻ - Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զօրքիս, զանդեայս արջատոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446.

ՋՈՒՐ - և եթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարաւի, և ոչ երբէք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո ոք առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,„: - 412.

Ռ

ՌԱԶՄ - ուստի և գունդ զգնդի անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահե արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց զօրուն այլազգեաց. – 466. ուստի և գունդ զգնդի անցեալ զօրացն Հայոց՝ գայ պատահե արքայ զմիջոցաւ ռազմին այլազգեաց, յորում էին արք հետևակք ըմբշամարտ զինակրաց իբրև չորք հազարք. որոց ի դիմի հարեալ արքայի, իբրև կայծակն ընդ եղէգն հարեալ՝ այնպէս խորտակեաց զռազմաց /ճիշտը՝ զռազմանց/ զօրուն այլազգեաց. – 466.

ՌԱՄԻԿ - Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեսցեն – 456.

ՌԱՅ - և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444.

ՌԱՇԱՄ ՌՇՏՈՒՆԻ - որ թեպէտ և յառաջ քան զայսոսիկ ի Դաւթայ Սահառունոյ և յՌաշամայ Ռշտունոյ և ի Բաղափրանայ ասի առեալ շինութիւն – 454.

ՌՇՏՈՒՆԻ - որ թեպէտ և յառաջ քան զայսոսիկ ի Դաւթայ Սահառունոյ և յՌաշամայ Ռշտունոյ և ի Բաղափրանայ ասի առեալ շինութիւն – 454.

ՌՇՏՈՒՆԻՔ - յորոց ի բազում ամբոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450.

Ս

ՍԱ - վասն որոյ և նախնիք սորա ջանահնար եղեալ՝ ոչ ինչ օգտեցան: - 406. Առ սա հասեալ լրտեսաց՝ ասեն. ահաւասիկ զօր այլազգեացն անցին յաշխարհն մեր յայսմ գիշերի անթիւ բազմութեամբ: - 436. Աստ ապա ի պատեհս գտեալ հարազատաց սոցա՝ սկսան յափշտակել զտեղիս տեղիս ի ձեռաց մանկանցն: - 418. Աստ բազմաց

մրմոռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիւղէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբուղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Ռոդոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն զոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,»: - 442. Եւ զայս ամենայն յաջողեալ ամա շնորհացն Աստուծոյ՝ խաղաղանայ երկիրն Վասպուրական: - 432. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Զոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Զերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն ամա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Եւ քանզի ոչ որք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մեք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: - 448. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. զոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. զոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և զործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և սպա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի զիշերի զողանայ զամրոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեարք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեալ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հօրին: - 434. Յաղագս սորա հաւաստապէս և յոյժ ըղձալի է ինձ առնել բանից դեգերանս ի սմա, և ի սորին գործս և զովեստս - 420. Յաղագս սորա հաւաստապէս և յոյժ ըղձալի է ինձ առնել բանից դեգերանս ի ամա, և ի սորին գործս և զովեստս - 420. Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ զլիսոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ են կարգք: - 422. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսիւն երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց որք փախիցէ յերեսաց: - 422. Սա

դարձեալ վերստին սեփեականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ, գոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. – 406. Սա զօրութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. – 432. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի գարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: – 436. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորինն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաղագ ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: – 422. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. գոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: – 410. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիւր: – 438. Սա, որպէս կարծեմ՝ թոյլ տալով Աստուծոյ առնու զվրէժ արեան հօր իւրոյ ի գլխոյ Ապուրուանայ: – 420. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուդս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզուջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 454. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագկի կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան գոր վերագոյնն ասացաք. – 444. քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամբոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքձագեան աստկազոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. – 422. .

ՍԱԿ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդադուդակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց ինդրողացն, գոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: – 440. և ինքն Սմբատ ոչ ինդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիդրամայն/ճիշտը՝ զդիդրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,„ – 440.

ՍԱԿԱՅՆ - Որ թէպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի ինդրեալ պարզևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: – 462. քայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: – 430. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. – 466. սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ

որպես ի հուդս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզոց կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 454.

ՄԱԿԱԻ - Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և աս սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ – 428. և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն զունդ առ զունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսիայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ զհտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: – 448. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կասպուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբոնէ զնա իբրև զանգօր տղայ: - 442. Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: - 436. և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տփղիս, ոչ սակաւ հարստահարութիւն արարեալ զլիտ Սմբատայ՝ առնու հարկս բազումս: - 424. և նստեալ շուրջանակի սակաւ աւուրս՝ ապա փորեցին զաչս Հասանայ և առին զամրոցն: - 428. Իսկ այրն այլազգի քանզի զհտէր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464. Իսկ մեր ի բազմաց զսակաւն յիշատակելով՝ ահա ասացաք որ ինչ յաղագս Ոստանն աւանի: - 452. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438.

ՄԱՀԱՆԱԿԱՐԿԱԶ - և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. – 410. Նաև ի զլիտ լերինն հոսեալ իջանեն գետք սահանակարկաջք յորդահոսք, որով ոռոգանի երկիրն առ հասարակ. – 452.

ՄԱՀԱՌՈՒՆԻ - որ թէպէտ և յառաջ քան զայսոսիկ ի Դաւթայ Սահառունոյ և յՌաշամայ Ռշտունոյ և ի Բաղափրանայ ասի առեալ շինութիւն – 454.

ՄԱՀՄԱՆ - Եւ մինչդեռ կամեր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի զան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. Հարցանէր ի նմանէ զտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիւրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Աղանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. – 440.

ՄԱՀՄԱՆԱԿԻՑ - հանգուցանել գշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում պակասում են որոշ բառեր/ կոչեցեալ ազգէ – 430.

ՄԱՀՄԱՆԵԱԼ - Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարև անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրու յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիրումն սահմանեալ վայրի. – 466.

ՄԱՀՄԻ - որ թեպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորի յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորիս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. – 466.

ՄԱՂԱՄԱՍ - Եւ իբրև զգագանս արիւնարբոս մրմռեալ՝ գան հասանէն մինչև ցքաղաքն Սաղամապ: - 436.

ՄԱՂԱՐԹԵԱԼ - նաև ծառովք պտղաբերովք սաղարթեալ և այգևետ բազմութեամբք յոյժ վայելչացեալ զարդարի. – 450.

ՄԱՆՁԵԼ - ո՞վ որ զանյաղթ վիշապն սանձել մերձենայր, և ապրեալ լինէր ինքն,,: - 414.

ՄԱՌՆԱՍՈՅՐ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամէնօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Սոկաց. և մի՛ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434.

ՄԱՍՏԿԱԳՈՅՆ - քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքծագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. – 422.

ՄԱՍՏԿՈՒԹԻԻՆ - „աւուրք սաստկութեան են և գործ պատերազմի, ո՞վ գիտէ, ո՞յր ուրուք յաղթութիւնն լինիցի,,: - 424. Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրև զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի – 412. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ուն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ՄԱՍԱԿԵԼ - ուր և անդէն իսկ երկուք յորդոց իրոց, ևս և բազումք ի զօրաց անտի չարամահ սատակեցան առաջի երեսաց նորա – 426. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցմութաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460. ուստի և ընդ սրախողխողսն և ընդ գետավէժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբազումս /466/ ի

նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զոմանս շրթայակապս յղէ յանառն Դարինս: - 468.
Այլ թէպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն
Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց
սատակէին, կատարելով առ նոսա սասցեալն յիմաստնոյն – 448.

ՄԱՏԱԿՈՒՄՆ - Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց
իշխանին, թէպէտ և նուազունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ
դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. – 428.

ՄԱՏԱՆԱՅ - և բազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց.
անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի
զգածեալ հնարիւք: - 426. և բազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և
սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր
գործէ սատանայի զգածեալ հնարիւք: - 426. Իսկ չարարուեստ բանսարկուն
սատանայ, որպէս երբեմն ի նախնումն ազդեցութեամբ կնոջն դաւաճանեալ,
դիւրահաւան զնախահայրն առ պտղոյն առնելով ճաշակումն, զանմահս մահացոյց ի
կենաց, զոր ունէաք ի դրախտին զբնութիւն – 406. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ
այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն...դայեակն խաւարի, արեան
մտեալ սատարն, խրատեալն ի սատանայէ, անհամբոյրն ի բարեաց, արբանեակն
չարին – 410.

ՄԱՏԱԸ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր
բարեկամն...դայեակն խաւարի, արեան մտեալ սատարն, խրատեալն ի սատանայէ,
անհամբոյրն ի բարեաց, արբանեակն չարին – 410.

ՄԱՏԵԸ - և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ
զՊետրոս և յանդնդադուդակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց
խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440.

ՄԱԸՔ - Եւ հեծեալ յերիվարն քաջակազմ ոսկեհրաշ սարուցն փայլէր իբրև զարեգակն ի մէջ
աստեղաց. – 442.

ՄԱՓԻ - Իսկ ամիրային թողլով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և
յնստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիւր առաջնոյն Մափի. – 426.

ՄԱՓՈԸ - որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև
զապիտրն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ,
կայ առաջի տեանն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց:
- 462.

ՄԵԱԻ - Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուադիր քողն մարգարտահիւս զարդուն, զգեցեալ զսեաւս ի
զգեստից, և պատրաստեալ գլխոյ իւրում արկանելիս թխակերպս – 414. Ի բաց
առան ի դրաց սենեկացն ոսկեհոռն կամարաձև երանգոցն տարազք, և սեաւք
խոշորագոյնք և յոյժ տխրալիք զտեղին փոխաբերեցին. – 414.

ՄԵՆԵԱԿ - ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և
ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ

պղնձի անմերձենայի պահեր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472. և որպէս թուի ինձ՝ զանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօրն և զամբարտակաւ գետոյն որ առ ստորոտով լերինն Վարազայ. - 456. Ի բաց առան ի դրաց սենեկացն ոսկեհունն կամարաձև երանգոցն տարազք, և սեալք խոշորագոյնք և յոյժ տխրալիք գտեղին փոխաբերեցին. - 414. վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 452.

ՄԵՐԵԱԼ - Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չն ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412.

ՄԵԻԱՆ/բերդ/ - Եւ անդէն ձերբակալ արարեալ կրկին կապանօք քարշէն ի դուռն բերդին Սեան կոչեցեալ. - 428. Եւ արձակեալ զօր պաշարէ գրերդն Սեան, զոր յափշտակեալ էր Գագկայ որդւոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426.

ՄԵԻՈՐԴԻ - Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմռեալ պատերազմացն Պարսից և Սևորդուցն Հագարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446.

ՄԵՓԱԿԱՆ - Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրեւ զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412.

ՄԵՓՀԱԿԱՆ - Եւ հանեալ զնոսա անտի՝ տայ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ և տիրեցուցանէ սեփական ժառանգութեանն հանդերձ իշխանական ճոխութեամբ: - 420. թագրնկալ փառօք պատուիլ ումեք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդւոյ թագաւորի սեփական և բնաբար տիրողի Հայոց. - 442.

ՄԵՓՀԱԿԱՆԱԲԱՐ - Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի յիշխանատանն Աղձնեաց ի գեղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփականաբար Զուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպառ կորուսեալ ջնջէ զազգն - 460.

ՄԵՓՀԱԿԱՆԵԼ - Սա դարձեալ վերստին սեփականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարազայ, զոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. - 406.

ՄԷՐ - Եւ արդ մեր բաղձալի սիրով բուռն հարեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մանաւանդ որ /452/ անհուն շատաբանութեամբք իցեն լի, անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. - 454. Եւ երթեալ գնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. Եւ խնայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, զրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի

ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. – 444. Եւ նորայ գնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: – 438. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զւէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօսս ոչխարաց՝ ի չորեքժագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնն: – 438. և տեարք և ազատք աշխարհին միշտ զնորայն սիրովն գային – 420. Եւ քանզի առեալ էր Գագկայ զքոյրն Հասանայ կնութեան՝ վասն այնորիկ և սիրով խաղաղութեամբ ընդունի գնա յամրոցն: – 408. Իսկ ի գալ գարնայնոյն, փախստեայ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ գայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ զդաշինս սիրով. – 424. Նա տուն իւրում կանաչ տունկ ոսկեսաղարթ, լի աստուածայորդոր սիրով և բերկրաբեր աւետիք: – 470. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգագանաբարոյ գործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի ւէր կատարման. – 448. որք զարինարբու գագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, զաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: – 408. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրովն՝ առ իւր ազգի. գոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: – 410.

ՄԻԳԱՔԱՅԼ - Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին զոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: – 422.

ՄԻՐԵԼ - զի յոյժ խանդաղատական և զուարթագին ոգով իւրով սիրէր գնա. – 432.

ՄԻՐԵԼԻ - գոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն էրեոց, սոյնպէս և հզօրին գրացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. – 432. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բուռն հարկանել, առ ի յիշատակ թողով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 450. Եւ արդ սիրելի էր ինձ ևս հրաշափառագունիւ անցանել բանին ընդ ողբերգականացս հանդէս. – 416. գոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ

ականատես և ականջալուր, և ինով իսկ ձեռք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յղին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն - 410. Նա սիրելեաց և կամարարաց իւրոց անծախ պարզն, այլ և անուշահոտ բուրաստան, լի համապայծառ ծաղկովք: - 470. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանէլ ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի զլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խորխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ՄԻՐԵԼՈՒԹԻՒՆ - Իսկ նա զգրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառագարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեցէ. - 410.

ՄԻՐԵՅԵԱԼ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408.

ՄԻՐՏ - առ որ նայեցեալ տիկինն՝ յուսացեալ արձանացուցանէ զսիրտ իւր - 416. Բայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: - 430. Բայց քանզի կասկած ի սրտից երկոցունցն ոչ մեկնեցաւ՝ գրաւականս խնդրէ Ափշին. - 424. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտի և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զտովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գազկայ: - 434. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410. զի բեկեալ էր սիրտ նորա առ ուշի, քաջութեան մանկանն, և սպասէր գաղտ կորուսանել զնա: - 418. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղխէր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի

վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս։ - 420. Իսկ գլխաւորսն խազմարարս՝ քարավեժս արարեալ ի խորս խաղացուցանէ սրտից ծովուն. - 434. Իսկ գորունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով /ճիշտը՝ շրջշրջելով/ գործեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զուեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն։ - 452. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաշողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածեր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս։ - 416. Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտի կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. - 432. Նա ի սիրտս բռնաւորաց Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Յունաց և բարբարոսաց, հրացեալ և յարաշարժ բնեռ։ - 472. Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտի, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զհնուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ։ - 436. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ յիսս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. - 406. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խտղտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. - 452.

ՄԻԻՆ - և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցլուխ նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարն արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս։ - 456. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօղ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսիրտ երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց։ - 422.

ՄԻՕՆ - զոր հրաշափառապէս եցոյց մեզ երկրորդ Երուսաղէմ, միանգամայն և դուռն վերին Միօնի։ - 462.

ՄԼԱՅԵԱԼ - Այլ ոչ ուրեք երբէք յայտնել իշխեին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասէին, և պացեալ խոյսացի ի վերայ մեր իբրեւ զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սրոյ զանձինս մեր առնիցէ,„։ - 408.

ՄԽՐԱԼԻ - Այս ինձ սիրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, զոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. - 442.

ՄԿԻԶԲՆ - և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոս և վավաշոս Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն – 454. ՄԿԻԶԲՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ ԶԿՆԻ ԵՂԲՕՐ ԻԻՐՈՅ ԱՇՈՏԻ, ԵԻ ԳՈՐԾՔ ՆՈՐԻՆ ՔԱԶՈՒԹԵԱՆ: - 428.

ՄԿՍԱՆԻԼ - Աստ ապա ի պատենս գտեալ հարազատաց սոցա՝ սկսան յափշտակել զտեղիս տեղիս ի ձեռաց մանկանցն: - 418. և ահագին օրն սկսաւ լինել: - 466. և զկնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան զառաւել: - 456. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,“ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422.

ՄԿՍԵԱԼ - և անտի յառաջ մատուցեալ առնու զբերդն Ուղեոյ և տիրէ գաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: - 444. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զբարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթէ և մինչև ցտեր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թոշնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցմութաստան, որում կամեր աւանդէր, և յորոց ոչն կամեր ի բաց կորզեր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. – 460. Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Աղանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. – 440.

ՄԴԳԱՅ ԳԱԻԱՌ - Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ, զոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. – 406.

ՄՄԲԱՏ - Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ զանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թևակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսիփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. ԲԶայս հրաման տէրունեան յետս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցոյ և ժողովրդեանն տեառն: - 440. և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ գայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. Եւ երթեալ զնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ

իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424. Եւ իբրն ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ զնա իբրն զանգօր տղայ: - 442. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիդրամայն /ճիշտը՝ զդիդրամայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,„ - 440. և նորա ըստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զգինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տայ զբերդն ի ձեռս Սմբատայ թագաւորին Հայոց: - 438. և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տփղիս, ոչ սակաւ հարստահարութիւն արարեալ զլիտյ Սմբատայ՝ առնու հարկս բազումս: - 424. և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. Չայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և զարթուցանել ջանայր զայլազգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: - 438. Չայս խնդրէ Սմբատ պարզես յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, գուցէ զնացէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422. Չայսով ժամանակաւ զայ հասանէ Սմբատ թագաւորն Հայոց ի գաւառն Ապահունիս, հարկս պահանջել ի զլիտց Կայսիկն կոչեցեալ ազգէ. - 428. Չոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԲաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոխս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդոյ Վահանայ: - 422. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ զայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և զայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և գրաւական տալով զորդին իւր զանդրանիկ. - 424. Յայնժամ ի թիկունս օգնականութեան կոչէ զիշխանն Աշոտ թագաւորն Սմբատ. - 428. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսա պատշաճիր: - 438.

ՍՈՂՈՒՆ - կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և զագանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն զտեսակս: - 462.

ՍՈՅՆ - սորա հաւաստապէս և յոյժ ըղձալի է ինձ առնել բանից դեգերանս ի սմա, և ի սորին գործս և գովեստս - 420. և արդարն արժանի էր օծեալն Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զայնս գովութեանց: - 470. Չայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զայնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440. Չայսոսիկ և ևս յաւէտ քան զայնս ասէ տիկինն ընդդէմ լալականացն: - 414. Չայն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ

Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակաց, գոր վերագրեցաք ըստ մերումն բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց – 430. Ի սոյն աւուրս զնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամզայն անուն ճանաչիւր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճունսն անուանեալ ամրոցի: - 430. Ի սոյն ժամանակս այր մի արաբացի ազգաւ, այր հմուտ պատերազմաց և գործոց զինուորութեան. սա կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ յինքն հայեցեալ՝ կարծեաց ինքնագլուխ լինել: - 464.

ՍՈՅՆՊԷՍ - գոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն էրեոց, սոյնպէս և հզօրին գրացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. – 432. Այլ գոր օրինակ ի բազում փայտից զուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408.

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ - Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն զսովորականն մոռացան դիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. գոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410.

ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆ - Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410. Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապուրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418.

ՍՈՐԱՅ - Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, գոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստեպ ստեպ միշտ զտրայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420. Եւ տուեալ Գագիկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Զոել և զգաւառն կոչեցեալ Զերմաձոր, որ է մասն երկրին Սոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432.

ՍՈՒԳ - Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղէտ սգոյն դառնութեան: - 416. և յառաջ կոչեալ զդասերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս երբայեցիս և զթագաւորացն Իսրայէլի նուագել տայ զողբս: - 414. Եւ ելաց զնա արքայ լալին մեծ գաւուրս Խ և ապա դարձեալ արծարծեալ զմիտս իւր յերկիւղն Աստուծոյ, իմացեալ զիմաստնոյն ասացեալն, թէ „իմաստնոյ սուգ գաւուրս է իսկ անմտի զամենայն ժամանակս կենաց,, – 444. և եղև օր վախճանի նորա սուգ մեծ ամենայն Հայաստան աշխարհին: - 444. Իսկ զկնի բառնալոյ սգոյն մեծի՝ խաղաղացուցանէ թագաւորն զաշխարհն ի մրմոռեալ

պատերազմացն Պարսից և Սևորդոցն Հագարու որ զկողմամբք լերանցն: - 446. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեարք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416. Որք յանհնարին սգոյն դառնութեան մատաղ մանկտոյն զսովորականն մոռացան դիեցուցանել զկաթն, ողբոց միայն պարապեալ միմեանց ձայնակցելով: - 412. ՎԱՍՆ ԲԱՌՆԱԼՈՅ ՍԳՈՅՆ ՄԵԾԻ, ԽԱՂԱՂԱՅՈՒՅԱՆԵԼՈՅ ԱՐՔԱՅԻ ԶԱՇԽԱՐՀՍ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ՅՈՒՍՓԱՅ ՈՐԴԻՈՅ ԱՊՈՒՍԱՃԱՅ: - 446.

ՍՈՒԳ ԱՌՆՈՒԼ - Յայնմ աւուր սուգ առին սուրբ եկեղեցիք և դասք պաշտօնէից: - 414.

ՍՈՒԶԵԱԼ - ուստի և առ ի չժուժել ճիւաղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անզերծանելի ծուղակ՝ սուգեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. - 428.

ՍՈՒԶԵԼ - ո՞վ որ զբարձրաթիռ արծիւն քաջահնչօղ և ահարկու ձայնի ի խոնարհ սուգել լինէր ձեռնհաս. - 414.

ՍՈՒՂ - ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵՒ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱԶ ՔԱՆ ԶԶԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵՒ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՑԻՆ: - 452.

ՍՈՒՍԵՐ - և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442. Եւ զզեցուցեալ ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և գօտի սուսերալ, հանդերձ ոսկեհունն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. Մաշեալ ի սուր. սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. Մա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ զլիսոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ դադարեցուցանէ զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցոյ և որ ինչ եկեղեցոյ են կարգք: - 422.

ՍՈՒՍԵՐԱՄԵՐԿ - անդ են և սուսերամերկաց հոյլք և ըմբշամարտաց պատերազմունք. անդ և դասք առիւծուց և այլոց գազանաց. և անդ երամբ հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս. զոր եթէ զամենայնն որ ի նմա գործք ի թիւ որ կամիցի արկանել՝ բազում աշխատութեան պէտք են անձինն և լսողաց: - 458. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զզօրսն գնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամբք խառնեցան և

ճայթմունք և թնդինք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան – 466.

ՍՈՒԲ - Այլ ոչ ուրեք երբեք յայտնել իշխեին յայսպիսեաց աստի, „գուցէ լուիցէ, ասեին, և սլացեալ խոյասցի ի վերայ մեր իբրև զարծիւ յերամս հաւուց, և կերակուր սքոյ զանձինս մեր առնիցէ,,: - 408. և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուռն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխոի դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. – 468. Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ քերանոյ սքոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեան: - 436. և սուր ի վերայ եղեալ կոտորեցին և լցին զբերան դաշտին յանկելոց դիակացն յոյժ խտացեալ առ միմեանս. – 436. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապուսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զբանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սքոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թռչնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցնուծաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիրս ի նոցանէն իմաստութեան սքովն աստակէր. – 460. իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տայր քերանոյ սքոյ և յանինայ կոտորէր, երբեմն անձամբ և երբեմն ի ձեռն զօրացն: - 460. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464.

ՍՈՒԲԲ - Ահա ասացաք որ ինչ յաղագս սքոյ եկեղեցոյն: - 464. Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սքոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սքոյ. – 426. Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սքոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սքոյ. – 426. եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրք եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի զնացելոյն յաշխարհէս. – 444. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սքոյ, ըստ առաքելոյն զոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442.

Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. և բազում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգածեալ հնարիւք: - 426. և զշինուածս ամբոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն գտաճար փառաց: - 460. Եւ ինայեալ ի սուրբ եկեղեցիս և ի հաւատացեալս՝ ել գնաց առ Ափշին, գրաւ մահու զանձն եղեալ, ուր և սիրոյ մեղադրանօք ել և ելս առնելով՝ պատճառեն միմեանց զինչ հաճոյ է կամաց: - 424. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիպ թագաւորեալ նորոյ Իսրայելի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդէայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց – 446. Զայս հրաման տէրունեան յետս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցոյ և ժողովրդեանն տեառն: - 440. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ գագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ գագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. ՅԱՂԱԳՄ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊՍԾՍԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿԻԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՏՈՒՔ – 460. Յայնմ աւուր սուզ առին սուրբ եկեղեցիք և դասք պաշտօնէից: - 414. որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում զիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ զերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանիւն՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446.

ՍՈՒՐԲ ԱԻԱԶԱՆ - Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ գետահետեալ յերկուց մշտաբողիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգուով ծարաւիս: - 464.

ՍՈՒՐԲ ԱԻԵՏԱՐԱՆ - և մինչդէռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթներ զկամարն երկնի, և դէռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւէժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և սհա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466.

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐԻՈՍ - Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466.

ՍՈՒՐԲ ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ - որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. - 466.

ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏ - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466.

ՍՈՒՐԲ ՀՈԳԻ - Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն զոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442.

ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՍԷՍ - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466.

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ - և ընթացեալք այսր անդր սուրբհանդակք լալականացս՝ իսցին զլուսանցոյց պատուհանս հրաշակերտ ապարանիցն, հրամանաւ տիկնոջն. - 414. և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթևեր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրբհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւե՞ժ աղօթե տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466.

ՍՈՓԻ - ԱԹՈՌԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԱՇՈՏԻ ՈՐԴԻՈՅ ՆՈՐԻՆ ԱՆԴՐԱՆԿԱՆՆ: ԵՒ ՓՈԽՈՒՄՆ ՏԻԿՆՈՋՆ ՍՈՓԵԱՅ ԵՐՋԱՆԿԻ ԵՒ ԲԱՐԵՊՍՇՏԻ - 416. Եթէ զայսուսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռսն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սովիի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414. Եւ ինքն Սովիի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ մեծանուն տիկինն Սովիի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. -

416. Եւ քանզի որդի քեռ էր Ապուրուան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակե զնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: - 416. Ուստի և ի կրծաբախ ճակատահար ճայթմանցն և ի բարձրաճիչ աղաղակացն հնչեաց դռնն դարպասու արփիագեղ./412/ տիկնոջն մեծին Սոփեայ: - 414.

ՍՊԱՆԱՆԵԼ - Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդեռ չն ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպուրուան: - 420. և գան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսիայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ գիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448.

ՍՊԱՆՈՂ - Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազի թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին - 424.

ՍՊԱՆՈՒՄՆ - Նան շունք տիրասերք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և զհշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412. ՓՅՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱԶԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՍՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒԱՆԱՅ Ի ՁԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾՄԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420.

ՍՊԱՌԱԶԻՆԵԱԼ - բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442.

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ - և նորա առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպառնալէօք, ոյսս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. - 424. զոր տեսեալ տէրանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գազկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալէաց Գազկայ իշխանին մեծի: - 434. Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրեպ քանոն: Նա բոնաւորաց սպառնալէաց, բբաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեառն բարձր և անդրդուելի վեմ: - 472.

ՍՊԱՌ ՍՊՈՒՌ - Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամբոց մի յիշխանատանն Աղձնեաց ի գեօղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Զուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպրու կորուսեալ ջնջէ զագգն - 460. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպրու ջնջեաց զյիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գազկայ Վասպուրական իշխանի: - 432.

ՄՊԱՍԱԻՈՐ - Վասն զի են ի նմա ոսկեգարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նագելի ճոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. – 458.

ՄՊԱՍԵԼ - զի բեկեալ էր սիրտ նորա առ ուշի, քաջութեան մանկանն, և սպասէր գաղտ կորուսանել գնա: - 418.

ՄՊԱՍՔ - Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհունն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462.

ՄՊԵՂԱՆԻ - Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառուս վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն Էհաս իբրև ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գազկայ: - 434.

ՄՊԵՏԱՓԱՌ - հեր գլխոյ նորա թխակերպ, գանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղերեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտնանունք հանդերձ պտղովք վկայեալք, իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ՄՊՈՒՌ - Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի իշխանատանն Աղձնեաց ի գեօղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Ջուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպար սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն – 460. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպար սպուռ ջնջեաց զիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գազկայ Վասպուրական իշխանի: - 432.

ՄՍՅՅՕԴ - զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօղ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450.

ՄՍՆՆԱԼ - „Ո՞ւր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիւրաւ մղեր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. Աստ բազմաց մրմռեալ ազգականաց սոցա, որք և ստանալ ինչ մանկանցն խորհէին, այլ ոչ իշխէին յերկիւղէ մեծին Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 418. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրոդական բանիւք և խոստմամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. – 438. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գազկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464.

ՄՍՅՅՈՒԱՄ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապուսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և

հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408.

ՄՏԵՂԾԱԳՈՐԾԵԱԼ - Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցւոյն զհոլովս երէոց և զերամս հաւուց, միանգամայն և զդասս գագանաց, խոզից և առիւծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462.

ՄՏԷՊ - Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, զոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստեպ ստեպ միշտ զտրայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420.

ՄՏԷՊ ՄՏԷՊ - Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, զոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստեպ ստեպ միշտ զտրայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420.

ՄՏԻՊԵԼ - Իսկ նա զգրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառագարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեսցէ. - 410.

ՄՏԼԱՆԵԼ - Եւ քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝ գեղջ, կամ՝ գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434.

ՄՏԼՏՈՒ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն, յղին անօրէնութեամբ, ծնօղն զկորստեանն պահակ, մահացու խորհրդոցն չարամայր ստնտուն – 410.

ՄՏՈՐ - զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի զոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430.

ՄՏՈՐԻՋՈՒՅԱՆԵԼ - Նա որջացելոց բազմաց ի բարձրաբերձ ամրոցաց ստորիջոյց: Նա ապստամբաց անզերծանելի ծուղակ: - 470.

ՄՏՈՐՈՏ - և որպէս թուի ինձ՝ զանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ. – 456. Յայժամ և իւր

իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, զտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. Սա դարձեալ վերստին սեփեականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ, գոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. – 406.

ՍՏՈՒԳԵԼ - Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբան ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով գլխոյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414.

ՍՏՈՒՆԳԱՆԵԱԼ - Եւ արքայն Յուսփ ել գնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զգօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442.

ՍՐԱԽՈՂԽՈՂ - Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր Էհաս ի վերայ նորա, և սրախտղխտղ արարեալ գնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղոջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. – 420. Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ գնուս. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախտղխտղ արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434. ուստի և ընդ սրախտղխտղսն և ընդ զետավէժսն սատակեցան արք իբրև ԸՌ, և զբազումս /466/ ի նոցանէ ձերբակալս արարեալ՝ զոմանս շղթայակապս յէլ յանառն Դարինս: - 468.

ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ - և Հասանայ զրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգոցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428. և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթևեր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւե՞ժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեառն,,: - 466. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհուն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462. Իսկ ի ներքուստ կողմանէ զսրբութիւն սրբութեանցն հրաշալիս իմն յօրինէ նկարապաճոյճ դեղովք, դրամբք արծաթապատօք և լի ոսկեհուն զարդիւք, ոսկեպատ պատկերօք և ակամբք պատուականօք և մարգարտահիւս զարդիւք և պէս-պէս երևելի և պայծառ սպասիւք – 462. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ գագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462.

ՍՐԻՆԳ/ամբոց/ - բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, զոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք

սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տալիդք հանդերձ դրօշիք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442. Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր ԳԳուրզէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. - 432.

ՄՏՏՏԵԱԼ - Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղետից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ՄՓՌԵԱԼ - Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրու յանապակ զինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիրումն սահմանեալ վայրի. - 466.

ՄՔԱՆՉԵԼԻ - Իսկ զգաւառն ծովեզերի, յորում է սքանչելի և անառիկ բերդն Ամիւկ, զոր բազում ժամանակօք յափշտակեալ էին այլազգեաց, բազում և անհուն պատերազմօք յարձակեալ ի վերայ աստուածասէր իշխանաց մերոց առաջնոց. - 434.

Վ

ՎԱԽՃԱՆ - և եղև օր վախճանի նորա սուգ մեծ ամենայն Հայաստան աշխարհին: - 444. և Հասանայ զրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգւոցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428. որոց զկնի և ինքն չարաչար դառնութեամբ ընդունի զվախճանն: - 426.

ՎԱՀԱՆ - Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր յափշտակեալ էր Գագկայ որդւոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էր Աշոտ: - 426. Ջոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի յիս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդւոյ Վահանայ: - 422.

ՎԱՀՈՒՆԻՔ - Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրոդական բանիք և խոստմամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. - 438.

ՎԱՂԱԳՈՅՆ - անդ վաղագոյնս աճապարեալ հասանէ ի ձեռն աւետաւոր հրեշտակաց և իշխանն Աշոտ եղբարքն հանդերձ. - 428. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ

գորաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձնացեաց. – 468. գոր այնքան վաղագոյն այլազգեացն յափշտակեալ էին – 406.

ՎԱՂԱԶՐԱԻ - եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամբացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատնացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. – 444.

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՍ - Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464.

ՎԱՂԷՍ - պատահեալ վրէժխնդրութեանն գոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ գնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. – 426.

ՎԱՂՆՁՈՒՑ - Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սդգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարազայ, գոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. – 406.

ՎԱՂՎԱՂԱԿԻ - Այլ թեպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն – 448. Եւ մինչդեռ կամեր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային գորացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466. և ըստ գրեցելումն թէ „պատրաստ գտանի Աստուած խնդրողաց իւրոց,, , վաղվաղակի ի թիկունս հասանէ զօրութիւնն Աստուծոյ գնդին Հայոց, թեպէտ և յոյժ էին նուագունք. – 436. և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել գոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն – 456. գորս վաղվաղակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, գոր ոռոգեալ արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456. Իսկ մեծանուն իշխանն վաղվաղակի զօր գումարեալ ասպատակեալ յերկիրն Մոկաց յաւուրս ձմերայնոյ: - 434. Ուր և անդէն իսկ վաղվաղակի դեսպանս առաքէ

հովիտս. – 456. Ունչք երկայնագոյնք և վայելչաւորք, լսելիք դիրաւուրք և դիրահաւանք ի բարիս և պայծառք լուսահրաշ նմանեալ գունով: - 470.

ՎԱՅԵԼԶՈՒԹԻՒՆ - Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,„: - 442. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ տեսեալ զպայծառազարդ հասակ մանկութեանն և զգարմանալի գեղ երեսացն վայելչութեանն՝ զարմանայր բռնաւորն. - 438. որք և ի ծով անկանելով՝ բղիսեն ձկունս մանունս առ ի պէտս վայելչութեան բնակչաց աշխարհին, և ամբարեն ինչս բազումս ի գանձս թագաւորաց, զոր և արքայի առեալ նուիրէ ի դարմանս աղքատաց: - 452.

ՎԱՅԴ - Իսկ այլազգին յորժամ ետես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարէաբար, իբրոյ յանապակ գինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն սահմանեալ վայրի. - 466.

ՎԱՆՂ - Եւ անտի յառաջ մատուցեալ զայ հասանէ մինչև յաւանն Վան յաշխարհն Վասպուրական անթիւ բազմութեամբ: - 424. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր Էհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղուջ՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. - 420. Իսկ ամիրային թողլով երկուս ոստիկանս ներքինիս բազում հեծելովք ի մեծն Վան և յՈստանն աւան, որոյ անուն ճանաչիւր առաջնոյն Սափի. - 426. ուր և անդէն վաղվաղակի ժամանէ իշխանն և շրթայակապ արարեալ յդէ զնա յաւանն Վան և ի մետաղս բնակեցուցանէ ի նորին ամրոցի: - 408.

ՎԱՆՂ - Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառազարդս և զձիս և զջորիս, զանդէայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքծագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446.

ՎԱՆԳ - և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442.

ՎԱՆԵԱԼ - Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զյիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գազկայ Վասպուրական իշխանի: - 432.

ՎԱՆԵԼ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի

լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Սոկաց. և մի՝ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434.

ՎԱՌԵԱԼ - Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, գետահետեալ հոսանուտ բարերոյիս ուղիսիք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. - 446. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Սարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեսցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զօրսն զնոյն հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիւրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյլք զմիմեամքք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466. Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ - 410. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին զնախանձուն վառեալ հուր՝ ոյսս մախանաց արկանէր ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. - 406. Ուրանօր արիաբար վառեալ, այն ինչ մինչդէռ չև ևս եղեալ էր ամաց հնգետասանից՝ արկ ի միտս իւր զխորհուրդս առն պատերազմողի, սպանանել զԱպուրրուան: - 420. քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամբոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքձագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. - 422.

ՎԱՌԻԼ - Իսկ առ սա հասեալ նախանձն հայրենի վառի ընդդէմ նոցա պատերազմօք, նեղի ի նոցանէ և նեղէ զնոսա. և ապա հնարեալ խորհուրդ մեծ՝ ի գիշերի գողանայ զամբոցն. և սրախողխող արարեալ զբնակիչս բերդին՝ բնաջինջ բառնայ յերկրէ: - 434.

ՎԱՌՈՒՄՆ - Նան շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և գիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.

ՎԱՍԱԿ - Ի սոյն աւուրս զնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդւոյ Վասակայ, որոյ Ապուհամգայն անուն ճանաչիւր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճուճսն անուանեալ ամբոցի: - 430. Աստանօր յիշէ իշխանն Աշոտ զչարաբարոյ արբանեկութիւնն Հասանայ որդւոյ Վասակայ դենադարձի, զոր արար առ ամիրայն Ափշին: - 426. Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնօղ, դարձեալ մոլեզնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին - 424.

ՎԱՍՆ - և ապա հանձն գԳագիկ. և ածեալ զմտաւ վասն նորա՝ ոչ գիտէր զինչ առնիցէ. – 418. Եւ երթեալ զնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բազում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: – 424. և նորա առեալ դառնայ և դիմէ ի վերայ Աշոտոյ մեծաւ սպառնալեօք, ոիսս պահեալ վասն զնորայն արհամարհելով կոչումն. – 424. Եւ որպէս ի վեր անդր պատմեցաք վասն անիշխան լինելոյ երկրին Պարսից, ըստ գրեցելումն թէ „դատաւոր ոչ գոյր Իսրայէլի, , և իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճէր: – 464. Եւ քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝ գեղջ, կամ՝ գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: – 426. Զոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ գեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոիսս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդոյ Վահանայ: – 422. ի ձեռն անմահ պատարագին էական բանին հօր, մարմնով վասն մեր պատարագեցելոյն՝ մատեաւ ընծայ հաշտութեան հօր ի հոտ անուշից: – 446. Նկարագրեալ է տեսնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. – 462. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. գոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: – 410. Սա շարժեալ բարկութեամբ մեծաւ ի վերայ Սմբատայ վասն բեկանելոյ նորա զհարկս արքունի. և խաղացին ի մէջ նոցա դեսպանք հրովարտակաւորք ոչ սակաւք. և ոչինչ իրք խաղաղութեան առ նոսս պատշաճիր: – 438. ՎԱՍՆ ԲԱՌՆԱԼՈՅ ՍԳՈՅՆ ՄԵԾԻ, ԽԱՂԱՂԱՅՈՒՑԱՆԵԼՈՅ ԱՐՔԱՅԻ ԶԱՇԽԱՐՀՍ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԱԳՍ ՅՈՒՍՓԱՅ ՈՐԴԻՈՅ ԱՊՈՒՍԱՃԱՅ: – 446. Վասն զի բազում խոստումն պարզեաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: – 422.

ՎԱՍՆ ԱՅՆՈՐԻԿ - Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. – 438. Եւ քանզի առեալ էր Գագկայ զքոյրն Հասանայ կնութեան՝ վասն այնորիկ և սիրով խաղաղութեամբ ընդունի զնա յամրոցն: – 408. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չն ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ որ էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: – 412. Եւ քանզի որդի քեռ էր Ապուրրուան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակէ զնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: – 416.

ՎԱՍՆ ԱՅՍՈՐԻԿ - այլ զի մի լտողացն խոովեցին միտք՝ լռեցի որ ինչ վասն այսոցիկ է բանս, և մեք ի պատմութեանցն փութացուք ասպարէզ – 416.

ՎԱՍՆ ԶԻ - գոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանգէն էրեոց, սոյնպէս և հզօրին գրացեալ ի նոսս, մի՝ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՝ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. – 432. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ

նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոսս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410. Վասն զի ելիք օգնականն, լռեաց զօրավիզն, և առաջնորդն մեծ իշխանական ճոխութեամբն առաւ այսօր ի գլխոյ ձերմէ: - 412. Վասն զի ի պատճառս որսոյ ելեալ շրջէր իշխանն թափուր յիրոցն զօրացն, միանգամայն և մերկ ի զինուց. 410. Վասն զի ազատագունդ զօրքն տիրակորոյսք ցրուեալ ի լերինս և ի դաշտս - 412. Վասն զի բազում խոստումն պարզեաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422. Վասն զի են ի նմա ոսկեզարդ գահոյք, յորս բազմեալ երևի արքայ նազելի ճոխութեամբ, շուրջ զիրեաւ ունելով պատանեակս լուսատեսակս, սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին և դասս գուսանաց և խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. - 458. Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, զոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստէպ ստէպ միշտ գտորայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420. Վասն զի նա խաղաղութեան և շինութեան առիթ: Նա աւագակաց խանձող և հերքիչ: - 470.

ՎԱՍՆ ՈՐՈՅ - վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, զոր ոչ բաւեմ պատմել: - 452. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. վասն որոյ և նախնիք սորա ջանահնար եղեալ՝ ոչ ինչ օգտեցան: - 406. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսագարդ /468/ և հասակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մսեղեաց բանական ազգի. - 470. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո որ առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,: - 412. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսփ յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ուն հոռտոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ՎԱՍՊՈՒԻՐԱԿԱՆ - Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ - 428. Բայց ի հասանել համբաւոյն յականջս Սմբատայ, եթէ միաբանեաց Գագիկ Վասպուրական իշխան ընդ Յուսփայ Պարսից արքայի՝ մախացեալ գոռայր ընդ նմա խորին չարութեամբ. - 440. Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեսցեն զբէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436. Եւ անտի յառաջ մատուցեալ գայ հասանէ մինչև յաւանն Վան յաշխարհն Վասպուրական անթիւ բազմութեամբ: - 424. Եւ Գագիկ իշխանն Վասպուրական երթալով երթայր և մեծանայր, և Տէր Ամենակալ էր ընդ նմա: - 432. Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ակամայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն զորս թողեալ

եր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին – 426. Եւ զայս ամենայն յաջողեալ սմա շնորհացն Աստուծոյ՝ խաղաղանայ երկիրն Վասպուրական: - 432. Եւ հասեալ լուր համբաւոյ յականջս Գագկայ Վասպուրական իշխանի, /430/ եթէ ելեալ համարձակաբար շրջի Ապուհամգա/ճիշտը՝ Ապուհամգայ/ որդու վրն իւրով յիւրումն կործանեալ գաւառի. – 432. Եւ մնացեալ բերդն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն եհաս իբրն Ճ ամօք, մինչն ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ջոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: - 432. Ջսոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, զոր վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց – 430. Իսկ համբաւ հօգօրին կորստեան, իբրեւ զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի – 412. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անձողոպրելի զգուշութեամբ. - 430. հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում պակասում են որոշ բառեր/ կոչեցեալ ազգէ – 430. Յայնժամ Աշոտ իշխանն Վասպուրական, ճանապարհ արարեալ ընդ գաւառն Բագրևանդ՝ արագ յիւրն անցանէ աշխարհ: - 424. Յայնժամ Ապուրուան յառաջ մատուցեալ, խորհուրդ ի մէջ առեալ, կամեցաւ տիրել իշխանութեանն Վասպուրականի – 418. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զբնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զիշատակս նոցա յերկրէ, զի եր այր իսիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբօր իւրում Գագկայ Վասպուրական իշխանի: - 432. սա ի ձեռն կոչողաց չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. զոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410.

ՎԱՍՍԱԿ - Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեսաք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416.

ՎԱՎԱՇՈՏ - և անվրեպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիւրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն – 454.

ՎԱՐԱԳ ԼԵԱՌՆ - և որպէս թուի ինձ՝ զանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ. – 456. Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սղգայ ի

Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լէրինն Վարազայ, գոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացուց. – 406.

ՎԱՐՁՔ - և խնդրէ զարիւնն իւր և զիւրոյ ազգին՝ պարզևք և զինք վարձուց ծառայութեան յաւիտենականի, և աննենգ կալ ի դրան արքունի: - 430.

ՎԱՐՈՒԺԱՆ - Ո՞վ զոք զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ զոք զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջազգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբոնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. – 414.

ՎԱՐՔ - որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամօղ գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. – 450.

ՎԵՐԱԳՈՅՆ - գոր վերագոյնն ասացաք – 424. Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, գոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. – 442. Այս ինձ սխրալիք առ ի պատմել, այս ինձ զարմանալիք առ ի լսել, և վերագունից վերագոյն իմումս և այլոց պատմութեանց, գոր ոչ ի համբաւուց ոչ երբէք լուեալ և ոչ ականատես ուրուք եղեալ կարասցեն յայտնել. – 442. և գոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթէ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգևք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470. Չայս խնդրէ Սմբատ պարզևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, գուցէ գնասցէ Աշոտ միսսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, գոր վերագոյնն ասացաք: - 422. Իսկ ամիրայն այնուհետև անց գնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, գոր վերագոյնն ասացաք: - 426. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ գագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից աւետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. Մոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. – 444. Վասն զի և նա մի էր ի գործակցաց չարին, գոր վերագոյնն ասացաք, ուր և ստեպ ստեպ միշտ զտրայս ոչ դանդաղիմ դրուատել զշնորհս: - 420.

ՎԵՐԱԳՐԵԱԼ - Եւ զլիաւորին Տաճկաց, գորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց գրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթոյի, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442.

ՎԵՐԱԳՐԵԼ - Աստանօր կատարի ասացեալն ի մարգարէն, „թէ որ հանէ զպատուականն յանարժանէն՝ իբրև զբերան իմ եղիցի,, , ուր միշտ հանգչի Հոգին սուրբ, վերագրելով զմարդիկ յանստուեր լոյսն: - 460. Չոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակաց, զոր վերագրեցաք ըստ մերումն քանազարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց – 430. Վասն որոյ սրտմտեալ սաստկութեամբ Յուսի յարձակեցաւ ի վերայ Հայաստանեայց անհուն զօրու և զինու, և բազում անցս աղէտից ի վերայ մեր հասին, զոր այլ զօրաւոր և մտահարուստ ոմն հռետոր մեծ նախ քան զմեզ վերագրեաց և աւանդեաց ի գանձս արքունի: - 440.

ՎԵՐԱԾԵԼ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածէր ի կեանս,,: - 446.

ՎԵՐԱԾԻԼ - կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ զնացելում եղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. – 446.

ՎԵՐԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ - Եւ ի գալ զարնանւոյն այր մի ներքինի զոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին Պարտաւայ, զօրածողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ զնայ մինչև յերկիրն Շամայ: - 426. և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդւոյ գթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղիսեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն զաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436.

ՎԵՐԻՆ - և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յակն քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօղոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեցէ ճառագայթս – 430. զոր հրաշափառապէս եցոյց մեզ երկրորդ Երուսաղէմ, միանգամայն և դուռն վերին Միօնի: - 462. Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուագունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ խրոսակին Հասանայ. – 428. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466.

ՎԵՐՉԱՄՆԱՑՈՒԹԻՒՆ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս

խառնել եղբորն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446.

ՎԵՐՍՏԻՆ - Սա դարձեալ վերստին սեփհականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սդգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ, զոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. - 406.

ՎԷՄ - և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վիմս ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. - 454. Նա ամենայն արուեստականաց դռնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բռնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեռոն բարձր և անդրդուելի վիմ: - 472. Պարսպէ և զծովակողմն զօրաւոր վիմօք, դնելով զհիմունսն յանհնարին խորութեան - 452. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ՎԷՐ - Եւ մնացեալ բերոն Ամիւկ իւրական գաւառաւն վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տևեաց եկն եհաս իբրև ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434.

ՎԻՃԱԿ - և զան պատահեն միմեանց յՈսիտ աշխարհի, և ի ճակատելն գունդ առ գունդ՝ հարկանին իսպառ զօրքն Յուսփայ, ձերբակալ արարեալ և զինքն. և զկնի սակաւ ժամանակի սպանանի, ոչ գիտեմ որպիսում պատահեալ վիճակի մահու: - 448.

ՎԻՇԱՊ - Ջկնի այսորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւետ ի վեր զբղիսումն արձակիցէ՝ զոր օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. - 430. Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենայի պահէր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472. ո՞վ ոք զանյաղթ վիշապն սանձել մերձենայր, և ապրեալ լինէր ինքն,,: - 414.

ՎԻՐԱՊ - Եւ արքայի լուեալ զգոյժ աղաղակիս այսորիկ՝ վաղվաղակի հասանէ ի դուռն Դունայ յեզր գետոյն Երասխայ, հանդէպ վիրապին սրբոյ, յորմէ ելեալ մեծն սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զՀայաստան աշխարհս: - 466.

ՎԻՐՔ - Եւ Աբաս այնուհետև փախստեայ եղեալ մագապուր անկանի յաշխարհն Վրաց: - 464. և տայ ի ձեռն արքայի զաշխարհս Հայոց և Վրաց և ուխտ խաղաղութեան եղեալ գնայ

յերկիրն Պարսից: - 448. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և զայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424.

ՎԿԱՅԵԱԼ - հեր զլիտյ նորա թխակերպ, զանգուրագեղ գիսաւորութեամբ ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերայ սպետափառ ճակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրագարդ կամարաձև կցուացք յունիցն, և բիբք և արտևանունք հանդերձ պտղովք վկայեայք, իբրն զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշագարդ յօրինմամբ: - 470.

ՎՀԱՏՈՒԹԻՒՆ - և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն որ դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվհատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. - 410.

ՎՆԱՍ - և բագում վնասս կործանման ստանայ/424/ հաւատացելոց և սուրբ եկեղեցեաց. անձնամատն եղեալ դուռն բանայ չարեաց, դարանս մահաբեր գործէ սատանայի զգաճեալ հնարիւք: - 426.

ՎՏԱԿ - Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո որ առնէր զզուլիս իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօր բեկման նորոյ Իսրայէլի,,: - 412.

ՎԴԴՎՈՒՄՆ - հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բագում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... / բնագրում պակասում են որոշ բառեր/ կոչեցեալ ազգէ - 430.

ՎԵԷԺ - Սա, որպէս կարծեմ՝ թոյլ տալով Աստուծոյ առնու զվրեժ արեան հօր իւրոյ ի զլիտյ Ապուրուանայ: - 420. Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրեժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեսցեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436. և արքայի յիշեալ զգութ արեան հարագատութեանն՝ ել գնաց զօրօք բազմօք զհարագատին խնդրել զքէն վրիժուց: - 464. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրեժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի զլիտց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414.

ՎԵԷԺՆՆԴԻԲ - Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չև ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ որ էր որ վրեժխնդիր լինէր արեան հեղլոյ անարգապէս: - 412.

ՎԵԷԺՆՆԴԻՐՈՒԹԻՒՆ - Անդ պատահեալ վրեժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. - 426.

ՎԴԴՊԵԼ/ԻԼ/ - Որ թէպէտ և մերս պատմութեանց իցեն բանք՝ սակայն թագաւորն ոչ վրիպի ի խնդրեալ պարգևացն, յուսացեալ առ հանդերձեալ հատուցմունսն: - 462. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բագումք, արք պատուաւորք

ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել գոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր զկատարումն – 456.

S

SUL - Այլ Աստուած ոչ էս թոյլ ձեռին նորա միսել յարին արդարոյն: - 418. Աստանօր նախապատուէ զիւր ազգային ոմն որում անուն էր Գագիկ, տայով նմա զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ, և զօրագլուխ զնա ի Պարսիցն կացուցանէ մարծի /հավանաբար՝ մարզի/: - 408. Եւ մինչդեռ կամէր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի զան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տայով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելոնի և սահմանաց նորա: - 448. և յառաջ կոչեալ զդատերս՝ սգոյ ողբոց յօրինէ կարգս, կարգեալ կացուցանէ դասս դասս՝ պարաւորս երբայեցիս և զթագաւորացն Իսրայէլի նուագել տայ զողբս: - 414. և այնքան արժանապէս նշանակեաց տայ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդաղուղակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր ետ ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440. և այնքան արժանապէս նշանակեաց տալ զսակս արքունի՝ մինչ զի ի ծովն յղէ զՊետրոս և յանդնդաղուղակ կայտառին կեռեաց կորզեալ զսատերն՝ զկամս հաճեաց խնդրողացն, զոր էս ընդ արարչական գլխոյն և ընդ գլխաւորին Պետրոսի: - 440. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն զոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթան, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զնորհսն խոնարհացն,,: - 466. և զիտելով զնա թէ այսպիսի լինելոց է՝ էս նմա հոգի զօրութեան և իմաստութեան՝ կատարելով ի վերայ նորա զասացեալն ի մարգարէէն, թէ „թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ,,: - 420. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զիրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանէն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձևացեաց. – 468. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զբարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի

Դատք է և մինչև ցտեր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, գոասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսւեամբ: - 462. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. - 468. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տալ ի բանտ կրկին անգամ. - 418. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիդրամայն/ճիշտը՝ զդիդրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ, - 440. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիդրամայն/ճիշտը՝ զդիդրաքմայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ, - 440. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, զոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաուրս ապստամբութեանն, և զՌայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. Եւ հանեալ զնոսս անտի՝ տալ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ և տիրեցուցանէ սեփական ժառանգութեանն հանդերձ իշխանական ճոխութեամբ: - 420. Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերատայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: - 436. և նորա ըստ նմանութեան Յուդայի՝ առեալ զզինս աստուածավաճառ նմանութեամբ, տալ զբերդն ի ձեռս Սմբատայ թագաւորին Հայոց: - 438. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տալ ի ձեռս նոցա. - 444. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զվթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքծագեան կողմանս երկրի տալ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446. զոր տեսեալ տէրանցն Սոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալով զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: - 434. Իսկ այլոց պատերազմաւ պատահեալ տալք բերանոյ սրոյ և յանխնայ կոտորէր, երբեմն անձամբ և երբեմն ի ձեռն զօրացն: - 460. Իսկ Սմբատ թագաւորն Հայոց հրեշտակ առաքեալ՝ աղաչէ ի խաղաղութիւն զԱփշին, և գրաւական տալով զորդին իւր զանդրանիկ. - 424. հրաման տալցէ, զի լինիցի տեղի ապաստանի ամենայն հինից ի թշնամեաց եկելոց. - 456. մինչև տալցէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տացէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. մինչև տացէ ինձ Աստուած յորդոց իմոց այրասիրտ նման հօր իւրոյ, որ ի կեանս իմ կամ թէ զկնի կենաց իմոց ի վերայ գերեզմանին տալցէ աւետիս՝ առեալ վրէժ հեղման արեան հօր իւրոյ ի գլխոց այնոցիկ, որք զայս ինձ հատուցին խաւար,,: - 414. Մօտ գայ յիշխանն, և զիրկս զպարանոցան արկեալ տալ զյուդայեանն համբոյր: - 410.

Յայնժամ Հասան որդի Վասակայ դենադարձի ... այրն անօրէն, ժանտ և ապարասան, աւազակաց հայր, սպանողաց մայր և ամենայն անօրէնութեան ծնող, դարձեալ մոլեգնի հայրենի չարեօքն յաղթեալ, զխոստովանութիւնն հազիւ թէ պահեալ ամբողջ, ձեռն տայ յամիրայն Ափշին – 424. Յետ խաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտիւ կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիոտն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամբոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. – 432. Ոչ դանդաղիմ կոչել երգակից ողորմելի ողբոցս զմեծ մարգարէն զգարմանալին Զաքարիաս, և նովաւ հանդէձ ելանել ի բարձր դիտակս, ձայն տայ ընդհանուր ազգաց և ասել, „լացե՛ք, լացե՛ք, արևելք առ արևմուտս, հիւսիս առ հարաւ, ազգք առ ազգս, ժողովուրդք առ ժողովուրդս: - 412. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամող գթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և զլուխ դնէր ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. – 450. Սա, որպէս կարծեմ՝ թոյլ տայով Աստուծոյ առնու զվրէժ արեան հօր իւրոյ ի գլխոյ Ապումրուանայ: - 420. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և զանառիկ ամբոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տայով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418. և տայ ի ձեռն արքայի զաշխարհս Հայոց և Վրաց և ուխտ խաղաղութեան եղեալ զնայ յերկիրն Պարսից: - 448.

SUL ՊԱՏԵՐԱԶՄ - Եւ մինչդեռ կամեր զբօսնուլ ի կարծեալն իւրումն խաղաղութեան՝ վաղվաղակի գան առ նա հրեշտակք արքունի, հրաման տալով զի երթեալ տայցէ պատերազմ ընդ հարաւային զօրացն, որք ելեալ էին ի վերայ Բաբելովմի և սահմանաց նորա: - 448.

SULSUՉԵԻ - և պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբերձ լայնանիստ բրգամբք և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտաձև յինքեան ունելով զահոյք զբօսանաց, յորում հանդերձ որդուվք և ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: - 454.

SULUԻԱԸ - սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղաւարի, և կամ որպէս ի հուդս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզւոջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Գագկայ – 454.

SULUԸ - և զշինուածս ամբոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցւոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զոր օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Եւ է փառք տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի. – 458. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցզլուխ նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն.

և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. Իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուազեալ բարձրութեամբ քան զբարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Իսկ գորունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփնէրփն շրջշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբաւն ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով զլիտյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414. շինէ և ի գլուխ պարսպին ընդդէմ ծովուն տաճար մի ճեմարանոց ոսկեզարդ և պէսպէս պաճուճեալ դեղովք, արեգակնահրաշ ճառագայթաձևս ի խողտանս աչաց և յուրախութիւն սրտի ինքեան և իւրոց արժանեացն. - 452. ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. - 456. Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լտերս իբրև ՄՌ. - 458. վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, գոր ոչ բաւեմ պատմել: - 452.

ՏԱՃԻԿՔ - Եւ զլիւարորին Տաճկաց, զորոյ զանուն Ջափր գիտելով ի նոցունց զրոց, և զմիւս ևս վերագրեալ Մոկթդիր, իբրև գիտաց թագաւորելն Գագկայ ի վերայ Հայաստանեայց՝ առաքէ նմա թագ և հանդերձս զարդուց զարմանալիս և յանձն առնէ նմա զհարկս արքունի: - 442. Յայնմ ժամանակի զօրացեալ լինէր հարստահարութիւնն Տաճկաց ի վերայ քրիստոնէից. - 438.

ՏԱՅԱՍՏԱՆ - մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454.

ՏԱՆԵԼ - զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարինս, բարձեալ զգէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բագում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468.

ՏԱՆԻԼ - և հատեալ զգլուխն բարձեալ տանի յամրոցն Աշինոտ, ուր էրն Գուրգէն, նմանապէս և ի բերդն Կոտորոց ի ձորն Անձահոյ, յորում էրն Աշոտ - 420.

ՏԱՆՋԵԱԼ - ունի և գումբէթս երկնահարթս ոսկեզարդս և լուսաճաճանչս, յոր թէ նայել որ կամիցի՝ իբր թագաւորի իմն պատիւ առնելով՝ նախ ի բաց առցէ զխոյր զլիտյն, և ապա տանջեալ զպարանոցն հազիւ թէ նշմարել կարիցէ զգանազան դեղոցն կերպագրութիւնս: - 458.

SUՊԱԼԵԱԼ - և զշինուածս ամբոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. Ինայեաց ի նոսա, և ի հիմանց տապալեալ զշինուածս ամբոցին՝ հաստատէ նոցա զժառանգութիւն իւրեանց գաւառին, և բնակել աներկիւղ յերեսաց հզօրին: - 432.

SUՊԱՆԱԼ - Նան շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և գիշերապահ վառամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.

SUՌԱՊԵԱԼ - մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիր զանձիւք լրացուցանելով զդասս աղքատաց, որբոց և այրեաց, /444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. - 446.

SUSԱՆԻԼ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460.

SUSԲԱԿ - Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418.

SԱԲԱԶ - Ի բաց առան ի դրաց սենեկացն ոսկեհուն կամարաձև երանգոցն տարագք, և սեւաւք խոշորագոյնք և յոժ տխրալիք զտեղին փոխաբերեցին. - 414.

SԱԲԱԾԵԼ - Իսկ համբաւ հզօրին կորստեան, իբրեւ զամպ թանձրամած խաւարային լցեալ սաստկութեամբ՝ ելեալ տարածեցաւ ի վերայ Հայաստանեայցս, մանաւանդ ի վերայ բարձրագոյն և սեփական Վասպուրականն կոչեցեալ նահանգի - 412.

SԱԲԱԿՈՒՍԵԼԻ - Բանայր առաջի նորա զհրովարտակս արքունիս, յայտնէր նմա զխորհուրդս և զգործս տարակուսելիս և խնդրէր ի նմանէ յաղագս ելից, և նպաստաւորեալ առ ի նմանէ՝ ծայրագունիցն հմտանայր բխելոց ի նմանէ իմաստիցն: - 440. և ինքն ի կասկածի լինելով, տարակուսելի ըմբռնեալ խորհրդովք՝ երբեմն հանէ զԳուրգէն կրտսերն, և ածեալ ընդ ինքեան շրջեցուցանէ, և դարձեալ տայ ի բանտ կրկին անգամ. - 418.

SԱԻԻՂ - բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, զոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնզաց և հեշտալուր քնարացն տալիոք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442.

ՏԵԱՌՆԱԳՐԵԼ - Նկարագրեալ է տեառնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. – 462.

ՏԵՂԱՊԱՀ - Եւ զայն լուեալ ամիրայն՝ ականայ կամօք կոչէ առ ինքն զարսն զորս թողեալ էր տեղապահս Վասպուրական աշխարհին – 426.

ՏԵՂԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ - յինքն գրաւէ զմիտս տերանց և ազատաց աշխարհին, ասելով օրինակ զայս. եթէ ի դէմս Աշոտոյ առնեմ տեղապահութիւն աշխարհիս – 418.

ՏԵՂԵԿԱՅԵԱԼ - զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրոյ յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450.

ՏԵՂԻ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. Աստ ապա ի պատեհս գտեալ հարազատաց սոցա՝ սկսան յափշտակել զտեղիս տեղիս ի ձեռաց մանկանցն: - 418. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեցի: - 462. Դարձեալ և ի հարաւակողմ կուսէ խորանին ի վերայ դրան եկեղեցոյն յօրինեալ է տեղի գահոյից, ի բարձանց ի խոնարհ կամարաձև աստիճանօք զէջսն ունելով, որպէս զի իցէ տեղի աղօթից թագաւորին զուսպ և զերծ ի մարդկանէ, որով ի միտս իւր եկեալ անզբաղապէս ընդ Աստուծոյ խօսեցի: - 462. և առեալ զբանակս նոցա յաւարի, փրկեալ և զգերեալսն՝ դարձան յիրաքանչիւր տեղիս մեծաւ յաղթութեամբ: - 468. և դարձեալ յայլում տեղուք ասէ, „երիւք շարժի երկիր, և չորրորդին ոչ կարէ հանդուրժել. – 448. Եւ իբրև ժամ մի լինէր պարապոյ՝ առեալ ընդ իւր զխորհրդակիցս իւր Էհաս ի վերայ նորա, և սրախողխող արարեալ զնա ի Վան աւանի յասպարիսին տեղուք՝ ընկեցիկ առնէ յոտս երիվարին. – 420. և վասն զի առուամէջ այգեստանեայց էին տեղիք դժուարինք, անջրպետեաց ի մէջ նոցա առու մի սահանակարկաջ յորդահոս և յոյժ խորագոյն. ընդ որ ոչ այլազգին այն և ոչ ի մերոցն ոք դիմագրաւեաց անցանել զօրացն, խոստովանեալ զվիատութիւն սրտից և զպաշարումն երիվարացն. – 410. Եւ քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝գեղջ, կամ՝գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղույն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426. Ի բաց առան ի դրաց սենեկացն ոսկեհուն կամարաձև երանգոցն տարազք, և սեալք խոշորագոյնք և յոյժ տխրալիք զտեղին փոխաբերեցին. – 414. հրաման տայցէ, զի լինիցի տեղի ապաստանի ամենայն հինից ի թշնամեաց եկելոց. – 456. ՅԱՂԱԳՍ ԱՇԽԱՐՀԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ԳԱԳԿԱՅ ԵՒ ԲԱԶՈՒՄ ՏԵՂԵԱՅ ՆՈՐՈԳՄԱՆՑ ԵՒ ՀՐԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՍՏԱՆՆ ԱՒԱՆԻ: - 450. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ,

ՈՐՈՅ ՆԻԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿՐԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻԻՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՑՈՒՔ – 460. Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստատրօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գազաթն կղզոյն, գտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. յորոց ի բազում ամրոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օդոց առ հասարակ նա շնչելով. – 450. Նան շունք տիրասերք ի տեղւոց սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեգակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412. որ քաջակորով գիտութեամբ նայեցեալ ի տեղւոյն զբոսանս և ծանուցեալ զնա սպաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. – 454. Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօղ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց ոք փախիցէ յերեսաց: - 422.

ՏԵՂԻՍ ՏԵՂԻՍ - Աստ ապա ի պատեհս գտեալ հարազատաց սոցա՝ սկսան յափշտակել գտեղիս տեղիս ի ձեռաց մանկանցն: - 418.

ՏԵՍԱԿ - կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք և գազանովք և սողնովք հանդերձ համակեալք. որոց և կերպարանքն այլ և այլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առբերեն գտեսակս: - 462.

ՏԵՍԱՆԵԼ - ամենայն ակն զնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակէին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ,„ – 470. և եթէ աղբիւր ակնավճիտ տեսանիցէ՝ ասէ, չեմ ծարաւի, և ոչ երբէք արբից ի քէն ջուր. մատո ինձ արծաթ: - 450. և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի խնամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղխես – 450. և եթէ մաքուր յօդոյ լինիցի՝ զամենեցուն աչս գրաւէ զիւրն տեսանել ծաւալումն. – 452. Զայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զսոյնս տեսանելք արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գազկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440. Յուսփ քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծամուն իշխանին Գազկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. Իսկ այլազգին յորժամ էտես զբանակ արքային մեծի սփռեալ առ լերամբն Գինոյ կոչեցեալ բլեր, որ արդարն անուն բլրակին մարգարեաբար, իբրու յանապակ զինոյ զմայլեալ ուրախ արար զարքայ յիւրումն

սահմանեալ վայրի. – 466. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարինսս անձանցն պարգևս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեցեն զոր տեսինն: 468. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աջօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. – 454. Ո՞ք զօրն զայն ոչ ողբացէ, ո՞յր ուրուք ոչ գելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,: – 412. Եւ իբրև եսես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեալ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ զնա իբրև զանգօր տղայ: – 442.

ՏԵՍԵԱԼ - Եւ տեսեալ այլազգեացն գեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: – 436. և զայն տեսեալ ամենիմաստ հզօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասան: – 408. Եւ տեսեալ եթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ գիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: – 442. Եւ տեսեալ զպայծառազարդ հասակ մանկութեանն և զզարմանալի գեղ երեսացն վայելչութեանն՝ զարմանայր բռնաւորն. – 438. Եւ տեսեալ մերձ ի դրունս Ասորեստանի ամրոց մի յիշխանատանն Ադնեաց ի գեօղն Կոտոմ կոչեցեալ, լինելով սեփհականաբար Զուրարիկն կոչեցեալ ազգի՝ սպառ սպուռ կորուսեալ ջնջէ զազգն – 460. Զայն տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ մախացեալ ընդ իրսն, և զարթուցանել ջանայր զայլազգիսն կրկին անգամ ի վերայ իշխանին: – 438. զոր տեսեալ տերանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գագկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գագկայ իշխանին մեծի: – 434. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջազօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձեանալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ – 430. Զոր տեսեալ Սմբատայ թագաւորին Հայոց՝ առաքէ զեղբայր իւր զԴաւիթ և աղաչէ զիշխանն Աշոտ՝ մի մեկուսանալ ի նմանէ և մի ոխս պահել վասն ունելոյն զնա Գագկայ որդոյ Վահանայ: – 422. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերդն անձողոպրելի զգուշութեամբ. – 430. մեր առ ամենայնն անձամբ հասեալ և աջօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիգ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. – 454.

ՏԵՄԻԼ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամք Թեկղեայ սրբոյ. – 426. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթէ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամք: - 462.

ՏԵՍՈՂ - Իսկ նա զգրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառագարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեցէ.- 410. Տէգք մորուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ գունագեղ այտից՝ ի կերպս զուարթնոց տեսողացն զնա ցուցանէր: - 470.

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ - միայն զմերս գրաւեաց զմիտս և զտեսութիւն հրաշակերտն և քան զբազումս նորանշանն և զարմանալին Աղթամար. – 454.

ՏԵՍՕՂ - Չայս մեզ ընծայեցին՝ որք տեսօք լեալ էին գործոցն և որք ի գիրկս զմանկունքն կրէին – 414. իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ՏԵԻԵԼ - Եւ մնացեալ բերոն Ամիւկ իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն եհաս իբրև ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434.

ՏԵԳ ՄՈՐՈՒԱՅ - Տէգք մորուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ գունագեղ այտից՝ ի կերպս զուարթնոց տեսողացն զնա ցուցանէր: - 470.

ՏԵՐ - ... Տուեալ եղև նմա ի տեսանէ և այլ եւս որդի մի, զոր անուանէ յանուն հորեղբոր իւրոյ Գուրգէն: - 406. ամենայն ակն զնա բաղձայր տեսանել, ուստի և ամենայն հոգիք աղաղակէին „Տէր, կեցո զթագաւորն և լուր մեզ,„ – 470. բայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: - 430. Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տէրանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և հաստատեցեն – 456. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ ձեռակերտս զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեսան է պատերազմ, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,„: - 466. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդողն ամբառնայ, այլ կատարեալ զսովորական աղօթսն, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեսան է պատերազմ, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,„: - 466. Եւ Գագիկ իշխանն Վասպուրական երթալով երթայր և մեծանայր, և Տէր Ամենակալ էր

ընդ նմա: - 432. և գոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, գրասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. և ինքն Սմբատ ոչ խնդրեաց երթալ զհետ խաղաղութեան, տալ զհարկս արքունի, որպէս հրամայեաց տէր զսակ անդրանկացն ի ձեռն Պետրոսի ընծայել այնոցիկ որք զդիդրամայն /ճիշտը՝ զդիդրամայն/ պահանջէին, և ասէ, „տո՛ւք զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ,“ - 440. և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթնէր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւե՞ժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեան,“: - 466. և մինչդեռ արեգակն յերրորդ ժամուն արփիաթնէր զկամարն երկնի, և դեռ ընթեռնոյր Աւետարանն սուրբ՝ գայ ոմն ի սուրհանդակաց և ասէ, „ընդէ՞ր ձիգ և յաւե՞ժ աղօթէ տէր իմ արքայ, և ահա ճակատ այլազգեացն մերձեցաւ ի բանակ սրբութեան տեան,“: - 466. Եւ նորա զհետ մտեալ սակաւ զօրօք, հասանէ նոցա ի դաշտին Գերաստայ՝ այն ինչ մինչդեռ մերձեալ էին այլազգիքն տալ բերանոյ սրոյ զբազում բանակս ժողովրդեանն Տեառն: - 436. և տեառք և ազատք աշխարհին միշտ զնորայն սիրովն գային - 420. Զայս հրաման տէրունեան յետս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցոյ և ժողովրդեանն տեառն: - 440. գոր տեսեալ տէրանցն Մոկաց, եթէ բարձրացաւ ձեռն Գազկայ ի վերայ ամենեցուն յամուրս իւրեանց ապաստանեալ՝ արգելին ի տալոյ զհարկս, /432/ պակուցեալք ի սպառնալեաց Գազկայ իշխանին մեծի: - 434. գոր ոչ յանդգնագոյն համարիմ ասել երկրորդ անգամ, թէ սկամայ կամօք զայս բռնաւորն հարկեցաւ առնել ի կամաց և ի հրամանէ բարձրելոյն և բոլորիցն տեառն: - 442. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեառք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեայ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434. Յայնժամ առնն քաջի Թադէի գաչս յերկինս համբարձեալ յօգնականութիւն կարդալով զՏէրն Քրիստոս. - 436. Յաւուրս դառնութեան սգոյն այնորիկ ձեռք երկրագործաց և արուեստականացն լքեալ յիւրաքանչիւր վաստակոցն՝ /414/ եղեալ ծնկաց և ծնօտից՝ լային դառնապէս. տեառք և ազատք ի միասին հաւաքեալ, չար ողբովք զմիմեանց ճմլեցուցանէին զսիրտս: - 416. յինքն գրաւէ զմիտս տէրանց և ազատաց աշխարհին, ասելով օրինակ զայս. եթէ ի դէմս Աշոտոյ առնեմ տեղապահութիւն աշխարհիս - 418. Նա յոսկեգարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նազելի ճոխութեամբ իբրև զառիւծ զօրաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեառն: - 472. որ մեծապարծ հաւատովք բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանային և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462.

ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ գծել, միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է գագաթն կղզոյն, զտեղիս զբոսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտեզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. որք էին արք ապստամբք, գողակիցք գողոց, ապականիչք աշխարհի և արհամարհողք տէրութեանն: – 430. Մա աշտարակ բարձրաբերձ գորաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեռամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկայթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս գորութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց որ փախիցէ յերեսաց: – 422. Մա գորութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. – 432. Մա գորութեամբ Աստուծոյ զամենայն դրացիս և որք շուրջ զկողմամբ իւրոյ էին տէրութեանն, նուաճեալ ընդ իշխանասաստ հրամանաւ՝ ի ծառայութիւն գրաւէ իւրոյն տէրութեան. – 432.

ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տէրունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախոտն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՏԷՐՈՒՆԵԱՆ - Չայս հրաման տէրունեան յետս հարեալ Սմբատայ՝ շարժեաց զբազում չարիս ի վերայ սուրբ եկեղեցոյ և ժողովրդեանն տեսոն: – 440. ուստի և յորդառատ բարեբանողացն մաղթական հայցուածոցն, ըստ իմում գիտութեան, մանաւանդ ըստ սրբոցն աւետարանութեան, կամ թէ զերագոյն ասացից՝ տէրունեան բանին՝ երթեալ առ պատարագ համահաւասար գոլով երից արանցն արդարոց, Աբելին, Նոյին և Աբրահամուն – 446.

ՏԻԵԶԵՐՔ - և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի խնամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղխես – 450.

ՏԻԿԻՆ - ԱԹՈՒԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԱՇՈՏԻ ՈՐԴԻՈՅ ՆՈՐԻՆ ԱՆԴՐԱՆԿԱՆՆ: ԵՒ ՓՈԽՈՒՄՆ ՏԻԿՆՈՋՆ ՍՈՓԵԱՅ ԵՐՁԱՆԿԻ ԵՒ ԲԱՐԵՊԱՇՏԻ – 416. առ որ նայեցեալ տիկինն՝ յուսացեալ արձանացուցանէ զսիրտ իւր – 416. եթէ զայստսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռնն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: – 414. եթէ զայստսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռնն ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ զիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սոփի, երջանիկն ի տիկնայս: – 414. և

անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն – 454. և ընթացեալք այսր անդր սուրհանդակք լալականացս՝ խցին զլուսանցոյց պատուհանս հրաշակերտ ապարանիցն, Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարոյ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. – 416. Եւ քանզի որդի քեռ էր Ապուրուան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակէ զնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: - 416. Չայստսիկ և ևս յաւէտ քան զսոյնս ասէ տիկինն ընդդէմ լալականացն: - 414. Իսկ տիկինն խիզախեալ յանպարտելի զօրութիւն հօրին՝ ասէ - 414. յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գոռես և ի փողոցս բացագլխաւ ընդ երկիր զանձինս իւրեանց քարշէին: - 412. Ուստի և ի կրծաբախ ճակատահար ճայթմանցն և ի բարձրաճիչ աղաղակացն հնչեաց դուռն դարպասու արփիագեղ. /412/ տիկնոջն մեծին Սոփեայ: - 414.

ՏԻՂՄ - Յայնմ ժամանակի ընդ առաջ ելեալ այրն անօրէն, սիրելին նենգաւոր, կեղծաւոր բարեկամն... բանալի դժոխոց, հնոցն մեղաց, վառեալն հրով նախանձու յիւրոցն գործակցաց, տիղմն խաւարին, որ զծովային մարգարիտն լուսաւոր յիւր կորստեանն ընկլոյզ խորխորատ – 410.

ՏԻՐԱԿՈՅՏ - Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքք հանդերձ և ամենայն տիրակոյտ ազատագունդ զօրօքն խորհուրդ արարեալ ասեն – 424.

ՏԻՐԱԿՈՐՈՅՍ - Վասն զի ազատագունդ զօրքն տիրակորոյտք ցրուեալ ի լերինս և ի դաշտս – 412.

ՏԻՐԱՍԷՐ - Նան շունք տիրասէրք ի տեղոջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.

ՏԻՐԵԼ - այնր ժամանակս դեռ ևս բռնակալութեամբ տիրէր Պարսից և/446/ Հայոց Յուսի որդին Ապուսաճայ – 448. Ապուրուան յառաջ մատուցեալ, խորհուրդ ի մէջ առեալ, կամեցաւ տիրել իշխանութեանն Վասպուրականի – 418. և անտի յառաջ մատուցեալ առնու զբերդն Ուղեոյ և տիրէ զաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: - 444. Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարհուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և զայն ևս ամրոցն և տիրէ զաւառացն: - 434. Եւ տեսեալ եթէ ոչ որ է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ զիտէր զնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ զնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի զիշերի առնու զամրոցն և տիրէ զաւառին: - 406. Նան զգաւառն Ըռնայ ... բռնաբար

կորզել ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և գայլ բագում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրն զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբագուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզել զբագում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ՏԻՐԵՑՈՒՑԱՆԵԼ - Եւ հանեալ զնոսա անտի՝ տայ զմատանի ի ձեռս Աշոտոյ և տիրեցուցանէ սեփիական ժառանգութեանն հանդերձ իշխանական ճոխութեամբ: - 420.

ՏԻՐՈՂ - Թագընկալ փառօք պատուիլ ումեք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդւոյ թագաւորի սեփիական և բնաբար տիրողի Հայոց. - 442.

ՏԻՔ - Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիրցն իբրն զկորիւն առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբագուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյգ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզել զբագում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422.

ՏԻՐԱԼԻ - Ի բաց առան ի դրաց սենեկացն ոսկեհուռն կամարաձև երանգոցն տարազք, և սեւաք խոշորագոյնք և յոյժ տիրալիք գտեղին փոխաբերեցին. - 414.

ՏՀԱՃ - Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածազարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438.

ՏՂԱՅ - Եւ իբրն ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեայ եղեալ ամբանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամբոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբոնէ զնա իբրն զանգօր տղայ: - 442. Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի Է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չն ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: - 412. քանզի իբրն զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418. և հասեալ ի քաղաքն Հադամակերտ և ի գաւառն Աղբագ, գերփեալ զինչս և գերեալ զկանայս և զտղայս, որչափ և ձեռն հասանէ: - 468.

ՏՂԱՅԱԿԱՆ - Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. – 416. Որ և անդստին իսկ ի տղայական հասակէն արմատ բարութեան ի վեր երևէր: – 420. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորատոյզ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: – 422.

ՏՆԱՆԿ - մատուցանէ և պատարագս և զոհս զենմանց բազմաբիր գանձիք լրացուցանելով զղասս աղքատաց, որբոց և այրեաց, /444/ տնանկաց և տառապելոց, բիրաւոր ամբոխից առ նա կուտելոց. – 446.

ՏՈՀՄ - Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիրոցն, սկսեալ ի Սարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. – 440.

ՏՈՂԱԴԴԵԼ - և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. – 454.

ՏՈՍՊ - Սա դարձեալ վերստին սեփեականեաց իւր և ինքեան զկնի եկելոց զգաւառն Սոգայ ի Տոսպ գաւառէ, որ առ ստորոտով լերինն Վարագայ, զոր ի վաղնջուց յափշտակեալ էին ամենաչար ազգին Իսմայէլացոց. – 406.

ՏՈԻԵԱԼ - ... Տուեալ եղև նմա ի տեառնէ և այլ եւս որդի մի, զոր անուանէ յանուն հորեղբոր իւրոյ Գուրգէն: – 406. Այսու ժամանակաւ առաքին յարքունուստ պատգոսք պատուաւորք զօրօք բազմօք, որոց հրամանն տուեալ՝ անցանել յԱտրպատական: – 444. Եւ անդէն ի միում զիշերի կալեալ կապէ զնոսա, և յղէ զԱշոտ և զԳուրգէն ի բերդն Նկան կոչեցեալ, և տուեալ ի բանտ՝ պահէ մեծաւ զգուշութեամբ: – 418. Եւ արձակեալ զօր պաշարէ զբերդն Սևան, զոր յափշտակեալ էր Գագկայ որդոյ Վահանայ, և տուեալ ի ձեռս Հասանայ, մինչդեռ ի կալանսն էր Աշոտ: – 426. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի ձեռս նոցա. – 444. և նորա տուեալ զեղբայրն զԳագիկ, և զկնի Է ամսոյ առաքէ զԳուրգէն զկրտսերն և դարձուցանէ զԳագիկ: – 424. Եւ տուեալ Գագկայ Վասպուրական իշխանի զբերդն Ագարակայ և զգաւառն Ճախուկ՝ առնու զբերդն Ջոէլ և զգաւառն կոչեցեալ Ջերմաձոր, որ է մասն երկրին Մոկաց. զի իցէ նորայն սմա մերձաւոր և սորայն նմա յարակից: – 432. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն

ամբոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. Իսկ իշխանն Աշոտ եղբարքն հանդերձ և ամենայն զօրօքն խոյս տուեալ ամբանայ ի ձորն Որսիրանից: - 424. հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց և անթիւ մարդկան զհատեալ վէմն ծանունս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. – 454.

ՏՈՒԵՅԵԱԼ - Եւ մինչդեռ այս ամենայն գաղտնի խորամանկութիւնք ի խմորս չարութեան պատրուակեալ կային՝ և իշխանն յանհոգս եղեալ վայելէր ի խորին խաղաղութեան, ըստ տուեցելոյ նմա ի վերուստ շնորհացն: - 408.

ՏՈՒԺԵԼ - Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով զելուլ զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուժել յարծաթոյն. – 450. զոր առեալ արքայի դառնայ խաղաղութեամբ յամուրն Դարիւսս, բարձեալ զգէն և զասպազէն առննձիոյ զօրացն այլազգեաց անչափ բազմութեամբ, և ի բազում աւարառուաց իւրոցն զօրաց ոչ ինչ տուժէ արքայ յումեքէ, այլ հրամայէ հանդէպ երեսաց տանել զինչ և շահեցաւ: - 468.

ՏՈՒՆ - Այլ թեպէտ և յառաջ մատուցեալ կակայէին որդիք աղախնեաց և ծառայք տանն Ապուսաճայ, կարծելով զանձանց թէ իցեն ինչ, որք և վաղվաղակի ի միմեանց սատակէին, կատարելով առ նոսա ասացեալն յիմաստնոյն – 448. Այլ որպէս յառաջագոյն ասացաք՝ դաւողք ոմանք Ատրպատականու, նմանապէս և որք ի Հայաստանն էին տանէ, որոց մասնակից էր և Գագիկս այս ապստամբ՝ միշտ խոկային զխաւարայինն իւրեանց կատարել զխորհուրդ: - 408. Բայց ինձ ահա յոյժ սիրելի է աստանօր զբարձրագոյն իմն իրէ բունն հարկանել, առ ի յիշատակ թողլով զկնի եկելոց, ևս և ի պարծանս տանն Արծրունեաց, յիշատակել զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքային Հայոց Գագիկայ – 450. Բայց մեր զղիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք զեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460. Եւ իբրև այնու ոչինչ կարաց ստանալ՝ ապա պատրողական բանիւք և խոստամբք դաւաճանէ զայրն զոր կարգեալ էր յամրոցին Ամիւկ, որում անուն ճանաչիւր Ապուսակր ի տանէն Վահունեաց. – 438. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապուսաարայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամբոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիւք խնդրեալ ի տեառնէ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. Թերևս յաջողեցէ մեզ Աստուած ծայրագունին հանդիպել լրման, բազմավէպ զրուցատրութեանց քաջի արանց տանն Արծրունեաց: - 416. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագիկայ, ի վերակացութիւն զաւառին ճուաշայ, և Շամիրամն

կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436. Հարցանէր ի նմանէ գտունս և զաթոռս թագաւորաց և բարձրնկալ տոհմից և զսահմանս աշխարհաց զիրաքանչիւրոցն, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից, Հրէաստանի և Երուսաղէմի, Ասորոց և Եգիպտացոց, Յունաց և Հնդկաց, զբոլոր Հայաստանեայս՝ մինչ ի դրունս Ադանաց և Կասպից, որ է ժոյժ վայելուչ թագաւորաց. - 440. Նա տուն իւրում կանաչ տունկ ոսկեսաղարթ, լի աստուածայորդոր սիրով և բերկրաբեր աւետիք: - 470. որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցոլացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուզեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. - 428.

ՏՈՒՆ ԳԱՆՁՈՒԾ - Եւ անտի դարձեալ պաշարէ զբերդն Կարուց, և բացեալ զմթերեալ տունս զանձուց առնու աւար բազում: - 424. Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին, և շինեալ ի նմա շտեմարանս մեծամեծս և համբարանոցս, միանգամայն և տունս զանձուց և զինուց և ասպազինաց անհուն բազմութեանց: - 458.

ՏՈՒՆԿ - Նա տուն իւրում կանաչ տունկ ոսկեսաղարթ, լի աստուածայորդոր սիրով և բերկրաբեր աւետիք: - 470.

ՏՈՒՐ/Ք/ - Սա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի զարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի զօրութիւնն Աստուծոյ: - 436.

ՏՈՒՓ - որ մեծապարծ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրև զսափորն ոսկի լի մանանայիւն և իբրև զտուփ մի ոսկի անուշահոտութեամբ լցեալ, կայ առաջի տեառն, կերպագրեալ այնպէս, որպէս թէ զթողութիւն խնդրեսցէ մեղաց: - 462.

ՏՊԱԶ ՔԱՂԱՔ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբեացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառազաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախուռն զարդուցն ի զլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ՏՊԱԶԻՈՎՆ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբեացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառազաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն

ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՏՓՂԻՍ - և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տիղիս, ոչ սակաւ հարստահարութիւն արարեալ գլխոյ Սմբատայ՝ առնու հարկս բագումս: - 424.

ՏՕՆ - Իսկ զօր նաւակատեաց սորա դասիւք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464. Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպազ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբեացոց վաճառոց զոսկէտեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՏՕՆԱԽՄԲԵԼ - որ թեպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս. – 466.

Յ - դեռ ևս ցայն ժամանակս անդ յոփացեալ ամրացեալ կային մարդիկ դարուն Ութմանիկք կոչեցեալ ազգաւ: - 434. զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. Յետ իսաղաղանալոյ երկրին գթասիրաբար և ուրախալից սրտի կոչեալ մեծանուն իշխանին Գագկայ զեղբայր իւր զԳուրգէն՝ և տայ նմա բաժին զԱռնիտուն, և ի ձորոյն Ընձահից, մինչև ցերկուս ամրոցսն Սրնգայ և Ջղմարայ. – 432. այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամրոցին մերձ կայ բարձրաբերձ լեռոնն Արտօս, որ ի զարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկացի ոք առնուլ: - 452. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինութեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ և ի նորուն զարմից և ցկաթոտ և վավաշոտ Շամիրամն տիկին Ասորեստանեայց և ի նմանէ յայլս և յայլոց ևս յաւետ ձեռակերտք և շինուածք յիւրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն – 454. և անտի յառաջ մատուցեալ առնու զբերդն Ուղեոյ և տիրէ գաւառացն սկսեալ ի Կոզովտէ

մինչև ցմիջոց Ուղեոյ և Մասեաց ոտն: - 444. Եւ իբրև զգազանս արինարբուս մրմռեալ՝ գան հասանեն մինչև ցքադաքն Սաղամաս: - 436. և Հասանայ զրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգւոցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօր վախճանի իւրոյ: - 428. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցզլուխ նորին ի թռիչս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարև արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. և վաղվաղակի հարկապահանջս և ոստիկանս առաքեալ յԱյրարատեան գաւառ և մինչև ցԱրագածն կոչեցեալ ոտն, որ է բաժին կալուածոց Աբասայ որդոյ Սմբատայ՝ ընդ իւրումն նուաճէ իշխանութեամբ: - 464. զորս կապեաց զձեռանէ իւրմէ հաստահիմն խորհրդովք պատերազմական ուժեղ արութեամբք, իբրու դանդանաւանաւ իւիք զկզակս նոցա ճմլեալ թռչնակացուցանէր, սկսեալ ի Մարաց և Պարսից զբոլոր Ատրպատական, մինչև ցԽուժաստան, որում կամէր աւանդէր, և յորոց ոչն կամէր ի բաց կորզէր, զայլս ի վերայ այլոց յարուցանէր, և զհազարս և զբիւրս ի նոցանէն իմաստութեան սրովն սատակէր. - 460. Ի ծայրից անտի զագաթանն ի խոնարհ մինչև ցեզր ծովուն լի և լի պարսպաւորէ անմերձենալի ամրութեամբ: - 434. մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկոսայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. Ուստի և զօր գումարեալ յանկարծօրէն թնակոխեաց անցանել ընդ Գողթնաստան և ընդ աւանն Նախճաւան, զբռամբ ածեալ և զօրս Շարուրն կոչեցեալ գաւառի, զայ հասանէ մինչև ցմեծ մայրաքաղաքն Դուին. - 464.

ՅԱՄԱՔ - և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայտակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456.

ՅԱՅՏՈՒՄՆ - Նան շունք տիրասէրք ի տեղուջ սպանմանն հոլովեալք և զիշերապահ վառմամբ կատաղեալք՝ ընդերկնահաջ ողբովք հալածականս առնէին զգազանս անապատի, մինչև ցայտմունք արեանն պատուականին յերկիր անկելոյ յարեզակնայինն տապացաւ կիզմանէ: - 412.

ՅԱՆԵԼ - Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբան ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով զլիտոյն, և խաւար ձեռագործ յօղս ցնդէ տաճարին: - 414.

ՅԱՆԿ - Ո՞ւր առատ ձիրք ձեռինն պարզևաբաշխ, որ երևելի զարդուք ցանկ զմեզ շքեղացուցանէր: - 416.

ՅԱՆԿԱԼ - Իսկ ամիրայն Յուսի քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գազկայ՝ ցանկայք ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438.

ՑԱՆԿԱՆԱԼ - այլ և ի հարաւակողմն կուսէ ամբողջին մերձ կայ բարձրաբերձ լեառնն Արտօս, որ ի գարնանայինն հասարակաւորութենէն մինչև ցաշնանայինն եղանակ ամբարեալ պահէ յինքեան զդալարութիւն արմատոց և ծաղկանց, և զձիւնահորս ամբարեալ ի պէտս թագաւորաց, և ամենայնի որ ցանկասցի որ առնուլ: - 452.

ՑԱՆԿԱՅԵԱԼ - որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430.

ՑՆԴԵԼ - Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբաւն ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով զլիտյն, և խաւար ձեռագործ յօդս ցնդէ տաճարին: - 414.

ՑՆԾԱԼ - Աստանօր կատարին մարգարէութեանն նուագք, թէ „ուրախ լեր, անապատ ծարաւի,, և դարձեալ՝ եթէ „ ցնձացէ երկիր, և ուրախ եղիցին կղզիք բազումք,,: - 464.

ՑՈԼԱՅԵԱԼ - որ ոչ միայն ինքն ոչ աղօտացաւ, այլ և ի ձեռն պնդակազմ հաւատոյ ճօճ առեալ ցուացեալ կիզեաց զթշնամիս տան հօր իւրոյ: - 422.

ՑՈԻԼ - Ստեղծագործեալ ջոկադրէ և ի կարգս եկեղեցոյն զհոլովս երէոց և զերանս հաւուց, միանգամայն և զդասս գազանաց, խոզից և առիւծուց, ցլուց և արջոց, ընդդէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ – 462.

ՑՈԻՑԱՆԵԼ - և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. զոր հրաշափառապէս եցոյց մեզ երկրորդ Երուսաղէմ, միանգամայն և դուռն վերին Սիօնի: - 462. զոր ի վեր անդր ցուցաք – 460. Նաև զբազում գործս արութեան ցուցանէք, որում և ձեռնտու լինէր Աստուած, կատարելով ի վերայ նորա զհոգնուագ մարգարէութիւն դաւթեան երգոցն, եթէ „զամենայն զոր ինչ արասցէ յաջողեցի նմա,,: - 406. Տէքք մորուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերայ գունագեղ այտից՝ ի կերպս զուարթնոց տեսողացն զնա ցուցանէք: - 470. Ցուցանէք նմա զականս պատուականս և զեղեցիկ մարգարիտս լուսածինս, ելեալս յերկրէ և ի ծովէ, ըստ օրինակի թագաւորաց. – 440.

ՑՈԻՑԵԱԼ - Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գազկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թադէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436.

ՑՐԵԱԼ - Իսկ ի գալ զարնայնոյն, փախստեայ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ գայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ զդաշինս սիրոյ. – 424. Իսկ նա զցրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գոնեա փառագարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեցէ: - 410.

ՑՐՈԻԵԱԼ - Վասն զի ազատագունդ զօրքն տիրակորոյսք ցրուեալ ի լերինս և ի դաշտս – 41

ՓԱԽՈՒՍՏ - Իսկ այրն այլազգի քանզի գիտեր զմանն, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: - 464.

ՓԱԽՈՒՑԵԱԼ - տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամրութեամբ զբլուրս գագաթնաւորս և զանառիկ ամրոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ՓԱԽՉԻԼ - Սա աշտարակ բարձրաբերձ զօրաւոր վիմօք, կապարայօդ հիւսմամբ շարադրեալ իբրև զպարիսպ պղնձի, հաստահեղոյս բնեմամբ, անխրամատելի ի թշնամեաց, միանգամայն և իբրև զսին երկաթի, ի մէջ հարուստ խարսխաց, աստուածայոյս և անհաս զօրութեամբ, կանգնեալ ի բարձր տէրութեանս Հայոց՝ տեղի ապաւինի գոլով ամենայնի, որ ի թշնամեաց որ փախիցէ յերեսաց: - 422.

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԱՐԱՐԵԱԼ - Եւ արքայն Յուսի ել զնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝ առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զգօրս արքունի՝ դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. Եւ փախստական արարեալ զգօրսն ամիրային Յուսիայ, ձերբակալ ևս արարեալ և զինքն՝ բառնան ի դուռն արքունի - 444. Իսկ Ափշնի ելեալ յերկիրս Հայոց անհուն զօրու և զինու՝ և գայ հասանէ ի վերայ Սմբատայ, և փախստական արարեալ մագապուր ընկենու յաշխարհն Վրաց: - 424.

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԼԻՆԻԼ - և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ գայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428.

ՓԱԽՍԵԱՅ - Եւ Աբաս այնուհետև փախստեալ եղեալ մագապուր անկանի յաշխարհն Վրաց: - 464. Եւ իբրև ետես Սմբատ, եթէ ոչ գոյ հնար նմա ընդդիմանալ արքային Պարսից /440/ փախստեալ եղեալ ամրանայր ի բերդին Կապուտայ. և բռնաւորին շուրջանակի պաշարմամբ պատեալ զամրոցն, և զկնի սակաւ աւուրց ըմբռնէ զնա իբրև զանզօր տղայ: - 442. Իսկ ի գալ զարնայնոյն, փախստեալ եղեալ Գուրգէն ի ձեռաց Ափշնի՝ գայ հասանէ առ եղբարս իւր ցրեալ զղաշինս սիրոյ. - 424. Իսկ սորա մտեալ բարձրագագաթունս լերանցն իբրև զհարթս կոխեաց ճանապարհս, և տեսաք և ազատք աշխարհին ամենայն բնակչօքն հանդերձ փախստեալ եղեալ մագապուր մնային յամրոցս բերդիցն, ոչ կարացեալ ի դիմի հարկանել հզօրին: - 434.

ՓԱՅԼԱՍԱԿԵԱԼ - Սա սուսեր բանաւոր, երկնայնոցն հրացեալ զօրութեամբ, հատանող և ճառագայթարձակ փայլատակեալ ի վերայ գլխոց թշնամեաց, ահափետ արարեալ

դադարեցուցանել զխրոխտացեալսն ի վերայ եկեղեցւոյ և որ ինչ եկեղեցւոյ են կարգք: - 422.

ՓԱՅԼԱՏԱԿԵԼ - իսկ զորունս կազմեալ կամարաձևս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանել զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ՓԱՅԼԱՏԱԿՈՒՄՆ - և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դորդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ գունդս գունդս պատշաճաբար յօրինէ զիրոյ ճակատուն, և ապա այնուհետև սուսերամերկացն հոյք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466.

ՓԱՅԼԵԱԼ - Եւ զզեցուցեալ ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և զօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհունն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442.

ՓԱՅԼԵԼ - Այլ եթէ զամենայն զզարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. Եւ հեծեալ յերիվարն քաջակազմ ոսկեհրաշ սարունցն փայլէր իբրև զարեգակն ի մէջ աստեղաց. - 442. Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. - 416. Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն գաւառին Ճուշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երևելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց Հայաստանեայց: - 436.

ՓԱՅԼՈՒՄՆ - զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զիրն և զիրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի զոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ - 430. ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱԶԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՍՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒԱՆԱՅ Ի ԶԵՆԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420.

ՓԱՅՏ - Այլ գործիքների փայտից գուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այլու այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408.

ՓԱՊԱՐ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի գերկուս իրս դժուարինս դիրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՛ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434.

ՓԱՌԱԶԱՐԴ - Իսկ նա զգրեալ ուխտ սիրելութեանն առաջի արկանելով՝ ստիպէ զիշխանն, զի գունեա փառագարդ երեսացն տեսող արժանի լինել հրամայեցէ: - 410. նմանահան ճշգրտութեամբ յօրինեալ է ընդդէմ Փրկչին և փառագարդ պատկեր արքային Գագկայ - 462.

ՓԱՌԱԶԱՐԴՈՒԹԻՒՆ - ՓԱՅԼՈՒՄՆ ՓԱՌԱԶԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԵՒ ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՆԿԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՄՊԱՆՈՒՄՆ ԱՊՈՒՄՐՈՒԱՆԱՅ Ի ՁԵՌԱՅ ՆՈՐԱ ՄԵԾԱՊԷՍ ԱՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԶՆՄԱՆԷ ԵՆ ԳՈՎԵՍՏՔ: - 420.

ՓԱՌԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ - Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. գոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Եւ նորայ գնացեալ զկնի կոչողացն անյապաղելի և սիրով խաղաղութեան. որ ի հասանելն առ միմեանս՝ մեծաւ փառաւորութեամբ շքեղացուցանէ զիշխանն: - 438. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,„ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանէն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան գոր վերագոյնն ասացաք. - 444.

ՓԱՌՔ - և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բագնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. Եւ է փառք տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի. - 458. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիպ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցւոյ սրբոյ: - 470. թագընկալ փառք պատուիլ ումեք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդւոյ թագաւորի սեփիական և բնաբար տիրողի Հայոց. - 442. իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուազեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ

գնացելում եղբորն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. – 446. կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ գնացելում եղբորն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. – 446. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵՐՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՁԻՆ ԵՒ ՓԱՌԱՅ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ: - 468. Յետ այսորիկ կեցեալ թագաւորն Աշոտ ամ մի և կէս՝ փոխի յաշխարհէս, փառօք ի փառս յուղարկեալ: - 418. Նա յոսկեզարդ գահոյսն ուրախութեանց բազմեալ նագելի ճոխութեամբ իբրև գառիւծ զօրաւոր, հաւատովք աճեցեալ ի փառս տեառն: - 472. Վասն որոյ և շնորհեաց նմա պատկեր լուսազարդ /468/ և հասակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մտեղեաց բանական ազգի. – 470.

ՓԱՌՕՔ - Եւ մեծանուն տիկինն Սոփի, հայելով ի մանկանցն բարենշան յառաջադիմութիւնն, մանաւանդ ի մանկանն Գագկայ, զի անդստին ի տղայական հասակէն հրաշագարդ փառօք փայլէր ի մէջ եղբարց իւրոց. – 416. Յետ այսորիկ կեցեալ թագաւորն Աշոտ ամ մի և կէս՝ փոխի յաշխարհէս, փառօք ի փառս յուղարկեալ: - 418.

ՓԱՐԱՏԵԼ - Աստ ի մէջ կացեալ հայրապետաց և ճգնաւորաց դասք, զարթուցանէին զմիտս կնոջն և զայլոց կոծողացն յերկիւղն Աստուծոյ. և առ սակաւ մի փարատէին աղետ սգոյն դառնութեան: - 416. և կամ լուսինն ի լրմանն ժամանեալ ամանակ, արուսեկին հանդերձ և բնաւ զարդուն աստեղաց՝ զիմս փարատեսցէ մեզ – 414.

ՓԱՐՀՈՒԱՅ ԲԵՐԴ - Եւ առեալ զկապուտ երկրին՝ դարձեալ գայ ի գաւառն անուանեալն Երիւարկ, առնու և անդ զբերդն Պաղայ, և զՓարհուաց. գայ և ի ձորն Առուանից, առնու և գայն ևս ամրոցն և տիրէ գաւառացն: - 434.

ՓԵՍԱՅ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբեացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զբօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. – 470.

ՓԵՍԱՅԱՅՈՒՑԵԱԼ - Եւ յարբունս հասեալ Աշոտ՝ կայր ըստ սովորութեանն ահիւ ընդ ձեռամբ Ապումրուանայ, զի և փեսայացուցեալ իսկ էր նմա: - 418.

ՓԷԹՔ - Եւ նորա գնացեալ անթիւ բազմութեամբ զօրու՝ թողու ոստիկան Պարսից զմի յիւրոց հոմանեաց, որում անուն էր Փէթք. – 448.

ՓՈԽԱԲԵՐԵԼ - Ի բաց առան ի դրաց սենեկացն ոսկեհուն կամարաձև երանգոցն տարազք, և սեալք խոշորագոյնք և յոյժ տխրալիք զտեղին փոխաբերեցին. – 414.

ՓՈԽԱԴԱՐՁԵԼ - Վասն զի բազում խոստումն պարգևաց և դաշինս ուխտից առաջի Աշոտի Ափշին արկանէ. որում ոչ հաւանի Աշոտ, փոխադարձելով նմա վասն անփոյթ առնելոյ զնա յաւուրս բանտին: - 422.

ՓՈԽԱԴԱԴՁՈՒԹԻՒՆ - Եւ ի վերայ քաջասէր առ միմեանս լինելոյն՝ և զշինողութեան երկրի առնեն փոխադարձութիւն գաւառաց և բերդից ի մէջ երկոցունց: - 432.

ՓՈԽԱՆԱԿ - և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բագնաձև պղծալից յարկացն զտաճար փառաց: - 460. քանզի իբրև զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ Ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և Ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: - 418. և եթէ զարեգակն տեսանիցէ արձակելով զճառագայթսն ի խնամս տիեզերաց ըստ հրամանի խնամողին Աստուծոյ՝ ընդդէմ նորա ասէ, ընդէ՞ր փոխանակ լուսոյդ ինձ ոսկի ոչ բղխես – 450.

ՓՈԽԻԼ - Եւ ինքն Սոփի անհամեմատն /416/ ի կանայս, ըստ նմանութեան ամուսնասէր տատրակի. հրաժարեալ յամենայն վայելչութեանց կենցաղականս՝ խանդակաթ լինելով, ոչ ժուժեալ սրտին նեղութեան՝ զկնի է ամսոյ փոխի յաշխարհէս խաղաղութեամբ ննջեալ ընդ հարս իւր, թողեալ զմանկունսն տղայս և անկատարս հասակաւ: - 418. Յետ այսորիկ կեցեալ թագաւորն Աշոտ ամ մի և կէս՝ փոխի յաշխարհէս, փառօք ի փառս յողարկեալ: - 418. և անկեալ յախտ հիւանդութեան մահու՝ փոխի յաշխարհէս ամաց իբրև ԻԹ: - 428. Եւ ընդ այնր ժամանակս փոխի յաշխարհէս Գուրգէն եղբայր թագաւորին, խաղաղութեամբ ննջեալ առ հարս իւր. – 444.

ՓՈԽՈՒՄՆ - ԱԹՈՌԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԱՇՈՏԻ ՈՐԴԻՈՅ ՆՈՐԻՆ ԱՆԴՐԱՆԿԱՆՆ: ԵՒ ՓՈԽՈՒՄՆ ՏԻԿՆՈՋՆ ՍՈՓԵԱՅ ԵՐՁԱՆԿԻ ԵՒ ԲԱՐԵՊԱՇՏԻ – 416.

ՓՈՂ - անդ կալցեն զերեզմանս անյայտս մինչև յազդեալ ձայնի փողոյն յետնոյ, ուր պատրաստեալ են դատիլ ըստ գործս իւրեանց: - 434. և բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիդք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դորդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442. այլ և ի հոսանս հրաձգութեանցն առաջի նորա և ի կայթմունս թնդականացն և ի հնչմունս փողոցն առ հասարակ դորդեալ բիւր բիւրոց մարդկան – 470.

ՓՈՂՈՅ - Յայժամ և իւր իսկ արքայի ամենիմաստ հասողութեամբն հանդերձ բազում արուեստաւորօք զլար ճարտարութեան ի ձեռն առեալ զծել, միանգամայն և զծագրել նշանակել առ ստորոտով լերինն, որ է զագաթն կղզոյն, զտեղիս զբօսացուցանողս վայելչաւորս, ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս և դարս դարաստանաց և գահս ըստ գահից տէրութեանց և բուրաստանս և պարտէզս, բուրաստանաց և ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս. – 456. յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գոեհս և ի փողոցս բացազլխաւ ընդ երկիր զանձինս իւրեանց քարշէին: - 412. վասն որոյ և արքայի ձեռնարկեալ շինէ ի նմա տաճարս և սենեակս և փողոցս հրաշալիս պատկերակերպս և ազգի ազգի յօրինուածս, զոր ոչ բաւեն պատմել: - 452. Այլ եթէ

զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460.

ՓՈՅԹ - Մա էր լի գործովք բարեաց, ի տուրս աղքատաց զուարթառատ սրտիւ, ժրագլուխ և փոյթ ի գարդ և ի շինութիւն եկեղեցեաց, ընդունող որբոց և այրեաց, և հանգուցիչ ամենայն աշխատելոց, որ ոչ միայն ի զէն զինուորութեանն իւրոյ լինէր յուսացեալ, այլ ի գորութիւնն Աստուծոյ: - 436.

ՓՈՅԹ ԱՌՆԵԼ - զոր օրինակ առիւծ յագեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանզէն էրեոց, սոյնպէս և հզօրին գթացեալ ի նոսա, մի՛ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՛ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամզայի իւր կնութեան. - 432.

ՓՈՐԱԿ - Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ զունդ կազմեալ Հասանայ գնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փորակ: - 426.

ՓՈՐԵԼ - և նստեալ շուրջանակի սակաւ աւուրս՝ ապա փորեցին զաչս Հասանայ և առին զամրոցն: - 428. զի կատարեցի ասացեալն ի մարգարէէն, թէ „զգուրն զոր փորեաց՝ անկցի ի խորխորատն զոր և գործեաց,,: - 428.

ՓՈՐԶ - Եւ տեսեալ էթէ ոչ ոք է որ կարողանայ տիրել և ունել զաշխարհս Հայոց, բայց միայն Գագիկ, զորոյ զփորձ առեալ զհտեր գնա այսպիսի այր, զոր ոչ թողեալ ի կամս անձնիշխան կամացն՝ թագաւորեցուցանէ գնա ի վերայ ամենայն Հայոց: - 442.

ՓՈՐԶԵԱԼ - և յամենայն մասունս թագաւորականս գտանէր գնա զուտ և նազելի/438/ համեստութեամբ զարդարեալ, իբրև զոսկի որ ի բագում բովս փորձեալ իցէ: - 440. Փորձեալ քննէր զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ զնովաւ ջոկաղրեալ լրտեսս արս պատերազմողս. - 440.

ՓՈՐԶՈՒԹԻՒՆ - Եւ երթեալ գնայ առ Սմբատ սիրով խաղաղութեամբ. /422/ ուստի և բագում փորձութիւնք անցին զմեօք վասն ոչ երթալոյ իշխանին առ ամիրայն Ափշին: - 424.

ՓՈՐՈՒԱԾ - և որպէս թուի ինձ՝ զանցոյց զարմանալեօք զՇամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն և զամբարտակաւ գետոյն որ առ ստորոտով լերինն Վարազայ. - 456.

ՓՈՒԹԱԼ - այլ զի մի լսողացն խռովեցին միտք՝ լռեցի որ ինչ վասն այսոցիկ է բանս, և մեր ի պատմութեանցն փութասցուք ասպարէզ - 416. Եւ արդ քանզի չև ևս է ժամանակ զովասանութեան, այլ պատմութեան՝ առ նոյն անդր փութասցուք կարգ: - 422. Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ իւեղդ զպարանցաւն արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412. ուստի և յայսցանէ ի բաց որոշելով զմեր միտս՝ յօգտակարն մեր փութասցուք պատմութեանցն հանդէս. - 454. սա ի ձեռն կոչողաց

չարին աղաչէ զմեծանուն իշխանն Վասպուրական, զի ըստ սովորական սիրոյն՝ առ իւր ազգի. գոր ոչ առնոյր յանձն իշխանն, վասն փութալոյ յիւրականն գաւառ: - 410.

ՓՈՒԹԱՊԷՍ - Եւ այնուհետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեսցեն - 456. Եւ մեծանուն իշխանն ըստ նախնական սովորութեանն չու արարեալ ընդ ձորն Անձահոյ՝ եկն էջ ի Խերականն կոչեցեալ դաշտ, և կամեր փութապէս անցանել ի ձմերոցսն արքունի, ի գաւառն Ճուաշ յաւանն Մառական: - 410.

ՓՈՒԹՈՎ - և նորա յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ գայ հասանէ մեծաւ փութով. և ի խմբել պատերազմին՝ փախստական լինի Սմբատ զօրօքն հանդերձ յերեսաց այլազգեացն: - 428. Իսկ ամիրայն այնուհետև անց գնաց յԱտրպատական մեծաւ փութով, մնալով երկոցունց ներքինեացն յերկոսին աւանսն, գոր վերագոյնն ասացաք: - 426.

ՓՈՓՈԽՈՒՄՆ - եղեալ ի մտի գառօրեայ զապականացու և զվաղագրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատևացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի գնացելոյն յաշխարհէս. - 444. Իսկ ապա այսոցիկ այսպէս եղելոց, ըստ փոփոխման եղանակաց, որ ընդ արեգական բերմամբ մարդկայինս չափին կեանք՝ ձմեռնայինն կանխեաց ժամանակ: - 410.

ՓՈՔԸ - Եւ տեսեալ այլազգեացն զեղեալսն ասեն՝ որովհետև ի փոքունցս զայս կրեցաք, զիա՞րդ բազմացն կարասցուք ի դիմի հարկանել զօրաց իշխանին, մանաւանդ ուր և ինքն իշխանն իցէ յարդարիչ պատերազմին. և զահի հարեալ՝ դարձան ընդ կրունկ, և խափանեցան խորհուրդք չարին նոցա: - /436/

ՓԸԿԱԿԱՆ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբէացոց վաճառոց զոսկէտեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ՓԸԿԵԱԼ - և առեալ զբանակս նոցա յաւարի, փրկեալ և զգերեալսն՝ դարձան յիւրաքանչիւր տեղիս մեծաւ յաղթութեամբ: - 468.

ՓԸԿԵԼ - Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ գնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. - 464. որ և ի վերայ ամենայն բարեխնամող զթութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զգրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց և տայր իրաւունս այրեաց և զայն ևս աւարտ և գլուխ դնէր

ամենայն առաքինասէր վարուց, ևս և մեծի գովութեանց արժանաւոր. – 450. Որով և փրկեաց իսկ զՀայաստան աշխարհս ի ծանր ծանր աղէտից և հինից, կուռ զկնի միմեանց եկելոց, և ի բազմախումռն պատերազմաց եղելոց ի նորայն դարս: - 420.

ՓՐԿԻՉ - Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հոշակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օծելոյն իւրոյ Գազկայ, հարստահարել զգազանաբարոյ ազգն Իսմայէլի. – 460. նմանահան ճշգրտութեամբ յօրինեալ է ընդդէմ Փրկչին և փառագարդ պատկեր արքային Գազկայ – 462.

ՓՐԿՈՒԹԻԻՆ - որք անյուսացեալ էին փրկութեան անձանց: - 420.

ՓՐԿՉԱԿԱՆ - Նկարագրեալ է տեառնագրելով և զփրկչական պատկերս, որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երևելով մարդ, և է ի կամարս արևմտական խորանին. – 462.

Ք

ՔԱՀԱՆԱՅ - որ զՊաղեստինացոց աշխարհին հանդերձ Հիւրկանեաւ քահանայի զերեալ ած բնակեցոյց յերկրիս մերում – 454.

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ - Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. – 466.

ՔԱՂԱՔ - „աւա՛ղ և եղո՛ւկ քեզ, քաղաք, որ թագաւորդ քո որդի աղախնոյ է,.. – 448. Արդարև սա էր երբեմն անապատ ծարաւի, իսկ /462/ այժմ քաղաք մեծին Աստուծոյ զետահետեալ յերկուց մշտաբնօղիս աղբերաց, ի սրբոյ աւագանէն և ի յանապական արենէ Որդւոյն Աստուծոյ՝ արբուցանէ զոգով ծարաւիս: - 464. բարձրագոյն հրաշակերտեաց քան զԱղէքսանդրին ի Մակեդոն քաղաքի – 456. բղիսէն և աղբիւրք /450/ բարեխառնք շուրջ զքաղաքան, օգնականութիւն մատուցանելով մարդկան ի բազում պէտս – 452. Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն զոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442. Եւ արքայն Յուսփ էլ զնաց յաշխարհն Պարսից ապստամբել յարքունուստ, և ստունգանեալ հրամանաց նոցա՝

առնու զքաղաքս բազումս, և փախստական արարեալ զգօրս արքունի՝
 դեգերեցուցանէ ի դրունս նոցա: - 442. և զկնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝
 պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան զառաւել: - 456. Եւ ի
 զալ զարնանոյն այր մի ներքինի գոր կարգեալ էր ի վերակացութիւն քաղաքին
 Պարտաւայ, զօրաժողով եղեալ ապստամբի յԱփշնէ. և անցեալ գնայ մինչև յերկիրն
 Շամայ: - 426. Եւ իբրև զգազանս արինարբուս մրմռեալ՝ գան հասանէն մինչև
ցքաղաքն Սաղամաս: - 436. և ինքն աճապարեալ հասանէ ի քաղաքն Պարտաւ: -
 426. Եւ ինքն արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել
զքաղաքն ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ
 ոտս նորա խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. - 468. Եւ ինքն
 արքայ աճապարեալ անցանէ ընդ գետն Երասխ, կամելով հրձիգ առնել զքաղաքն
 ծագէ ի ծագ, և զաշխարհն շուրջանակի, մինչև ծերք քաղաքին անկեալ առ ոտս նորա
 խնդրեն զխաղաղութիւն, տալով հարկս և պատանդս. - 468. և ինքն դարձեալ երթայ ի
քաղաքն Նախճաւան, գոր ընդ իւրումն կարգեալ էր իշխանութեամբ. - 428. և կացեալ
 ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի, տալով ի ձեռն նորա
 զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և զքաղաքսն մեծամեծս, գոր
 բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս ապստամբութեանն, և զԲայ քաղաք և զմեծն
 Բասրայ: - 444. և կացեալ ի բանտի զամս Ը և դարձեալ արձակի հրամանաւ արքունի,
 տալով ի ձեռն նորա զբնաւ աշխարհն Պարսից և զբոլոր Հայք, միանգամայն և
 զքաղաքսն մեծամեծս, գոր բռնութեամբ յափշտակեալ էր յաւուրս
 ապստամբութեանն, և զԲայ քաղաք և զմեծն Բասրայ: - 444. և հասեալ ի քաղաքն
 Հաղամակերտ և ի գաւառն Աղբագ, գերփեալ զինչս և գերեալ զկանայս և զտղայս,
 որչափ և ձեռն հասանէ: - 468. և նորա հետամուտ եղեալ ընդ քաղաքն Տիգրիս, ոչ
 սակաւ հարստահարութիւն արարեալ զլստյ Սմբատայ՝ առնու հարկս բազումս: -
 424. Եւ նորա յաղթեալ ի բազմութենէ քաղաքաց և աշխարհացն տուելոց ի ձեռս
 նորա՝ ոչ ժամանէ յԱտրպատական. այլ առաքէ ոստիկանս հաւատարիմս և տայ ի
 ձեռս նոցա. - 444. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն
 տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ,
 արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն
 հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն
 ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և
 զմոլար օրէնադրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. Եւ
 քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ
 սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս
 առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն
քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն
 զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնադրութիւնն
 կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408. գորս վաղվադակի աճեալ ի
 կատարումն հասուցանէ զամենայնն. ևս և ծառատունկ՝ բազում, գոր ռոռգեալ
 արբուցանեն ի բարեհամ և անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին
 Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին: - 456. Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և
 հոշակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս
 զբազուկս օձելոյն իւրոյ Գազկայ, հարստահարել զգազանաբարոյ ազգն Իսմայելի. -

460. Իսկ Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464. Իսկ արանց երկերիւր աւելի կամ պակաս զարինս անձանցն պարզևս նոցունց շնորհէ. և հրամայէ արձակել, զի երթեալ ի քաղաքն պատմեցեն զոր տեսինն: 468. Իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մեջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուազեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,„՝ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422. Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գագկի՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յաղամակերտ, երկոքումբք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436. Մաշեալ ի սուր սուսերի ի զօրացն նորա արս իբրև Ն, և առեալ զկապուտ զօրացն և զբնակչաց երկրին, և հրձիգ արարեալ զաշխարհն ամենայն՝ դառնայ ի քաղաքն մեծաւ յաղթութեամբ և բազում աւարաւ: - 464. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾՄԱՌ ԵՒ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿԵԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻՒՐՆ ԵՒ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ - 460. ՅԱՐԶԱԿՈՒՄՆ ԴԵԼՄԿԱՅՆ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՀԱՂԱՄԱԿԵՐՏ ԵՒ Ի ԳԱԻԱՌՆ ԱՂԲԱԳ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԶՕՐԱՅՆ ՀԱՅՈՅ Ի ՇՆՈՐՀԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ: - 468. Նաև զգաւառն Ընայ ... բռնաբար կորզէ ի ձեռաց այլազգեացն. ընդ նմին և զայլ բազում քաղաքս յԱտրպատականէ, որոց և տիրէ մեծաւ ճոխութեամբ: - 406. Ուստի և յոյժ սիրելի եր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայիին աշխարհէ և ի Տայագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղեբասարացոց և Թեբեացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդուցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին իրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470. Պատմեաց մեզ և հաւատարիմ ոստիկան մի ի գործավարաց քաղաքին, եթէ եմուտ ի շինուածս տաճարին երկաթ լտերս իբրև ՄՌ. - 458.

ՔԱՂՅՐ - որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430. որում ցանկացեալ ոմն ի սրբոցն՝ ասէ, քաղցր է արև յետ ամպոյ, որպէս և քաղցր է հանգիստ յետ աշխատութեան: - 430.

ՔԱՂՅՐԱՆԻՆՁ - Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանիւնջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472.

ՔԱՂՅՐՈՒԹԻՒՆ - զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղխէր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420.

ՔԱՆ - Այլ եթէ զամենայն զգարդ շինուածոյն, զոսկեզարդ փողոցսն և զգումբէթակապ խորանայարկսն և զգանազան տեղիս գահոյիցն, որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն՝ և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար զովասանել ոք կամիցի՝ կարծեմ թէ յանհասութիւն /458/ ձկտեալ տատանի, որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն: - 460. բարձրագոյն հրաշակերտեաց քան զԱղէքսանդրին ի Մակեդովն քաղաքի - 456. և արդարն արժանի էր օճեալն Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զսոյնս զովութեանց: - 470. և արդարն արժանի էր օճեալն Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զսոյնս զովութեանց: - 470. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիր Յուսի որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. և ելեալ հրամանաւ արքունի ոստիկան ոմն մեծ ի վերայ Պարսից և Հայոց, որում անուն ճանաչիր Յուսի որդի Ապուսաճայ, այր խրոխտ և բարձրանշան և ահարկու քան զբազումս որ յառաջ քան զնա էին: - 438. Եւ զգեցուցեալ ոսկեզարդ պատմուճան միանգամայն և գօտի սուսերաւ, հանդերձ ոսկեհունն փայլեալ զարդու, որ ի վեր քան զմիտս և զբան անցանէ պատմողաց: - 442. և զկնի հնգից ամաց յորմէ հետէ սկսան շինել՝ պայծառացեալ բարձրացաւ շինութիւն քաղաքին առաւել քան զառաւել: - 456. և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայտակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրն ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454. Եւ մանկունք ձեռնասունք թիկնապահք և յորս յենոյր իշխանն ձեռօք իւրովք՝ խեղդ զպարանոցան արկեալ զարիւնս անձանց փութային հեղուլ, լաւագոյն զմահ քան զկեանս համարելով: - 412. Եւ յիրաւի այսպիսիք նմա շնորհագարդ փառաց պարգեւք ի վերուստ. վասն զի նա ըստ նմանութեանն Յովսիայ թագաւորեալ նորոյ Իսրայէլի՝ վերագոյն քան զնա լրացոյց զկարգս եկեղեցոյ սրբոյ: - 470. և շինուած տաճարին ի հիմանց անտի մինչև ցզուխ նորին ի թոխս կազմեալ՝ առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ արդարն արժանի զարմանալոյ ի վեր քան զմիտս: - 456. Չայս ամենայն և նս յաւէտ քան զսոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսի, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գազկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ զալստեանն նորա առ նա: - 440. Չայսոսիկ և նս յաւէտ քան զսոյնս ասէ տիկինն ընդդէմ լալականացն: - 414. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղխէր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420. զի նորայն գոնեա ի վերայ ցամաքի, իսկ սա ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս և զգործս իմաստնոցն առ ի քան զինքն եղելոց: - 456. գոր և մերս բան զարդարնն ասել ոչ զանգիտէ. յառաջ քան զսա այսպիսում հանդիպել բարութեան երկրիս մերում ասել՝ ոչ է ի դէպ, և զկնի սորա լինել՝ հանդերձեալ իմանալ ոչ է կարողութիւն: - 446. Իսկ

Աբաս որդին Սմբատայ հպարտացեալ գայ իջանէ ի դաշտն Վաղարշապատ քաղաքի, կամեցեալ յառաջագոյն քան զգալուստն մեծի թագաւորին Հայոց Գագկայ անձինն ինչ ստանալ պարծանս: - 464. Իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուագեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458. Իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օդաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ զտեսողացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց զիտութիւն: - 452. Իսկ ի չորից կողմանց ի վերայ գագաթան սրբութեանցն ճշգրտագործեալ զչորից ակետարանչացն պատկերս, որք և արժանաւորապէս իսկ են պսակ ուրախութեան սրբոյ եկեղեցոյ և վերագոյն քան զամենայն սուրբս: - 462. միայն զմերս գրաւեաց զմիտս և զտեսութիւն հրաշակերտն և քան զբազումս նորանշանն և զարմանալին Աղթամար. - 454. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ, ԵԻ ԹԷ Ո՞ՅՔ ՈՄԱՆՔ ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ՉՁԵՌՆԱՐԿԵԼՆ ԱՐՔԱՅԻ ՍՈՒՂ ԵԻ ՈՉ ԱՐԺԱՆԻ ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿԻ Ի ՆՄԱ ԳՈՐԾՍ ԳՈՐԾԵՅԻՆ: - 452. որ թեպէտ և յառաջ քան զայսոսիկ ի Դաւթայ Սահառունոյ և յԹաշամայ Ռշտունոյ և ի Բաղափրանայ ասի առեալ շինութիւն - 454. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորին առիւծու յարուցեալ սիգաքայլ նագելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորասոյզ առնելով զդարանակալս ի շաղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. Սոցա բերեալ կրկին անգամ թագ և հանդերձս պատուականս յարքունուստ՝ և շքեղացուցանեն զթագաւորն Գագիկ կրկին փառաւորութեամբ, առաւելեալ քան զոր վերագոյնն ասացաք. - 444.

ՔԱՆԴԵԼ - Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանկել ակերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիւկ և խնդրեսցեն զքէն արեան ազգին Ութմանկայ: - 436.

ՔԱՆԴՈՒՄՆ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408.

ՔԱՆ ԵԹԷ - Ամենեցուն իսկ ընթերցասիրաց յայտնի են պատմեալքս՝ զի այր արծաթասէր որով զելով զպարանոցն լաւագոյն համարի, քան եթէ դանգ մի տուծել յարծաթոյն. - 450.

ՔԱՆԶԻ - Բայց քանզի կասկած ի սրտից երկոցունցն ոչ մեկնեցաւ՝ զբաւականս խնդրէ Ափշին. - 424. Եւ արդ քանզի չն ևս է ժամանակ զովասանութեան, այլ պատմութեան՝ առ նոյն անդր փութասցուք կարգ: - 422. Եւ քանզի Աբաս ոչ կարողանայր ի դիմի

հարկանել բռնացելոյն ի վերայ ինքեան՝ ձայն արկանէ յարքայ ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց, զի եկեալ փրկեսցէ զնա ի հարկապահանջ բռնութեանցն հինից. – 464. Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. – 438. Եւ քանզի առեալ էր Գագկայ զբոյրն Հասանայ կնութեան՝ վասն այնորիկ և սիրով խաղաղութեամբ ընդունի զնա յամրոցն: – 408. Եւ քանզի աւուրք ձմերայնի էին, յորում ոչ գոյր հնար ձիական ասպարիսօք կատարել զհանդէս պատերազմաց՝ գունդ կազմեալ Հասանայ զնայ ի հետիոտս ճակատել ընդ զօրաց իշխանին որ էին ի գեօղն Պղուանս, ի գաւառին Լումբայ կոչեցեալ Փոբակ: – 426. Եւ քանզի էին ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք, արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց յերկրէ, որք ոչ վրիպէին առնել զոր խորհէր արքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և զործն առնոյր զկատարումն – 456. Եւ քանզի ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն ... այր լի իմաստութեամբ և զօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստիւ – 460. Եւ քանզի մանկունք տղայք և անկատարք էին սերեալքն ի նմանէ, Աշոտ և Գագիկ և Գուրգէն, որք չն ևս յարբունս հասեալ էին՝ և վասն այնորիկ /410/ ոչ ոք էր որ վրէժխնդիր լինէր արեան հեղոյ անարգապէս: – 412. Եւ քանզի նախաձանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ, զիտելով զնա թէ այնպէս լինելոց է, անդաստին յորովայնէ մօր իւրոյ էլից զնա իմաստութեամբ հոգւովն: – 468. Եւ քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝ գեղջ, կամ՝ գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: – 426. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խէր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. Եւ քանզի ոչ ոք ի սոցանէ արժանի յիշատակաց գործ գործեաց՝ և ոչ մէք շար ի կարգի հարեալ զանուանս նոցա հիւսեցաք յասպարիսի աստ պատմութեան: – 448. Եւ քանզի որդի քեռ էր Ապումրուան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակէ զնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: – 416. Իսկ ամիրայն Յուսփ քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գագկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: – 438. Իսկ այրն այլազգի քանզի զիտէր զնմանէ, թէ ոչ է հմուտ պատերազմաց՝ ելեալ հասանէ ի վերայ նորա սակաւ զօրօք և հարեալ զնա ի փախուստ դարձուցանէ: – 464. Իսկ զայլազգին այն պիղծ, քանզի ոչ կարէր անձամբ զդէմ ունել հզօրին, յառաջագոյն խրատեալ յիւրոց գործակցացն՝ առեալ ունէր ընդ իւր և արս ուժեղս ըմբշամարտիկս զինուրք ի ծածուկ: – 410. քանզի իբրն զմանուկ տղայ խաբեալ էր զԱշոտ, տալով նմա զբերդն Ագարակայ հանդերձ ճախուկն կոչեցեալ գաւառաւ, փոխանակ իւր առնելով զբերդն Նկան, և զԹոռնաւան և ճուաշ գաւառք, ուր և շինեալ զՇամիրամն պարսպէ յիւր անուն: – 418. Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն նկատեալ

զերջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց – 420. քանզի սա ազգի նսեմացելոյ ջահ վառեալ եղեալ ի բարձրադիտակ /420/ անառիկ ամրոցի, շուրջանակի պարսպեալ զօրութեամբն Աստուծոյ՝ աննուաղ պահեցաւ ի չորեքձագեան սաստկագոյն հողմոց թշնամեաց ի սա հնչելոց. – 422.

ՔԱՆ ԹԷ - և հաւաստապէս ճշմարտութեամբ նուազեաց զասելն, քան թէ առատութեամբն յաւելեաց ի բազումս. – 458.

ՔԱՆՈՆ - Նա ամենայն արուեստականաց դոնբաց և անվրէպ քանոն: Նա բոնաւորաց սպառնալեաց, բքաբեր և ահարկու հողմոցն ընդդիմակաց լեռոն բարձր և անդրդուելի վէմ: - 472.

ՔԱՁ - „Ո՞ւր, ասեն, լքեալ կորուսաք զպատուական մարգարիտն, զպարծանքն Հայոց, զքաջն անպարտելի, որ զմեծ պատերազմունս դիւրաւ մղէր, և անուն բարձրագոյն ինքեան և մեզ ստանայր: - 416. Անդ քաջին և հօր իշխանին մտրակ ի կուշտ արարեալ երիվարին՝ արագ ընդ դժուարինն անդր անցանէ յորձան: - 410. Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսլեամբ Թեկղեայ սրբոյ. – 426. Եւ զայն /434/ լուեալ չարահնար ազգին Իսմայէլացոց, Մարաց և Պարսից, և բոլոր Ատրպատականի արանց պատերազմողաց՝ առ հասարակ խաղացին պատերազմունք ի վերայ քաջին Գագկայ իշխանին մեծի: - 436. Եւ զայն լուեալ արքայի՝ հրաման տայ զօրաց իւրոց հետամուտ լինել զկնի նոցա քաջի առննձիոյ. որոց առեալ զհրաման յարքունուստ՝ վաղագոյն աճապարեալ ժամանեն նոցա յանհոգս լինելով յաշխարհին Անձնացեաց. – 468. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ գեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. Եւ զօրացն մերձ կացեալ զբռամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ գեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410. Եւ մնացեալ բերդն Ամիլի իւրական գաւառան վեր մեծ անբժշկելի ի սիրտս իշխանաց Վասպուրականի, որում ոչինչ սպեղանիք առաջնոցն ազդեցին. որ տնեաց եկն եհաս իբրև Ճ ամօք, մինչև ի ժամանակս քաջին Գագկայ: - 434. Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հօրին, և զնուար օրէնսդրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. – 408. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ բանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատես և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռօք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. զոր և ես սիրելի քաջ, և քաջի արանց նախնական, որ և զպատմութիւնս յինէն պահանջեցեր, ոչ իբրու

յայլոց համբաւուց տեղեկացեալ ընծայեալ արձանացուցանեմ քեզ ստայօդ քանից պաճուճեալ առասպելս, այլ ականատեսս և ականջալուր, և իմով իսկ ձեռք շօշափեալ՝ պատմեմ քեզ հաւաստապէս զեղելոցն զարմանս: - 450. Ընդ որոց մեծ ջանիւ աշխատեալ տանն Արծրունեաց, ոչինչ ստնանել նոցա կարացեալ մանաւանդ քաջն և յաղթողն մեծանուն իշխանն Գրիգոր, անուանեալն Դերանիկ, որ թարգմանի ուխտիք խնդրեալ ի տեսնեմ, որ բազում կրեալ աշխատութիւն՝ խանդակաթ մեռանի, ոչ հասեալ խնդրոյն: - 434. Թերևս յաջողեցէ մեզ Աստուած ծայրագունին հանդիպել լրման, բազմավէպ զրուցատրութեանց քաջի արանց տանն Արծրունեաց: - 416. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,“ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառատրութեամբ: - 422. Իսկ քաջին և իմաստնոյն Գագկայ Վասպուրական իշխանին տեսեալ զդարանակալացն երկոցունց լեալ ի միում ժամանակի զգործսն՝ դիմեալ ի վերայ Շապիոյ պաշարէ զբերոյն անձողոպրելի զգուշութեամբ. - 430. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք ածեր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432. մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ և աչօք տեսեալ, ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս, մինչև ցԿղարջս և Շուշեթացիս և առ լերամբն Կաւկասայ և յԱհիզ, մինչև ի մուտսն Գաղայ, և ընդ Տայաստան և ընդ ամենայն հիւսիսականս և ընդ արևելս ի հետիոտս գնալով՝ տեսաք զգործ քաջաց և նախնեաց. - 454. Յայնժամ առնն քաջի Թաղէի զաչս յերկինս համբարձեալ յօգնականութիւն կարողալով զՏէրն Քրիստոս. - 436. նմանապէս և աստ ի վերայ քաջի և մեծանուն իշխանին գնախանձուն վառեալ հուր՝ ոյսս մախանաց արկաներ ի սիրտս ոմանց Հայաստանեայց, գործակից նոցա լինել. - 406. ուստի և առ ի չժուժել ճիւղեալ պրշակաց տան միոջ, զգոգ առեալ ձեղունն, լինելով նմա անգերծանելի ծուղակ՝ սուգեալ ընկենու զնա ի ձեռս արանց քաջաց. - 428. Փորձեալ քննէր զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ գնովաւ ջոկադրեալ լրտեսս արս պատերազմողս. - 440. Զայս ամենայն և ևս յաւէտ քան զսոյնս տեսանէր արքայն Պարսից Յուսփ, զերևեալ շնորհս աստուածայինս ի վերայ քաջի և աստուածագարդ իշխանին Գագկայ, և ուրախ լինէր յոյժ ի վերայ գալստեանն նորա առ նա: - 440.

ՔԱԶԱԶԳԻ - Բայց մեր գդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք զեղեցիկ քոյոցդ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460. Ո՞վ որ զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ որ զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջագգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբոնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. - 414.

ՔԱԶԱԶՕԸ - զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր ըստ օրէ, իմացեալ և զհուրն և զհուրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի զոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ - 430.

ՔԱՋԱԿԱՋՄ - Եւ հեծեալ յերիվարն քաջակազմ ոսկեհրաշ սարուցն փայլէր իբրև զարեգակն ի մէջ աստեղաց. – 442.

ՔԱՋԱԿՈՐՈՎ - որ քաջակորով գիտութեամբ նայեցեալ ի տեղոյն զբօսանս և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմն արկանել զնա ահեղ իմն և զարմանալի հիացմամբ. – 454.

ՔԱՋԱՀԱՏ - Եւ զօրացն մերձ կացեալ զքոամբ ածին զերասանակս, և զձեռս միանգամայն և զքաջահատ սուսերն պողովատիկ, զի մի կարասցէ քաջն աճապարել ինչ ուրեք. և հարեալ զեղարդեամբն՝ զրաւ կենաց քաջին առնէին: - 410.

ՔԱՋԱՀՆՉՕՂ - ո՞վ որ զբարձրաթիռ արծիւն քաջահնչօղ և ահարկու ձայնի ի խոնարհ սուզել լինէր ձեռնհաս. – 414.

ՔԱՋԱՄԱՐՏԻԿ - և ի դիմի հարեալ քաջամարտիկ նիզակախուն Դելմկացն զօրաց՝ կոխան լինին իբրև զխի դաշտաց յոտս երիվարացն Հայոց, յորոց վերայ սուր եղեալ կոտորեցին արս իբրև երկու հազար. – 468. Եւ քանզի նոքա ամրացեալ էին ի դժուարս Կակենից գեաղջ՝/ճիշտը՝գեղջ, կամ՝գեաղջ/ դառնայ ներքինին մեծաւ ամօթով, ոչ ինչ կարացեալ ստնանել նոցա վասն տեղոյն ամրութեան և զօրացն քաջամարտիկ լինելոյ: - 426. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ խրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի գիշերի առնու զամրոցն և տիրէ զաւառին: - 406. Կատարեցաւ կարգ ծննդաբանութեան երից որդւոց մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանին Գրիգորի. յորում և գործք նորին ամենայաջողակք և զրաւ նորուն ի դաւելոյ ոմանց Հայաստանեայց և Պարսից և ողբք ի վերայ նորին: - 416.

ՔԱՋԱՊԷՄ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրհնեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիւրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՛ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Սոկաց. և մի՛ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. եղեալ ի մտի զառօրեայ զապականացու և զվաղազրաւ կենցաղոյս փոփոխումն, ամրացեալ զմտացն աչս առ մշտնջենաւոր և անլուծանելի կենացն յարատեացեալ կայումնն, քաջապէս արութեամբ և լիակատար գիտութեամբ ինքն զինքն կանգնեալ՝ շնորհէ շինութիւն աշխարհի և նորոգումն սուրբ եկեղեցեաց և ուխտի մանկանց, որովք միշտ պայծառացուցանէր զոգի զնացելոյն յաշխարհէս. – 444. զի իմաստութիւն ի շրթանց նորա բղխէր առաւել քան զոսկի ընտիր, և համեստութեան քաղցրութեանն, միանգամայն և քաջապէս արութեանն շնորհ ի վերայ նորա բացափայլեալ՝ զամենեցուն յուսով լնուին զսիրտս: - 420. Եւ ի վերայ քաջասէր առ միմեանս լինելոյն՝ և զշինողութեան երկրի առնեն փոխադարձութիւն զաւառաց և բերդից ի մէջ երկոցունց: - 432.

ՔԱՋԱՄԻՐՏ - Կարգեալ էր և զօրագլուխ մի մեծիմաստ, յառաջատես իշխանին Գագկայ, ի վերակացութիւն զաւառին ճուաշայ, և Շամիրամն կոչեցեալ բերդի, զոմն ի տանէն Ակէացեաց, այր միամիտ և քաջասիրտ, որում անուն էր Թաղէոս, որոյ բազում գործս արութեան ցուցեալ ի պատերազմունս, պայծառ և երեսելի եղեալ փայլէր ի մէջ զօրաց

Հայաստանեայց: - 436. Որով և առ իսկ զգաւառն Ելի, և վանեալ զքնակիչս նորա սպառ սպուռ ջնջեաց զիշատակս նոցա յերկրէ, զի էր այր խիստ և քաջասիրտ և յոյժ հնազանդ եղբոր իւրում Գազկայ Վասպուրական իշխանի: - 432.

ՔԱՋԱՐԻ - Իսկ քաջարին երբերջանիկ իշխանն Գազիկ՝ գումարեալ զօրս բազումս, գայ ի գաւառն Մարդաստան, և առաքէ զեղբայր իւր զԳուրգէն ի քաղաքն Յադամակերտ, երկոքումք վառեալ ընդ դէմ նոցա, պահել զկիրճս ճանապարհաց թերևս յաջողեսցէ Աստուած ի ձեռն նոցա զգործ պատերազմին յաղթութեամբ: - 436.

ՔԱՋՈՒԹԻԻՆ - Աստանօր զարմանք են ինձ ի վերայ քաջութեան ամենօրինեալ և մեծանուն իշխանին, զի զերկուս իրս դժուարինս դիրաւ յաղթեալ վանեաց քաջապէս, մի՝ զի լերինս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի երկիրն Մոկաց. և մի՝ զի ձիննապատ սառնասոյր առհասարակ պաղեալ էր երկիրն ամենայն: - 434. Եւ արքայ այնուհետև կային սրտիւ և հեզահամբոյր քաջութեամբ ոչ զաչս և ոչ զբարբառ առ ազդոդն ամբառնայ, այլ կատարեալ գտովորական աղօթան, իմացեալ զիմաստնոյն թէ, „տեառն է պատերազմ,, , և թէ „տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, և տայ զշնորհսն խոնարհացն,,: - 466. Եւ դարձեալ ինքն արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ անհամեմատ քաջութեան, միապետեալ զբոլոր աշխարհս Հայաստան, զետահետեալ հոսանուտ բարեբուղիս ուղիւիք՝ իբրև զծով բազմացուցանէ զխաղաղութիւն ի Հայաստան աշխարհի. - 446. ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ԳՈՐԾՔ ՔԱՋՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻ ԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱԳԿԱՅ, ԵՒ ՈՐ ԻՆՉ ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆՆ ԳՈՐԾՔ: - 464. զի բեկեալ էր սիրտ նորա առ ուշի, քաջութեան մանկանն, և սպասէր գաղտ կորուսանել զնա: - 418. Իսկ ամիրայն Յուսի քանզի լսելով լսէր զանուն և զգործս արիական քաջութեանն միանգամայն և զիմաստակիր խոհականութիւն հանճարեղ և մեծանուն իշխանին Գազկայ՝ ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա: - 438. Իսկ քաջին և հեզոյն և ամենաջողակ հզօրին լուեալ աղաչանաց նոցա, մանաւանդ զի առ ուժգին քաջութեան անպարտելի սրտին զօրեղութեան ոչ ինչ երբէք աճէր զմտաւ զառ ի նոցանէն զանգիտելն - 432. Յայնժամ արքայ վառեալ ի զէն և ի զարդ արիական քաջութեան, առեալ զգօրսն զնդին հաւատացելոց, հանդարտ յառաջ մատուցեալ՝ զունդս զունդս պատշաճաբար յօրինէ զիրոյ ճակատուն, և սպա այնուհետև սուսերամերկացն հոյք զմիմեամբք խառնեցան և ճայթմունք և թնդիւնք և փայլատակմունք իբրև յամպոց ի վայր թափեալ երևեցան - 466. որ քաջութեամբ և աշխարհաշէն խաղաղասիրութեամբ հոգաբարձէր իբրև զհայր և խնամածու ի վերայ աշխարհիս Հայոց - 450. որ ոչ կարացեալ հանդուրժել քաջութեան և իմաստութեանն արքայի, թողեալ զգազանաբարոյ գործս չարութեան՝ դառնայ ի խաղաղութիւն և ի սէր կատարման. - 448. ՄԿԻԶԲՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ԳԱԳԿԱՅ ԶԿՆԻ ԵՂԲՕՐ ԻԻՐՈՅ ԱՇՈՏԻ, ԵՒ ԳՈՐԾՔ ՆՈՐԻՆ ՔԱՋՈՒԹԵԱՆ: - 428.

ՔԱՌԱՆԿԻԻՆ - ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի առն իմաստնոյ և հանճարեղի հրամայէ թագաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն, Խ կանգնաւ ունելով զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և ի բարձրութիւնն. - 456.

ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՅ - կարգեալ աւուրս նշանաւորս և քառասնօրեայ ժամանակս անխափան ուխտադրութեամբ և անմոռաց յիշատակօք՝ միշտ փառաց ի փառս վերածիլ զնացելում եղբօրն յանվախճանն յայն և յանսպառ յաւիտենին. - 446.

ՔԱՐ - և զշինուածս ամրոցին ի հիմանց տապալեալ՝ զքարինս նորա բարձեալ բերէ ի վերայ մկանաց ծովուն, ընծայելով ի նիւթ շինութեան սրբոյ եկեղեցոյն, կանգնելով փոխանակ բազնաձև պղծալից յարկացն գտաճար փառաց: - 460. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթէ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսլեամբ: - 462. ՅԱՂԱԳՍ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԵԻ ՊԱՆԾԱԼԻ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՂԹԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԻ, ՈՐՈՅ ՆԻԹ ՆՊԱՍՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԱՆՑՆ ԲԵՐԱԻ ՅԵՐԿԻԷ ՀԵՌԱՍՏԱՆԷ. ԶՈՐՈՅ ՄԵՔ ԶԻՒՐՆ ԵԻ ԶՏԵՂԻՆ ՀԱԻԱՍՏԵԱԻ ՅԱՅՏ ԱՐԱՍՅՈՒՔ - 460. որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարգուածսն, զունդ անապակ կրոց և քարի, իբրև զհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ. - 456.

ՔԱՐԱՅԱՏԱՍԿ - և ժամանակաւ ինչ այսպէս քան յանձին կալեալ մեծի արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն, որ մտացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակառոյցն վիմաց կարգս. - 454.

ՔԱՐԱՆՁԱԻ - Իսկ և զգլուխս պարսպին ածեալ ի կիրճս դժուարամածս քարանձաւին՝ ի համբոյրս միմեանց մերձեցուցանէ. - 454. իսկ և նիստ փառաց տաճարին յամենայն կողմանց գաւառին ի մէջ քաղաքին երևի իբրև զմեծ մի բլուր, ոչինչ նուազեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզոյն: - 458.

ՔԱՐԱՎԷԺ ԱՐԱՐԵԱԼ - Իսկ զլիաւորսն խազմարարս՝ քարավէժս արարեալ ի խորս խաղացուցանէ սրտից ծովուն. - 434.

ՔԱՐԿՈՓԻԶ - Ուստի և յոյժ սիրելի էր ինձ յայսմ ժամանակի առնուլ ի հնդկայինն աշխարհէ և ի Տպագ քաղաքէ. մանաւանդ թէ ի քարկոփչացն, և յԱղէբասարացոց և Թէբեացոց վաճառուց զոսկետեսակն տպագիովն, և շարամանել ի թագի նորա յաւուրս թագի զքօսանաց, մանաւանդ յորժամ ի փրկական պասեք տերունական տօնիցն իբրև զփեսայ յառագաստէ ծագիւր ըստ նմանութեանն արուսեկին. ուստի և ի գունագոյն ականցն հիւսելոց մարգարտախումն զարդոցն ի գլուխս և ի լանջս և ի գաւակս երիվարին խրոխտացելոյ ճաճանչք լուսոյ ճառագայթէին. - 470.

ՔԱՐՇԵԼ - Եւ անդէն ձերբակալ արարեալ կրկին կապանօք քարշեն ի դունն բերդին Սևան կոչեցեալ. - 428. յորում տիկնայք և աղախնայք թողեալ զկանացի բնութեանն պատիւ՝ ի գոեհս և ի փողոցս բացազլիսաւ ընդ երկիր զանձինս իւրեանց քարշէին: - 412.

ՔԵՌՈՐԴԻ - և զայն տեսեալ ամենիմաստ հզօրին՝ խորհուրդ բարձրագոյն ի մէջ առնու, ի հատուածի պատճառս առաքէ առ նա զքեռորդի իւր զՀասսան: - 408. Զայս խնդրէ Սմբատ պարզևս յԱշոտոյ քեռորդոյ իւրոյ, ի կասկածի եղեալ, զուցէ գնասցէ Աշոտ միւսանգամ զհետ կոչողաց Ափշնի ըստ առաջնում նուագին, զոր վերագոյնն ասացաք: - 422.

ՔԷՆ - Երդմունս ուխտից դնեն առ միմեանս վրէժս առնուլ քանդել աւերել զերկիրն Վասպուրական, մինչև առցեն զԱմիլ և խնդրեսցեն զքէն արեան ազգին Ուրմանկայ:

- 436. և արքայի յիշեալ զգութ արեան հարազատութեանն՝ ել գնաց զօրօք բազմօք զհարազատին խնդրել զքէն վրիժուց: - 464.

ՔԹԹԵԼ ԱԿԱՆ - և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զգօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօղոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեսցէ ճառագայթս - 430.

ՔՆԱԸ - բազմութիւնք զօրացն սպառազինեալ յաջմէ և յահեկէ՝ թնդմունք ճայթմանց և փայլատակմունք սուսերաց, գոչմունք փողոց և հնչմունք եղջերաց, վանգիւնք սրնգաց և հեշտալուր քնարացն տաւիղք հանդերձ դրօշիւք նշանաց առաջի և զկնի. և ի ձայնն ահեղ զհետ դղրդեալ բանակն արքունական զօրուն: - 442.

ՔՆՆԵԼ - Փորձեալ քննէք զանպարտելի քաջն և զհրաշագարդ իշխանն ի պատահեալ պատերազմունսն, շուրջ զնովաւ ջոկադրեալ լրտեսս արս պատերազմողս. - 440.

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ - Եւ քանզի այր զօրաւոր էր մտօք արքայն Պարսից Յուսփ և տհաճ յամենայն որդիս մարդկան՝ վասն այնորիկ և ի բովս քննութեան զմեծապարծ և զաստուածագարդ իշխանն արկանէր, և ամբարձեալ զաչս իւր արածէր զնա և չափէր զկայս նորա ի նստել և ի յառնել. - 438.

ՔՈ - ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446. ի մտի եղեալ՝ թերևս դէպ լինիցի յետնումն յայն և յահեղ զալստեանն աւուր ընդ աջակողմանն գունդս աչալուրջ պայծառութեամբ ընդ գիրկս խառնել եղբօրն, և լսել ի նմանէ, թէ „ողջոյն քեզ, եղբայր ազատեցուցիչ ոգւոյ իմոյ ի դրաց դժոխոց, որ բարիոք մատակարարելով առ իս ի քում վերջամնացութեանն՝ ընդ իմումս և զքո ոգիդ վերածեր ի կեանս,,: - 446.

ՔՈՂ - Եւ ի բաց ընկեցեալ զպատուադիր քողն մարգարտահիւս զարդուն, զգեցեալ զսեւաւս ի զգեստից, և պատրաստեալ զլիտոյ իւրում արկանելիս թխակերպս - 414.

ՔՈՅ - Բայց մեր գդիպողսն և զպատշաճաւորսն որքան է կարողութիւն՝ ի լրումն ընծայեցաք զեղեցիկ քոյոցոյ ախորժակաց, ո՞վ քաջագգի և տան մեծի արգասաւոր և նախնական մեծ: - 460.

ՔՈՅԸ - Եւ քանզի որդի քեռ էր Ապուրուան տիկնոջն Սոփեայ՝ վասն այնորիկ արձակէ զնա ի կապանաց հրամանաւ հօր իւրոյ: - 416. Եւ քանզի առեալ էր Գագկայ զքոյրն Հասանայ կնութեան՝ վասն այնորիկ և սիրով խաղաղութեամբ ընդունի զնա յամրոցն: - 408.

ՔՈԻՆ - Նա ի սենեակս ոսկեզարդս երեկօթիցն քաղցրանինջ քնով դուղեալ իբրև զվիշապ, և ահ հզօր զօրութեան նորա շրջապատեալ զբոլոր Հայաստանեօքս՝ իբրև զպարիսպ պղնձի անմերձենալի պահէր յերկիւղէ և ի գաղտաձիգ նետից թշնամեաց: - 472.

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ - թագընկալ փառօք պատուիլ ումեք յարքունուստ, մանաւանդ քրիստոնէի և ուղղափառ հաւատացելոյ և որդւոյ թագաւորի սեփհական և բնաբար տիրողի Հայոց. – 442. Յայնմ ժամանակի զօրացեալ լինէր հարստահարութիւնն Տաճկաց ի վերայ քրիստոնէից. – 438.

ՔՐԻՍՏՈՍ - Անդ պատահեալ վրէժխնդրութեանն զոր ինչ արար չարիս ընդ Հայաստան աշխարհս, որում ոչ ներեալ Աստուծոյ՝ հարկանէ զնա չարաչար կեղով ի ձեռն հրեշտակի սրբոյ, որպէս երբեմն զՎաղէս կայսր ի ձեռն Քրիստոսի քաջ նահատակացն տեսեամբ Թեկղեայ սրբոյ. – 426. Բայց սակայն սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ, ոչ միայն առ իշխանն՝ այլ և ոչ առ տէրն Քրիստոս: - 430. բորբոքէր /406/ և զթշնամիս խաչին Քրիստոսի.- 408. և զոր վերագոյնն ցուցաք կրօնաւորն ձեռն տայ նկարագրել զքարինսն ճշգրտագործ նմանահանութեամբ, սկսեալ յԱբրահամայ և ի Դաւթէ և մինչև ցտէր մեր Յիսուս /460/ Քրիստոս, զդասս մարգարէից և առաքելոց յօրինեալ ըստ իւրաքանչիւր հանդիսի զարմանագործ տեսեամբ: - 462. Յայնժամ առնն քաջի Թադէի գաչս յերկինս համբարձեալ յօգնականութիւն կարդալով զՏէրն Քրիստոս. – 436. Քանզի կանխագիտութեամբն իւրով ամենաթագաւորն Քրիստոս յառաջագոյն նկատեալ զերջանիկ մանուկն Գագիկ, անօթ ընտրութեան արժանի իւրոցն լինել շնորհաց – 420.

Օ

ՕԳՆԱԿԱՆ - Վասն զի ելիք օգնականն, լռեաց զօրավիզն, և առաջնորդն մեծ իշխանական ճոխութեամբն առաւ այսօր ի գլխոյ ձերմէ:- 412.

ՕԳՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ - և հնարիմաց վերակացութեամբ որպէս հայր ի վերայ որդւոյ զթայր և դոնբաց լինէր նմա հանդերձ օգնականութեամբ՝ ասպատակել և բանալ զաղխեալն ի Հագարեանն ազգէ: - 432. Աստ ի մէջ կացեալ Աշոտ իշխանն Վասպուրական սակաւ զօրօք, և բազում օգնականութեամբ բարձրելոյն, պարտէ զթշնամիսն մեծաւ յաղթութեամբ – 428. բղխեն և աղբիւրք /450/ բարեխառնք շուրջ զքաղաքան, օգնականութիւն մատուցանելով մարդկան ի բազում պէտս – 452. և առնաբար ունի զիշխանութիւն, օգնականութեամբ հօր իւրոյ Աշոտոյ թագաւորին Հայոց: - 416. և ինքն հասեալ ի դուռն արքունի՝ առնու և անտի ևս զօրս բազումս յօգնականութիւն. – 448. և խնդրեալ ի թագաւորէն բերանով արքունի, ի ձեռն սիրով լցեալ հրովարտակաց՝ զի ճանապարհ արասցէ նոցա անցանել ընդ ճանապարհն Հայոց նորին օգնականութեամբ. – 444. Իսկ մեծանուն և քաջամարտիկ իշխանն ջատագով եղեալ

հարց իւրոց ամենիմաստ հնարիւք, մանաւանդ թէ օգնականութեամբն Աստուծոյ իրախուսեալ՝ մեծաւ արութեամբ ի գիշերի առնու զամբոցն և տիրէ զաւառին: - 406. Իսկ զօրութիւն վերին խնամոցն ի թիկունս հասեալ օգնականութեան զօրաց իշխանին, թէպէտ և նուագունք էին, և հարեալ սատակմամբ լքին զգիշերամարտ դասս անկարգ իրոսակին Հասանայ. - 428. Յայնժամ առնն քաջի Թադէի զաչս յերկինս համբարձեալ յօգնականութիւն կարդալով զՏէրն Քրիստոս. - 436. Յայնժամ ի թիկունս օգնականութեան կոչէ զիշխանն Աշոտ թագաւորն Սմբատ. - 428. Յայնժամ, ի վերին օգնականութենէն զօրացեալ լինէր արքայ իւրականն զօրօք, մանաւանդ զի և սուրբ հայրապետն Հայոց մեծն Եղիսէ, ելեալ ի կատարս բլերն Գինոյ հանդերձ քահանայական դասիւքն, հանգոյն սրբոյն Ներսէսի անխոնարհելի ունելով զձեռս, մինչև պարտեցաւ երկրորդն Ամաղէկ. - 466.

ՕԳՏԱԿԱՐ - ուստի և յայցանէ ի բաց որոշելով զմեր միտս՝ յօգտակարն մեր փութասցուք պատմութեանցն հանդէս. - 454.

ՕԳՏԻԼ - վասն որոյ և նախնիք սորա ջանահնար եղեալ՝ ոչ ինչ օգտեցան: - 406.

ՕԴ - և անդէն ի նոյնն ժամանեալ կարգ ծագողութեանն՝ յական քթթել զլուսոյն յինքն զգենուցու զօրութիւն, և հրամանաւ վերին կառավարութեանն մաքրեալ զօղոցն դաժանութիւն՝ զուտ զլուսոյն յերկիր ծաւալեսցէ ճառագայթս - 430. և եթէ մաքուր յօղոյ լինիցի՝ զամենեցուն աչս գրաւէ զիրն տեսանել ծաւալումն. - 452. Իսկ իբրև ստուգեցաւ իրն և համբան ճշմարտեցաւ կորստեան՝ ապա այնուհետև յերկիր անկեալ զերեսս ի գետնի դնելով, մոխիր ի վերայ ցանելով զլիտոյն, և խաւար ձեռագործ յօղս ցնդէ տաճարին: - 414. յորոց ի բազում ամբոցաց պարսպելոց յիւր անուն՝ յերկուս տեղիս կարի իմն յոյժ հաճեալ նուաճէ ակնակառոյց լինելով. մինն առ եզերք ծովուն, որ է աւանն Ոստան ի գաւառն Ռշտունեաց, որ է յոյժ բարեխառն, ի չորից ծագաց երկրի օղոց առ հասարակ նա շնչելով. - 450.

ՕԴԱԲԵՐ - եղեալ են ի նմա դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածով և հրաշալի գեղգեղմամբ, ի բանալն իւրեանց երկբացիկք են, օղաբերք զովացուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով՝ երևին իբրև զմի պատկեր: - 458. իսկ զդրունս կազմեալ կամարաձևս, օղաբերս, զովացուցիչս, միանգամայն և լուսանցոյցս շողախաղացս, որք ի ծագել և ի մտանել արեգականն փայլատակելով ի վերայ ծովուն՝ շող գործեն ի սիրտս տաճարին, և յերփներփն շրջշրջելով զորօշեալ պատկերատիպսն և զգանազան յօրինուածսն՝ զմիտս հիացուցանէ գոեսօղացն, և ի վեր անդր անցանէ քան զպատմողաց գիտութիւն: - 452.

ՕԺԱՆԴԱԿԵԱԼ - Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,“ սկսաւ պաճառանալ օր ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ: - 422.

ՕԾԵԱԼ - Ի ժամանակս շինութեան հոյակապ և հռչակաւոր և բարձրանշան քաղաքին Աղթամարայ բարձրացոյց փրկիչն մեր Յիսուս զբազուկս օձելոյն իւրոյ Գագկայ, հարստահարել զգազանաբարոյ ազգն Իսմայէլի. - 460. և արդարև արժանի էր օձեալն

Աստուծոյ և բարձրն քան զամենայն թագաւորս երկրի՝ այսպիսի և ի վեր քան զոյնս գովութեանց: - 470.

ՕԾՈՒՄՆ - Եւ այսպիսի փառաւորութեամբ հաստատեալ տայ ի ձեռս նորա զբոլոր Հայաստան աշխարհս հանդերձ մեծամեծ քաղաքօք և ամենայն վայելչութեամբք. զոր ես ոչ դանդաղիմ ասել զօծումն սորա աներևութաբար լեալ ի Հոգւոյն սրբոյ, ըստ առաքելոյն գոչման որ ասէ, „ոչ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ. և որ էն՝ յԱստուծոյ է կարգեալ,,: - 442.

ՕՁՏԵԱԼ - Ո՞վ զոք զայդ գործել համարձակեցաւ, ո՞վ զոք զոսկեփետուր ախոյանայարձակ քաջազգի վարուժանն իմ հաւահար առնել կամ ի ծուղակ ըմբոնել կարողանայր, և ոչ ինքն օձտեալ ի նմանէն մեռանէր. - 414.

ՕՆ ԱՆԴԻՐ - Եւ այնուիետև ժողովեալ ի դուռն արքայի իշխանաց և տերանց, ազատաց և ռամկաց, եպիսկոպոսաց և կրօնաւորաց, զի ամենեքեան օն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեցեն - 456.

ՕՏԱԲ - հանգուցանէ զշփոթեալ և զաշխատեալ երկիրն Վասպուրական ի բազում վրդովմանց դրացեաց և սահմանակցաց ազգաց, օտարաց միանգամայն և բնակչաց աշխարհին ... /բնագրում պակասում են որոշ բառեր/ կոչեցեալ ազգէ - 430. Սա ի համբակ հասակէ տղայական տիոցն իբրև զկորիւն առիծու յարուցեալ սիգաքայլ նազելի ճոխութեամբ, ամբարձեալ զբազուկս ի վերայ թիկանց թշնամեաց, խորատոյզ առնելով զդարանակալս ի շաւղաց ոտից իւրոց, և ահարկու ձայնին գոչման ի ձեռն հրեշտակաց և հրովարտակաց յինքն ձգեալ կորզէ զբազում գանձս և զմթերս յօտար ազգաց, տիրելով բերդից և գաւառաց նոցա առաւել քան զհարս իւր: - 422. տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս գործավարաց և արուեստաւորաց՝ պարսպաւորել ամբութեամբ զբոլորս գազաթնաւորս և զանաթիկ ամբոցս բերդից ի գաւառս և ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց ի հինից և ի խռովութեանց օտար ազգաց. - 450.

ՕԴ - և ահագին օրն սկսաւ լինել: - 466. և եղև օր վախճանի նորա սուգ մեծ ամենայն Հայաստան աշխարհին: - 444. և Հասանայ զրկեալ ի զգալի լուսոյն՝ ոգւոցն բացան աչք. և իսկոյն կրօնաւորեալ կեայր սրբութեամբ մինչև ցօք վախճանի իւրոյ: - 428. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր. ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառազարդս և զձիս և զջորիս, զանդեայս արջառոց և զհօտս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446. Եւ Սմբատայ առեալ զբերդն, դարձեալ վաճառէ իշխանին Գագկայ, և առնու ի նմանէ գանձս բազումս, և յայնմ օրէ անկանի կասկած չարութեան յերկաքանչիւրոցն միտս, վասն որոյ և ոչ սիրով խաղաղութեամբ զմիմեամբք թնակոխէին որպէս յառաջագոյնն: - 438. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջազօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր. ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահասս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամբոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ - 430. Ընդէ՞ր ոչ

պատահեաց մեզ օրն այն ի մեծ պատերազմի ի մէջ նիզակախուռն զօրաց. թերևս և մերոց լինէր բարձումն կենաց,,- 416. Իսկ զօք նաւակատեաց սորա դասիք եպիսկոպոսաց և իշխանաց շքեղացուցանելով տօն մեծ ուրախութեան կատարէ մեծապարծ պարծանօք յիշատակ ազգաց յազգս: - 464. Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,„՝ սկսաւ պաճառանալ օր. ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ:- 422. Ո՞ք զօքն զայն ոչ ողբացէ, ո՞յր ուրուք ոչ գելուցուն աղիքն, որ զայսպիսի ծանրատաղտուկ աղէտս տեսանել և կրել արժանացաք դառնապէս,,- 412. որ թէպէտ և ի բարձանց առեալ զշնորհ յաղթութեանն, բարեխօսութեամբ սուրբ Լուսաւորչին, որոյ և իւր իսկ տօնախմբիւր յիշատակ յամսեանն սահմի, որ օր Ժ էր ամսոյն. սակայն և բլուրն շնորհս ունելով՝ ոչ ունայնանայ ի գովեստից աստի պատմութեանցս.- 466. Վասն որոյ զմարգարէին գոչեմ զԵրեմիայի ժիր մատռուակին, և ասեմ, „ո քք առնէր զգլուխ իմ շտեմարան ջուրց. և զաչս իմ յորդահոսանս վտակս աղբերաց, զի անդադար լացից զօք բեկման նորոյ Իսրայէլի,,- 412.

ՕՐԷՆՍՄԴՈՒԹԻԻՆ - Եւ քանզի ոչ ինչ քաջին կարէին ստնանել յայտնապէս՝ ձեռն տուեալ յայր մի որ էր յոյժ սիրեցեալ իշխանին, որդի Ապումսարայ ի Խեր քաղաքէ, արտասուս և հառաչանս առաջի նորա արկանէին, յուշ առնէին և զնախանձն հայրենի, զյափշտակութիւն քաղաքաց և ստացուածոց, զառումն տանց և զքանդումն ամրոցաց, զխորտակումն զօրաց և զբազում արեան հեղմունս ի սրոյ հզօրին, և զմոլար օրէնադրութիւնն կրօնիցն Մահումաթայ դաշն առաջի արկանէին. - 408.

ՕՐ ԸՍՏ ՕՐԷ - Իսկ իշխանն Աշոտ օժանդակեալ ի շնորհաց և ի բարձր բազկէ քաջի և արիացելոյ մանկանն Գագկայ՝ ըստ ասացելոյ իմաստնոյն, թէ „եղբար յեղբօրէ օգնեալ եղիցի իբրև զքաղաք ամուր,„՝ սկսաւ պաճառանալ օր. ըստ օրէ յաթոռ հօր իւրոյ ամենաջողակ փառաւորութեամբ:- 422. Եւ ոչ այսքանիւք միայն շատացեալ, այլ օր. ըստ օրէ յիշելով զգութ կենդանութեանն միանգամայն և զսէր կատարմանն՝ առեալ զմթերս գանձուց և զհանդերձս պայծառագարդս և զձիս և զջորիս, զանդէայս արջառոց և զհօսս ոչխարաց՝ ի չորեքձագեան կողմանս երկրի տայ ի վանս սրբոց և հանդիսաւոր արանց - 446. զոր տեսեալ Շապիոյ զքաջագօրն պնդութիւն ամենիմաստ հզօրին, և զփայլումն շնորհացն աստուածայնոց ի վերայ նորա օր. ըստ օրէ, իմացեալ և զիւրն և զիւրոց գործակցաց նեղութիւն՝ յանկարծօրէն, իբրև զպտուղ մի ինքնահաս ի բարձր ոստոց ի գոգս անկեալ թափողի՝ այնպէս յանմերձենալի ծայրից ամրոցին ստոր իջեալ անկանի առ ոտս երջանիկ իշխանին Գագկայ - 430.

ՕՐԻՆԱԿ - Զկնի այտորիկ յաջորդէ զաթոռ իշխանութեանն Գագիկ եղբայր Աշոտոյ, ըստ նմանութեան երկուց ակնավճիտ աղբերց մերձակայից, յորոց /428/ մի ոմն նուագեալ՝ միւսն ևս յաւէտ ի վեր զբղիսումն արձակիցէ՝ զոր. օրինակ և երկուց վիշապաց կամ կորեանց առիւծուց, մինն դուղեալ՝ միւսն բարձրագոյնս խրոխտայցէ. - 430. զոր. օրինակ առիւծ յազեալ յորսոց ոչինչ փոյթ առնիցէ զանզէն էրէոց, տոյնպէս և հզօրին զթացեալ ի նոսա, մի՝ վասն զի ողորմած էր և յոյժ բարեգութ առ սիրելիս և առ թշնամիս, և մի՝ զի առեալ էր զդուստրն Ապուհամգայի իւր կնութեան. - 432. Ի տոյն աւուրս գնոյն օրինակ ապստամբութեան բերեալ և Գրիգորի որդւոյ Վասակայ, որոյ

Ապուհամզայն անուն ճանաչիր, որ բունեալ որջացեալ էր յԱրճունն անուանեալ ամբոցի: - 430. Այլ գոր. օրինակ ի բազում փայտից գուարճանայ հուր՝ սոյնպէս և այրս այս ի խոստմանց և յուխտից աստի, մինչև հրապուրեցին, և նովաւ դաւաճանեալ զմահուն գործեցին դարան: - 408. Գրէ և առ իշխանն ըստ օրինակի և ըստ պատշաճի գործոյն եղելոյ. - 408. Դարձեալ և այլ իմն օրինակ խաբէութեան համբաւէ ի մարդիկ, ասելով այսպէս. - 418. Եւ է կարգ շինուածոյ տաճարին ահեղ իմն և զարմանալի, և այնքան բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ գոր. օրինակ թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորանի միոջ զբազում ժամս նայեսցի, արտաքս ելեալ ոչինչ յորոց նայեցան պատմել ումեք կարասցէ: - 458. Զսոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, գոր վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց - 430. Զսոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, գոր վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց - 430. Զսոյն օրինակ և խոհական հանճարեղութեամբ Գագիկ իշխանն Վասպուրական յինքեան բերելով զլրումն օրինակացս, գոր վերագրեցաք ըստ մերումս բանագարդութեան ըստ օրինակի պատմողաց - 430. որք զարիւնարբու գագանաց բերելով զօրինակ՝ կրճտէին զատամունսն իւրեանց ի վերայ նորայ, և ի խորս իջեալ չարութեան միմեանց ազդ առնելով խորհուրդս յուզէին ճարակ գտանել, գաղտնի նենգութեամբ միանգամայն և կեղծաւորական սիրով աղագս ելից հնարել խոկային: - 408. Յուցանէր նմա զականս պատուականս և գեղեցիկ մարգարիտս լուսածինս, ելեալս յերկրէ և ի ծովէ, ըստ օրինակի թագաւորաց. - 440.

ՕԲԻՈԲԴ - եթէ զայսոսիկ ասելով տիկնոջն՝ ձգեալ լինէր զձեռնս ի վերայ ուսոյ հրաշագարդ մանկանն Գագկայ, ոչ գիտեմ հանդէպ գոլով, կամ թէ մարգարեաբար իսկ զայս առնէր մեծ օրիորդն Սովի, երջանիկն ի տիկնայս: - 414.
